

VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU

ZBORNÍK

Virtuálna vedecká konferencia
10. MÁJA 2016

**„SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE
PROBLÉMY PODMIENENÉ
NEZAMESTNANOSŤOU “**

Andrea Gállová

Rimavská Sobota 2016

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

Virtuálna vedecká konferencia

SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU

pod záštitou

**VŠ Z a SP sv. Alžbety Bratislava ,
Prof. MUDr. Marián Karvaj, PhD.
Rektor VŠ Z a SP sv. Alžbety**

**Medzinárodná rada pre sociálny rozvoj v Európe,
doc. RNDr. Miloslav Hetteš, CSc., prezidenta ICSW**

Organizačný výbor :

**PhDr. Andrea Gáľlová, PhD. predseda
PhDr. Jarmila Bordáčová, PhD.
Ing. Jozef Berki
Mgr. Gabriela Spodniaková
Ing. Štefan Szolnoky
PhDr. Roman Berka**

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

Organizátor konferencie: Asociácia pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR
Zborník z virtuálnej vedeckej konferencie: Sekundárne sociálne problémy podmienené nezamestnanosťou.

Recenzenti:

prof. JUDr. Vojtech Tkáč, PhD.

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.

doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc.

doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD., mim. prof.

Za jazykovú úpravu sú zodpovední autori. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

ISBN: 978-80-972352-1-5

EAN: 9788097235215

Vydavateľ: Asociácia pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR

Tlač: Art AIR CENTER s. r. o., Hviezdoslavovo nám. 1681, Dolný Kubín 026 01

Zborník bol vydaný:

Editor: PhDr. Andrea Gáľlová, PhD., štatutárny zástupca ASRPO SR

Recenzia:

prof. JUDr. Vojtech Tkáč, CSc., prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.,

doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc., doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD., mim. prof.

Vydanie: prvé

Počet strán: 193

Rok vydania: 2016

Spôsob vydania: elektronicky na CD, knižná publikácia

Dielo je chránené autorskými právami. Týka sa to kopírovania, výňatkov, častí textu, ilustrácií, mediálnej a mechanickej reprodukcie, zaznamenávania v zariadeniach na spracovanie údajov. Toto opatrenie sa týka aj rozširovania cez internet. V prípade použitia, časti alebo celku z tejto publikácie je nutný písomný súhlas vydavateľa diela.

S úctou ďakujem našim recenzorom za cenné rady, pripomienky, vysoko odborne erudované postrehy, názory, ktorým prispeli ku kvalite tohto zborníka.

OBSAH

ANDREA GÁLLOVÁ

MILAN SCHAVEL

MILOSLAV HETTEŠ

ŠTEFAN SZOLNOKY

ROMAN BERKA

PETER LACA

ŠTEFAN SZOLNOKY II

MICHAELA DÁVIDOVÁ, MÁRIA HARDY

CINTULOVÁ, BAKOVÁ, RADI, BUNDZELOVÁ

JOZEF BERKI

ĽUBICA ČERNÁ

EVA DIRGOVÁ

MÁRIA KOLLÁROVÁ

DENISA MORONGOVÁ

MARTINA VNUČÁKOVÁ

DANIELA BAKOVÁ

VIERA RENTKOVÁ

JARMILA BORDÁČOVÁ, ANDREA GÁLLOVÁ

Autor: PhDr. Andrea Gálová, PhD.

VEDECKÝ VÝBOR:

Čestné predsedníctvo konferencie:

prof. MUDr. Marian Karvaj, PhD.

prof. JUDr. Vojtech Tkáč, PhD.

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.

doc. RNDr. Miloslav Hetteš, CSc.

doc. Ing. Štefan Bugri, PhD., MPH

doc. Mgr. Ján Hučík, PhD.

Vedecký výbor konferencie:

prof. MUDr. Marian Karvaj, PhD.

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.

prof. JUDr. Vojtech Tkáč, PhD.

prof. PhDr. Alžbeta Mrázová, PhD.

doc. RNDr. Miloslav Hetteš, CSc.

doc. Ing. Štefan Bugri, PhD., MPH

doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

doc. Mgr. Ján Hučík, PhD.

doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc.

PhDr. Jarmila Bordáčová, PhD.

PhDr. Andrea Gálová, PhD.

Nezamestnanosť ako ohrozujúci faktor vývoja spoločnosti

Andrea Gálová

Unemployment as a threatening factor for the development of society

Abstrakt:

Nezamestnanosť vplýva na život jednotlivca i celú spoločnosť. Nezamestnanosť nie je prehrou. Je nutné pripraviť ľudí na zmenenú situáciu a pomôcť im zvládnuť problém a zlepšiť ich zamestnateľnosť. Sociálna práca má perspektívy v oblasti riešenia dopadov nezamestnanosti.

Kľúčové slová: nezamestnanosť, sociálna práca, spoločnosť, jednotlivec, život.

Abstract:

Unemployment influences life of individual person and the whole society. Unemployment does not mean defeat. It is necessary to prepare people to changed situation and to help them to cope with the problem and to improve their employability. Social work has perspectives in the field of unemployment impacts solving. Social work graduates have placement in this area.

Key words: unemployment, social work, society, individual, life.

Jedným z najpálčivejších problémov súčasnej globálnej spoločnosti je nezamestnanosť. Medzinárodné spoločenstvo (OSN) sa 10. decembra 1948 zaviazalo dodržiavať právo každého človeka na prácu, na slobodnú voľbu povolania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu pred nezamestnanosťou. Každý, kto pracuje, má nárok na spravodlivú a uspokojivú odmenu, ktorá mu zabezpečí živobytie zodpovedajúce ľudskej dôstojnosti, a ktorá ak je potrebné je doplnená inými prostriedkami sociálnej ochrany.

Každý máme zároveň povinnosť voči spoločnosti, v ktorej jedine môžeme slobodne a plne rozvíjať svoju osobnosť. Povinnosti voči spoločnosti si plní aj sociálna práca, ktorá napomáha sociálnemu rozvoju a sociálnej súdržnosti (sociálnej kohézii) v spoločnosti.

Poslaním sociálnej práce je podporovanie ľudí v ich úsilí o udržovanie trvalo dôstojného života. Sociálna práca využíva spoločné teórie a poznatky s rešpektom k miestnym potrebám. Zásady ľudských práv, spoločná zodpovednosť a sociálna spravodlivosť sú využívané v praxi sociálnej práce.

Význam práce je pre človeka nesporný, pretože tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť. Práca svojim charakterom stimuluje vývin jednotlivca i celej spoločnosti. Práca má v našej kultúre hlboké zakotvenie, ako v usporiadaní spoločnosti, tak i v psychike človeka. Je to základný sociálny fakt, ktorý vytvára modernú spoločnosť a je zdrojom jej dynamiky.

Nezamestnanosť má značný vplyv na spoločenský život nezamestnaných. Nejde len o pokles ich životnej úrovne spojený s poklesom príjmu, ale i o hlboké dôsledky nezamestnanosti pre ich každodenný život, spoločenské vzťahy, hodnoty ako aj pre sociálne inštitúcie.

Nezamestnanosť nie je v kontexte sociálnej práce novým fenoménom. Je súčasťou dnešného sveta a nie je možné si myslieť, že nebude súčasťou života človeka (bez ohľadu na jeho vzdelanie, pracovné skúsenosti a schopnosti, postavenie, vek, pohlavie). Pritom sa zdá, že ide o trvalý stav, s ktorým sa musí spoločnosť vyrovnávať inak, než snahou o krátkodobé vychýlenie vývoja, nakoľko dôležité je jej zmiernenie a odstránenie.

Výzvou pre každého nezamestnaného by mohlo byť aj to, že jeho status nemusí byť len trápenie. Je to i šanca zmeniť doterajší spôsob svojho života, hoci aj v drobnostiach všedného dňa, preorganizovať rytmus života, tak, aby sa cítil lepšie, aby svoj život ovládal on sám, nie zamestnanie, o ktoré môže kedykoľvek prísť.

Fenomén nezamestnanosti možno chápať ako pozitívum aj z iného dôvodu. Je výsledkom hospodárskeho a technického pokroku, ktorého dôsledkom je skutočnosť, že nie je nutné pracovať už iba pre zabezpečenie jednoduchej reprodukcie, pre zabezpečenie prostriedkov na holé prežitie, ale že je možné pracovať v prospech spoločnosti a už nie iba z dôvodu ďalšieho jednoduchého zisku. Žiaľ ak teraz nie je možné zvýšiť zisk, terajší systém nenachádza pre ľudí uplatnenie a prepúšťa ich ako nadbytočných bez morálnych problémov zo zamestnania ako racionálny postup.

Podľa P. Juska (2000) politika trhu práce tvorí časť politiky zamestnanosti, preto je niekedy označovaná ako „malá“ politika zamestnanosti.

„Veľká politika zamestnanosti je súčasťou hospodárskej a sociálnej politiky štátu.

Jej cieľom je na základe využitia zodpovedajúcich nástrojov hospodárskej a sociálnej politiky a pri vhodnej kombinácii týchto nástrojov umožniť nájsť zamestnanie všetkým, ktorí môžu a

chcú pracovať. Pokles zamestnanosti a nárast nezamestnanosti je nepochybne jedným z najbolestivejších dôsledkov prechodu na trhovú ekonomiku.“ (Juríčková, Košťá, 1997, s. 45). Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky realizuje politiku podporujúcu rast zamestnanosti, kde vysoká miera zamestnanosti predstavuje základný predpoklad pre stabilný rast životnej úrovne.

V podnikateľskej sfére v rámci flexibility by mal schopný manažment vhodne reagovať a vykonať prípadné zmeny výrobných programov, a tým umožniť zároveň flexibilitu pracovných štruktúr. Politika trhu práce je súčasťou politiky zamestnanosti, ktorý je systémom podpory a pomoci občanom pri uplatnení práva na vhodné zamestnanie a pri začleňovaní na trh práce v zmysle článku 35 ods. 3 Ústavy SR.

Uplatňovanie štátnej politiky trhu práce sa vykonáva prostredníctvom aktívnych a pasívnych nástrojov trhu práce.

Na zabezpečenie dôkladnej realizácie politiky trhu práce, štát dohliada prostredníctvom orgánov štátneho dozoru.

Transformácia a zmena ekonomiky na trhovú ekonomiku sa v najväčšej miere prejavila v rokoch 1990 – 1993 v sociálno – ekonomickej oblasti.

Počas transformačného procesu v strednej Európe krajiny zlyhali v rovnomernej pozornosti k ekonomike a k sociálnej politike.

Za negatívum, ktoré priniesla liberalizácia sa označuje vznik a existencia nezamestnanosti, ktorá sa postupne zvyšovala od zmeny politického systému v SR.

Nezamestnanosť je jav, ktorý je závislý od aktuálneho vývoja ekonomiky, od uplatňovanej politiky a od mnohých faktorov, ktoré ju ovplyvňujú.

Za progresívny posun a obrat je považovaný orientačný smer vývozu, kde orientácia na východné trhy sa spája a orientuje na trhy západné.

Nezamestnanosť je jedna z vážnych problémov súčasnosti, ktorá je spätá so sociálno – ekonomickými problémami a dotýka sa hlavne transformujúcich krajín strednej a východnej Európy.

Nezamestnanosť je prirodzeným javom v demokratických spoločnostiach s trhovým mechanizmom. Definícia nezamestnanosti je založená na tom, že osoba schopná práce je z možnosti pracovať v platenom zamestnaní vyradená.

Pod vysokú nezamestnanosť v 90-tych rokoch sa podpísali „predovšetkým špecifické problémy trhu práce a celkové štrukturálne problémy ekonomiky“, spôsobené regionálnymi rozdielmi, nízko platenou prácou, vysokým daňovým a odvodovým zaťažením a s ním súvisiace nelegálne zamestnávanie ako aj vzdelanostná štruktúra určitých skupín obyvateľstva, ktorí sa ocitli v radoch nezamestnaných. Závažný problém nepredstavoval, ani nepredstavuje len samotný počet nezamestnaných, ale aj ich štruktúra.

Nezamestnanosť vzniká ako nerovnováha medzi ponukou a dopytom pracovných síl. pre zvýšenie ponuky pracovnej sily na trhu práce nie je vytvorený dostatočný dopyt, o čom svedčí nedostatok voľných pracovných miest.

Nezamestnanosť je súčasne sociálnym javom aj sociálnym problémom. Určitá miera nezamestnanosti je sprievodným javom i v pružne sa rozvíjajúcich ekonomikách.

Ide o takzvanú prirodzenú mieru nezamestnanosti, ktorá súvisí s trvalou štruktúrou ekonomiky. (Stanek, 2002)

Z celej mnohotvárnosti komponentov podstatne ovplyvnili kvalitu spoločenských procesov hlavne sociálne hodnoty, sociálne inštitúcie, sociálne normy a sociálne vzťahy, ktoré majú v sebe obsiahnutý aj sociálno – etický rozmer a zároveň, ktorých cieľom by malo byť všeobecné dobro.

Pochopenie sociálnych procesov prebiehajúcich v každej spoločnosti predpokladá čo najkomplexnejší prístup, čo je podmienené skutočnosťou, že spoločnosť ako i ktorýkoľvek z jej subsystémov sa skladá z rôznorodých komponentov.

Tie predstavujú štruktúrne jednotky, pre ktoré sú charakteristické rôzne interakcie a väzby.

Každý štát má svoje osobitosti dané históriou, kultúrou, tradíciami, vzdelanostnou úrovňou, sociálno – ekonomickou úrovňou. Inštitucionálne chápaná štátna sociálna politika je nástrojom, ktorým štát občanom zabezpečuje ich sociálne práva.

Takto vysvetľovaná sociálna politika štátu má vytvoriť spoločnosť rovnakých príležitostí a má každému občanovi ponúknuť podmienky k rozvoju jeho ľudského potenciálu. Je teda neopomenuteľným nástrojom k sociálnej integrácii občanov v prípade ich zlyhania k zabezpečeniu sociálnej existencie.

Sociálna politika je súbor aktivít a opatrení, ktoré cieľavedome smerujú k rozvoju človeku, spôsobu jeho života k zlepšovaniu životných podmienok obyvateľov, k zabezpečeniu sociálnej suverenity v rámci daných politických, hospodárskych možností krajiny.

V sociálnej politike riešime vzniknuté sociálne situácie tak, že aplikujeme určité najefektívnejšie či najadekvátnejšie postupy, ktoré sú najideálnejšie pre vzniknutú udalosť.

Sociálna politika je vždy v značnej miere závislá od orientácie hospodárskej politiky.

Strata statusu, ktorá je s jedincom v nezamestnanosti spojená sa dotýka aj rodiny, a to nielen v zmysle straty statusu rodiny v širšej spoločenskej štruktúre, ale nepochybne aj v zmysle straty statusu nezamestnaného v rámci rodiny, čo je pre každého jedinca veľmi bolestivé. Najviac si to môžeme všimnúť v tých tradičnejších rodinách, ktoré majú ešte stále predstavu muža ako živiteľa rodiny.

Nezamestnanosť sa dotýka aj vnútorných pravidiel fungovania rodiny a domácností, hlavne v delbe úloh a činností v rodine. Dlhé obdobia nezamestnanosti majú významný vplyv na občanov rovnako, ako na ich rodiny, komunity, národné ekonomiky.

Politiku zamestnanosti v SR vykonávajú v rozsahu svojej pôsobnosti ministerstvá a ďalšie ústredné orgány štátnej správy, Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, zamestnávateľa a orgány miestnej samosprávy v súčinnosti s organizáciami, ktoré reprezentujú zamestnancov a zamestnávateľov (odborové organizácie, zamestnávateľské zväzy a združenia). Prácou sa označuje taká činnosť, ktorou sa vytvárajú materiálne a nemateriálne hodnoty. Prácou ako cieľavedomou činnosťou človek vytvára hodnoty a služby pre spoločnosť. Táto činnosť je uvedomená a zámerná, jej cieľom je uspokojovanie ľudských potrieb. Má sociálny charakter, vykonáva sa v spolupráci s inými ľuďmi.

Svet práce sa rozvíja a je čoraz rozmanitejší, čím sa spoločnosť musí starať o to, aby sa v ňom človek nestratil. Zamestnanie znamená okruh prác, ktoré človek vykonáva za odmenu, mzdu alebo plat.

Zamestnanie je zdrojom obživy, človek môže vykonávať zamestnanie v súlade so svojim povoláním získaným odbornou prípravou, ale nie je to vždy podmienka.

Ak si človek nemôže nájsť prácu, nie je ponechaný sám na seba, spoločnosť pre tieto prípady buduje rôzne inštitúcie poskytujúce služby zamestnanosti, ich úlohou je poskytovať pomoc

uchádzačom o zamestnanie. Činnosť týchto inštitúcií koordinuje štát, nájsť si zamestnanie je jednou z podstatných úloh, ktoré čaká človeka v spoločnosti.

.... Občania majú právo na zamestnanie bez ohľadu na rasu, farbu pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, členstvo v politických stranách, národnosť, pôvod, majetok, stav alebo vek.

Demokratickosť vyplýva zo slobodnej voľby zamestnanosti a voľného pohybu za prácou. S nárastom nezamestnanosti je spojený pokles príjmov a zároveň zníženie životnej úrovne nezamestnaných.

„Služby boli a stále sú motivované snahou pomôcť chudobným, prípadne inak sociálne slabým ľuďom a súčasne sa do nich premieta záujem osôb (alebo skupín) disponujúcich mocou na udržanie spoločenskej rovnováhy.“ (V. Tkáč. 2008. s.10)

Politika trhu práce ako súčasť politiky zamestnanosti je systém podpory a pomoci pri ich začleňovaní sa na pracovné miesta na trhu práce. Orgánmi zabezpečujúcimi politiku trhu práce sú MPSV a R SR, a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

MPSV a R SR zodpovedá za tvorbu politiky trhu práce, pôsobí, aby zámery ekonomického rastu vytvárali aj podmienky pre zamestnanosť občanov vstupujúcich na trh práce.

Na zvýšenie zamestnanosti navrhujem :

1. zlepšenie a vytvorenie ponuky práce zodpovedajúcej dopytu po práci, čo umožní moderná vzdelávacia politika, vzdelávanie podľa potrieb a očakávaní trhu práce
2. ďalšie znižovanie daňového a odvodového zaťaženia práce u nízkopříjmových skupín, ktoré sa považuje za významný nástroj zvyšovania zamestnanosti týchto skupín,
 3. ďalšie zjednodušovanie regulačného a administratívneho bremena zamestnávania
 4. aktívna spolupráca jednotlivých rezortov pri riešení nezamestnanosti
 5. nižšie daňové zaťaženie pre malých a stredných podnikateľov
 6. motivačné príspevky pri zamestnávaní mladých ľudí a dlhodobo nezamestnaných
 7. podpora vzniku poradenského systému na Slovensku v oblasti priamej podpory a riešenia nepriaznivého sociálno – ekonomického stavu občana, riešenia ich psychických ťažkostí vyplývajúcich z nezamestnanosti odborníkmi (bezplatné poradenstvo na území celej SR – komplexné
 8. odstránenie bariér brániacich výraznejšej medziregionálnej pracovnej mobility,

9. podpora cezhraničnej mobility za prácou,
10. zavedenie uplatňovania nových foriem podpory a pomoci pre zvýhodnené skupiny a presadzovať dôslednú antidiskriminačnú politiku,
11. zmieňovanie a odstraňovanie sociálneho vylúčenia a chudoby aj zavádzanie nových typov sociálnych služieb a programov.

„ Sociálna politika vytvára fundamentálne parametre celého systému sociálnej ochrany, ktorý možno napĺňať rôznymi formami a nástrojmi. Dá sa povedať, že sociálna politika vymedzuje základný rámec, v akom sa pohybuje tak sociálna práca, ako aj konkrétne formy sociálneho zabezpečenia obyvateľov.“

(Mátel, A. Schavel, M. a kol. 2013. Teória a metódy sociálnej práce I. s. 127)

Sociálna politika je súbor aktivít, opatrení, ktoré cieľavedome smerujú k rozvoju človeka, spôsobu jeho života, k zlepšovaniu životných podmienok obyvateľov, k zabezpečeniu sociálnej suverenity či bezpečia v rámci daných politických, hospodárskych možností krajiny.

Ľudské vzťahy v spoločnosti sú ovplyvňované určitými spoločnými hodnotami. Mechanizmami sociálnej politiky sa spoločnosť snaží zlepšiť sociálne postavenie ľudí. Úloha štátu ako subjektu sociálnej politiky je dominantná.

Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla v apríli 2015 11,68 %. Medzimesačne, v porovnaní s marcom 2015 (12,06 %) poklesla o 0,38 percentuálneho bodu (p.b.). Medziročne poklesla o 1,28 p. b. (v apríli 2014 12,96 %).

Stav disponibilných uchádzačov o zamestnanie (UoZ) dosiahol v apríli 2015 315 090 osôb. V apríli 2015 bol vo všetkých krajoch dosiahnutý medzimesačný pokles miery evidovanej nezamestnanosti. Najvýraznejší pokles (o 0,63 p. b.) bol dosiahnutý v Prešovskom kraji.

Významnú úlohu zohráva profesionálna sociálna práca, ktorá poskytuje občanovi maximálnu oporu a garantuje kvalitu sociálnej starostlivosti, podpory.

Nadobudnutím Zákona č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny sa garantuje kvalita výkonu sociálnej práce v SR.

Zoznam použitej literatúry :

- ALEXY, J. – ANTALOVÁ, M. Trh práce a manažment ľudských zdrojov. Bratislava : Ekonóm. 2003, s. 251. ISBN 80-225-1633-3
- BUCHTOVÁ, B. Nezamestnanosť psychologický, ekonomický a sociálny problém. Praha : Grada Publishing, 2002, s. 236. ISBN 802-479-0068
- JURÍČKOVÁ, V. – KOŠŤA, J. Politika zamestnanosti a sociálna politika. In: Sociológia. Roč. 27, č. 1-2. 1997, s. 48-49.
- JUSKO, P. Základy sociálnej politiky. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2000, s. 111.
- LISÝ, J. a kol.: Ekonomia – všeobecná ekonomická teória. Bratislava : IURA EDITION. 1998, s. 501. ISBN 80-88715-53-9
- MATOUŠEK, O. a kol. Sociálné práce v praxi. Praha : 2005, s. 345. ISBN 80-7367-002X
- RADIČOVÁ, I. *Sociálna politika na Slovensku*. Bratislava : S.P.A.C.E., 1998, s. 283. ISBN 809-674-0377
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. et al. 2011. Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci. Bratislava: VŠZ a SP sv. Alžbety. 442 s. ISBN 978-80-8132-0009-5
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. 2013. Teória a metódy sociálnej práce I. Bratislava: SPRSP. 2013. 446 s. ISBN 978-80-971445-1-7
- TKÁČ, V. 2007. Základné hodnoty Európskej únie, sociálne práva a hospodárske práva. In: Personálny a mzdový poradca podnikateľa. Žilina : Poradca, 2007, roč. 2007, č. 11-12, s. 137-149. ISSN 13370448
- TKÁČ, V. 2009. Ľudské práva a podniková sociálna zodpovednosť. In: *Európska dimenzia podnikovej sociálnej zodpovednosti a jej vplyv na reguláciu pracovnoprávných vzťahov – Zborník príspevkov z vedeckého sympózia s medzinárodnou účasťou*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2009. s. 17-29. ISBN 978-80-7097-780-4

Kontakt :

PhDr. Andrea Gállová, PhD.
ASRPO SR, Čerenčianska 22
Rimavská Sobota, e-mail: gallova.andrea@centrum.sk

Sekundárne dôsledky sociálno - ekonomických problémov klientov
The secondary Consequences of Social-economic Problems of Clients

Schavel, M.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety n.o., Bratislava

Abstract

Introduction

In contemporary social life, some social problems deepen, and cannot be solved only by administrative practices on the part of the state. There is a growing number of citizens who go into debt, unemployed or leaving to work abroad. Their financial literacy is at a minimum.

In particular, these problems are then the cause of family breakdown; accompanying phenomenon is aggression in the family or the other hand resignation, neglect of raising children, usage alcohol and other non-substance addiction. The aim of this work is to point out the unfavorable effect with an effort to draw attention to the possibility of solving.

Methods

During the quantitative data processing we used data collected through a questionnaire. Scaling method has allowed us to transform subjective expression of respondents to objectively measurable variables. Within the sequence of statistical procedures, we realized research by using analytical-descriptive and exploratory methods, correlation methods of measurement forces of mutual coherences.

Results

Research results pointed to a specific connection between financial illiteracy and presentation of adverse secondary phenomena. Low-income people without the possibility of seeking a solution through adequately paid work mostly resigned and accepted a lifestyle which presents a lack of interest in social relationships, minimize contact with others, be associated with more frequent consumption of alcohol and other non-substance addiction. Unfavorable findings are those who affected the harmonious development of the child; neglect the education of children and worsening school results.

Conclusion

Practical contribution of our research is empirically verified fact the impact of unfavorable economic situation of families on the coexistence of their members.

Because the state does not pay unsatisfactory attention to the care of people in unfavorable social-economic situation will inevitably ensure guiding clients and families with these problems and already in the beginning of their presentation of issues to act preventively in order to build up unfavorable phenomenon in the family. Clients require such assistance, it is necessary to strengthen the infrastructure of counselling entities independent from the state and ensure permanent accompaniment of individuals and families in unfavorable social-economic situation.

Key words

Intervention. Comprehensive care. Socio-economic problems. Social worker. Socio-pathological phenomena.

ÚVOD

Kumulácia sociálnych problémov obyvateľstva si vyžaduje koncentrovanú sociálnu pomoc aj v oblasti sociálnej práce a poradenstva. Sprievodné sociálne problémy, ako sú nezamestnanosť, chudoba, zadlženosť si vyžadujú okrem opatrení štátu aj priamu intervenciu pri práci s klientom. Takto podmienená ekonomická nestabilita klientov môže vplývať aj na samotnú deštrukciu sociálnych väzieb v blízkom alebo širšom sociálnom prostredí. Navyše nedostatok finančných zdrojov na pokrytie aj tých najzákladnejších životných potrieb môže byť zdrojom sociálno-patologických javov v rodinách, ako napríklad domáce násilie, zhoršujúce sa vzťahy medzi členmi rodiny či alkoholizmus a kriminalita, prípadne aj rozpad rodiny. Problémy sa výrazne zhoršujú napríklad u niektorých sociálnych skupín aj vplyvom ich marginalizácie, nedostatočným vzdelaním, neschopnosťou riešiť aktuálny problém podmienený aj stupňom socializácie. Práve tieto sociálne skupiny si vyžadujú zvýšenú pomoc profesijného a najmä sociálneho poradenstva, keďže je u nich preukázateľné zvýšené riziko ich psychického, zdravotného aj sociálneho ohrozenia.

Z tohto dôvodu sa ukazuje ako nevyhnutná systematická pomoc klientom prostredníctvom dostupného sociálneho poradenstva, ktoré žiaľ štátom nie je dostatočne zabezpečené.

Tento preventívny prvok pri práci s klientom na rôznych úrovniach je podceňovaný, intervencia zo strany štátu má často len charakter administratívno – byrokratického zásahu. Pre konečné riešenie aktuálnych problémov klientov v nepriaznivých sociálno – ekonomických situáciách je tento postup málo efektívny.

OHROZENIA PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU

Dôležitým faktorom, ktorý podmieňuje destabilizáciu rodiny je strata zamestnania. Je to zásadná zmena v živote jednotlivca aj celej rodiny, pričom zamestnanie má v živote rodiny nezastupiteľné postavenie. Buchtová [1] uvádza, že zamestnanie je dôležitou podmienkou jeho dôstojnej existencie, prináša mu nielen materiálny prospech, ale súčasne mu dáva pocit sebarealizácie a spoločenskej užitočnosti. Stratú práce považujeme za situáciu, ktorá vedie k jej nepriaznivým dôsledkom. K sprievodným javom sociálno – ekonomických problémov rodín patrí sociálna neistota, vyplývajúca najmä z možnosti straty zamestnania, neustálej inflácie a vysokej konkurencie na trhu práce. Najmä dlhodobá nezamestnanosť zvyšuje riziko vzniku sociálno-ekonomických problémov rodín, závislosti od sociálnej pomoci a riziko upadnutia do zadlženia. Minimálna mzda, neistota, zadlženosť rodín, neúplnosť rodín, a pretrvávajúca ekonomická kríza naznačuje prehlbujúcu sa chudobu. Bežným dôsledkom nezamestnanosti je rozpad práve tých vzťahov, ktoré mali nezamestnanému poskytnúť podporu pri jeho snahe vrátiť sa na pracovný trh. Sprievodným javom nezamestnanosti a problémami s nedostatok pracovných príležitostí podporujú stratu sebavedomia, rezignáciu, depresívne stavy ale často aj zhoršovanie celkového zdravotného stavu. Pre orientáciu uvádzame aj súčasný stav vo vývoji nezamestnanosti na Slovensku najmä z pohľadu dlhodobo nezamestnaných za posledné roky 2013 a 2014.

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

Tabuľka 1 : Podiel dlhodobo nezamestnaných na skupine nezamestnaných v %.

	2013Q1	2013Q2	2013Q3	2013Q4	2014Q1	2014Q2
European Union (28 countries)	45,3	47,1	48,1	49,4	48,7	50,1
Euro area (18 countries)	47,5	49,5	50,5	51,9	51,5	53,4
Belgium	45,5	46,3	45,4	47,0	47,2	50,3
Bulgaria	54,9	55,7	58,9	59,8	58,6	58,2
Czech Republic	43,3	44,4	43,7	42,3	41,1	43,2
Denmark	24,7	28,7	23,8	24,9	28,0	23,1
Germany	42,7	45,4	44,4	46,8	44,1	45,8
Estonia	45,9	48,4	42,6	40,9	43,7	49,5
Ireland	62,4	59,0	59,2	62,0	61,4	58,6
Greece	63,6	65,1	69,2	70,5	71,4	74,4
Spain	47,1	49,3	50,4	52,1	52,3	52,8
France	37,9	40,8	41,1	42,1	41,5	43,8
Croatia	61,1	63,3	65,6	64,3	54,0	58,0
Italy	55,2	56,4	57,6	58,6	59,1	62,7
Cyprus	34,7	36,5	39,3	42,4	44,3	50,1
Latvia	53,8	48,8	44,5	46,5	43,6	40,2
Lithuania	45,3	42,2	42,6	41,4	41,6	44,3
Luxembourg	34,8	24,4	34,8	28,8	23,4	33,7
Hungary	42,9	47,0	52,2	53,6	49,5	48,9
Malta	51,2	40,6	44,4	47,2	47,1	46,1
Netherlands	33,3	36,1	36,3	38,4	37,9	40,3
Austria	21,0	25,2	26,9	24,7	25,7	27,4
Poland	39,8	42,1	43,8	44,5	43,9	43,0
Portugal	52,8	56,2	59,0	58,0	57,0	62,4
Romania	44,7	42,8	50,4	47,9	39,1	42,6
Slovenia	46,9	49,5	52,1	56,1	52,8	57,1
Slovakia	67,8	70,7	70,4	71,9	72,0	71,5
Finland	20,6	17,1	23,8	22,6	20,8	19,3
Sweden	18,7	16,8	18,2	20,6	18,1	17,6
United Kingdom	36,2	37,3	35,2	36,5	37,4	36,8

Zdroj : Eurostat, 2015

Podľa nášho názoru najmä dlhodobá nezamestnanosť spôsobuje ohrozenia, ktorým naša spoločnosť nevenuje dostatočnú pozornosť. Sprievodným javom dlhodobej nezamestnanosti je potom často chudoba. Základné charakteristiky presunu k novej chudobe v krajinách Európskeho spoločenstva definované podľa Rooma, In: Ondrejkovič [2] uvádzame nasledovne :

- **veľký nárast počtu osôb závislých na rôznych formách sociálnej pomoci** – takto vzniká masová nezamestnanosť,
- **rast nezamestnanosti a neistota zamestnania** – chudoba sa reálne dotýka početnej časti populácie a nevyhýba sa ani stredným vrstvám,
- **vzrastajúci počet dlhodobo zadlžených osôb a domácností** – majúci nedoplatky za pôžičky, úvery, nájomné, elektrinu, plyn),
- **nárast počtu jednorodičovských rodín** – žiadajú o sociálnu pomoc,

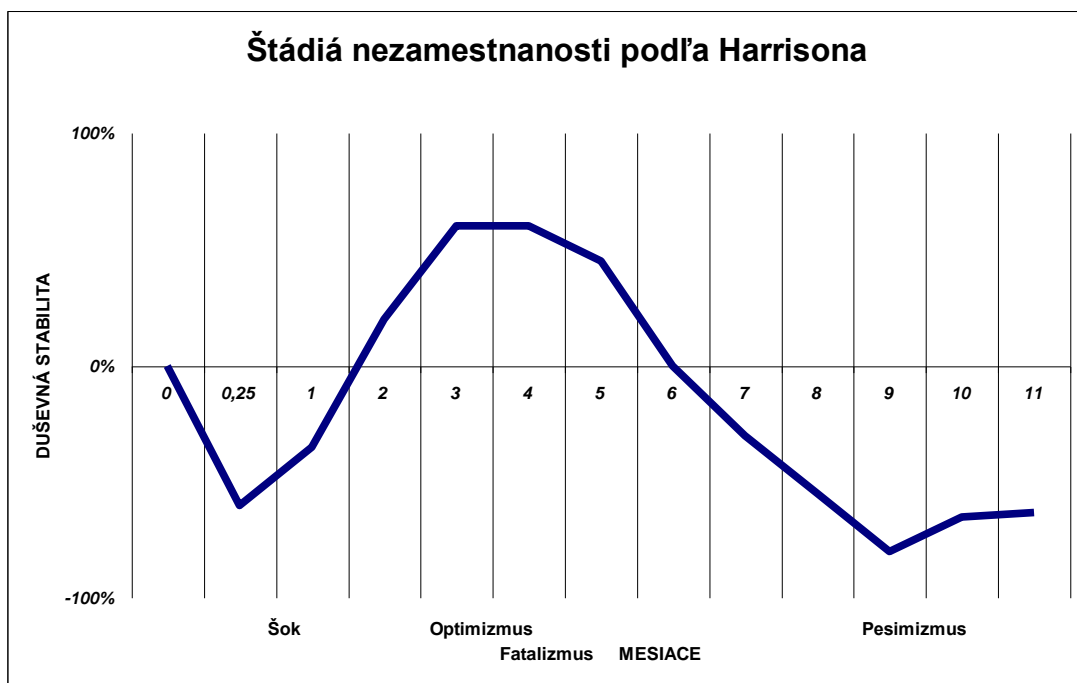
- **rastúci počet ľudí bez domova** – potrebujú okamžitú pomoc. Koncentrujú sa do špecifických mestských oblastí, ohrozujú sociálnu štruktúru a mestský poriadok,
- **rast počtu osôb pohybujúcich sa v sekundárnom trhu práce** – pretrvávajú v čase, súvis s marginalizáciou, patologickým správaním, závislosť od sociálneho štátu, rozpad sociálnych inštitúcií.

VPLYV NEZAMESTNANOSTI NA PSYCHICKÉ ZDRAVIE ČLOVEKA

Ľudia väčšinou prežívajú vlastnú nezamestnanosť ako ohrozujúcu a frustrujúcu situáciu. Sprevádzajú ju pocity neistoty, obáv o svoju budúcnosť, pocity viny či krivdy, sebadocenovanie. Také silné záporné podnety môžu ochromiť pozitívnu aktivitu ľudí a vyvolať reťazovú reakciu postupného nezvládania jednej životnej situácie za druhou. Nezvládnutie a neriešenie situácie nezamestnanosti sa azda najskôr a najviac prejavuje v zhoršení vzťahov v rodine, partnerskom a sexuálnom živote, vo vyhýbaní sa spoločenským kontaktom. Toto spätne posilňuje negatívne prežívanie seba v situácii nezamestnaného, sťažuje reálny pohľad na možné východiská a posilňuje také mechanizmy správania, ktoré zabraňujú problém riešiť.

Nezamestnanosť je novovzniknutá sociálna situácia občana, ktorá sa dotýka najmä jeho životnej úrovne, rodiny, straty statusu, zmeny postojov, mnohokrát i patologických javov. Strata doterajšieho sociálneho statusu, sociálnej dôstojnosti či prestíže, pripisovanej danému jedincovi na základe jeho postavenia v spoločnosti, môže viesť k redukcii sociálnych kontaktov, prípadne až k sociálnej izolácii. Úmerne s tým klesá aj sebadôvera nezamestnaného človeka. Navyše, čím dlhšie človek zostáva nezamestnaným, tým je jeho finančná situácia a existenčná situácia jeho rodiny horšia.

Z hľadiska časových odstupov nezamestnaného, jeho jednotlivých fáz, prežívania a správania sa, hovoríme tak ako uvádza Mareš [3] najčastejšie o klasickom modeli nezamestnanosti, Harrisonovej krivke s jej štyrmi obdobiami, ktorými prechádza človek po strate zamestnania. Pre ilustráciu uvádzame podľa Krausovej [4] graf *závislosť štádií prežívania nezamestnanosti od dĺžky času nezamestnanosti*.

Graf 1 Štádiá nezamestnanosti podľa Harrisona

Zdroj: Krausová, 1996

Znázornený graf predstavuje závislosť štádií prežívania nezamestnanosti od času. Ako z grafu vyplýva, po počiatočnom šoku, kedy sa človek stane nezamestnaným, je väčšinou prvou reakciou odmietanie uveriť tejto skutočnosti. Neskôr už začína človek akceptovať svoju nezamestnanosť a prichádza štádium optimizmu, ktoré vystrieda pesimizmus. Môže to dokonca zájsť až do úplnej beznádeje, rezignácie a fatalizmu. Posledné dve štádiá zahŕňajú zmeny v oblasti psychického aj fyzického zdravia, ovplyvnených stresom a záťažovou životnou udalosťou, akou je nezamestnanosť pre mnohých ľudí. Môžu sa preto objaviť stavy úzkosti, nervozity, depresie, beznádeje až apatie. Mnohí sa pri opakovanom prežívaní stresu môžu naučiť reagovať bezmocnosťou. Neskôr takto reagujú aj v situáciách, ktoré by boli schopní efektívne zvládnuť.

Strata zamestnania môže človeka zastihnúť v rôznych fázach jeho životnej cesty. Je rozdielne prežívanie tohto stavu u čerstvých absolventov škôl, ľudí pred odchodom do dôchodku, či živiteľov rodín. Psychologické dôsledky a riziká dlhodobej nezamestnanosti sa môžu prejaviť hlavne v zmenenom zdravotnom stave, v zmenených postojoch k práci a v kvalitách sociálnych a rodinných vzťahov.

Dôležité je, aby pocity sebaobviňovania z vlastnej nedostatočnosti alebo pocity krivdy po určitom čase ustúpili novému pohľadu na vlastnú situáciu. Nezamestnanosť nemožno chápať ako definitívny stav, pre ktorý by nejestvovalo viacero riešení.

DOSLEDKY STRATY ZAMESTNANIA

Človek si v aktívnej interakcii s reálnymi životnými kontextami utvára profil svojej osobnosti. Ide o celoživotný proces budovania a rozvoja predpokladov jednotlivca realizovať sa ako tvorivá, zrelá a sociálne zdatná osobnosť. Jedným z rozhodujúcich ukazovateľov kvality začlenenia osobnosti do spoločnosti je to, aké hodnoty svojou činnosťou produkuje, nakoľko sú tieto hodnoty ostatnými akceptované a oceňované. „Stratou zamestnania či nemožnosťou nájsť si zodpovedajúce pracovné uplatnenia je človek pozbavený možnosti realizovať a presadiť sa pri produkovani prospešných hodnôt, saturovať svoje potreby účasťou na spoločenskej deľbe úloh a povinností“ .Kollárik [5].

Vyradenie zo skupiny zamestnaných so sebou často prináša nepríjemné pocity zbytočnosti a neúspechu. Nezamestnaní prichádzajú o možnosť získať žiaducu sociálnu pozíciu, ukázať čo dokážu. Strata zamestnania ovplyvňuje negatívnym spôsobom sebahodnotenie, znižuje sebavedomie a sebaúctu, niekedy vedie k vzniku pocitov menejcennosti.

V súvislosti s postavením nezamestnaného jedinca a jeho rodiny sa často hovorí o *psychickej deprivácii*, ktorá je spôsobená jeho vylúčením zo sociálnych vzťahov a vylúčením z aktivít modernej spoločnosti. Deprivácia, spojená s nemožnosťou získať určité statky, môže mať charakter deprivácie absolútnej alebo relatívnej. „Absolútna deprivácia je chápaná predovšetkým ako existenčné ohrozenie, zatiaľ čo relatívna deprivácia je chápaná ako psychický deficit, ktorý sprevádza nezamestnanosť.“ Brožová [6].

V dnešnej dobe je každý obklopený reklamou a masmédiami, ktoré prezentujú verejnosti vysokú životnú úroveň a snažia sa ju vnútiť aj jedincom, ktorí si to z finančných dôvodov nemôžu dovoliť. K tomu sa pridáva i bezprostredné okolie, ktoré od jedinca očakáva určitý životný štýl. To všetko vedie k intenzite relatívnej deprivácie.

Ďalším negatívnym aspektom je *vplyv na štruktúru a vnímanie času* nezamestnaného, ktorý sa prejavuje pomalším ubiehaním času, kedy je štruktúra dňa narušená a po nejakom čase tiež dochádza ku splynutiu všedných dní a víkendov. V tomto momente hrá čas pre nezamestnaného vedľajšiu rolu a je vystriedaný nudou. Nezamestnanosť narúša obvyklý denný režim, časovú štrukturalizáciu dňa a mení vnímanie času. Čas pre nezamestnaných prestáva byť dôležitý, stráca svoj obsah a často je naplňovaný nudou a pasívnymi alebo i spoločensky nežiaducimi aktivitami. Paradoxom je, že práve neobmedzené množstvo voľného času zabraňuje nezamestnanému využívať ho. Tieto skutočnosti sú viditeľné predovšetkým u ľudí s nedostatočnými životnými skúsenosťami, ktoré sa týkajú práce a pasívneho životného štýlu.

Nezamestnanosť neovplyvňuje len samotného jedinca, ale i jeho rodinu a širšie príbuzenstvo. Negatívom nezamestnanosti je i *zmena vnútorných pravidiel fungovania rodiny a domácnosti*, najmä čo a týka rozdelenia rolí v rodine. Dôvodom sú strata autority, ktorá nadväzuje na zamestnanie a taktiež príjmy do rodinného rozpočtu. Rodinu ako sociálnu inštitúciu ovplyvňuje nezamestnanosť nielen poklesom príjmov, ale i v mnohých ďalších ohľadoch. Obzvlášť v tradičných rodinách, kde je mužom určený status živateľa rodiny, sa nezamestnanosť stáva závažným problémom. Nezamestnanosť sa často objavuje u rodín, ktoré sú ovplyvnené aj iným sociálnym aspektom. Jedná sa hlavne o rastúci podiel dlhodobej nezamestnanosti, kedy sa nezamestnaný nemôže spoliehať na rodinné zdroje, nakoľko je situovaný v oblasti s vysokou nezamestnanosťou a sám je obklopený ľuďmi s rovnakými problémami, čo však na druhej strane vedie k spoločnej rastúcej deprivácii. Generačným problémom podľa Buchtovej [1], sa stáva tzv. „*viacgeneračná nezamestnanosť*“, ktorá sa vzťahuje na remeslá, ktoré sa dedia z generácie na generáciu. Nie je zriedkavosťou, že sa všetci „*živitelia rodín*“ stávajú v rovnakom období nezamestnanými a poberajú sociálne dávky a podpory. Títo ľudia si často zvyknú na život bez ambícií.

Pri strate povolania sa nezamestnaný ocitá *v sociálnej izolácii*. Dôvodom sú sociálne kontakty, ktoré jednotlivec nachádzal v zamestnaní. S týmito ľuďmi mal spoločnú tému „*práca*“, od ktorej sa oddialil svojou fyzickou neprítomnosťou. Nezamestnaní sa však často odmietajú stykať s ostatnými nezamestnanými, nakoľko sa cítia viac neschopní a samotné stretnutie s bývalými kolegami pôsobí na nich depresívne.

Na miere sociálnej izolácie sa podieľa i rada faktorov. Jedným z nich je vek. Mladí ľudia sa menej poddávajú sociálnej izolácii, skôr naopak, majú tendenciu združovať sa do širších sociálnych sietí svojich vrstovníkov. Toto spojenie môže mať rôzne formy, kriminálne činnosti a vandalstvo nevynímajúc.

Stratou zamestnania sa mení i *status jednotlivca v spoločnosti*. Novonadobudnutý status „nezamestnaného“ sa stáva podradným a prináša nepríjemné povinnosti. Mnoho osôb odmieta prevziať svoj status nezamestnaného a tak túto skutočnosť zatajuje nielen pred širším okolím, ale často i pred najužším rodinným kruhom. Sú známe i prípady, keď muž po strate zamestnania prichádzal domov v pracovnom odevu a v rovnaký čas, ako keď chodil z práce. Mladé ženy pre zmenu môžu predstierať štúdium. Nezamestnaný nie je oslobodený od svojich sociálnych povinností. Naopak, očakáva sa ich plnenie bez ohľadu na finančné a emocionálne problémy. V očiach verejnosti sa predpokladá riešenie danej situácie. V prípade, že zamestnaný nenachádza zamestnanie, je považovaný za lenivého a neschopného, nakoľko nielen verejnosť, ale i administratíva očakáva aktívne hľadanie nového zamestnania.

Ďalším problémom sa stávajú *finančné prostriedky* potrebné k realizovaniu životných potrieb a k vyplňovaniu voľného času. Nezamestnaný jedinec nie je schopný užívať peniaze k aktívnemu životnému štýlu. Významnú rolu zohrávajú v dnešnej dobe peniaze, ktoré sú hlavným zdrojom uspokojovania našich potrieb. Dôležitým aspektom je aj samotné uspokojenie z práce.

V súvislosti s finančnými problémami sa stávajú významnými i negatívne pocity, ktoré sú dôvodom *poklesu životnej úrovne a chudoby*. Avšak i pre tých, ktorí neupadnú do chudoby, je nezamestnanosť dôvodom k obavám a starostiam. Ak trvá nezamestnanosť dlho, vedie k chudobe, k sociálnej izolácii alebo aspoň k redukcii sociálnych kontaktov.

V spojitosti s nezamestnanosťou sa dokázalo *zhoršenie fyzického a psychického zdravotného stavu*. Závažným sprievodným javom sa stáva strata sebaúcty a podlomené sebavedomie, k čomu dochádza nezávisle na tom, či si svoju situáciu nezamestnaný spôsobil sám alebo nie. So zmenou miery nezamestnanosti sa často mení aj miera ochorenia imunitného, cievneho a mozgového, ako aj kardiovaskulárneho systému a rovnako miera psychických ochorení a ťažkostí. Nezamestnanosť je pre mnoho ľudí vysoko traumatizujúca. Znamená i stratu statusu, prestíže, ktorá je spájaná s určitými osobnými charakteristikami

a dispozíciami. Vyvoláva v človeku pocit nepotrebnosti, neužitočnosti a aj neschopnosti, vedie k strate sebadôvery. Stres, ktorý z nezamestnanosti plynie, nie je často bez následkov na zdravie jedincov.

Napriek nepopierateľným následkom straty zamestnania na osobnosť nezamestnaného treba podčiarknuť, že i medzi dlhodobo nezamestnanými nájdeme ľudí, ktorí sú schopní sa s nezamestnanosťou vyrovať lepšie než ostatní. Jedná sa hlavne o ľudí, ktorí boli v minulom zamestnaní nespokojní alebo nezamestnanosť znamená len krátkou preklenovaciu dobu, na ktorú boli pripravení a dokázali sa prispôbiť na novú životnú situáciu, kým si nájdú nové zamestnanie. Skupiny najviac postihnuté nezamestnanosťou zahŕňajú pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, príslušníkov rómskej menšiny, absolventov škôl, rodičov malých detí, ľudí pred dôchodkovým veku.

NEZAMESTNANOSŤ A PREZENTOVANÉ SOCIÁLNO – PATOLOGICKÉ JAVY

Nezamestnanosť má rozmer spoločenský i individuálny. Dlhodobá nezamestnanosť je príčinou množstva individuálnych problémov, ktorých pretrvávanie môže prerásť v problémy, ktoré sa týkajú celej spoločnosti. Nezamestnanosť vyvoláva v ľuďoch rôznorodé pocity. Sociálny tlak dopadá najmä na horšie prispôsobivých jednotlivcov. S dlhodobou nezamestnanosťou súvisia i patologické javy, napríklad kriminalita, nadmerná konzumácia alkoholických nápojov, užívanie drog a tiež väčšia spotreba liekov. Ťaživý strach nezamestnanosti môže vyvolať i rasové a medziskupinové konflikty. Medzi najčastejšie formy sociálnej deviácie ako uvádza aj Nešpor [7] patrí: alkoholizmus, drogy, promiskuita, prostitúcia, vandalizmus, kriminalita, delikvencia.

Na prežívanie obdobia nezamestnanosti má vplyv predovšetkým typ osobnosti a jeho psychická odolnosť, jeho adaptabilita. Základnou príčinou, prečo jedinec podľahne deviantným vplyvom môže byť „genetická podmienenosť, rodinné prostredie, priebeh socializácie a biografická dráha. Medzi dôležité príčiny vzniku sociálnej deviácie patrí vplyv sociálneho prostredia. Sociálne prostredie je veľkou skupinou faktorov, ktoré vplývajú na človeka. Je to súbor skupín, osôb, s ktorými je jedinec, skupina v styku, majú vplyv na jeho konanie.“ (Eikelmann [8]).

Dramatické zmeny v sociálnych ekonomických a politických systémoch v priebehu prechodného obdobia boli najdôležitejšími príčinami kriminality a trestných činov.

V poslednom období sa zmenila aj štruktúra kriminálnych činov, výrazne vzrástla najmä majetková kriminalita, objavujú sa nové formy kriminality, medzi ktoré patria drogové trestné činy, vydieranie, únosy, organizovaná kriminalita. Nebezpečným javom je najmä nárast organizovanej medzinárodnej kriminality, voči ktorej zatiaľ neexistujú dostatočne účinné právne prostriedky ochrany. *„Kriminalita ovplyvňuje kvalitu ľudských zdrojov a infraštruktúru, ktoré sú potrebné pre udržateľný rozvoj. Vysoká kriminalita a ostatné sociálno-patologické javy majú negatívny vplyv na ekonomický rozvoj, nasledovaný vyššou mierou nezamestnanosti a nižšou kvalitou bývania, nepriaznivými zdravotnými podmienkami a celkovou nižšou sociálnou stabilitou.“* Hroncová [9].

Dôsledkom straty zamestnania stúpa hrozivo stúpa aj *alkoholizmus*, ktorý možno zaradiť medzi sociálno-patologické javy. Alkoholová závislosť vzniká väčšinou veľmi pomaly a nenápadne, často v priebehu niekoľkých rokov, takže varovné príznaky väčšinou okolie nepostrehne. Alkoholizmus je bežne chápaný ako „nadmerná a pravidelná konzumácia alkoholických nápojov spojená s nebezpečenstvom návykového správania sa, alebo ako druh sociálnej deviácie, resp. sociálno-patologický jav s negatívnym dopadom na jedinca, rodinu a spoločnosť.“ Nociar [10].

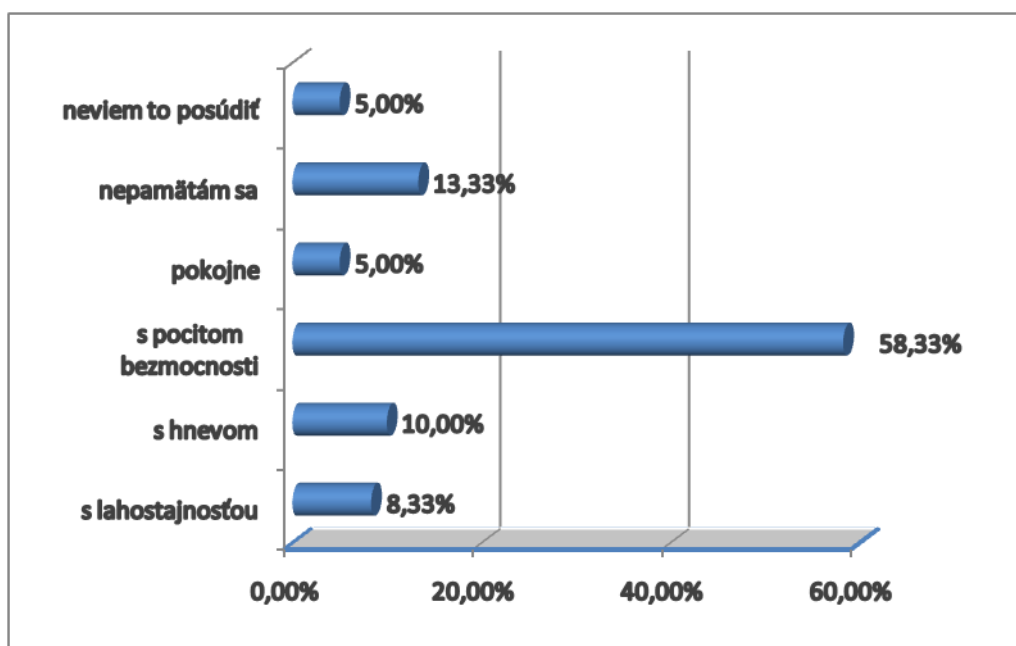
Veľká variabilita sociálnych pomerov, ktorých príčiny, vznik a následky pramenia alebo dopadajú na najrôznejšie stránky života jednotlivca alebo spoločnosti sú často následkom toho, že v poslednom čase sa mnohí utiekajú k alkoholu. Problémy s alkoholom patria medzi najväčšie, najrozšírenejšie a najťažšie problémy v spoločnosti. Závislosť prináša so sebou vážne problémy. Nastupuje pocit samoty, nastanú zmeny v sociálnom postavení i v sociálnej role, a často sa prerušia kontakty so známymi. V niektorých prípadoch sa mení obraz tela, naruší sa sebaúcta a človek sa nevie vyrovnávať so zmenenou situáciou. Alkohol spôsobuje svalovú ochabnosť, ktorá zasahuje aj srdce, znižuje sa ostrosť zraku najmä v noci a pri umelom osvetlení. Viditeľné sú aj zmeny v správaní, ktoré sa prejavujú najmä netrzezivosťou a agresivitou.

METÓDY A PARCIÁLNE VÝSLEDKY VÝSKUMU, DISKUSIA

Pri sledovaní vplyvu sociálno – ekonomických problémov na nežiaduce prejavy správania v rodine ako aj prezentovanie sociálno – patologických javov sme uskutočnili výskum medzi nezamestnanými klientmi úradov práce sociálnych vecí a rodiny v

bratislavskom kraji. Realizácia výskumu bola časovo obmedzená orientovaná do obdobia apríl – máj 2014, početnosť vzorky respondentov bol ovplyvnený ochotou respondentov vyplniť dotazník. Základný súbor tvorilo 237 respondentov, výberový súbor výskumu tvorilo 120 respondentov. Pri správaní výskumu, ktorý by sme mohli pokladať za pilotný výskum sme použili štatistické metódy spracovania, pre ilustráciu však uvádzame len niektoré výsledky, ktoré korešpondujú s témou nášho príspevku.

V našom výskume sme sa zaoberali aj situáciou (aspoň okrajovo), ktorá poukazovala na možné zmeny v rodine vplyvom straty zamestnania a prežívania tohto problému v súvislosti s prijatím danej situácie. Z tohto dôvodu sme formulovali aj niekoľko otázok pre lepšiu orientáciu v celkovej situácii respondentov. Odpovede s týmto obsahovým zameraním sme neoverovali prostredníctvom hypotéz, uvádzame ich len pre celkové dokreslenie situácie našich respondentov tak, ako sme to uviedli vyššie v texte.

Graf 2 : Prijatie straty zamestnania

Zdroj: Vlastný výskum, 2014

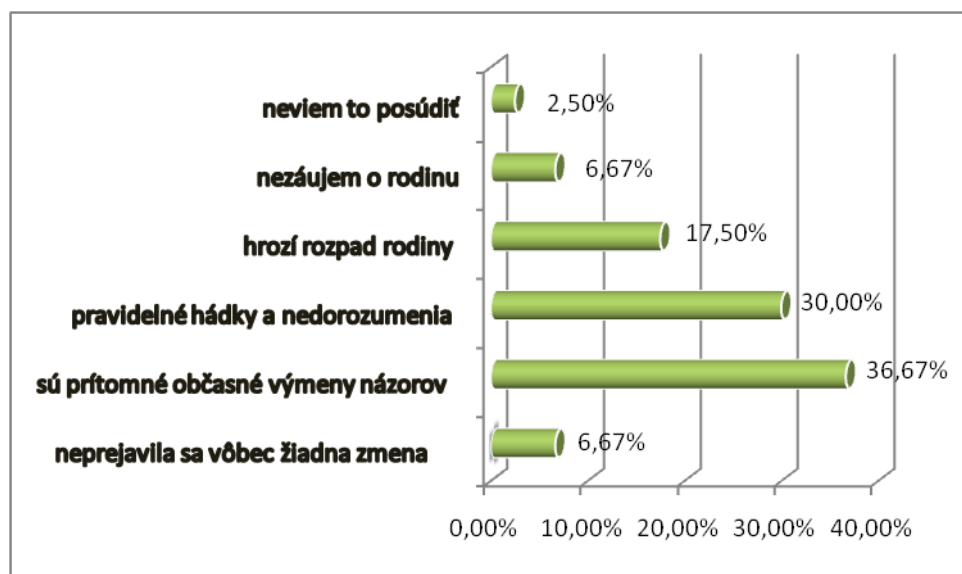
S vyjadrením odpovedí respondentov na otázku, s akým pocitom prijali stratu zamestnania sme boli prekvapení najmä výraznou odpoveďou charakteru pocitu bezmocnosti – 58,33 % odpovedí. Ďalšie odpovede boli prirodzenou reakciou aj v súvislosti s ich

skúsenosťou zo zamestnaním, osobnostnými charakteristikami, prípadne inými skutočnosťami, ktoré by mohli byť predmetom seriózneho výskumu v tejto oblasti. Skutočnosť, ktorá u nezamestnaných nastáva vplyvom straty zamestnania však nie je v centre pozornosti ani psychológov, ani sociológov a taktiež ani v centre pozornosti sociálnej politiky štátu (zrušené boli centrá poradensko-psychologických služieb).

Strata práce predstavuje pre jedinca traumatizujúci zážitok. Človek bez zamestnania stráca najsilnejšie objektívne spojenie s realitou, zmocňujú sa ho pochybnosti o vlastných schopnostiach, neistota a strach z budúcnosti. Nezamestnaný človek má väčšie problémy pri komunikácii s okolím, pracovnú absenciu pociťuje často ako zlyhanie.

Strata zamestnania má negatívne účinky hlavne na prežívanie nezamestnaného a má veľký dopad na ich finančnú situáciu. Mnohí nezamestnaní nám potvrdili v neformálnom rozhovore, že čím dlhšie sú bez práce, tým ťažšie sa im darí uspokojovať ich psychické potreby, potreby sociálnych kontaktov, potreby nových skúseností, aktivity a výkonu. V súvislosti s postavením nezamestnaného jedinca a jeho rodiny sa často hovorí o deprivácii, ktorá je spôsobená jeho vylúčením zo sociálnych vzťahov. Často sa objavuje aj pasivita, ktorá bráni nájsť si na pracovnom trhu novú pracovnú šancu, ale aj obava pred sociálnou izoláciou.

Ďalej sme prostredníctvom otázok získavali odpovede na vyjadrenia, ktoré boli zamerané na hodnotenie rodinných vzťahov, ktoré mohli byť nezamestnanosťou ovplyvnené. Predpokladali sme, že nepriaznivá ekonomická situácia zapríčinená finančnou nestabilitou ovplyvňuje negatívne možnosť saturovať základné potreby rodiny, spôsobuje a podporuje vznik dysfunkčnosti a patológie v rodine.

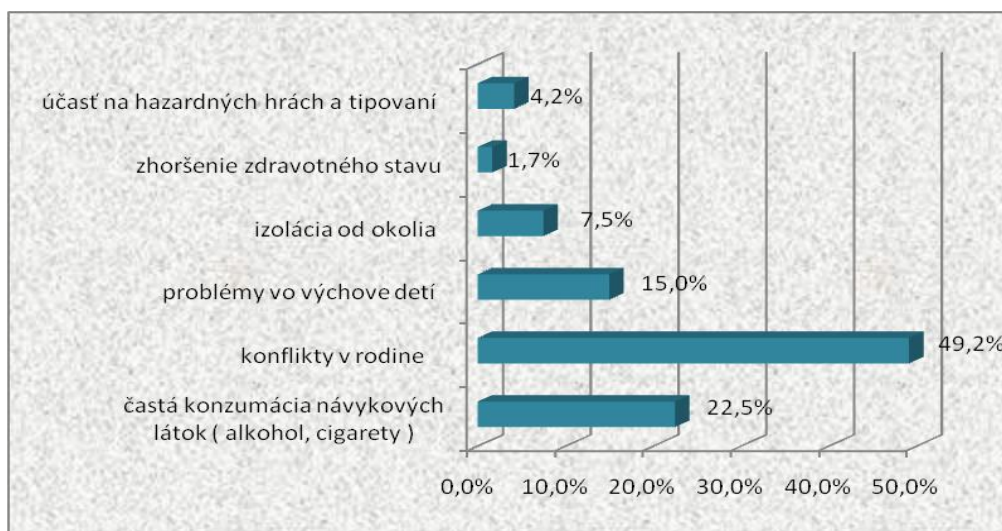

Graf 3 : Vplyv nezamestnanosti na vzťahy v rodine

Zdroj: Vlastný výskum, 2014

Predpokladali sme, že nezamestnanosť vo väčšine prípadov bude negatívne ovplyvňovať vzťahy v rodine. Na tento fakt poukazuje viacero autorov napr. Mareš (1999), Schavel a kol. (2010), Mátel, Schavel a kol. (2011), ktorí tvrdia, že najmä sekundárne nepriaznivé prejavy, ako agresivita v rodine, zvýšená konzumácia dostupných drog, ale aj následný rozpad rodiny bývajú sprievodnými znakmi nezamestnanosti. Aj v našom prieskume sa tento fakt potvrdil, respondenti poukazujú na to, že sprievodnými javmi ich nezamestnanosti sú najmä častejšie hádky v rodine (30 %), občasné výmeny názorov (36,67 %) a v niektorých prípadoch dokonca hrozí rozpad rodiny (17,50 %). Tieto nepriaznivé prejavy možno len veľmi ťažko ovplyvňovať, v súčasnosti nie sú v sociálnom systéme subjekty, ktoré by formu pomoci prostredníctvom poradenstva alebo sprevádzania, prípadne monitorovania problémov v rodine minimalizovali.

Zaujímalo nás, ktoré najčastejšie konflikty v rodine sa vyskytujú vplyvom nezamestnanosti a nepriaznivej životnej situácie, odpovede uvádzame v nasledujúcom grafe.

Graf 4: Najčastejšie problémy v rodine

Zdroj: Vlastný výskum, 2014

Faktom zostáva nepriaznivá situácia v rodine, ktorá sa prejavuje najmä konfliktami – 49,2 % (tak ako bolo uvedené v predchádzajúcich grafoch ide o časté hádky, výmeny názorov v súvislosti s nepriaznivou situáciou a pod.).

Za nepriaznivý signál považujeme zvýšenú konzumáciu legálnych drog 22,5 % (alkoholu a cigariet), čo vyvoláva aj zvýšené nároky na finančný rozpočet v rodine. Za nežiaduci jav považujeme aj problémy spojené s výchovou detí (15,0 %), možno problémy s prospechom žiakov alebo problémy, ktoré súvisia s akceptovaním autority rodiča, ktorý je nezamestnaný a nedokáže saturovať základné požiadavky dospelých, prípadne nie je pozitívnym vzorom pre svoje deti.

ZÁVER A MOŽNOSTI RIEŠENIA

Uvedené problémy klientov je potrebné riešiť systematickou poradenskou činnosťou a sprevádzaním klienta. Na Slovensku doposiaľ nemáme vybudovaný poradenský systém, sprostredkujúci komplexné riešenie akútnych sociálnych problémov obyvateľov. Chýbajú nám poradenské služby pre široký okruh obyvateľstva s cieľom viesť občana k poznávaniu a uplatňovaniu svojich práv a povinností, tak ľudských, ako i občianskych potrieb a možností ich inštitucionálneho uplatnenia. Takúto možnosť predstavuje kreovanie občianskeho poradenstva a subjektov pod názvom „Občianske poradene“.

Uvedomujeme si, že napriek existencii a činnosti subjektov štátnej správy a neziskových organizácií, absentuje na Slovensku koncepcná (systémová) poradenská činnosť občianskych poradní, ktorá je dlhodobo rozvinutá aj v okolitých krajinách.

Osobná neschopnosť a následne dlhodobé neriešenie existenčných problémov alebo neznalosť práv a povinností občanov častokrát ľuďom spôsobuje ich hmotnú núdzu spojenú so sociálnym vylúčením. Prináša kumuláciu ďalších zložitých sociálnych kolízií ako zadlženie, rozpad rodiny, bezdomovectvo, strata zamestnania a niektoré nežiaduce sociálno–patologické javy. Chýba nám spoločenská snaha podporiť občana v jeho úsilí samostatne riešiť svoj problém, napriek tomu, že máme dostatok odborných predpokladov i skúseností. Sociálne znevýhodnenie občanov je podmienené celým spektrom problémov, ktoré sa často kumulujú prostredníctvom viacerých iniciácií. Najčastejšie v súvislosti s nepriaznivou sociálnou situáciou hovoríme o **sociálno - ekonomických problémoch**, ktoré vznikajú vplyvom nezamestnanosti, zadlženia alebo chudoby ako takej. Reakciou na takúto nepriaznivú situáciu je prevalencia sekundárnych problémov, ako rozpad rodiny, závislosti, agresivita, zhoršujúce sa sociálne väzby v rodine a v širšom sociálnom prostredí, sprievodnými javmi sú taktiež rezignácia a depresie. Vyskytujú sa problémy s bývaním, výchovou detí v rodine, prítomné sú existenčné problémy, nie sú zabezpečené základné životné potreby, občania môžu mať ťažkosti v oblastiach ktoré súvisia s bývaním, sociálnymi dávkami, sociálnym zabezpečením, partnerskými vzťahmi (alebo právnymi vzťahmi, ktoré upravujú partnerské vzťahy), majetkoprávnou problematikou.. V prípade nezamestnanosti môžu byť poradenskými témami aj samotné okolnosti prepustenia zamestnancov, podpora pri sebaobhajovaní v súvislosti s neadekvátnymi postupmi zamestnávateľa.

Zavedenie tohto poradenského systému, ktorý je niekoľko až desiatok rokov úspešne zabezpečovaný v rozvinutých krajinách je možný len vzájomnou kooperáciou a dobrou vôľou zainteresovaných. Všetci vieme, že najmä naši politici, štátni zamestnanci, zamestnanci obecnej samosprávy a samosprávnych krajov, poslanci na rôznych úrovniach majú v centre pozornosti predovšetkým dobro občana. Aj z tohto dôvodu veríme, že koncept zavedenia občianskych poradní podľa vzoru okolitých krajín bude na Slovensku úspešný.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- [6] BROŽOVÁ, D. 2003. *Spoločenské súvislosti trhu práce*. Praha : Slon, 2003. ISBN 8086-429-16-4.
- [1] BUCHTOVÁ, B. 2002. *Nezamestnanosť- psychický, ekonomický a sociálny problém*. Praha : Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-900-68.
- [8] EIKELMANN, B. 2000. *Sociálna psychiatria. Základné poznatky a prax*. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2000. ISBN 80-88952-02-6.
- [9] HRONCOVÁ, J. 2004. *Sociálna patológia*. Banská Bystrica: UMB, 2004. ISBN 80-8055-427-7.
- [5] KOLLÁRIK, T. 2004. *Sociálna psychológia*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80223-18-41-8.
- [4] KRAUSOVÁ, A. 1996. Celospoločenské náklady a straty spôsobené dlhodobou nezamestnanosťou. In kolektív autorov: *Problematika dlhodobej nezamestnanosti v Slovenskej Republike*. Bratislava : Litera Print, Friedrich Ebert Stiftung, 1996.
- [3] MAREŠ, P. 2002. *Nezamestnanosť ako sociálny problém*. Praha : Slon, 2002. ISBN 80-86429-083.
- [7] NEŠPOR, K. 2003. *Návykové správanie a závislosť*. Praha : Portál, 2003, ISBN 80-7178-432.
- [10] NOCIAR, A. 2001. *Alkohol drogy a osobnosť*. Bratislava : Asklepios, 2001. ISBN 807167044-8.
- [2] ONDREJKOVIČ, P. 2000. *Sociálna patológia*. Bratislava : Veda, 2000. ISBN 80-224-06163.

KONTAKT :

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.

vysokoškolský pedagóg

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

810 00 Bratislava, Palackého 1, e-mail: mschavel@stonline.sk

Zvládanie sociálnych problémov dneška

Social problems of today getting under control

Miloslav HETTEŠ

Abstrakt: Spoločnosť je zasiahnutá rozsiahlou a rýchlou premenou spôsobenou pokrokom, globalizáciou a europeizáciou. Menia sa hodnoty a štruktúra spoločnosti. Istoty sa zmenili na neistoty. Ľudia nie sú plne pripravený na konfrontáciu s realitou. Rýchly ekonomický rast a otvorenosť Slovenska priniesla neznáme výzvy v podobe nárastu nesúdržnosti. Potrebná je aktívna pomoc aj pomocou občianskeho poradenstva. Ohrozená je budúcnosť trvalo udržateľného dôstojného života pre každého.

Kľúčové slová: Dnešné Slovensko nesúdržnosť, premena spoločnosti, slovenská spoločnosť, sociálna ekonomika a sociálne investovanie.

Abstract: Broad and rapid transformation of the society is made by the progress, globalization and Europeanization. Values and structure of society are changing. Safety has been replaced by common unsafety. People are not prepared fully to this new reality. Rapid economic growth and openness of the Slovak society brought new challenges in form of incohesion growth. Necessary is active aid either in the form of citizens consulting and advice. Sustainable decent life for all is threatened.

Keywords: Current Slovakia, incohesion, society transformation, Slovak society, social economy and social investment.

Premena spoločnosti

Dnešný život je poznačený rýchlymi premenami, v rozsahu, ktorý nemá zrejme precedens v minulosti. Mnohé generácie boli vedené k životu v národnom štáte. Myšlienka národného štátu bola predstavovaná ako najvyššia hodnota, hodná aj obeti životom. Národné štáty mali svoju vlastnú a relatívne stabilnú legislatívu a štruktúru. Normálna bola slabá medzinárodná výmena ľudí, tovaru, myšlienok a podobne. Podoba rodiny bola stanovená miestnou kultúrou a jej podoba sa dlhodobo nemenila. Akceptovaný bol model muža ako živiteľa a ženy, ktorá zostávala v domácnosti. Tomu zodpovedali akceptované predstavy, hodnoty a formálny

systém spoločnosti a štátu. Odhliadnuc od cyklických kríz a s nimi prepojenou nezamestnanosťou, bolo zamestnanie relatívne isté a pokladané ako norma. Pracovalo sa na plný úväzok a menenie zamestnávateľa bolo neobvyklé. Daný spôsob života bol doplnený istotou vzdelania, ktoré bolo získavané jednorazovo a na celý život. Spoločnosť bola vedená k predstave, že ak sa jej člen dostal do problémov (choroba, strata práce...), bola mu daná možnosť požiadať o pomoc. Túto pomoc si však musel zaslúžiť (trebárs prácou v chudobincoch) a bola často spojená s odsudzovaním a vytláčaním z väčšinovej „správnej“ spoločnosti. Vysoký podiel detí a postupné zlepšovanie zdravotnej situácie tvorilo základ pre neexistenciu „problému“ starnutia. Systém bol udržateľný.

V priebehu života dnešných generácií prebieha fundamentálna premena zažívaných hodnôt a tradičného relatívne stabilného spôsobu života. Svet sa zjednocuje pomocou globalizácie v stále viac uniformnejšiu verziu pomocou globalizácie. Jej regionálnou obdobou je regionálne scel'ovanie pomocou europeizácie. Ostatné svetové regióny uplatňujú svoje vlastné regionálne formy zjednocovania. To spôsobuje nebývalé obmedzovanie významu národných štátov v prospech nadnárodných celkov. Štáty sa čiastočne vzdali časti svojej zodpovednosti, presunutím kompetencií na iné subnárodné subjekty. Demografická globálna revolúcia spôsobujúca znižovanie pôrodnosti a prevažujúci model dvoch detí (ak vôbec) spustila proces „starnutia“. Problém staroby je nový. Strata detí znamená neistotu medzigeneračného súžitia a žiadna privatizácia zodpovednosti za príjmy v starobe nie sú riešením. Voľný pohyb osôb prináša aj negatíva v podobe rasovej nenávisťi. Starnutie vyvolalo medzigeneračné napätie a vzájomnú nenávisť. Štát a spoločnosť je nútená preberať cudzie vzory, hodnoty a legislatívu na ktorú nie je často pripravená. Napr. pozitívna diskriminácia voči menšinám nebola slovenskou realitou akceptovateľná, ale v európskom meradle je uznávaná. Voľný pohyb ľudí znamená aj prílev cudzích hodnôt, čo spôsobuje napätie v nepripravenej spoločnosti. Rodina prestala byť v realite najvyššou hodnotou. Spoločnosť predala často plnú zodpovednosť za ňu na konkrétne osoby bez saturovania jej potrieb, čo ešte viacej vedie k strate v pôrodnosti. Neoliberálna doktrína pôsobí zhubne proti prirodzenej recyklácii, sebazáchovy spoločnosti. Životné náklady vyvolávajú tlak na nutnosť zamestnania obidvoch rodičov. Slobodné rozhodnutie byť zamestnaným by bolo isto pozitívum. Pokrok vo výrobe znižuje potrebu množstva pracovnej sily, čo je najzásadnejší

problém, pokiaľ budeme oceňovať iba prácu, ktorá je komerčne predajná. Pokrok znamená aj skracovanie doby zamestnania u toho istého zamestnávateľa a prináša flexibilitu v pracovnoprávných vzťahoch. Nezamestnanosť sa stáva „štandardná“ situácia. Na nezamestnaných nemožno nazerať ako na tých, ktorí si nehládajú usilovne prácu. Nie sú to zneužívatelia sociálneho systému. Nezamestnanosť nebude nikdy vyriešená, pokiaľ nebude spoločnosť vyžadovať spoločensky potrebnú prácu namiesto práce, ktorá sa dá speňažiť (takou môže byť aj sociálne škodlivá činnosť). Pohľad na vzdelávanie sa zmenil. Nie je hanbou chodiť do školy aj opakovane. Celoživotné vzdelávanie je zrazu presadzované. To všetko vyvoláva napätie a nové výzvy v bežnom živote, nepoznanom inými generáciami. Došlo k revolučnej zmene možnosti nároku na sociálne zabezpečenie na právo v roku 2012. Medzinárodná rada pre sociálny rozvoj (ICSW) žiada aby v Európe to bola hranica 50% mediánu príjmu ako garantovateľná univerzálna nepodmienená hranica (autor je prezident ICSW Europe). Nie každý to chápe, nie každý to akceptuje aj z dôvodu presadzovanej nesolidarity a nespravodlivo usporiadanej slovenská spoločnosti. Napr. podmieňovanie základnej sociálnej dávky akoukoľvek prácou odporuje medzinárodnému právu a napriek tomu je presadzované aj podporované ľudovou väčšinou.

Slovenská spoločnosť

Nespravodlivosť usporiadania slovenskej spoločnosti demonštruje aj jej ekonomická úspešnosť meraná rastom hrubého domáceho produktu na obyvateľa, alebo kúpyschopnosťou. Slovensko patrí vo svetovom meradle medzi vyspelé krajiny i keď nie medzi úplnú špičku. Vnútroštátne je nesúdržne rozdelené na bohaté a chudobné regióny. Z pohľadu „geografie chudoby“ máme okresy kde poberatelia dávky v hmotnej núdzi tvoria 25% obyvateľov. „Sýty hladnému neverí“ väčšinová kultúra (sú okresy prakticky bez chudoby) spôsobuje podporovaný náhľad na oprávnenosť takéhoto obrazu z dôvodu jeho zásluhovosti, čo nie je obhájiteľné. Spoločnosť má dostatok prostriedkov pre odstránenie chudoby a pre implementáciu odporúčania Medzinárodnej organizácie práce č.202 z roku 2012 v podobe požadovanou ICSW.

Vnútorne napätia podporuje trend zániku strednej triedy a posilňovania moci a majetku vládnucej menšiny. Vznikli akoby dve „Slovenská“. Jedno, ktoré je súčasťou vyspelej Európa a druhé blížiacie sa k rozvojovému svetu. Tieto dve Slovenská existujú popri sebe akoby

v podobe novodobého apartheidu, ktorý už raz svetová spoločnosť odsudzovala. Namiesto rasového, máme majetkový apartheid, rovnako podporovaný legislatívou, tak ako sa to realizovalo v juhoafrickej pôvodnej forme.

Sociálne investovanie a sociálna politika

V Melbourne v roku 2014 bola Medzinárodnou federáciou sociálnych pracovníkov prijatá nová podoba medzinárodnej definície sociálnej práce, ktorá priamo využíva pojem sociálny rozvoj. Slovensko napriek mnohým desaťročiam skúmania a uplatňovania sociálneho rozvoja nevie čo to je a nepoznajú ho ani samotní sociálni pracovníci. Jeden z jeho nástrojov je sociálne investovanie. Príprava spoločnosti, pomocou sociálneho investovania predstavuje cestu na predchádzanie sociálnych ťažkostí a je aj podmienkou jej ekonomického rastu. Prostriedky určené na sociálny rozvoj, nie sú luxusom (nie sú „premrhané“), sú to prostriedky na ďalší hospodársky rozvoj a preto sú dobre investované. Neustále konsolidovanie (šetrenie) nie je riešením, nie je cestou rozvoja, ale „pílenie konára, na ktorom sedíme“, tak bolo konštatované aj samotnou Európskou komisiou.

Sociálna politika musí poskytnúť istoty počas života, keď vznikajú sociálne udalosti a riziká s ktorými sme konfrontovaní (napr. chudoba) alebo ktoré sú nevyhnutné pre rozvoj spoločnosti (rodenie novej generácie), ktoré sú prirodzené (ako to že starneme) a pod. Ľudstvo prežíva a rozvíja sa iba vďaka svojej spoločenskej podstate. Inak by sme už dávno vyhynuli z dôvodu relatívnej ľudskej telesnej slabosti, alebo z dôvodu prílišného individualizmu (napr. prílišnej chamtivosti). Súkromný majetok je v zmysle zákona nedotknuteľný. Ale čo robiť v prípade, ak všetku obrábateľnú pôdu bude vlastníť jedna egoistická osoba? Je legálne, že všetci ostatní zomrú od hladu? Asi áno, ale nie je to sociálne spravodlivé. Takýto majiteľ však nevyhnutne zahynie, pretože ako jednotlivec neprežije, a preto si zavedie nespravodlivú napr. novo-otrokársku spoločnosť dneška. Spoločnosť si vytvára svoje vlastné sociálne pravidlá a normy, ktoré nám pomáhajú žiť primerane.

Sociálna politika má 3 dôležité funkcie: investovanie, sociálna ochrana a hospodárska stabilizácia. Počas dnešnej krízy narastá umelý tlak na tzv. fiškálnu „konsolidáciu“ teda na ďalšie úspory. Zdroje sociálnej ochrany majú v tomto čase svoje krajné limity. Preto je potrebné podporovať dimenziu sociálneho investovania. Sociálna politika totiž výrazne znižuje a zamedzuje negatívnym dopadom krízy. Sociálne investovanie je finančne

výhodnejšie ako iba následné riešenia z dôvodu morálnej nutnosti, alebo z obavy zo sociálnych nepokojov. Aj aktívne politiky zamestnanosti sú investíciou pre zvýšenie kapacity zamestnateľnosti a pre prevenciu budúcich problémov. Aktuálne Slovensko však nedáva na aktívnu politiku zamestnanosti primerane z vlastných zdrojov a dokonca „nie sú“ ľudia na úradoch práce. Takáto situácia potvrdzuje konštatovanie o krátkozrakosti realizovanej politiky zameranej iba na falošné krátkodobé výhody.

Môžeme predpokladať, že hlavná obava ľudí v súčasnosti v živote ľudí na Slovensku vyplýva z hrozby nezamestnania, straty príjmov a životnej úrovne a až neskôr to je ohrozenie zdravia. Úroveň sociálneho investovania (podiel na celkovom HDP) vplyva na vývoj zamestnanosti. Úplná väčšina nových pracovných možností je podložená sociálnym investovaním. Pokiaľ Slovensko patrí ku krajinám s najnižším sociálnym investovaním, potiaľ aj bude patriť medzi štáty s najnižšou zamestnanosťou. Zamestnanosť v oblasti zdravia a sociálnych služieb má vysokú kapacitu s možnosťou riešenia nezamestnanosti na Slovensku. Príliš vysoké percento nezamestnaných patrí medzi aktívne nespolupracujúcich z titulu straty nádeje návratu na trh práce. Títo ľudia potrebujú vonkajšiu pomoc na obnovu pracovných návykov. Obrovský nevyužitý potenciál je v prehliadanej skupine obyvateľstva nad 55 rokov. Ich „vyhnanie“ z trhu práce nevytvára pracovné príležitosti pre mladých. Navyše vzniká kolotoč ich potrieb, ktoré musia byť saturované zvýšeným daňovým zaťažením nateraz pracujúcich. Súkromné dôchodkové systémy to neriešia a nevedia vyriešiť. Zanedbávané investovanie do Európskou úniou preferovaných predškolských zariadení, núti ženy zostať doma. Rodiny s deťmi sú viac ohrozené chudobou ako tie čom sú bez detí. To vytvára otázku, aké má naša spoločnosť priority.

Nesúdržnosť

Starobné dôchodky by mali chrániť a stabilizovať situáciu penzistov. Sú aj investíciou do budúcnosti. Umožňujú im byť dlhšie nezávislým a menej odkázaným na vonkajšiu finančnú pomoc. Finančná udržateľnosť nemôže ísť iba cestou neustáleho znižovania miery náhrady (až 45%), pretože je to napr. porušenie medzinárodných záväzkov Slovenska. Starobné dôchodkové zabezpečenie musí byť garantovateľné, predvídateľné a primerané, inak ním nie je. V súčasnosti nie je už zrejme racionálny dôvod byť platiacim členom slovenského systému sociálneho (ne)zabezpečenia.

Prudko sa narušuje základ ľudského bytia – súdržnosť. Zaniká stredná trieda, ktorá sa prepadá. Vedie sa diskusia o miere a účele minimálnej mzdy, skôr je oprávnená diskusia o maximálne oprávnenom príjme. Každý 4. človek v Európe je dnes v riziku chudoby. Každý 5. občan Slovenska si nemôže dovoliť riadnu stravu, napriek prebytkom. Väčšina rodín má ťažkosti s plnením základných finančných povinností.

Ak nie je reálny záujem o riešenie nezamestnanosti, nemožno očakávať dobrú budúcnosť. Mladí ľudia, ktorí nepracujú, alebo sa neučia, nemôžu byť zdrojom udržateľného života. Iba zdroje z EÚ nemôžu byť jediným zdrojom na aktívnu politiku zamestnanosti. Chýba udržateľnosť zamestnania po ukončení rozmanitých programov a grantov. Toto je podporované diskrimináciou na základe veku, nenávisťou medzi generáciami a otupením vzájomných vzťahov, narastá vyšší podiel psychopatov/deprivantov. Napriek výraznému úsiliu o podporu práv inak sexuálne orientovaných, sa nevenuje pozornosť rodovej diskriminácii v kariére a v odmeňovaní. Táto téma je skôr tabuizovaná ako tá prvá. Ženy majú v priemere vyššie vzdelanie a napriek tomu sú medzi nadpriemerne zarábajúcimi menšinou, alebo tam vôbec nie sú. Mnohé rodiny nemôžu existovať bez príjmu ženy, ktorá je navyše často diskriminovaná za to, že je matkou. Podpora rodiny musí byť založená na pozitívnej diskriminácii rodičov.

Polarizácia v spoločnosti neustále rastie, čo podtína jej rozvojové možnosti. Nerovnomerne rozdeľované národné bohatstvo nie je v súčasnosti spravodlivo zdaňované. Slovensko patri ku krajinám, ktoré sa vydali cestou obmedzovania sociálneho štátu znižovaním zdaňovania zisku a dividend. Obavy spoločnosti musia byť riešené rovnakou mierou všetkými zložkami spoločnosti, primerane ich možnostiam. Existujúce hrozby vyčleňujú veľkú časť populácie z možnosti podieľať sa na rozvoji spoločnosti. Doterajšie prístupy, ktoré odmietajú nazerať na túto časť politiky ako na investovanie, zákonite vedú k názoru o prebytku ľudí, čo nie je vlastné ľudskej spoločnosti a hodnotám zdedeným po predkoch.

Mnohí slušní ľudia strácajú nedobrovoľne prácu, následne sa stávajú obeťami podvodníkov (napr. „šmejdi“), dostávajú sa do dlhov (legálne fungujúca úžera), prichádzajú o bývanie (neregulované exekúcie), dostanú sa na ulicu a strácajú možnosť návratu. Nemáme primerané sociálne bývanie a akoby spoločnosť nemala záujem o bytovú politiku bývanie pre

každého. Podporované je súkromné vlastníctvo bývania, ktoré spojením s hypotékou, dostáva ľudí do neľudských podmienok neistoty. Nesmierne je rozvinutá epidémia herní, záložní, „pôžičkární“ pre chudobných, namiesto reálnej pomoci.

Tieto rýchle a fatálne zmeny zanechali občana v neistote a v stave bez možnosti pomoci. Ťaživá situácia je hlavne medzi staršími. Aktívne starnutie by malo znamenať aj ekonomickú účasť na živote spoločnosti. Aktívne starnutie by malo priniesť vyššiu pracovnú účasť a neskorší odchod do dôchodku. Preto je nevyhnutné odstrániť vekovú diskrimináciu. Každé nedobrovoľné penzionovanie býva spojené s ľudskou tragédiou, stratou a niekedy je dokonca sprevádzané aj samovraždou. Jedna z ciest riešenia budúceho nedostatku pracovných síl venujúca sa rastúcemu podielu starších je dobrovoľníctvo. Podpora nezávislého života už v období prípravy na starobu je vhodnou sociálnou investíciou.

Pozrime sa do Poľska, kde fungujú občianske poradne venujúce sa aj problémom starších, ktorí potrebujú pomôcť a poradiť. Konajú tak v oblasti občianskych konaní (napr. dedenie), bývania, finančnej gramotnosti, pomáhajú v oblasti aktívneho starnutia, ako nebyť opusteným, vo vzťahu k rodine, zdravia, občianskeho súžitia, konania na úradoch a pod. Nielen starší sa často stratia v súčasnom spoločenskom systéme.

Narastá rozdiel v zdravotnej situácii bohatých a chudobných ľudí spôsobený aj z dôvodu zlého nastavenia zdravotníctva orientovaného na zisk. Mnohí ľudia podporujú privatizáciu zdravia. Súkromné zdravotníctvo je v protiklade s jeho podstatou a s európskou praxou. Investovanie do zdravia a systému jeho ochrany predsa pomáha riešiť budúce finančné problémy spoločnosti. Zlepšenia zdravia vedie k celospoločenskému prospechu. Podľa OECD každý jeden rok navyše v očakávanej dĺžke dožitia zvyšuje mieru HDP o 4%. Vlády však často sledujú cestu znižovania nákladov na zdravotníctvo, čo je vyslovene nebezpečný prístup. Slovensko ponúka jednu z najkratších životných trajektórií. Deťom narodeným v roku 2013 sme dali veľmi krátky čas dožitia.

Obchádzanie sociálnej ekonomiky (zdravie, školy, voda, kanalizácia...) postavenej na sociálnom investovaní je z dlhodobého hľadiska nebezpečné. Otázka profitu v nej je dôležitá, ale nie prvoradá. Dokazuje sa tak možnosť prepojenia trhu a sociálnych cieľov. Vyjadruje ľudskú podstatu spolupráce. Hlavným účelom nie je zisk pre svojich majiteľov alebo akcionárov, ale poskytovanie služieb a tovaru, buď svojim členom, alebo aj komunitě.

V súčasnosti sú to organizácie, ktoré sledujú skôr sociálny účel ako zisk pre majiteľov a akcionárov. V Európe máme približne 2 milióny takýchto sociálnych podnikov a ich zamestnanci tvoria 6 % zamestnanosti. Na Slovensku to narušuje súťaž na trhu. Ziskovosť v školách, v domovoch dôchodcov, nemocniciach, v odvoze komunálneho odpadu je systémový nezmysel.

Dnešné Slovensko

Slovensko je v súčasnosti podľa Eurostat-u, štát s vyšším príjmom na obyvateľa ako Česko, Poľsko či Maďarsku. Teraz sme predbehli v HDP na obyvateľa naše dovolenkové destinácie Grécko a Portugalsko. Patríme medzi bohaté štáty sveta. Môžeme byť šťastní? Slovensko má ekonomickú silu viac ako 76 % priemeru EÚ, ale mzdy dosahujú ani nie tretinu priemeru v EÚ. Úroveň miezd tomu nezodpovedá. Zrovnateľný produkt vyrobený na Slovensku za zlomok výrobných nákladov v porovnaní so zahraničím sa predáva vo svete za svetovú cenu a prináša zrejmy neprimeraný zisk. Sociálny dumping patrí medzi najhoršie nešváry súčasného globalizujúceho sveta. Nazad Slovensko zo zahraničia dostáva v podstate zlomok v podobe eurofondov. Niečo podobné ako v Afrike, kde daňové úľavy zahraničných investorov vysoko prevyšujú všetku humanitárnu pomoc, čo tento kontinent dostáva. Zisk odchádza preč na úkor zdravia a budúcnosti Slovenska, čo nie je samozrejme dlhodobo udržateľné. Bratislavský samosprávny kraj je už na 5. mieste čo sa týka ekonomickej sily v EÚ. Chýba nám však oblastné plánovanie, vyrovnaný regionálny rozvoj a solidarita. Bratislavský samosprávny kraj predbehol okrem iného také významné metropoly ako sú Viedeň a Štokholm. Máme vysokú nezamestnanosť. Fakt, ktorý je v zásade umelý. Práca je naopak dosť, pretože je zanedbané zdravotníctvo, potravinová bezpečnosť, výživa, služby a pod. Slabá je kúpna sila ľudí bez práce a tá nevytvorí potrebu vyrábať. Nezamestnanosť je sprevádzaná rozpadom rodín, kriminalitou i samovraždami. Ľudia sa boja byť nezamestnaní, preto robia aj za smiešnu mzdu. Máme minimálnu mzdu, ktorá je v rozpore s medzinárodnými záväzkami Slovenska. Ani dvojnásobné zvýšenie plátov by neodstránilo diskrimináciu. Zvýšil by sa však dopyt po službách, po tovare, po nových pracovníkoch. Konečne by sa oplatilo pracovať, po čom tak falošne volali bývalé vlády.

Trvalo udržateľný dôstojný život na Slovensku je pre terajšie obyvateľstvo problematický. Nemáme novú generáciu, veď deti sa nerodia. Pôrodnosť je ako v čase 2.

svetovej vojny. Ženy odkladajú pôrod až na čas, keď si to budú môcť finančne dovoliť. Čakajú, až to býva neskoro. Prorodinná politika tu zlyhala, ani nie tak pre jej nedômyselnosť ako pre jej podfinancovanie. Slovensko začína vymierať. Kto sa postará o dnešnú generáciu, keď pôjde do dôchodku? Kto o ďalšiu, ak sa nenarodila? Načo jej budú úspory, keď nebude mať kto napiecť chlieb? Keď sa narodili predošlé generácie, menila im plienky mama ale keď bude odchádzať z tohto sveta a bude odkázaná na cudziu pomoc, kto jej ich vymení, keď tu nikto nebude? Niet zamestnanie pre mladých. 30 – 40 % absolventov škôl nepracuje. Máme záujem o nich? Čo z nich vyrastie?

Zhrnutie

Nemáme - **solidaritu** medzi bohatými a chudobnými ľuďmi, medzi regiónmi. Pestuje sa - **nenávisť** medzi generáciami, vymierame. Rodiny sú - **trestané** za to, že majú deti. Kde je - **budúcnosť**? Trvalo udržateľný „dôstojný“ život? **Treba zmeniť doterajší prístup.**

Literatúra

HETTEŠ, M., 2013: Sociálna súdržnosť a istota v sociálnej práci, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Nitra, 198 s., ISBN 978-80-558-0256-5

HETTEŠ, M. 2013: Zamestnanosť a sociálna práca, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, 130 s., 2011, ISBN 978-80-8132-089-7

HETTEŠ, M.: Sociálne investovanie (na Slovensku?). In: *Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie Sociálne investovanie*. Bratislava, SKTS, 2014, s. 29-47. ISBN 978-80-971606-0-9

Social policies. Social Europe Guide/Volume 5, Brussels, European Commission, 2013, 84 s. ISBN 978-92-79-31257-1

Kontaktná adresa:

Doc. RNDr. Miloslav Hetteš, CSc.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

Palackého č. 1, P.O. Box 104, 810 00 Bratislava, e-mail : mhettes@gmail.com

Agropodnikanie ako sociálny a ekonomicky stimul riešenia nezamestnanosti v regióne

Gemer

Štefan Szolnoky, doktorand VŠ Z a SP sv. Alžbety Bratislava

Abstrakt:

Nezamestnanosť sa stala najdiskutovanejším a najfrekvencovanejším problémom dnešnej doby. Ovplyvňuje život nielen nezamestnaným, ale výrazne zasahuje do ekonomiky štátu, ale aj do bežného života všetkých ľudí. Spôsobuje pokles ekonomickej aktivity, pokles príjmov a stagnáciu hospodárstva. Znižuje sa sociálna, ekonomická a v konečnom dôsledku aj životná úroveň krajiny.

Kľúčové slová: nezamestnanosť, agropodnikanie, Gemer, práca, sociálny problém, zamestnanie

Agropodnikanie má svoje zázemie v oblasti poľnohospodárskych činností, najmä však na rodinných farmách. Predstavuje jedinečnú symbiózu poľnohospodárstva, cestovného ruchu, gastronómie a miestnych zvykov. Zároveň prináša na vidiek nezanedbateľný príjem pre miestne obyvateľstvo, čím vlastne aktívne sa podieľa na riešení najvýraznejšieho problému spoločnosti v súčasnosti a to je nezamestnanosť. Nezamestnanosť je problém, ktorý sa dotýka každého z nás, či už priamo alebo nepriamo a preto je potrebné rýchlo, kvalitne a tiež profesionálne ho riešiť. To je jedna z príčin, prečo sme sa rozhodli pre túto tému. Ďalším dôvodom bola úroveň miery nezamestnanosti v regióne Gemer, ktorá vysoko presahuje celoslovenský priemer.

Vymedzenie geografického priestoru Gemer – zameriavam sa hlavne na miestne prostredie, obyvateľstvo a agropodnikateľského priestoru v okrese Rimavská Sobota, hlavne na južnú časť okresu, t.z. od Tornale po Ožďany a od Hnúšte po pohraničie. Kto pozornejšie sleduje procesy transformácie spoločenského systému Slovenska po roku 1989, nemôže obísť skutočnosť, že verejnosť začína mladú generáciu vnímať ako najviac ohrozenú a najviac manipulovateľnú. Súčasne pre spoločnosť aj nebezpečnú skupinu, ktorá najrýchlejšie podlieha nástrahám otvorenej spoločnosti. Tento spoločenský jav je produktom systémovej zmeny vyvolanej demokraciou, ktorá spája novodobú prosperitu západnej spoločnosti a ktorá sa svojou modernizáciou bytostne dotkla ľudského života a jeho existencie.

Modernizácia, ktorá sa postupne prediera na povrch z procesov transformácie spoločenského systému, sa začína správne chápať aj ako civilizačná výzva pre jednotlivca na adaptáciu k novej kultúre, ktorá so sebou prináša aj problém uplatnenia v pracovnom procese. Mladá generácia na Slovensku v súčasnosti utvára potrebný referenčný rámec aj na problematiku zamestnanosti v súčasnosti, lebo v sebe zahŕňa komplexnú charakteristiku z hľadiska rôznych celospoločenských premien, akými sú sociálne štruktúry, vývoj mobility, úrovne a formy občianskej participácie vo verejnom systéme. Človek sa musí neustále prispôbovať zmenám, ktoré so sebou prináša život a doba, v ktorej existuje. V minulosti mal u nás každý človek právo na zamestnanie. Na jednej strane to bol pocit akejsi „sociálnej istoty“, na strane druhej to znamenalo potláčanie konkurencie, schopností ľudí v spoločnosti. Význam práce pre život každého človeka je nesporný, pretože tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť. Práca svojím charakterom stimuluje vývin jednotlivca a celú spoločnosť. Realita produktívnej zamestnanosti a akejkoľvek spoločnosti je nezastupiteľná nielen v súvislosti s príjmami, ktoré rodina získava, ale v bezprostrednom rade i s pocitom sebaúcty pre ňu z toho vyplývajúcej. Práca má výrazný sociálny charakter, uskutočňuje sa v konkrétnom sociálno-kultúrnom prostredí, vyvoláva sociálne dôsledky a sociálne interakcie s inými sociálnymi javmi a procesmi. Z tohto dôvodu je nezamestnanosť v našej spoločnosti ťažkým a ťaživým problémom, ktorý sa bytostne dotýka aj niektorých rodín. Súvisí to s centrálnou úlohou práce a zamestnania v našej spoločnosti a kultúre, v ktorej existujeme. Strata zamestnania znamená depriváciu v základných potrebách, ktoré zamestnanie a práca priamo uspokojujú alebo ich uspokojenie je s nimi úzko spojené.

„Zamestnanie má v živote človeka nezastupiteľné postavenie. Je dôležitou podmienkou jeho dôstojnej existencie, prináša mu nielen materiálny prospech, ale súčasne mu dáva pocit sebarealizácie a spoločenskej užitočnosti“(Buchtová, B. et. al, 2002, s. 75).

Zamestnanie nemá len ekonomický charakter, ale má i sociálny a psychologický význam, ktorý je daný tým, že človeka formuje po rozumovej, emocionálnej, duševnej i telesnej stránke. „Práca je pre človeka biologická a sociálna nevyhnutnosť. Obsahová náplň pracovných činností človeka výrazne ovplyvňuje aj štruktúru potrieb, trávenia voľného času atď...“(Stanek, et. al., 1999, s. 195). Prácou človek získava hmotné prostriedky pre sociálny status seba a svojej celej rodiny. Zamestnanie nie je len ekonomická nevyhnutnosť.

Postupne sa však stáva sociálnou potrebou, kde nadobúda stále viac prostriedkov vlastného uplatnenia a rozvoja potencií človeka. Trvalá disparita medzi ponukou a dopytom po práci, nízka schopnosť ekonomiky podporovať tvorbu nových pracovných príležitostí, pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti, jej regionálny rozmer, Nezamestnanosť je vždy spojená so znížením životnej a sociálnej úrovne nezamestnaného. Rovnako hrozí i nebezpečenstvo jeho sociálnej izolácie či sociálneho zlyhania. Nezamestnanosť nie je prežívaná rovnakým spôsobom. Ak je zamestnanosť akákoľvek, strata práce pre človeka je vždy ťažkou situáciou. Je veľmi dôležité, ako sa k tomuto závažnému problému nezamestnanosti postaví absolvent. Odlišnosti možno badať aj v rôznych regiónoch Slovenska, kde je nízka miera nezamestnanosti a je dostatok voľných pracovných miest. Tam je nezamestnanosť len krátkodobá, avšak v regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti je nezamestnanosť ako aktívny sociálny problém dnešnej doby, príčinou čoho je aj hospodárska kríza, preto má vzrastajúcu tendenciu, stáva sa závažným problémom všetkých ľudí.

Nezamestnanosť je negatívny spoločenský jav, ktorý narúša existenciu každého jednotlivca, ktorého sa bytostne dotýka. Zamestnanosť je dôležitým ukazovateľom seberealizácie a sebahodnotenia jednotlivca.

Vplyvom nezamestnanosti človek stráca po určitom čase mnohé doterajšie schopnosti a vedomosti a to preto, že ich nevyužíva. Ide nielen o úbytok zručností a vedomostí či odbornej kvalifikácie, ale aj o celkové odvyknutie si od bežných zamestnaneckých aktivít.

Nezamestnanosť nie je len prioritným problémom z ekonomického hľadiska, pretože v súčasnosti je treba venovať rovnakú pozornosť aj sociálnemu hľadisku z dôsledku nezamestnanosti. Dôležité je im čo najúčinnejšie predchádzať a najmä zamedzovať.

Ak chceme znížiť nezamestnanosť mladej generácie, musíme zabezpečiť všetkým bez rozdielu prístup k pracovným príležitostiam, v ktorých by mohli nájsť a tvorivo rozvíjať osobnostný a pracovný potenciál. Ten vytvorí pozitívny predpoklad na ich uplatnenie a integráciu v spoločenskom živote.

Súčasný stav poznania nezamestnanosti

Práca v živote každého jedinca zohráva významnú úlohu. Vo všeobecnosti je možné povedať, že práca je jednou zo základných ľudských činností a potrebou, pri ktorej každý jedinec vynakladá úsilie, aby dosiahol materiálny úžitok, realizoval svoje myšlienky a

rozvíjal sa, a to všetko za cieľom uspokojovania svojich vlastných potrieb. Práca nie je len obyčajnou hodnotou, je výsostnou vlastnosťou človeka, ktorá musí byť humánna. Je v súčasnej dobe ozajstným šťastím človeka, jeho uspokojenie, ale zároveň aj pocit zlosti a nespokojnosti. Dôstojná práca nie je iba politickou alternatívou. Je považovaná za základný imperatív vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Právo na prácu je zaradené medzi základné ľudské práva. V dnešnej dobe je pracovný trh dosť obmedzený. Nezamestnanie sú schopní si bez pomoci niekoho ďalšieho nájsť prácu. Väčšina z nich si získa trvalú prácu iba vtedy, ak zmení svoje osobné postoje a svoje správanie. Nezamestnaní v súčasnosti sa nevedia dobre predať ako pracovná sila, nedokážu správne odprezentovať svoje schopnosti a zručnosti, nov určitých prípadoch sa jedná aj o poruchu sebavedomia, kedy ľudia v seba samého veriť prestali. Adaptácia nezamestnaných závisí od ich celkovej osobnej a životnej situácie, od ich osobnosti, keďže nezamestnanosť je záťažová krízová situácia, s ktorou sa jednotlivci vyrovnávajú rozmanite. Podľa Strieženca (2001, s. 180) je nezamestnanosť definovaná ako: „nedobrovoľné a dlhotrvajúce prerušenie práce z dôvodu nemožnosti nájsť si zamestnanie. Medzi zamestnancom a zamestnávateľom neexistuje alebo bol prerušený pracovnoprávny vzťah.“ Všeobecná deklarácia ľudských práv spojených národov z 1.12.1948 článok 23, odst.1. pojednáva o zamestnaní nasledovne:

„Každý človek má právo na prácu, slobodnú voľbu povolania, primerané a uspokojivé pracovné podmienky, ako aj na ochranu proti nezamestnanosti.“

K ďalším medzinárodným dokumentom patrí - Európska sociálna charta(revidovaná), prijatá 3. mája 1996 v Štrasburgu. Táto charta bola ratifikovaná prezidentom Slovenskej republiky 20. marca 2009 II. časť Európskej sociálnej charty vo svojom čl. 1 pojednáva o Práve na prácu, kde sa zmluvné strany zaväzujú prijať za svoj hlavný cieľ dosiahnutie čo najvyššej a najstabilnejšej úrovne zamestnanosti a snažiť sa o dosiahnutie plnej zamestnanosti, chrániť právo pracovníka zarábať si na zamestnanie, ktoré si sám slobodne zvolil, zabezpečiť bezplatné služby zamestnanosti pre každého pracovníka a poskytovať poradenstvo pri voľbe povolania. Ďalšie články tejto charty sú taktiež venované a pojednávajú o zamestnávaní a pracovných podmienka a to: čl. 2 Právo na riadne podmienky práce - čl. 3 - Právo na bezpečné a zdravé pracovné podmienky, čl. 4 - Právo

na primeranú odmenu. Podľa koncepcie ILO (Medzinárodná organizácia práce)/2003 je nezamestnaným človekom „osoba, ktorá presiahla určitú vekovú hranicu, nemá prácu, ale je schopná pracovať a aktívne si prácu hľadá“..

V Ústave Slovenskej republiky je uvádzané právo na prácu pre všetkých občanov, ktorí prejavia záujem o zamestnanie. Úlohou politiky trhu je zabezpečiť také podmienky, aby si každý obyvateľ mohol toto právo uplatniť. Takisto každá krajina musí mať vypracovanú politiku zamestnanosti, ktorá by mala vytvárať a udržiavať rovnováhu medzi ponukou práce na trhu a dopytom po nej a zároveň sa snažiť o minimalizáciu miery nezamestnanosti v krajine. Nezamestnanosť je vlastne neúplne, alebo nedostatočne využitie obyvateľstva, ktoré sa uchádza o prácu.

Sociálne dôsledky straty zamestnania

Človek poznáva skutočnú hodnotu svojej práce až v momente keď ju začne strácať, alebo už definitívne stratí. Strata práce, ku ktorej došlo neželane zo strany zamestnanca, ale bola nutná zo strany zamestnávateľa môže pre človeka mať negatívne dôsledky, sociálne psychické, zdravotné a ekonomické. Pre mnohých ľudí je práve práca jediným zdrojom príjmu pre jednotlivca alebo pre celú rodinu, takže pri jej strate dochádza k neuspokojovaniu základných životných potrieb a nastáva rodinná alebo osobná ekonomická, či existenčná neistota. Mnohokrát strata práce je spájaná aj so stratou významnej role a so znížením sociálnej prestíže jedinca. Práve práca je zdrojom identity a sebaúcty. Definícia nezamestnanosti je založená na tom, že osoba schopná práce je z možnosti pracovať v platenom zamestnaní vyradená ale aj na tom, že sa so svojim vyradením neuspokojuje a hľadá nové platené zamestnanie

V závislosti od dĺžky trvania nezamestnanosti delíme nezamestnanosť nasledovne:

1. Krátkodobá nezamestnanosť – do 3 mesiacov, maximálne do 6 mesiacov,
2. Strednodobá nezamestnanosť – od 6 mesiacov do 12 mesiacov,
3. Dlhodobá nezamestnanosť – od 12 mesiacov do 24 mesiacov,
4. Veľmi dlhodobá nezamestnanosť – viac ako 24 mesiacov.

Krátkodobá a strednodobá nezamestnanosť nemá také ťažké dopady na jedinca ako dlhodobá, kde sa dopady prejavia hlavne krátkodobým poklesom prísunu finančných prostriedkov avšak nezanecháva psychologické dôsledky. Jedná sa o

nezamestnanosť, ktorá nepresiahne dĺžku šiestich mesiacov, často ide v týchto prípadoch aj o nezamestnanosť pri prechode z jedného zamestnania do druhého, alebo taktiež pri zmenách životných situácií. Ak sa človek ocitne v stave dlhodobej nezamestnanosti, nastáva u neho strach a neistota z budúcnosti, pochybuje o vlastných schopnostiach, je neúspešný v spoločnosti stráca pracovné návyky a pomaly sa odčleňuje od reality. Tento subjektívne stresujúci zážitok je ešte stále spoločnosťou chápaný ako znamenie životného zlyhania jedinca . S dlhodobou nezamestnanosťou klesá aj možnosť návratu do zamestnania. Osoby dlhodobo nezamestnané majú veľký problém nájsť si nové alebo vrátiť sa do pôvodného zamestnania, pretože ich pracovná morálka je zväčša narušená, strácajú návyk na prácu, sú demotivovaní hľadať si zamestnanie, a tým sa celkovo devastuje ľudský kapitál.

Spoločnosť často odsúva takýchto ľudí na okraj záujmu, stigmatizuje ich a buduje voči nim nedôveru u potenciálnych zamestnávateľov, ktorí ich nezamestnanosť považujú za ich osobné zlyhanie,. Sledovaný región Gemeru je charakterizovaný rozptýlenou sídelnou štruktúrou, ktorú charakterizuje vysoký počet malých obcí a nízka hustota osídlenia.. Sledovaný región má 15 obcí, z toho 1 mesto Rimavská Sobota. Veková štruktúra obyvateľstva zhruba kopíruje priemer Banskobystrického samosprávneho kraja s priemerným vekom 37,2 roka. Obyvateľstvo v produktívnom veku tvorí 66,2 % celkového obyvateľstva, v predproduktívnom veku 18 % a v poproduktívnom veku 20 % obyvateľstva. Z celkového počtu 23 666 obyvateľov sledovaného regiónu Gemer je 51,6 % žien. Obyvateľstvo regiónu starne a ročne prevažuje úbytok obyvateľstva nad prírastkom.

Demografické charakteristiky sledovaného regiónu : počet obyvateľov 23 666, hustota osídlenia (obyv./km²) 77, rozloha sledovaného (km²) 307, celkový prírastok / úbytok -41.

To, či sa jedinec zamestná alebo nie, je ovplyvňované mnohými faktormi ako je jeho vek, zdravotný stav, pohlavie, rodinné zázemie, vzdelanie alebo príslušnosť k etnickej skupine. Na základe pôsobenia týchto faktorov sa postupne vyčlenili skupiny, u ktorých je predpoklad, že sa budú schopní zamestnať iba na sekundárnom trhu. Jedná sa o mladšie vekové kategórie do 30 rokov, starších ľudí, ženy, ľudí so zdravotným postihnutím, rómske etnikum, alebo ľudí bez kvalifikácie. Na Slovensku je nezamestnanosť prioritným problémom spoločnosti. Podľa štatistického úradu Slovenskej republiky bola

koncom roka 2010 miera nezamestnanosti na Slovensku na úrovni 12,4 %, čo znamenalo až 389 tis. nezamestnaných občanov. V porovnaní s januárom 2010 došlo k miernemu poklesu vzhľadom k januárovej miere nezamestnanosti 15,1 %, čiže 407 tis. nezamestnaných.

Vývoj nezamestnanosti na území Slovenskej republiky od roku 2009 do roku 2013, z ktorého vyplýva, že miera nezamestnanosti bola najvyššia v roku 2010 a najnižšia v roku 2009, pred prepuknutím dôsledkov svetovej hospodárskej krízy na Slovensku. (Podľa štatistického úradu Slovenskej republiky, ďalej len „ŠÚSR“). Miera nezamestnanosti na území Slovenska už v januári v roku 2013 podľa Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ÚPSVaR“) stúpila na 12,98 %, čím bolo dosiahnuté maximum za posledné 4 roky. Vyššia nezamestnanosť bola evidovaná iba v roku 2009, kedy to bolo 33,30 %. V súčasnom období sa miera nezamestnanosti opäť zvýšila na 30,4 %. Na Slovensku je miera nezamestnanosti rôzna pre každý kraj. Z tohto prehľadu ÚPSVaR je zrejmé, že najvyššia nezamestnanosť bola ku koncu mesiaca október 2013 v Banskobystrickom kraji, kde miera nezamestnanosti dosiahla hodnotu 19,29 %.

Záver

Vychádzajúc z poznatkov získaných počas sledovaného obdobia vybratého regiónu, sa dopracovalo k záveru a odporúčaniam, ktoré by najväčší problém obyvateľstva nielen z ekonomického hľadiska, ale najmä zo spoločenského a sociálneho hľadiska riešil vhodným spôsobom.

Navrhujem nasledovné opatrenia:

- Vytvorenie poradenského centra v meste Rimavská Sobota pre región a mimo neho.
- Založenie strednej školy v Rimavskej Sobote aj na zameranie na prípravu študentov v odbore Agropodnikanie a Agroturistika
- Vytvorenie školiaceho strediska - certifikáty k obsluhu poľnohospodárskej techniky
- Zvolanie Celoslovenskej konferencie k téme sociálna práca v sektore Agropodnikania a Agroturistiky.
- Publikovanie výsledkov v odborných časopisoch a v spolupráci aj zahraničných odborníkov vytvoriť TEAM, ktorý by dlhodobo sledoval a koordinoval projekt navrhnutý na riešenie danej problematiky.
- Príprava marketingu o nové sociálne pojmy t.j. rodinná farma predaj z dvora.

Zoznam literatúry:

ČERNÁ, L.: *Flexibilita a istota na trhu práce*. In: Hospodárska politika v členských zemích Európskej únie: Sborník príspevků VIII. mezinárodní vědecké konference. 8.-10. září 2010, Horní Lomná, ČR. - Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2010. 49-55 s. ISBN 978-80-7248-601-4.

Friedrich Ebert Stiftung: Problematika dlhodobej nezamestnanosti v Slovenskej republike, Bratislava, 1996.

HANZLÍKOVÁ, O., PAUKNEROVÁ, D. SOUŠKOVÁ, M.: *Jak uspět v prvním zaměstnání*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2001. 140 s. ISBN 80-247-0121-9.

MAREŠ P.: *Nezaměstnanost jako sociální problém*, Sociologické nakladatelství, Brno, 1994. ISBN 80-901424-9-4

MARTINCOVÁ M.: *Nezaměstnanost' ako makroekonomický problém*, Vydané v edícii Ekonómia, Bratislava, 2005. ISBN 80-8078-038-2

KONING DE J., KOROLKOVA K, GOUDRIAAN M., NES VAN P.: *Zložky systému pravidelného a opodstatneného hodnotenia politiky zamestnanosti (SPOHPZ) v Slovenskej republike*, SEOR BV, Rotterdam, 2001. ISBN 80-968730-3-2

Mesačník Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR: *Sociálna politika a zamestnanosť*, ISSN 1336 5053

MATOUŠEK, O. a kol.: *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

SCHAVEL, M. a kol. 2007. *Sociálna prevencia*. 2. vyd. Prešov: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča, 2007. 141 s. ISBN 978-80-89271-22-1.

Kontaktná adresa:

Ing. Štefan Szolnoky

Doktorand Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava

Veterná 29 Rimavská Sobota, e-mail: mastiff.wbl@szm.sk

**Nezamestnanosť ako dôsledok sociálnej exklúzie marginalizovaných skupín obyvateľov
v súčasnosti**

Roman Berka

Abstrakt:

Príspevok poukazuje na zámery, realizáciu projektov v oblasti sociálnej inklúzie, ktoré sa realizujú prostredníctvom národných projektov a cielene sú zamerané na elimináciu a prehĺbovanie vzniknutej sociálnej exklúzie marginalizovaných skupín obyvateľstva .

Dosahovanie inkluzívnych zámerov u marginalizovaných skupín je cieľom a väčšiny projektových zámerov rôznych subjektov. Prehĺbovanie sociálnej exklúzie sa v najväčšej miere dotýka sociálne najzraniteľnejšej skupiny obyvateľstva - rómskych komunít a to takmer vo všetkých oblastiach spoločenského života.

Predstavujeme zároveň jednotlivé programové zámery s cieľom dosahovania progresívnych integračných cieľov s poukázaním na potreby zvyšovania kvality realizácie projektov v sociálnej oblasti k cieľovej skupine rómskych komunít.

Unemployment as a consequence of social inclusion of marginalized population groups today

Post refers to projects in the field of social inclusion, which are implemented through national projects and are specifically aimed at eliminating deepening social exclusion of marginalized groups.

Achieving inclusive plans among marginalized groups is the objective. Deepening social exclusion is to the greatest extent affecting socially the most vulnerable groups. Roma communities and all areas of social life.

Presents both individual program objectives with a view to achieving progressive integration goals, referring to the need to increase the quality of implementation of projects in the social field to the target group of Roma communities.

Nezamestnanosť je už dlhodobo skloňovanou spoločenskou témou nielen u nás v Slovenskej republike a je fenoménom súčasnosti.

Sociálny problém nezamestnanosti je otázkou v každom spoločenskom zriadení, ktorý má dopad na kvalitu života u jednotlivca, či rodiny .

Dlhodobá nezamestnanosť má za následok negatívne sociálne javy ako je sociálna exklúzia a marginalizácia, ktorých prehĺbovaniu je potreba zabraňovať. Za najviac postihnuté skupiny obyvateľstva sociálnym vylúčením sú v SR rómske komunity.

Príspevkom by sme radi poukázali na možnosti sociálnej práce u najviac postihnutých osôb s dlhodobou nezamestnanosťou a to u marginalizovaných skupín obyvateľstva nachádzajúcich sa v sociálnej exklúzii, ktorej dopady sú evidentné v oblastiach starostlivosti o mal. deti, výskytu sociálno- patologických javov, výskytu páchania trestných činov a pod. V dôsledku uvedených spoločenských javov je potreba eliminovať prehĺbovanie sociálnej exklúzie a podporovať snahu o inkluzívne, integračné procesy.

Kľúčové slová : marginalizácia , komunita, nezamestnanosť, chudoba, inklúzia.

Úvod

Dlhodobou pretrvávajúcou spoločenským javom je nezamestnanosť považovaná za fenomén súčasnosti a jej vznik je determinovaný vznikom trhového hospodárstva.

Na Slovensku sa začala nezamestnanosť prejavovať po prechode zo štátom riadenej ekonomiky na trhové hospodárstvo po spoločensko- politických zmenách v roku 1989.

Prvá evidencia nezamestnaných sa začala vo februári 1990 a postupne v rámci nej vyprofilovali rizikové skupiny osôb, ktoré sú na trhu práce znevýhodňované vzhľadom na určité handicap, či už vo vzťahu k pohlaviu, veku , nízkemu vzdelaniu, zníženej pracovnej schopnosti, či etnicite a pod. Cieľom príspevku je poukázať na proces a jeho dopady na dlhodobú nezamestnanosť od nezamestnanosti k chudobe až sociálnemu vylúčeniu, resp. sociálnej exklúzii a to s dôrazom na cieľové skupiny, ktorých sa sociálna exklúzia najviac dotýka- na ohrozené skupiny sociálnej exklúzie, resp. skupiny marginalizovaných rómskych komunít, seniorov, nezamestnateľných a pod.

Tiež považujeme za vhodné poukázať na opatrenia realizované štátom s cieľom eliminácie, resp. zabránenia prehĺbovania sociálnej exklúzie.

Hlavným cieľom realizácie opatrení sociálnej inklúzie je dosiahnuť stav začlenenia sociálne znevýhodnených alebo vylúčených osôb, cieľom je podporovať rovnosť príležitostí, uspokojovať sociálne potreby ľudí, keďže sociálna exklúzia v terminológii je chápaná ako nedostatočná účasť jednotlivca, skupiny alebo miestneho spoločenstva na živote celej spoločnosti, resp. nedostatočný prístup k verejným spoločenským inštitúciám zabezpečujúcim vzdelanie, zdravie, ochranu a základný blahobyt (Matoušek, O.: Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003).

Sociálne znevýhodnené, resp. vylúčené osoby, ktoré sa nachádzajú dlhodobo v nepriaznivej životnej situácii sa označujú marginalizovanými. Medzi determinanty sociálnej exklúzie patria dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnateľnosť, závislosť na sociálnom systéme, sociálna deprivácia (nedôvera samého v seba, nevyužitie možností v dôsledku osobnostného zlyhania). Medzi atribúty marginalizácie na trhu práce patria hlavne obmedzený prístup k zamestnaniu, nedostatok šancí participovať na trhu práce, vytlačenie na okrajovú pozíciu.

Determinanty marginalizácie na trhu práce predstavujú nízky stupeň vzdelania, zdravotný stav, vysoký vek, resp. symbióza niekoľkých charakteristík, demotivačné nastavenie systému sociálnej ochrany: dávky- mzda, úroveň minimálnej mzdy, vysoká úroveň celkových nákladov práce, vek, pohlavie, etnicita, či odmietania participácie na trhu práce –rezignácia.

(http://web.saaic.sk/nrcg_new/doc/Zbornik/03_Kap-2.1.pdf, Hanzelová, E.: In.: Ekonomické a sociálne aspekty nezamestnanosti)

Ústredným pojmom marginality je chudoba, ktorú je potrebné reflektovať nielen ako sociálnoekonomický jav a problém, ale ako predpolie a zároveň aj dôsledok sociálnej exklúzie. Novými znakmi chudoby sú nepochybne :

- pretrvávanie v čase
- priestorová koncentrácia
- súvisí s marginalizáciou, patologickým správaním a vzdorovaním
- závislosťou na sociálnom štáte
- rozpadom tradičných sociálnych inštitúcií (rodín)

(In: Stredisko pre štúdium práce a rodiny, Bratislava, 2004, s.11)

<http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/pdf/2004/rodina/Chudoba.pdf>

Dimenzie a indikátory sociálnej exklúzie:

- Ekonomická dimenzia (dlhodobá nezamestnanosť, nestálosť práce, domácnosť bez zamestnaného člena, príjmová chudoba)
- Sociálna dimenzia (rozpad tradičnej rodiny a manželstva, nechcené tehotenstvo nepľnoletých, bezdomovectvo, kriminalita, delikvencia mládeže)
- Politická („disempowerment“, nedostatok /upieranie politických práv, nízky podiel registrovaných voličov, nízky podiel na voľbách, nízka miera komunitnej aktivity, odcudzenie, sociálne výtržnosti)
- Komunitná (enviromentálna degradácia)- zdevastované prostredie a obydlia, kolaps podporných sietí nevyhovujúci sociálny servis a nedostupnosť sociálnych služieb)
- Individuálna (mentálne a fyzické zdravie);choroba, handicap, nízke vzdelanie, stratená sebaúcta
- Skupinová- koncentrácia uvedených charakteristík v konkrétnych sociálnych kategóriách vymedzených vekom, etnickou, či minoritnou príslušnosťou)
- Priestorová koncentrácia (marginalizácia vylúčených v oblastiach s kumuláciou rizikových vplyvov (Džambazovič, Gerbery;2005)

Znevýhodnené skupiny obyvateľstva sú marginalizované, na okraj spoločnosti vytláčané skupiny ľudí často vystavené sociálnej a kultúrnej izolácii a rôznym formám diskriminácie, väčšinou sa ocitajú bez prístupu k informáciám, k trhu práce, vzdelaniu a kultúre a bez celkovej účasti v procese rozhodovania o spoločenských procesoch.

Účinné opatrenia sociálnej inklúzie

Medzi úspešné opatrenia sociálnej inklúzie patria hlavne opatrenia realizované prostredníctvom projektových zámerov v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia , ktorých riadiacim orgánom je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny (Mareš, 2004). Odstraňovanie marginalizácie neznamena len poskytnutie základných životných potrieb, ale aj zmysluplné zapojenie do spoločnosti s cieľom zvyšovania pocitu sebarešpektu. Popri problematike marginalizovaných skupín obyvateľstva sa osobitne rieši špecifická problematika marginalizovaných rómskych komunít.

Aktivity a činnosti v rámci opatrení sociálnej inklúzie pre marginalizované rómske komunity je posilnenie spolupráce, efektívnejšej koordinácie činností a finančných zdrojov smerujúcich

k zlepšeniu životných podmienok. Podpora marginalizovaných rómskych komunít sa prioritne zameriava na 4 oblasti a okruhy: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie, bývanie a s ním súvisiace - chudoba, diskriminácia, rodová rovnosť.

V rámci realizácie opatrení sociálnej inklúzie sme ako pozitívny príklad vybrali realizácia komunitnej a terénnej sociálnej práce, Program komunitnej sociálnej práce sa začal na Slovensku realizovať už v rokoch 2002, avšak v roku 2004 sa začal transparentne realizovať Projekt podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach na území SR a realizácia trvala do konca roka 2007 (program bol financovaný z prostriedkov ESF).

V ďalších rokoch pokračovali samosprávy zapojené do dopytovo orientovaných projektových cyklov v rámci Fondu sociálneho rozvoja (rozpočtová organizácia MPSVaR) v terénnej sociálnej práci do roka 2011-2012. Od roka 2012 mali obce zapojené do Národného projektu terénnej sociálnej práce možnosť pokračovať v plnení úloh a aktivít zameraných na jednotlivé oblasti pomoci sociálne vylúčeným komunitám a to v oblastiach zamestnanosti, vzdelania, zdravia, financií a hospodárenia, ako aj sociálno - patologických javov, či sociálneho zabezpečenia a i.

Riadenie Národného projektu Terénnej sociálnej práce prevzala Implementačná agentúra MPSVaR so sídlom v Bratislave, ktorá je realizátorom ďalších úspešných opatrení v oblasti sociálnej práce s marginalizovanými skupinami obyvateľstva a to Národný projekt Podpory vybraných služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni, v rámci ktorého cieľovými skupinami sú tiež sociálne vylúčené skupiny alebo ohrozené sociálnym vylúčením, zamestnanci vykonávajúci politiky a opatrenia v oblasti sociálnej inklúzie vo verejnom a neverejnom sektore.

Výsledkom postupného spoločenského regresu rómskych komunít je obmedzenie a strata sociálnych sietí mimo svoju komunitu, možnosti zamestnania, extrémna chudoba a ňou podmienený kruh patologického správania. Národný projekt je určený najmä pre skupinu obyvateľov sociálne vylúčených alebo ohrozených sociálnym vylúčením s dôrazom na marginalizované rómske komunity, pre ktoré je charakteristická neschopnosť participovať na sociálnom, ekonomickom, politickom živote v dôsledku faktorov ako nízky príjem, zlý zdravotný stav, nedostatočné vzdelanie, diskriminácia či slabý kontakt s majoritnou populáciou (Mareš, 2004).

Politika zamestnanosti je súčasťou národno-hospodárskych politík, ktorá má riešiť nepriaznivé následky reforiem, ktoré sa dotýkajú občana. Úlohou miest a obcí je vytváranie priaznivých podmienok pri uplatňovaní regionálnej politiky. Túto úlohu je potrebné zabezpečiť, aby sa znížila regionálna diferenciácia jednotlivých regiónov. Pri realizovaní a uplatňovaní politiky zamestnanosti sa stretávajú záujmy zamestnancov a zamestnávateľov. Hlavnou úlohou odborov pri formovaní trhu práce je tripartitné rokovanie a uzatváranie generálnych dohôd, ktoré sa dotýkajú obhajoby práv a záujmov zúčastnených v pracovnej a sociálnej oblasti.

V podnikateľskej sfére v rámci flexibility by mal schopný manažment vhodne reagovať a vykonať prípadné zmeny výrobných programov, a tým umožniť zároveň flexibilitu pracovných štruktúr. Politika trhu práce je súčasťou politiky zamestnanosti, ktorý je systémom podpory a pomoci občanom pri uplatnení práva na vhodné zamestnanie a pri začleňovaní na trh práce v zmysle článku 35 ods. 3 Ústavy SR.

Uplatňovanie štátnej politiky trhu práce sa vykonáva prostredníctvom aktívnych a pasívnych nástrojov trhu práce. Na zabezpečenie dôkladnej realizácie politiky trhu práce, štát dohliada prostredníctvom orgánov štátneho dozoru.

„Významné miesto pri posudzovaní sociálnych problémov obyvateľstva má rezort práce, sociálnych vecí a rodiny. Tento rezort zabezpečuje poradenské služby prostredníctvom niektorých inštitúcií, ktoré svojimi poradenskými aktivitami prispievajú k pozitívnej zmene ľudí, ktorí sa ocitli v hmotnej alebo sociálnej núdzi, v kolíznych životných situáciách, pričom zmenu svojho stavu nie sú schopní zabezpečiť vlastnými silami.“ (Schavel, M. – Oláh, M. 2010. Sociálne poradenstvo v sociálnej práci, s. 11)

Všetky tieto aktivity budú mať za následok zvýšenie rozsahu aktivít realizovaných v oblasti podpory sociálnej inklúzie. Okrem uvedených opatrení IA MPSV a R realizuje Národné projekty (okrem TSP) i pre ostatné cieľové skupiny ohrozené sociálnym vylúčením (NP Opatrovateľská služba, NP Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni). Miestom realizácie projektov je celá Slovenská republika, vrátane Bratislavského samosprávneho kraja s pribúdajúcou cieľovou skupinou občanov bez prístrešia - bezdomovcov.

Medzi nie menej významnú patrí oblasť začleňovania a udržania detí v systéme normálneho školstva, počnúc predprimárnym stupňom vzdelávania v predškolských zariadeniach. V rokoch 2014-2015 sa na podporu vzdelávania zameriaval Národný projekt Inkluzívneho modelu vzdelávania MRK II. pod gesciou Metodicko pedagogického centra v kontexte Operačného programu Vzdelávania, v rámci ktorého sa vypracovávali a modifikovali školské vzdelávacie programy pre deti v Materských školách, ktorých cieľom malo byť inkluzívne zameranie pre deti z prostredia marginalizovaných rómskych komunít.

Medzi úspešné a efektívne národné projekty patria projekty zamerané na terénnu sociálnu prácu, ktorá sa javí ako účinným nástrojom v boji s prehľbovaním sociálneho vylúčenia, resp. proti sociálnemu vylúčeniu ako takému. Riešenie problémov MRK zastrešuje MV SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK), ktorý bude realizátorom tzv. balíka národných projektov „Take away“ a to Terénnej sociálnej práce, Podpory predškolského vzdelávania, ako i Asistencie pri vysporiadaní a legalizácii pozemkov, ako aj Komunitných centier. Medzi všeobecné formy práce realizované v Komunitných centrách patria vzdelávacia činnosť, osvetová činnosť, prevencia, pastorácia, kultúrna a športová činnosť (práca s deťmi, seniormi, nezamestnanými a sociálne odkázanými).

Do národného projektu balíka Take away bude zaradených 150 obcí a miest identifikovaných v súlade s Operačným programom Ľudské zdroje prostredníctvom tzv. Zjednodušeného indexu podrozvinutosti.

V týchto obciach sa nachádzajú najmenej rozvinuté, najviac sociálnou exklúziou postihnuté alebo ohrozené a najviac segregované marginalizované rómske komunity. Podľa predbežného zisťovania Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity situácie v týchto marginalizovaných rómskych komunitách žije približne 172 tisíc obyvateľov, z toho 165 separovaných a 84 segregovaných.

Medzi najväčšie problémy v týchto komunitách je mimoriadne vysoká miera nezamestnanosti podľa prieskumu dosahuje 86,70 percenta.

V reálnej praxi sa spolu s dlhodobou nezamestnanosťou u MRK, marginalizáciou spájajú i negatívne aspekty ako diskriminácia na trhu práce, nezamestnateľnosť, výskyt sociálno-patologických javov, dysfunkčnosť rodín (zanedbávanie rodičovských práv a povinností), odkázanosť na pomoc zo strany štátu, a ďalšie iné.

Hlavnými oblasťami realizácie terénnej sociálnej práce budú zamestnanosť, bývanie, zdravie, vzdelávanie, sociálnopatologické javy, avšak i finančné poradenstvo (oddlžovanie klientov, ako i poskytnutie sociálneho poradenstva v rámci riešenia exekúcií), ako aj oblasť riešenia problémov súvisiacich s výkonom opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.

V rámci realizácie národných projektov budú zamestnaní terénni sociálni pracovníci, ako aj terénni pracovníci realizovať sociálnu prácu v zmysle zákonných ustanovení (zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č.448/2008 Z. z. o sociálnych službách a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ďalšie iné, ako aj v zmysle príručiek a manuálov ako Úvod do štandardov do terénnej sociálnej práce a terénnej práce v sociálne vylúčených komunitách).

Na základe evaluačných správ sa bude v súčasnom programovacom období zabezpečovať vzdelávanie pre terénnych sociálnych pracovníkov, terénnych pracovníkov, regionálnych koordinátorov vrátane supervízie.

Realizácia národných projektov bude na území SR mimo Bratislavského samosprávneho kraja. Najvhodnejšou formou poskytovania efektívnej sociálnej pomoci je kooperácia a zapojenie všetkých zainteresovaných subjektov a to ako štátnych inštitúcií, ako i neziskových, samosprávnych územných celkov a to pri implementácii projektových zámerov na oblasť sociálnej inklúzie v prospech občanov nachádzajúcich sa v sociálnej exklúzii, či ohrozených sociálnym vylúčením.

Z á v e r

Sociálna inklúzia je procesom odstraňovania prekážok začleňovania vylúčených jednotlivcov a skupín. Inklúzia zároveň znamená posilňovanie prvkov solidarity, reciprocity, spoluzodpovednosti a je predpokladom a súčasťou sociálnej súdržnosti. Sociálne vylúčenie v prípade veľkej časti rómskej populácie zahŕňa niekoľko oblastí života, kde patrí ekonomické, kultúrne, symbolické, priestorové, politické vylúčenie a vylúčenie z prístupu k službám. Uvedené podoby a mechanizmy sociálneho vylúčenia sa v konečnom dôsledku často prejavujú aj vo vylúčení z prístupu k sociálnym službám, k zdravotnej starostlivosti a vo

vylúčení zo sietí sociálneho zabezpečenia. Jednotlivé mechanizmy a podoby vylúčenia spolu úzko súvisia, vzájomne sa posilňujú a pôsobia synergicky. Pre veľkú časť rómskej populácie na Slovensku je charakteristická kombinácia viacerých znevýhodnení, vyskytuje sa u nich chudoba previazaná s demografickými podmienkami (ako napríklad veľkosť rodiny, veľký počet závislých členov domácnosti – nezaopatrených detí), chudoba vytváraná nezamestnanosťou, chudoba zapríčinená nevýhodným postavením na trhu práce či nedostatkom vzdelania, ale aj diskrimináciou v rôznych oblastiach života. Rómska populácia, ako i rómske osídlenia a komunity sa pritom vyznačujú veľkou mierou vnútornej diferenciácie (Litavská, 2006). Najhoršia situácia je v tej časti rómskeho obyvateľstva, ktorá žije v segregovaných vidieckych alebo mestských osídleniach. Tieto rómske osídlenia sú najčastejšie úplne etnicky homogénne a nachádzajú sa mimo obce alebo mesta. Pri riešení sociálneho vylúčenia Rómov je nevyhnutné zamerať sa predovšetkým na oblasti vzdelávania, trhu práce (zamestnanosti), sociálnych služieb, bývania, zdravia a zvyšovania citlivosti verejnosti vo vzťahu k Rómom.

Dôležitým sa práve preto stáva *komplexný prístup* všetkých zainteresovaných rezortov, vyšších územných celkov, samospráv, štátnej a verejnej správy, zamestnávateľov, cirkví, mimovládnych organizácií a médií. Optimálny prístup k sociálnemu začleňovaniu Rómov by mal byť integrálnou súčasťou celkovej politiky sociálnej inklúzie marginalizovaných a vylúčených skupín. Nevyhnutnou podmienkou dosahovania sociálnej inklúzie Rómov je eliminovanie diskriminácie, predovšetkým zlepšením uplatňovania antidiskriminačnej legislatívy.

Za nemenej dôležité pokladáme podporovanie účinných a úspešných aktivít a činností realizovaných v rámci už realizovaných národných projektov, ako aj podporovať vznik nových inkluzívne zameraných nových subjektov, ktoré by napomáhali zvyšovať status marginalizovaných skupín obyvateľstva, s cieľom uplatnenia sa na trhu práce, a tak dosahovania patričnej úrovne kvality života.

Literatúra:

DŽAMBAZOVIČ,R., GERBERY, D.: Od chudoby k sociálnemu vylúčeniu../In.: Sociológia 37, Bratislava: FFUK,2005/.

HANZELOVÁ, E.: Ekonomické a sociálne aspekty nezamestnanosti. Bratislava: Inštitút výskumu práce a rodiny,2005. Dostupné na :
http://web.saaic.sk/nrcg_new/doc/Zbornik/03_Kap-2.1.pdf

LEŠKOVÁ, L.: Sociálna práca v teréne. Košice : Vienaľa, 2006 . ISBN 978-80-8126-046-9

LITAVSKA ,E., GROCHOVÁ ,M.,BOHOVICOVÁ,M.: Terénna sociálna práca v sociálne vylúčených komunitách, prípadové štúdie. Bratislava : PDCS, 2006. ISBN 809694312X brož.

MAREŠ.P.: Sociální exkluze a inkluze. In: Sirovatka,T. (ed).2004 : Sociální exkluze a sociální inkluze menšín a marginalizovaných skupin. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Brno, 2004. ISBN 80-210-3.455-6.

MATOUŠEK, O.: Slovník sociální práce.Praha: Portál, 2003. ISBN 8071785490

SCHAVEL, M. – OLÁH, M. 2010. Sociálne poradenstvo v sociálnej práci. Bratislava: VŠ Z a SP sv. Alžbety. 2010. ISBN: 978-80-89392-19-6

Stredisko pre výskum práce a rodiny, Bratislava ,2004

Zákony

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti

Zákon č. 447/2008 Z. z. o kompenzáciách ťažkého zdravotného postihnutia

Internetové zdroje

www.ia.gov.sk

www.finance.sk

www.saske.sk

www.notabene.sk

www.promanager.sk

www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/pdf/2004/rodina/Chudoba.pdf

http://web.saaic.sk/nrcg_new/doc/Zbornik/03_Kap-2.1.pdf

Kontakt : PhDr. Roman Berka, doktorand VŠZ a SP sv. Alžbety

Pracovisko: ÚSVRK, Vajnorská 25, Bratislava, e-mail: roman.berka@centrum.sk

Predstavenie princípov sociálnej náuky Cirkvi pri riešení nezamestnanosti a chudoby

Peter Laca

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá riešením aspektov nezamestnanosti a chudoby v kontexte predstavenia princípov sociálneho učenia Cirkvi. Poznanie chudoby nám umožňuje vypracovať rôzne stratégie riešenia, ktoré nachádzajú oporu v minulosti, ale musia byť však postavené pre budúcnosť. Porovnanie biblických zásad týkajúcich sa postojov k aspektom chudoby, so súčasnou situáciou vo svete prináša zaujímavé poznatky. Z biblických nariadení musí dnes vyrastať kresťanská láska k chudobným, ktorá bola uplatňovaná tak v staroveku, ako aj v stredoveku. Preto je sociálne učenie Cirkvi, najmä v jej sociálnych encyklikách adresované práve chudobným, ktorým sa snaží pomôcť aj takouto formou. Snaží sa nájsť odpovede na konkrétne otázky dnešnej doby.

Kľúčové slová: Bohatstvo. Chudoba. Nezamestnanosť. Sociálna náuka. Sväté písmo.

Úvod

Pokrok a zmeny v spoločnosti prinášajú so sebou aj negatívne javy, ako je nezamestnanosť, chudoba, odcudzovanie sa ľudí, konzumný spôsob života s negatívnymi dôsledkami na fyzický a psychický stav ľudského organizmu a pod. Nezamestnanosť a chudoba ako spoločenský problém predstavuje v súčasnosti tému, ktorej je venovaná veľká pozornosť najmä v politických kruhoch v rámci sociálnej politiky štátu, členmi rôznych odborných a cirkevných komunít. Svoj obzvlášť závažný význam v celosvetovom meradle nadobudla nielen v kontexte sociálnych politik jednotlivých štátov, ale aj v kontexte celosvetovej hospodárskej a ekonomickej krízy. Reflexia nad otázkou nezamestnanosti, chudoby a bohatstva si vyžaduje porozumenie širších súvislostí, spojených s vývojom spoločnosti a jedinca, berúc do úvahy aj jeho sociálne, kultúrne a náboženské okolnosti, v ktorých sa nachádzal.

V súčasnosti sa do popredia záujmu spoločnosti dostáva nezamestnanosť a chudoba, ktoré nie sú len realitou v rozvojových krajinách, ale i súčasťou vyspelých štátov. Ich hlavnou príčinou je nielen nespravodlivosť, ale i osobný hriech každého človeka. Sociálne problémy vznikajú sociálnou nerovnosťou. Je však nesporné, že spravodlivejšími zákonmi by sa problémy spoločného nažívania ľudí mohli znížiť na minimum a paradoxy súčasnej doby – aspekty chudoby a bohatstva by nemuseli byť také rozsiahle.

Nezamestnanosť ako komplikovaný sociálny problém

Nezamestnanosť je neodvratnou súčasťou života, je charakterizovaná ako komplikovaný sociálny problém, kedy dopyt po práci je nižší ako ponuka práce na trhu práce. Nezamestnanosť je teda sociálna udalosť, ktorá je popretím centrálného charakteru ľudskej osoby v spoločnosti, lebo prioritou sa stáva ekonomika a trhové hospodárstvo bez zohľadnenia potrieb človeka. Osoba človeka je tak nahradená splnením ekonomických a iných kritérií či požiadaviek. V súvislosti s problematikou nezamestnanosti a chudobou je potrebné zdôrazniť, že osoba je vrcholným javom a ľudským bytím, je viac ako spoločnosť alebo štát, je viac ako hospodárstvo či ekonomika, investície alebo privatizácia. V tomto prípade práve sociálne učenie cirkvi poukazuje a zdôvodňuje jedinečnú a nenarušiteľnú dôstojnosť človeka ako osoby a nezamestnanosť i chudoba je tak zjavným javom, ktorý naruša túto dôstojnosť. Od tejto ľudskej dôstojnosti odvodzuje základné ľudské práva, ktoré nemôžu byť narušované štátom, právnym systémom či inými jednotlivcami.

Problém nezamestnanosti si všíma aj Cirkev vo svojom sociálnom učení. Cirkev vidí v nezamestnanosti vážne ohrozenie ľudského spolužitia, a preto neustále apeluje na zodpovedné štátne orgány, orgány samosprávy a tretí sektor, aby vyvinuli všetko úsilie pre záchranu jestvujúcich pracovných miest a aby neustále vytvárali podmienky pre nové pracovné príležitosti. Hodnota a dôstojnosť ľudskej práce tkvie teda v človeku ako ľudskej bytosti, ktorej Boh prikázal podmaniť si zem, čiže pracovať.

Prácu treba chápať ako formovanie, dotváranie, zdokonaľovanie tohto sveta. Pápež Pius XI. vo svojej encyklike „Quadragesimo anno“ spomína, že tak, ako je vták predurčený na lietanie, tak je človek stvorený pre prácu. A tak duševne i telesne zdravý človek nemôže žiť bez práce. Potrebuje pracovať, aby vytvoril niečo hodnotné, cenné a aby tak plnil Božiu vôľu. Konkrétny každodenný život nám však ukazuje, že práca môže byť príjemná a človeku bytostne blízka, je preňho darom a zadosťučinením, inokedy je práca ťažká, frustrujúca a vyvoláva odpor. Správne chápať fenomén nezamestnanosti nám môže napomôcť sociálne učenie Cirkvi a kresťanská etika.

V katolíckej sociálnej náuke sa nezamestnanosť vždy chápala ako mimoriadne zlo, ktoré ohrozuje jednotlivca, ako aj spoločnosť. Pius XI. v Encyklike „Quadragesimo anno“ sa venuje otázke nezamestnanosti v súvislosti s odmeňovaním za prácu. Pápež uvádza, že veľmi

nízke mzdy na jednej strane a veľmi vysoké na druhej strane zapríčiňujú nezamestnanosť. Nezamestnanosť a najmä dlhotrvajúca nezamestnanosť je strašným bičom, lebo spôsobuje chudobu a nezamestnanému údery, ktoré ho vrhajú do hospodárskej biedy a mravného nebezpečenstva.

Nezamestnanosť plodí chudobu, preto nezamestnanosť a chudoba sú spoločenské javy, ktoré patria v 21. storočí medzi kľúčové a najviac ohrozujúce sociálne udalosti, pre ktoré existuje viacero vymedzení týchto pojmov, avšak všetky jednoznačne vychádzajú z „nedostatku čohosi“ čo je dôležité pre existenciu človeka. Prvé definície chudoby sa objavili až v 19. storočí v súvislosti s priemyselnou revolúciou. Chudoba bola poväčšine definovaná (v súlade s danou dobou) ako nedostatok zdrojov na uspokojenie základných potrieb, najmä čo sa týka stravy, oblečenia, bývania.

Vo svojej podstate zostávajú tieto tvrdenia v platnosti aj dodnes, aj keď sa prvotný problém zlých životných podmienok a fyzického prežitia rozšíril o sociálny a kultúrny aspekt, „v súčasnosti však prevláda v európskych krajinách širšie vymedzenie chudoby podľa Rady Európy (RE) z decembra 1984, podľa ktorého chudoba označuje osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje (materiálne, kultúrne a sociálne) sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých žijú“ (Šimúnková, 2000, s. 77).

Z pôvodných definícií chudoby ako uvádza D. Šlosár (2009, s. 101) vychádzajú I. Tomeš (1996, s. 126), ktorý sa zmieňuje, že tradične je chudoba chápaná ako stav, v ktorom nedostatok hmotných prostriedkov obmedzuje možnosti spotreby, keď nedostatok peňazí neumožňuje zabezpečiť dôležité (základné) životné potreby na primeranej úrovni. P. Ondrejko (2001, s. 59), ktorý zasa z pohľadu sociálnej patológie chudobu chápe ako sociálny jav charakteristický nedostatkom životných prostriedkov jednotlivca alebo skupiny, ktorý v tomto zmysle je považovaný za sociálny problém, prípadne za sociálno-patologický jav. Chudoba je bežne považovaná ako uvádza S. Laca (2011, s. 32, za sociálny problém, inokedy je považovaná za sociálnu deviáciu, taktiež biedu a sociálnu patológiu. Chudoba je tak potom v rôznych koncepciách a prístupoch rôzne definovaná a meraná, vždy však ide o inferiorné podmienky života so zvláštnymi individuálnymi a spoločenskými dôsledkami (Cantalamesa, 1999, s. 45).

V širšom kontexte tento sociálny fenomén ako uvádza D. Šlosár (2009, s. 101) rozoberá aj M. Cár, ktorý chudobu vo všeobecnosti charakterizuje ako spoločenský jav, ktorý je špecifickou súčasťou života spoločnosti a má tri dimenzie: **ekonomickú** - spočíva v nerovnakej dostupnosti zdrojov pre jednotlivých členov spoločnosti i v rozdielnej schopnosti využívať tieto zdroje; **sociálno-psychologickú** - t.j. diferencovaná dostupnosť k základným pôžitkom, nevyhnutným pre dôstojnú existenciu jednotlivcov i celých skupín v danom spoločenstve, **politickú** - čo znamená obmedzený alebo žiadny prístup k rozhodovaciemu procesu, pričom všetky tieto aspekty veľmi úzko súvisia, vzájomne sa dopĺňajú a podmieňujú.

V rámci krajín Európskej únie je používaná obsiahlejšia definícia chudoby, pretože chudobu pomenováva zrozumiteľne, zahŕňa všetky aspekty v jej relatívnom poňatí a napriek zjednocovaniu postupov starších i nových členov Európskeho spoločenstva berie do úvahy špecifiká životných podmienok tej - ktorej krajiny. Ľudia žijú v chudobe, ak ich príjem a iné zdroje sú natoľko nedostatočné, že im neumožňujú dosiahnuť takú životnú úroveň, ktorá je akceptovateľná v spoločnosti, v ktorej žijú. V dôsledku chudoby môžu poznať mnohonásobné znevýhodnenie od nezamestnanosti, cez nízky príjem, zlé bývanie, nedostatočnú zdravotnú starostlivosť až po prekážky v prístupe k celoživotnému vzdelávaniu, kultúre, športu či rekreácii. Sú často marginalizovaní a vylúčení z účasti na aktivitách (ekonomických, sociálnych a kultúrnych), ktoré sú bežné pre ostatných ľudí a ich prístup k základným právam môže byť obmedzený (Národný akčný plán sociálnej inklúzie, 2004).

Z uvedeného je zjavné, že chudoba je v súčasnosti chápaná oveľa komplexnejšie ako v počiatkoch vytvárania jej teórie, pričom v rámci krajín Európskej únie je vnímaná aj ako dôsledok štrukturálnych zmien, ktoré sprevádzajú sociálno-ekonomický vývoj spoločnosti. Vzhľadom na celkový vývoj ľudstva chudoba takto zároveň predstavuje i závažnejší sociálny i spoločenský problém, pretože sa dotýka viacerých sfér života jedinca, skupiny či samotnej spoločnosti. Aj keď neexistuje úplne jednoznačná definícia chudoby vzhľadom na jej multidimenzionálnosť, na sociálnu a ekonomickú situáciu a vymedzenie hraníc sociálnej nerovnosti v jednotlivých krajinách, je potrebné si uvedomiť, že tento sociálny fenomén tu reálne existuje (dokonca i v tých najbohatších krajinách) a ohrozuje človeka a často krát i jeho

ľudskú dôstojnosť. Len veľmi ťažko je možné chudobu úplne eliminovať, pretože je výrazom extrémnej nerovnosti: chudoba verus bohatstvo.

Chudoba ako sociálna exklúzia bola v roku 1985 prijatá štátmi Európskej únie a je premietnutá aj v európskej definícii chudoby. Podľa danej definícii chudoba označuje osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje materiálne, sociálne a kultúrne sú natoľko limitované, že ich vylučujú z akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých bývajú a žijú. Ide o vylúčenie chudobných zo spoločnosti. V Európskej únii totiž platí definícia chudoby, podľa ktorej je to taký príjem, ktorý už v danej krajine neumožňuje viesť minimálne dôstojný život. Za minimálne dôstojnú existenciu sa považuje možnosť vzdelávať sa, zúčastňovať sa na politickom a sociálnom živote (<http://www.nrsr.sk/>). Podľa Sociálneho rozmeru stratégie Európy 2020 (správa výboru pre sociálnu ochranu na rok 2011, s.7) sa ľudia, ktorých čistý príjem menší ako 60 % strednej hodnoty v ich krajine, považujú za ohrozených chudobou. Toto je relatívne meradlo chudoby spojené s rozdelením príjmu, pri zohľadnení všetkých zdrojov peňažného príjmu. Politiky zamestnanosti, vzdelávania a sociálnej starostlivosti na národnej úrovni, zamerané na boj proti chudobe môžu mať preto výrazný vplyv na stupne ohrozenia. Chudoba nie je rovnako ako nezamestnanosť večný a neriešiteľný problém. V zmysle Odporúčania MOP čl. 202/2012 v podmienkach krajín Európskej únie o garantovanom minime sociálnej ochrany, ktoré bolo jednomyselne prijaté počas MKP (medzinárodnej konferencie práce v Ženeve) na jej 101. rokovaní v roku 2012 je chudoba dôsledok nespravodlivej spoločnosti a nie nedostatku. Preto bola potreba zlepšiť sociálnu bezpečnosť pre všetkých. Medzi ciele sociálneho zabezpečenia bolo zaradené poskytnutie príjmovej istoty, zabezpečenie zdravotnej starostlivosti a zníženie chudoby. Táto koncepcia minima sociálneho zabezpečenia znamená stratégiu rozširovania sociálneho zabezpečenia, obsahujúceho základné sociálne záruky pre všetkých a postupnú implementáciu vyšších štandardov. Je však na každej vláde, aby si určila podstatu systému minimálneho sociálneho zabezpečenia a tempo jeho implementácie v súlade s národnými prioritami a v rámci širších sociálnych, ekonomických a zamestnaneckých stratégií. Osobitne je významné aby sa našli prostriedky na to v rozvojových krajinách. Národné systémy minimálneho sociálneho zabezpečenia musia obsahovať aspoň nasledovné sociálne záruky definované podľa národných možností: - Prístup k základnej zdravotnej starostlivosti, včítane materskej

starostlivosti; - Istotu základného príjmu pre deti, dostupnosť výživy, vzdelania, starostlivosti a iných potrebných tovarov a služieb; - Základnú príjmovú zábezpeku pre osoby v ekonomicky aktívnom veku, ktorí nie sú si schopní zabezpečiť dostatočný príjem, osobitne v prípadoch choroby, nezamestnanosti, materstva a pracovnej nespôsobilosti; - Istota príjmu pre staršie osoby (Hetteš, 2014).

Aj keď pojem chudoba nie je v mnohých krajinách, ako napr. na Slovensku ukotvený legislatívne, chudoba tu v uvedených kontextoch reálne existuje, má svoju podstatu, históriu, príčiny, dôsledky i kategórie ohrozené týmto fenoménom. Pre našu krajinu ako veľmi nepriaznivé vyzneli a naďalej vyznievajú údaje, ktoré na základe dostupných výskumov, analýz, mikrocenzov jednotlivých štátov zostavil Eurostat. Hranicu relatívnej chudoby v tomto prípade tvorilo 60 % priemerného príjmu domácností v každej konkrétnej krajine.

Podľa týchto údajov okolo 72 miliónov občanov je považovaných za ohrozených rizikom chudoby v celej Európskej únii (pri počte 28 členských krajín). Medzi krajiny s najvyšším ohrozením chudobu patria Slovensko, Rumunsko, Írsko, Grécko (21 %), nasledujú Portugalsko, Taliansko, Španielsko (19 %), Veľká Británia a Estónsko (18 %). Ku krajinám, kde sú občania najmenej ohrození chudobou patrí Česká republika (8 %), Luxembursko, Maďarsko, Slovinsko (10 %), Fínsko a Švédsko (11 %), Dánsko, Francúzsko, Holandsko (12 %) a Rakúsko (13 %) (Guio, 2005).

Európska únia sa snaží s javom chudoby bojovať v jej členských štátoch, preto 3. marca 2010 bola v Bruseli prijatá stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, ktorej zaužívaným názvom je **Európa 2020**, ktorá má počas nasledujúceho desaťročia za úlohu dosiahnuť hospodársky rast členských krajín Európskej únie. Základ tejto stratégie je založený na: **Inteligentnom raste**, ide o vytvorenie hospodárstva na inováciách a nových znalostiach, zabezpečiť investovanie do výskumov a vývoja a zlepšenie podmienok pre ich realizáciu v rámci EÚ, pozdvihnutie úrovne vzdelávania, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania v neposlednom rade je snaha o dosiahnutie digitalizácie spoločnosti; **Udržateľnom raste** - efektívnejšie využívanie zdrojov, ekologickejšie hospodárstva, snaha o dosiahnutie konkurencieschopnosti a prosperity EÚ, ktorej hlavnými konkurentmi sú Čína a USA a taktiež snaha o boj proti klíme, kde snahou je znižovanie emisií a zlepšenie efektívneho využívania zdrojov, čo bude viesť k obmedzeniu emisií a nákladov na

hospodársky rast; **Inkluzívnom raste** - podpora hospodárstva, kde je vysoká miera nezamestnanosti, takisto je potrebné zamerať sa na vzdelávanie a rozvoj nových zručností a schopností a takisto boj proti chudobe v rámci členských štátov. Ciele ktoré si stanovila Európska komisia pre naplnenie tejto stratégie sú: *-miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov by mala dosiahnuť 75 %, -úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3 % HDP EÚ, -je potrebné dosiahnuť ciele „20/20/20“ v oblasti klímy/energie (vrátane zvýšenia záväzku, pokiaľ ide o zníženie emisií na 30%, ak budú vhodné podmienky), -podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10% a minimálne 40% mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie, -o 20 miliónov menej ľudí by malo byť ohrozených chudobou. Tieto ciele sa vzájomne dopĺňajú a sú nevyhnutné na dosiahnutie celkového úspechu* (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:%20SK:PDF>).

V súčasnom svete sa nerovnosť i chudoba stále generujú a roztržka medzi bohatstvom a chudobou narastá tak v globálnom (chudobné a bohaté štáty), ako aj v národnom meradle - chudobní a bohatí občania (Mareš, 1999, s. 39). Situácia vo svete ohľadom chudoby a bohatstva je pravdepodobne takáto ako ju dávnejšie opísal Ján Pavol II., ktorý napísal v liste Na začiatku nového tisícročia: *„Náš svet poskytuje malému množstvu „šťastných“ veľké možnosti, zatiaľ čo milióny a milióny osôb ponecháva nielen na okraji pokroku, ale aj v existenčných podmienkach hlboko pod minimom, potrebným na dôstojný ľudský život.“* A ďalej sa pýta: *„Je možné, aby sa v našom čase ešte umieralo od hladu, aby niekto ostával odsúdený k negramotnosti, aby niekomu chýbala základná zdravotná starostlivosť a aby niekto nemal domov?“* A naozaj obrazom dnešného sveta je, že popri „šťastných ľuďoch“ žijúcich v nadbytku sa v tej istej ľudskej rodine nachádzajú jednotlivci i spoločenské skupiny, ktoré trpia hladom.

Je však veľmi dôležité ešte dodať, že zlo bohatstva nespočíva v tom, že človek vlastní majetok, ale v tom, že ho nevhodne nadobúda, nesprávne vlastní, alebo zle užíva. A hriech bohatstva sa potom prejavuje zabúdaním na Boha a na človeka. Ján Pavol II. Zdôraznil, že zlo nepozostáva vo „vlastnení majetkov“ ako takých, ale v spôsobe, akým ich človek vlastní, totiž, že neberie ohľad ani na vlastnosti, ani na správnu stupnicu vlastnených hodnôt. Tieto vlastnosti a stupnica hodnôt sú určené skutočnosťou, či sú podriadené a či slúžia „bytiu“ človeka a jeho pravému povolaniu.

Ján Pavol II. v encyklike *Sollicitudo rei socialis* (1987) používa na označenie paradoxov chudoby našej doby výraz: **priepasť** medzi chudobnými a bohatými. Píše: „*Hojnosti majetkov a služieb, ktoré majú k dispozícii ľudia v niektorých častiach sveta, nadovšetko v rozvinutom Severe, zodpovedá na Juhu neprípustná zaostalosť, a práve v tejto zemepisno-politickej oblasti žije väčšina ľudského pokolenia... Celkový obraz sveta je rozčarujúci, či sa už berie tak, ako sa javí sám osebe, alebo vo vzťahu k zodpovedajúcim danostiam rozvinutých krajín. Spontánne prichádza na jazyk slovo „priepasť“..., lebo v posledných rokoch sa prejavil nerovnomerný stupeň zrýchlenia, ktorý ešte viac zväčšuje vzdialenosti a prehĺbuje priepasť. Tak krajiny na ceste rozvoja, zvlášť tie najchudobnejšie, nachádzajú sa v situácii vážneho zaostávania.*“ (Ján Pavol II.: *Sollicitudo rei socialis*, čl. 14).

Je však dobre známe, že aj v bohatých krajinách jestvujú pre niektorých ľudí zlé sociálne pomery, dosahujúce až stupeň biedy. Opačne - v menej vyvinutých krajinách nezriedka možno pozorovať výstrednosti egoizmu a okázalého bohatstva, ktoré vyvolávajú pohoršenie. Oblasti – sektory, v ktorých sú rozdiely medzi chudobnými a bohatými zjavné sú: *výroba a rozdeľovanie potravín; hygiena, zdravotníctvo a ubytovanie; pitná voda; pracovné podmienky, zvlášť pre ženy; dĺžka života a iné hospodárske a spoločenské javy.* V kultúrnej oblasti ide o: *analfabetizmus, ťažkosť alebo nemožnosť pristúpiť k vyššiemu vzdelaniu; neschopnosť zúčastňovať sa na budovaní vlastného štátu; rôzne formy vykorisťovania a útlaku tak sociálneho, politického, ako aj náboženského; diskriminácia každého druhu, zvlášť tá, ktorá je založená na rasových rozdieloch.*

Tieto prvky a aspekty robia sociálnu otázku oveľa zložitejšou práve preto, že dosiahla všeobecný rozmer. Pritom oprávnené sú túžby dnešných ľudí: „*vymaniť sa z biedy, mať bezpečnejšie živobytie, zdravie, stále zamestnanie; mať zvýšenú účasť na zodpovednosti, byť bez akéhokoľvek útlaku, byť chránení pred položením, ktoré uráža ľudskú dôstojnosť; byť vzdelanejší; slovom, viac pracovať, vedieť a vlastniť, a tak aj viac byť.*“ (Pavol VI., *Populorum progressio*, čl. 6).

Aby človek mohol existovať a rozvíjať sa ako bio-psycho-sociálno-spirituálna bytosť, musí uspokojovať nielen svoje fyziologické, ale tiež i vyššie sociálne potreby. Ak tento základný prvok v živote človeka nie je dostatočne saturovaný, dostáva sa do životnej situácie, ktorá sa všeobecne označuje pojmom **chudoba**. Chudoba ako sociálna udalosť v kontraste

s bohatstvom existovala už v dávnej ľudskej minulosti, je fenoménom prítomnosti a je dosť pravdepodobné, že v nejakej forme bude súčasťou aj budúcnosti tretieho tisícročia. Civilizačný a spoločenský pokrok dnešného sveta je neuveriteľne rýchly a umožňuje všestranný rozvoj osobnosti. Preto ľudia dnešnej doby by mali byť práve šťastnejší, bohatší, slobodnejší (Nezník, 2009). Svetový vývoj a moderná trhová spoločnosť však poukazujú na pravý opak: prevláda strach a neistota z budúcnosti, obavy z nezamestnanosti a rastu chudoby.

Chudobu teda môžeme podľa L. Gajdošíkovej ako to uvádza P. Jusko (2000) chápať v troch základných kontextoch, a to: **historickom**, kedy bola spájaná s určitým sociálnym postavením, statusom či rolou; **súčasnóm**, kedy v reálnom svete (hlavne v Slovenskej republike) sa stotožňuje s nedosahovaním úrovne životného minima; **medzinárodnóm**, kedy sa chudoba prejavuje hlavne v priemyselne rozvinutých krajinách Európy nedostatkom pracovných príležitostí a dlhodobou nezamestnanosťou.

Potrebné je však ešte zdôrazniť, že nie vždy môžeme úplne porovnávať chudobu a chudobu, chudobného a chudobného, preto v rámci týchto súvislostí vo všeobecnosti chudobu rozlišujeme ako: **absolútnu** - t.j. ak nie sú naplnené základné životné potreby z dôvodu nedostatku prostriedkov (žiť dlhodobo pod absolútnou hranicou chudoby znamená priame ohrozenie života). Častokrát sa tento koncept zamieňa aj s pojmom bieda, ktorý sa obvykle používa v súvislosti s hladom, telesným alebo duševným utrpením alebo poškodzovaním, sociálnou odkázanosťou a pod. V súvislosti so zdražovaním základných životných potrieb je prechod z chudoby do biedy veľmi rýchly (Mareš, P., 1999, s. 112, Ondrejko, P., 2001, s. 59); **relatívnu** - ktorá porovnáva štandard chudobných s tými, ktorí chudobní nie sú. Je teda spojená s priemernou životnou úrovňou obyvateľstva, t.j. jednotlivec, rodina, resp. sociálna skupina uspokojujú svoje potreby na výrazne nižšej úrovni ako je priemerná úroveň v danej krajine. Kým v rozvojových krajinách prevláda absolútna chudoba, v Európe sa vyskytuje najmä relatívna chudoba. Chudoba je tiež výsledkom materiálneho vývoja spoločnosti a relativizuje sa. Znamená to, že sa nedá porovnať chudobný z bohatšej krajiny (napr. západná Európa, USA) s chudobným z menej prosperujúcej spoločnosti akými sú napr. mnohé africké krajiny (Mareš, P., 1999, s. 111, Tomeš, I., 1996, s. 127).

Okrem tohto (podľa nášho názoru prevládajúceho a najčastejšie používaného základného členenia) existuje aj niekoľko ďalších, ktoré chudobu delia z rôznych hľadísk a je

možné ich využiť pri podrobnejšej sociologickej či ekonomickej analýze problému chudoby. Napríklad P. Mareš (1999) v súvislosti so životným cyklom a trhom práce analyticky rozlišuje: **starú chudobu** (demografickú, horizontálnu), ktorá je síce nezávislá od trhu práce, ale naopak závisí od veku, životného a rodinného cyklu a neschopnosti pracovať. Môže byť trvalá, či tvoriť len určitú etapu životného cyklu, alebo predstavuje iba krátkodobú životnú epizódu. Sú tu zastúpení chorí a telesne či duševne handicapovaní, osamelé matky s deťmi, dôchodcovia a osamelo žijúci starí ľudia, príslušníci etnických minorít a pod.; **novú chudobu (vertikálnu)**, ktorá je spojená s pozíciou jedincov i celých sociálnych kategórií na trhu práce, ktorý v dnešnom ponímaní existuje od 70. rokov 20. storočia. Patria sem najmä nezamestnaní, neúplné rodiny, osoby s nízkymi príjmami a osoby permanentne znevýhodňované na trhu práce. Jej základom je teda rast nezamestnanosti spojený jednak s technickým rozvojom a tiež s procesom globalizácie ekonomiky.

P. Ondrejko (2001, s. 59) z hľadiska jednotlivca prípadne spoločenskej skupiny rozlišuje chudobu buď: **nezapríčinenú** alebo **spôsobenú** vlastným pričinením. V súvislosti so sociálnou situáciou môžeme uvažovať aj o chudobe: **skrytej** - tvoria ju tí chudobní, ktorí si neuplatňujú nárok na dávky a služby sociálnej pomoci, teda nie sú zahrnutí v oficiálnych štatistikách (napr. nelegálni imigranti, bezdomovci), **latentnej** - patria sem poberatelia príspevkov, dávok či služieb sociálnej pomoci, ktoré ich držia na spoločensky uznanej hranici životného minima (Mareš, P., 1999, s. 58-59).

V duchu kresťanského náboženstva a morálky začali tento sociálny problém v prvom rade riešiť cirkevné inštitúcie v duchu filantropie a charity. B. Balogová ich člení podľa Šlosára (2009) do štyroch skupín: **chrámy**, pod portálmi ktorých boli rozdávané almužny, **kláštory**, **rády** (napr. johaniti, templári), **zámožní jednotlivci**, ktorí sa v rámci filantropie osobne angažovali v starostlivosti o chudobných. Formy pomoci zároveň člení na: **spontánnu a osobnú pomoc** - almužny; **organizovanú pomoc** pre tých, ktorí sa o seba nedokázali postarať - chorí, starí, duševne chorí, deti, siroty. Starostlivosť o chudobných vyplývala aj z povinností kresťana. Táto filantropická činnosť bola náhodná, dobrovoľná a individualizovaná. K pomoci chudobným a trpiacim najviac nabádala Katolícka cirkev. Popredná starostlivosť patrila vdovám s malými deťmi a sirotám žijúcim v biede a tiež tým, ktorí boli považovaní za príťaž - chorí, chudobní a práceneschopní.

Príčiny chudoby (epidémie, prírodné katastrofy, neúroda atď.) sa rozrastali a s nimi stúpali aj počty chudobných, resp. vznikali celé žobrácke klany. „Nárast chudoby v 13. a 14. storočí spôsobil, že cirkevné inštitúcie neboli schopné starať sa o všetkých, ktorí to potrebovali. ... hlavným zdrojom obživy bola almužna zo žobrania. Pomoc žobrákom do určitej miery poskytovali obce. Niektoré obce žobranie regulovali pridelovaním práva žobrať.“ Taktiež aj mestá mali povinnosť postarať sa o chudobných. Zakladali pre nich chudobince, ktoré aj keď fungovali na báze dobrovoľných príspevkov, postupne sa stali verejno-právnymi inštitúciami (Kováčiková, 2002, s. 120).

P. Mareš (1999, s. 87-89) k tomuto faktoru uvádza, že starostlivosť o chudobných sa takto postupne inštitucionalizovala a stala sa súčasťou činností obcí a miest, charity a tiež i atribútom tzv. „domovského práva“. *„Pretože po mnoho stáročí boli chudobinské podpory administrované lokálne na základe domovského práva (i keď pod kontrolou centrálnej moci), dominovalo v charite predovšetkým rozlišovanie medzi cudzími a domácimi chudobnými. Zodpovednosť za chudobu končila na hraniciach rodín a obcí.“* Ďalej k tomuto dodáva, že *„cieľom charity bolo len uspokojiť tie najzákladnejšie potreby chudobných a nenechať ich zomrieť hladom. V žiadnom prípade medzi ich motívy nepatrila snaha povzniesť tieto osoby nad ich stav“*. Koncom stredoveku už chudoba pohlcovala stále širší okruh osôb, čím sa začína vynárať i nová chudoba. Rast pauperizmu (t.j. závislosti na charite) začal ohrozovať zavedený poriadok chudobných a chudoba bola čoraz častejšie stotožňovaná so sociálnymi deviáciami ako napr. tuláctvo, krádeže, prostitúcia, lúpeže. Tieto zmeny ovplyvnili aj postoj spoločnosti ku chudobe. Na margo tohto problému D. Kováčiková (2002, s. 122) uvádza, že isté riešenie priniesli rôzne tzv. pracovné zákony, ktoré nútili žobrákov pracovať. „K nim patril anglický zákon z r. 1576, ktorý práceschopným ponúkal len prácu, vôbec nie podporu. Chudobní si museli svoju almužnu odpracovať.“

Sociálne poslanstvo vo Svätom písme

Pri čítaní Svätého písma, konkrétne Starého zákona môžeme zistiť ako uvádza A. Fabian (2009, s. 19), že chudobných ľudí bolo vždy dosť. I v tom čase boli márnotrtní ľudia, ktorí premárnili majetok a uvrhli do biedy svoje rodiny, i tam boli živelné nešťastia a vojny, ktoré ožobračili ľudí, i vtedy boli vdovy a siroty. Kto však hoci len povrchno číta Starozákonné písmo, presvedčí sa, že títo sociálne slabší ľudia, chudobní, vdovy, siroty boli

pod osobitnou ochranou Zákona, ktorý dal Boh ľuďom. Napríklad v Druhej knihe Mojžišovej (Exodus) sa môžeme dozvedieť, že veriteľ nesmel vziať od svojho dlžníka úroky, pritom však zákon ukladal, aby zámožní neodopreli chudobným úver. Veriteľ smel vziať od dlžníka nejaký záloh, ako zábezpeku, ale musel sa uspokojiť s tým, čo mu dal chudobný a nesmel vniknúť do príbytku dlžníka, aby si záloh sám vybral. A nikdy nesmel vziať plášť, ktorým sa chudobný v noci prikrýval, ani kamenný mlynček, ktorým si chudobná rodina každý večer mlela obilie, potrebné na nasledujúci deň (Ex 22, 26; Dt 24, 6-17). Izraelita nesmel na svojom poli zbierať klasy, nesmel sa vrátiť po zabudnutý alebo stratený snop, nesmel zožínať úvrate, to všetko patrilo podľa zákona chudobným, ktorí si okrem toho smeli natrhať klasov na poli, koľko potrebovali na okamžité zahnanie hladu (porov. Dt 23, 25; Rút 2, 2).

Na posvätné obetné hostiny musel zámožný Izraelita pozvať aj niekoľkých chudobných. To všetko boli opatrenia, ktoré dokazujú, ako sa veriaci ľudia už pred tritisíc rokmi starali o odstránenie biedy. Treba poznamenať, že vo Svätom písme, v časti, ktorá sa nazýva Thora, čiže Zákon, teda v piatich Mojžišových knihách (Pentateuchu) sa hovorí spolu o náboženských aj o profánnych veciach. Je to preto, lebo u starozákonného biblického národa, u Izraelitov, nebol rozdiel medzi náboženským a štátnym zriadením. Bola tam teokracia. Ako píše Jozef Heriban: „Boh sám má najvyššiu vládnu moc, ktorú viditeľne vykonáva prostredníctvom svojho ľudského zástupcu, osobitne na to ustanoveného“ Teda Boh bol vládcom národa, jemu patrila aj svätá zem, ktorú Izraelitom prisľúbil a dal. On spravoval národ prostredníctvom mužov, ktorých na to určil.

V krátkosti naznačenom prehľade sociálneho práva u veriacich ľudí - Židov v čase pred Kristom, je možné uviesť podobnú analýzu v živote prvotnej Cirkvi, pred vyše dvetisíc rokmi. Vychádza sa tu z novozákonných textov, kde sa o vzťahu chudobných a bohatých jasne hovorí na mnohých miestach. Sociálne poslanstvo evanjelia nikdy nebolo len teóriou, ale stalo sa základom a motiváciou činnosti kresťanov. V Jakubovom liste sa píše: „Ak je brat alebo sestra bez šiat a chýba im každodenná obživa a niekto z vás by im povedal: 'Choďte v pokoji! Zohrejte sa a najedzte sa!', ale nedali by ste im, čo potrebujú pre telo, čo to osoží?!“ (Jak 2,15-16.)

Bohoslužobné zhromaždenia kresťanov mali a majú doposiaľ sociálny charakter (viď zbierky), teda liturgia je úzko spojená s charitou a modlitba zjednotená so službou. Pod

vplyvom evanjeliového posolstva niektorí prví kresťania rozdali svoj majetok chudobným a vydávali svedectvo o tom, že aj napriek rozdielnemu sociálnemu pôvodu je možné pokojné a solidárne spolužitie. Evanjelium po stáročia dávalo kresťanským mníchom silu, aby zúrodňovali zem, rehoľníci a rehoľníčky zakladali nemocnice a útulky pre biednych, bratstvá, muži i ženy všetkých stavov sa starali o núdzných a o vydedených s presvedčením, že Kristove slová: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25,40) sú stále platné.

Láska Cirkvi k chudobným patrí k jej pevnej tradícii. Nadchýna sa Ježišovou chudobou a jeho pozornosťou voči chudobným (porov. KKC bod 2444). Cirkev sa vždy venovala starostlivosti o chudobných, ktorí potrebovali jej pomoc, podľa vzoru Ježiša Krista, ktorý bol veľmi pozorný na potreby chudobných, a tým prispievala nezastupiteľnou mierou k odstraňovaniu fenoménu negatívnej materiálnej chudoby medzi ľudstvom. Ved' už v Starom zákone existovali rozmanité právne opatrenia ako: rok odpustenia, zákaz požičiavať na úroky, zákaz zadržiavania mzdy, povinnosť desiatkov, každodenná výplata najatým robotníkom, právo paberkovať a zbierať klasy na poliach), uskutočňovali povzbudenie knihy Deutronómia: „*Chudobní nebudú chýbať v krajine, kde budeš bývať, preto ti nariaďujem, aby si otváral svoju ruku núdznemu a svojmu chudobnému bratovi, ktorý bude s tebou v krajine bývať*“ (Dt 15, 11). A Ježiš nás vyzýva, aby sme spoznali jeho prítomnosť v chudobných, ktorí sú jeho bratmi (porov. KKC bod 2449). Toto je hlavným motívom záujmu Cirkvi o chudobných.

Je pozoruhodné, že sociálne učenie Cirkvi ide v analyzovaní príčin chudoby k samému človekovi. Pozerá na príčiny morálneho rázu v konaní ľudí a dodáva, že hriech a štruktúry hriechu sú kategórie, ktoré sa zriedka aplikujú na situáciu dnešného sveta, ale práve oni spôsobujú toľko zla a chudoby. Ján Pavol II. za najväčšie príčiny považuje nezriadený zhon po zisku a smäd po moci. Podobne Pavol VI. vidí veľké nebezpečenstvo v zneužívaní vlastníctva a v zneužívaní moci. Ján Pavol II. konštatuje, že skutočný rozvoj a odstránenie biedy vo svete nie je len otázkou vlastníctva materiálneho bohatstva, ale potrebný je celkový rozvoj aj v ďalších oblastiach, a to v - spoločenskom, kultúrnom a duchovnom rozmere. Charta spojených národov rozvoj chápe iba ako podporu hospodárskeho a sociálneho pokroku všetkých národov. Duchovný rozvoj nevníma ako prioritu. Všeobecná deklarácia ľudských

práv chápe rozvoj ako podporu ekonomických, sociálnych a kultúrnych práv, ktoré sú nevyhnutné pre dôstojnosť a slobodný rozvoj každej osoby. Tu je náznak duchovného rozvoja, ak ho pričleníme ku kultúrnemu rozvoju.

Učenie Jána Pavla II. o nutnosti duchovného rozvoja vychádza z komplexného pohľadu na človeka, ktorého zložkou nie je len telesnosť, ale aj duchovnosť. A ak človek má jediný cieľ v živote iba „mať“, to ho nijako nezdokonaľuje, ak zároveň to nenapomáha obohacovaniu jeho „bytia“, lebo „človek je viac hoden preto, čím je, než preto, čo má.“ „Čo osoží človekovi, keby aj celý svet získal, ale svojej duši by uškodil?“ (Mt 16, 26).

Princípy sociálnej náuky Cirkvi

Problém nezamestnanosti a chudoby ako sa možno nazdávať nebude nikdy stopercentne vyriešený, preto je úlohou predstaviteľov štátov a Cirkvi zmierniť nezamestnanosť a chudobu a nie ich úplne odstrániť. Učenie sociálnej náuky cirkvi nie je len reakciou na konkrétne dianie, ale je charakteristické aj určitou nadčasovosťou, čo v konečnom dôsledku vychádza z koreňov učenia Cirkvi, ktorými sú Božie zjavenie vyjadrené vo Svätom písme a prirodzený zákon, ktorý je nadčasový.

Hlavným cieľom učenia sociálnej náuky ako uvádza V. Svetlák (2009) je vysvetľovať a skúmať jednotlivé ťažkosti, v čom sa zhodujú alebo líšia od hlavných bodov učenia evanjelia o človeku a jeho pozemskom a zároveň nadprirodzenom povolání. Ku riešeniu sociálnych otázok prispieva sociálna náuka Cirkvi predstavením princípov, v ktorých podľa Košča je zdôraznený určitý postoj ako nutný, a to vždy a všade, za každých okolností, vo všetkých súvislostiach, v ktorých sa tá, či oná sociálna problematika objaví.

Prvým hlavným princípom je princíp lásky v pravde, ktorá je kostrou celej sociálnej náuky a odráža sa v celom učení Cirkvi (porov. CIV 6). Už sv. Pavol vo svojom liste Korinťanom napísal: „*Keby som hovoril ľudskými jazykmi aj anjelskými, a lásky by som nemal, bol by som ako cvendžiaci kov a zuniaci cimbal. A keby som mal dar proroctva a poznal všetky tajomstvá a všetku vedu a keby som mal takú silnú vieru, že by som vrchy prenášal, a lásky by som nemal, ničím by som nebol. A keby som rozdal celý svoj majetok ako almužnu a keby som obetoval svoje telo, aby som bol slávny, a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo*“ (1 Kor 13; 1-3).

Tento dôraz nazývaný hymnus na lásku sa odráža v celom Svätom písme, ktoré je zjavením Božej lásky k svojmu vyvolenému ľudu a to začínajúc knihou Genezis a končiac Zjavením svätého Jána, ktoré nie je ničím iným ako víťazstvom Kristovej lásky. Dôraz na lásku vidieť aj u pápežov Jána Pavla II. a Benedikta XVI., kde je predstavená v prvej sociálnej encyklike a aj v jeho druhej sociálnej encyklike Caritas in veritate. Jeho zameranie sa na lásku nie je len náhodným zámerom, ale reakciou na konkrétne dianie v súčasnej spoločnosti, v ktorej dochádza zdôrazňovaním individualizmu a konzumizmu k degradácii osoby na úroveň vecí. Tento jav je spôsobený absenciou lásky. Veľkým prínosom jeho učenia je predstavenie princípu lásky v pravde, ktorá pomáha človeku objaviť svoju skutočnú hodnotu. Vo svojej encyklike poukazuje na spojitosť lásky a pravdy. Zdôrazňuje, že bez pravdy sa láska stáva určitým sentimentom, prázdnu škrupinou, ktorú možno ľubovoľne naplniť. Len v pravde žiari aj láska, ktorú možno vtedy autenticky žiť (porov. CIV 3).

Ďalej pravda je podľa pápeža „lógos“, ktorý tvorí „dia - lógos“, teda komunikáciu a spoločenstvo. Ona umožňuje človeku vyjsť zo samého seba, zo svojich subjektívnych pocitov a tak pomáha povzniesť sa nad kultúrne a historické determinácie, zhodnúť sa v posudzovaní hodnôt a v podstate vecí. Podľa neho „pravda otvára a zjednocuje mysle v lógos lásky: v tomto spočíva kresťanské ohlasovanie a svedectvo lásky“ (CIV 4). V tejto encyklike Caritas in veritate vidieť aj dôraz na skutočnosť, že caritas je prijatá, ale i darovaná láska, milosť, ktorej zdrojom je láska Otca k Synovi v Svätom duchu, a ktorá zároveň zostupuje v Synovi aj na nás. Práve tejto dynamike prijatej a darovanej lásky zodpovedá sociálna náuka cirkvi, ktorá je podľa Benedikta XVI. „caritas in veritate in re sociáli“: hlásanie pravdy Kristovej lásky v spoločnosti. „Takto chápaná náuka je službou lásky, ale v pravde. Pravda uchováva a vyjadruje oslobodzujúcu moc lásky v stále nových dejinných udalostiach. Rozvoj, sociálny blahobyť, primerané riešenie závažných ekonomických a sociálnych problémov, ktoré trápia ľudstvo, potrebujú túto pravdu. No ešte viac potrebujú, aby bola táto pravda milovaná a dokazovaná skutkami. Bez pravdy, bez dôvery a lásky k pravde niet sociálneho svedomia a sociálnej zodpovednosti a sociálna činnosť je pohltená súkromnými záujmami a logikou moci s ničivými dôsledkami na spoločnosť, o to viac na spoločnosť smerujúcu ku globalizácii v ťažkých okolnostiach, ako sa to deje práve v súčasnosti.“ (CIV 5).

Druhým princípom, ktorý je v podstate vonkajším prejavom lásky je princíp solidarity, ktorý je predstavený aj v sociálnych encyklikách. V prvej encyklike od Leva XIII. sa spomína v súvislosti s riešením robotníckej otázky. V neskorších encyklikách aj v riešení pomoci rozvojovým krajinám trpiacich chudobou. Etymologicky možno solidaritu chápať ako vzájomnosť, svornosť. Ako píše Uhál' „je to snaha o vzájomnú podporu stojacu na spolucítení a altruizme.“

Princíp solidarity je vlastne praktickým prejavom princípu lásky, pretože lásku prejavuje navonok formou praktickej pomoci bližnému. Princíp solidarity v sociálnej náuke cirkvi je založený na výmene dobier, kde pomáhajúci sa delí o svoje dobré s tým, komu je pomáhané. Jednou z vlastností solidarity, ako píše Uhál' je subsidiárnosť. Pomoc má byť vždy primeraná potrebám človeka rešpektujúca jeho slobodu. To podľa neho znamená, že pokiaľ je subjekt odkázaný na pomoc, je potrebné mu pomáhať viac a v prípade ak sa začne osamostatňovať a preberať svoje úlohy a kompetencie, pomoc sa má umenšovať. Pri tomto procese je potrebné, aby pomoc pomáhajúceho bola taká, aby sa dotknutý subjekt cítil sám tvorivý a tým cítil potrebu aj spokojnosť z rastu vlastnej tvorivosti. Solidárna pomoc nemá suplovať kompetencie niekoho iného, ale má pomáhať k tomu, aby si neskôr dokázal problémy vyriešiť sám.

Toto pravidlo je jasne viditeľné v encyklike Pavla VI. *Populorum progressio*, ktorý zdôrazňuje, že „čoraz väčšími účinnější svetová solidárnosť má umožniť všetkým národom, aby sa ony samy stali strojcami svojho osudu. Mladšie a slabšie národy sa dožadujú činnej účasti na budovaní lepšieho sveta, ktorý by mal vo väčšej úcte práva a povolanie každého“ (PP 65). Druhým znakom solidarity je rešpektovanie a dvíhanie dôstojnosti človeka. Pri tomto znaku dáva Uhál' do popredia celistvý – holistický prístup k človeku, kde solidarita má pomáhať nielen materiálne, ale i duchovne a viesť ho k získaniu sebaúcty. V tejto súvislosti mi nedá poukázať na Benedikta XVI., ktorý v súvislosti s medzinárodným rozvojom dáva do popredia integrálny rozvoj človeka.

Tretím princípom sociálnej náuky cirkvi prispievajúcim sociálnej pomoci je princíp subsidiarity. Výraz subsidiarita pochádza z latinského „subsidium“, čo znamená pomoc zo zálohy. V spoločnosti subsidiarita znamená doplnkové pomocné zasahovanie väčších skupín. Subsidium by sme mohli preložiť aj ako pomoc, podpora, posila. Základná myšlienka

subsidiarity predpokladá dva princípy a to princíp spoločného dobra a princíp solidarity, ale nie je s nimi identická. Klasická definícia subsidiarity sa nachádza v encyklike *Quadragesimo anno*. To, čo človek môže urobiť z vlastnej iniciatívy a vlastnými silami, nemôže mu byť odňaté a má sa zahrnúť do spoločenskej činnosti.

Podobne by sa priecilo, keby spoločenstvo si robilo nárok na to, čo menšie obce robia a môžu do viesť do úspešného konca. Akákoľvek činnosť spoločnosti je chápaná subsidiárne. Spoločnosť má podporiť činnosť členov, ale nie ich rozbiť a vysať. Činnosť a výkonnosť zo strany spoločnosti má vždy podpornú funkciu a má dopĺňať činnosť jednotlivca, rodiny. Sútor sa na subsidiaritu pozerá ako na „kompetenčné pravidlo“. „Je to pravidlo, ktoré pomáha v tom, aby sa vždy určitý druh činnosti vykonával tam, kde je výkon najefektívnejší.“ Tento princíp slúži na to, aby sa zamedzilo tomu, že spoločnosť bude obmedzovať v kompetenciách či právach nižší celok. Vymedzuje princíp kompetencií, kedy a za akých okolností má a môže vyšší celok zasahovať do kompetencií nižšieho celku. Zameriava sa na celky, ktoré majú k nesprávnemu konaniu najbližšie.

Iným princípom sociálnej náuky cirkvi je princíp spoločného dobra. Spoločné dobro je všetko to, čo patrí ľuďom v spoločnosti alebo v tom, ktorom štáte. Ide o všetky dobrá, ktoré človek potrebuje k tomu, aby mohol slobodne vykonávať svoje úlohy, naplňovať svoje plány a ciele. Sú to tie hodnoty, dobrá, ktoré patria všetkým ľuďom v spoločnosti, a ktoré každý z nás potrebuje, aby mohol realizovať svoje ciele a plány. Spoločné dobro je zamerané na produkciu dobier, ktoré môžu byť úplne v nemajetkovej podobe. Ide o dobrá, ktoré sú v človeku ako tvorcovi hodnôt. Môžu mať podobu čisto duchovných hodnôt a dobier ako je schopnosť vytvárať dobrú klímu, posilňovať vzťahy, ale aj iné ľudské cnosti.

Benedikt XVI. sa na spoločné dobro pozerá z pohľadu lásky v pravde. Podľa neho „milovať niekoho znamená chcieť jeho dobro a účinne sa o to pričiniť. Popri individuálnom dobre jestvuje aj dobro spojené so sociálnym životom ľudí: spoločné dobro. Je to dobro onoho „my - všetci“, tvoreného jednotlivcami, rodinami a prechodnými skupinami, ktoré sa spájajú v sociálnom spoločenstve. Nie je to dobro, hľadané preň samo, ale vzhľadom na osoby, ktoré tvoria sociálne spoločenstvo a ktoré len v ňom môžu skutočne a efektívne dosiahnuť svoje dobro. Chcieť spoločné dobro a pričiniť sa on je požiadavkou spravodlivosti a lásky. Angažovať sa za spoločné dobro znamená na jednej strane starať sa

a na druhej slúžiť si tým komplexom inštitúcií, ktoré právne, občiansky, politicky a kultúrne vytvárajú štruktúru sociálneho života, ktorý tak nadobúda formu pólis, mesta. Blížneho milujeme o to účinnejšie, čím viac sa pričínujeme o spoločné dobro, zodpovedajúce aj jeho skutočným potrebám“ (CIV 7).

Iným princípom prispievajúcim k riešeniu chudoby je princíp personality. Košč ho uvádza ako princíp osoby. Ján XXIII. poukazuje na skutočnosť, že jednotliví ľudia sú základom, cieľom i subjektami všetkých ustanovizní, v ktorých sa prejavuje a uskutočňuje spoločenský život (porov. MM 203). Celá sociálna náuka Cirkvi poukazuje na skutočnosť, že človek bol stvorený na Boží obraz. Uhál pri predstavovaní princípu personality poukazuje na zjavenie Sv. písma, ktoré poukazuje na človeka ako súčasť stvoreného sveta presahujúcu ho svojou prirodzenosťou. Je povoláný k večnému životu v spoločenstve s Bohom. V zjavení sa dozvedáme, že je stvorený z lásky a pre lásku. Jeho poslaním je budovať vzťah s Bohom a s ľuďmi. Skutočnosť, že bol stvorený na Boží obraz ho predurčuje na spoločenstvo s inými ľuďmi, v ktorých objavuje svoju hodnotu, ale i limity. Jedine v spoločenstve je schopný sa rozvíjať.

Benedikt XVI. v sociálnej encyklike *Caritas in veritatis* píše: „Jedna z najhlbších foriem chudoby, ktorú môže človek zakúšať, je samota. Je dobré vidieť, že aj iné druhy chudoby vrátane materiálnej sa rodia z izolácie, z toho, že sa človeku nedostáva lásky, a z ťažkosti milovať. Chudobu často rodí odmietnutie Božej lásky, prvotné tragické uzavretie sa človeka do samého seba, keď si myslí, že si vystačí sám, alebo že je len bezvýznamným a prchavým bodom, „cudzincom“ vo vesmíre, ktorý vznikol náhodou. Človek je odcudzený, keď je sám, alebo keď sa odtrháva od reality a odmieta myslieť alebo veriť v nejaký Základ“ (CIV 53). Jeho život nie je niečím náhodným, ale má svoj hlboký význam a cieľ. Uhál píše, že človek v porovnávaní sa s prírodou zisťuje, že sa líši od ostatných živočíchov. Tak dostáva inú dôstojnosť. Zo zjavenia zisťuje, že je Božím dieťaťom a dedičom neba. K predurčeniu človeka pre spoločenstvo poukazuje aj fakt, že bol stvorený ako muž a žena. Tieto dve skutočnosti sa medzi sebou líšia a vzájomne sa dopĺňajú. Stvorenie človeka je vrcholom stvorenia sveta. Človek je povoláný pretvárať tento svet, ktorý má slúžiť jemu a nie opačne človek svet.

Základné čerpajúce črty sociálnej náuky Cirkvi

Vznik sociálneho učenia cirkvi sa nedá spájať len s vydaním prvej sociálnej encykliky *Rerum novarum* v roku 1891. V tejto časti príspevku sa snažíme priblížiť sociálnu „prax“ Cirkvi počas historických období, v ktorých sa uskutočňoval vývoj sociálneho učenia cirkvi. Počas celej svojej existencie sa cirkev vždy venovala sociálnym otázkam, aj keď riešenia odrážali danú historickú dobu. Cirkev sa od začiatku starala teoreticky a prakticky o mravné stvárnenie sociálneho života: o „sociálnu“ otázku chudoby, bohatstva a otroctva, o „hospodársku otázku“ vlastníctva, úroku a úžerníctva; o „politickú“ otázku vojny a mieru a vzťah cirkvi - štát. Tieto otázky a určité odpovede na ne dajú sa spätne pozorovať až do Svätého Písma Starého a Nového zákona. Predovšetkým na tieto zdroje sa odvoláva učiteľský úrad Cirkvi (Ockenfels, 1995).

Praktická sociálna činnosť je tak stará ako cirkev sama. Veď medzi základné princípy kresťanstva patrí práve **sociálna činnosť**. Aj keď rozvoj sociálneho učenia cirkvi ako vedy nastal oveľa neskôr, začiatky sú v základoch cirkvi, ktoré položil práve Ježiš.

Osoba **Ježiša Krista** je historicky daná, jeho existenciu nemôžeme poprieť. Je zakladateľom kresťanstva, ktoré modifikoval zo židovstva. Položil základy aj sociálnej činnosti (hoci sa vtedy tak nenazývala). Ťažko ho nazvať „sociálnym pracovníkom“ aj keď v skutočnosti pomáhal ľuďom aj sociálne. Sociálne cítil a tiež vyučoval. Termín „**sociálny**“, vznikol až oveľa neskôr a zastrešil rozmanitosť činností, aktivít, ktoré sa dotýkajú človeka, ale aj spoločnosti (Störing, 1996).

Ježišovu činnosť približujú a zachytávajú najmä štyri evanjeliá. Z mnohých miest evanjelií je vidieť, ako sa Kristus ujímal človeka, bránil jeho dôstojnosť a práva a ako mu veľmi ležal na srdci osud slabých a biednych a obetí nespravodlivosti. Pri každej príležitosti prejavil svoju solidárnosť s najubohejšími, bojoval proti spoločenským nerestiam nespravodlivosti, falošnosti, zneužívaniu druhých, proti nezriadenej túžbe po peniazoch a hriechnej ľahostajnosti k trpiacim (Vragaš, 1995).

Evanjeliá nezachytávajú chronologicky Ježišov život, ani chronologicky nepribližujú jeho prácu. Jeho pomoc, skutky a práca vyplývajú z konkrétnej potreby ľudí. Zároveň svoje skutky ozrejmil a vyvodil z nich poučenie a odporúčanie pre ďalších ľudí.

Samozrejme, že sociálna náuka cirkvi ako vedecká disciplína nemôže brať Ježišovu činnosť a slová ako nemenné, lebo sa ako náuka vyvíja a nemôže nebrať do úvahy danú dobu a konkrétnych ľudí, Ježišových súčasníkov.

Sociálna činnosť bola neorganizovaná a Ježiš sa stavia, alebo rieši dané problémy, niekedy „klasicky“, ale môžeme nájsť veľa nových riešení. Tradičné riešenia sú napr. štedrosť voči chudobným, ohľaduplnosť voči vdovám, sirotám a cudzincom (KKC, 1998). Dáva však aj nové riešenia, dovtedy niečo neznáme alebo potláčané. Môžeme ich rozdeliť do niekoľkých oblastí: *pomoc bez nároku na odmenu, poukazuje na hodnotu dieťaťa, hlása rovnakú dôstojnosť tak pre mužov, ako aj pre ženy, podáva konkrétnu pomoc v danej chvíli, vyzdvihuje inštitúciu manželstva, rodiny.*

To sú len niektoré oblasti. kde bol Ježišov prístup v danom časovom období úplne nový. Bez nároku pomáha tam, kde mu to nemôžu splatiť. „A ak požičiavate tým, od ktorých to dúfate dostať naspäť, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici požičiavajú hriešnikom, aby dostali naspäť to isté. Ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte a nič za to nečakajte!" (Lk, 6, 34-35).

I v pohľade na ženu, je to v danej historickej dobe a v danom prostredí, radikálne nový pohľad. Ženy nepodceňuje. Uzdravuje ich. Dokonca ich prijíma ako spoločníčky. „Potom chodil po mestách a dedinách, kázal a hlásal evanjelium o Božom kráľovstve a s ním Dvanásti a niektoré ženy, ktoré uzdravil od zlých duchov a chorôb: Mária zvaná Magdaléna, z ktorej vyšlo sedem zlých duchov, Jana, žena Herodesovho správcu Chúzu, Zuzana a mnohé iné, ktoré im vypomáhali zo svojich prostriedkov.“ (Lk,8, 1-3). Konkrétne pomohol veľaokrát a rôzne. Uzdravoval, radil, sýtil. Tu môžeme nájsť najviac príkladov. „Lúto mi je zástupu, lebo už tri dni zotrávajú pri mne a nemajú čo jesť. Ak ich prepustím domov hladných, poomdlievajú na ceste, veď niektorí z nich prišli zďaleka. Jeho učeníci mu odvetili: Kto ich môže nasýtiť chlebom tu na púšti a ako?" Opýtal sa ich: Koľko máte chlebov? Oni odpovedali: „Sedem“ Tu rozkázal zástupu, aby si posadal na zem. Vzal sedem chlebov, vzdával vd'aky, lámal a dával svojim učeníkom, aby ich rozdávali, a oni ich rozдали zástupu. Mali aj zopár rybiek. Aj nad nimi dobrorečil a kázal ich rozdať." (Mk, 8, 2-7).

Ešte výraznejšie je vyzdvihnutie dieťaťa, potreba jeho ochrany, ktorá sa v dovtedajšom svete nevyskytovala. „Potom vzal dieťa, postavil ho medzi nich, objal ho a povedal im: „Kto príjme jedno z takýchto detí v mojom mene, mňa prijíma.“ (Mk, 9, 36-37) Venuje sa aj problémom rodiny, manželstva. Odporúča ho ako nemenný zväzok muža a ženy.

Ježišove prístupy či riešenia problémov z tej doby isteže nemôžeme doslovne kopírovať, avšak stojí za povšimnutie to, že Ježiš problémy vníma a usiluje sa ich riešiť novým spôsobom. Tieto problémy, nevymizli ani v súčasnosti, ibaže v evanjeliách mali iné pomenovanie, než sa používa v dnešnej dobe. Môžeme hovoriť o: cudzoložstve - prostitúcii, poval'ačoch - nezamestnaných bez záujmu o prácu, bezdomovcoch, chudobných - sociálne odkázaných, malomocných, slepoch a nemých - zdravotne postihnutých, malomyseľných - mentálne zaostalých a pod.

To sú niektoré základné črty, z ktorých sociálna náuka Cirkvi čerpala, kde má svoj prapôvodný základ a principiálne korene, z ktorých sa vyvíjalo celé kresťanstvo.

Záver

Riešenie chudoby predovšetkým súvisí s riešením nezamestnanosti. Preto už dnes nemôžeme pochybovať, že zamýšľanie sa nad nezamestnanosťou, chudobou a samotným bohatstvom z hľadiska sociálno-teologického umožňuje uchopiť zmysel vecí a udalostí. Vo Svätom písme sa nachádzajú mnohé náboženské sociálno-právne zásady, ktoré upravovali život vo svojej dobe. Aj Ježiš Kristus rozvíjal motívy pre sociálnu činnosť na náboženskom základe. Dnes je už okrem filantropie a sociálnej činnosti cirkvi značne rozvinutá aj sociálna politika a inštitucionalizované formy sociálnej pomoci, smerujúce k potláčaniu javu nezamestnanosti a chudoby a oslobodzovaniu človeka. Dôslednejšia osobná orientácia na posolstvo lásky a prenikanie princípov spravodlivosti do spoločenských štruktúr moci dáva nádej, že sa ľudstvo bude s chudobou efektívnejšie vyrovnávať, a to skutočným prínosom kresťanskej viery založenej na altruizme, ale aj na pomáhajúcej láske caritas.

Použitá literatúra

- BENEDIKT XVI.: *Sociálna encyklika Caritas in veritate*. In: <http://www.kbs.sk/?cid=1252661180> (29.08.2014).
- CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : Serafín, 1999, s. 45.
- FABIAN, A.: *Chudoba - od biblických čias po dnes*. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Dušan Šlosár (ed.) *Migrácia-chudoba-nezamestnanosť*, Košice : Košický samosprávny kraj, 2009. 978-80-970306-0-5.
- GUIO, A., C.: *Income Poverty and Social Exclusion in the EU25*. In: *Statistics in Focus. Population and social conditions*, 13/2005, s.1-7. European Communities, 2005. ISSN 1024-4352.
- HETTEŠ, M.: *Garantované sociálne minimum : Nový prístup*. In: <http://mhettes.blog.pravda.sk/2014/04/27/garantovane-socialne-minimum-novy-pristup/>.
- HETTEŠ, M.: *Radikálna sociálna práca*. In: *Prohuman. Vedecko-odborný recenzovaný internetový časopis – sociálna práca, psychológia, pedagogika, sociálna politika, ošetrovatelstvo*, <http://prohuman.sk/socialna-praca/radikalna-socialna-praca?page=2>.
- JÁN XXIII.: *Sociálna encyklika Mater et magistra*. In: http://www.kbs.sk/do_pdf/index.php?cid=1117035308 (29.08.2014).
- JÁN PAVOL II.: *Sollicitudo rei socialis*. In: *Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi*. Trnava : SSV, 2007, 597 s. ISBN 978-80-7162-694-7.
- JUSKO, P.: *Základy sociálnej politiky*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, 2000, 112 s. ISBN 80-8055-394-7.
- KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. Trnava : SSV, 918 s. ISBN 80-7162-370-9.
- KOVÁČIKOVÁ, D.: *Vybrané kapitoly z dejín sociálnej práce*. In: TOKÁROVÁ, A.: *Sociálna práca*. Prešov : FF PU, 2002.
- LACA, S.: *Súčasný aspekt chudoby v Slovenskej spoločnosti*. In: Zborník príspevkov *Rizikové súvislosti chudoby a rodiny v súčasnej slovenskej spoločnosti*. Ružomberok : Verbum, 2011. ISBN 978-80-8084-751-7.
- LEV XIII.: *Rerum, novarum 1891*, čl. 18. Trnava : SSV 1997.
- MAREŠ, P.: *Sociológia nerovnosti a chudoby*. Praha : SLON 1999. ISBN 80-85850-61-3.
- NÁRODNÝ AKČNÝ PLÁN SOCIÁLNEJ INKLÚZIE 2004-2006. Bratislava. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Materiál dostupný online (10.8.2014): <www.fsr.gov.sk/ews3/files/1271/narodny-akcny-plan-soc-inkluzie-2004-6.pdf>.
- NEZNÍK, P.: *Patočka, Leibniz a dejiny filozofie*. In: Tholt, P.; Nezník, P. (eds.): *Patočkova a subjektívna fenomenológia a dejiny filozofie*. AFPPh 3/2009. Košice : Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach, 2009. 250 s. ISBN 9788070977583 (viaz.), s.124-147.
- OCKENFELS, W.: *Malá katolícka sociálna náuka*. Bratislava : Lúč, 1995.
- ONDREJKOVIČ, P.: *Sociálna patológia*. Bratislava : SAV, 2001.
- OZNÁMENIE KOMISIE. EURÓPA 2020. Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. In: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:%20SK:PDF>.
- PAVOL VI.: *Populorum progressio*. In: *Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi*. Trnava : SSV, 2007, 597 s. ISBN 978-80-7162-694-7.
- PIUS XI.: *Quadragesimo anno*. PRAH : ZVON, 1996.
- SOCIÁLNY ROZMER STRATÉGIE EURÓPA 2020 SPRÁVA VÝBORU PRE SOCIÁLNU

VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU

OCHRANU NA ROK 2011. Luxemburg : Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2011. ISBN 978-92-79-20392-3.

STÖRING, H. J.: *Malé dějiny filozofie*. Praha : Zvon, 1996. 510 s. ISBN 80-7113-041-9.

SVETLÁK, V.: *Prínos učenia sociálnej náuky Cirkvi pri riešení chudoby*. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Dušan Šlosár (ed.) *Migrácia-chudoba-nezamestnanosť*, Košice:Košický samosprávny kraj, 2009. 978-80-970306-0-5.

SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Trnava : SSV, 777 s. ISBN 80-7162-086-6.

ŠIMÚNKOVÁ, K.: *Chudoba a sociálna exklúzia*. In: Národná správa o ľudskom rozvoji (Slovenská republika 2000). 2000, s. 77-92.

ŠLOSÁR, D.: *Aspekty chudoby*. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Dušan Šlosár (ed.) *Migrácia-chudoba-nezamestnanosť*, Košice : Košický samosprávny kraj, 2009. 978-80-970306-0-5.

TOMEŠ, I.: *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 1996.

UHÁĽ, M.: *Sociálna náuka cirkvi v základných princípoch*. Košice : TypoPress, 2006, 160 s. ISBN 80-89089-49-6.

VRAGAŠ, Š.: *Sociálna náuka cirkvi 1. časť*. Bratislava : RKCMBF UK, 1995

Kontakt:

ThLic. Peter Laca, PhD.

VŠ Z a SP sv. Alžbety, Bratislava – pracovisko Rožňava

e-mail: peter.laca16@gmail.com

Nezamestnanosť mladých ľudí a odchod za prácou do zahraničia

Štefan Szolnoky

Abstrakt : Čo sa týka Slovenska, tak pri nezamestnanosti mladých sme na tom oveľa horšie ako pri samotnej nezamestnanosti. Po Španielsku a Grécku sme na treťom mieste s 36% nezamestnanosťou mladých ľudí. Riešiť by sa to malo tak, že by sa najprv mal zvýšiť dopyt a následne potom by sa vytvorili nové pracovné miesta. Niektorým mladým ľuďom sa podarí nájsť zamestnanie aj keď len dočasné. Je medzi nimi veľa takých, ktorí striedajú obdobie dočasnej zamestnanosti s obdobím nezamestnanosti. Jedným z riešení nezamestnanosti je aj vysokoškolské vzdelanie, lebo s vyššou úrovňou vzdelania sa znižuje riziko nezamestnanosti. Potreba študovať je odrazom požiadaviek niektorých zamestnávateľov. Problémy nezamestnaných mladých ľudí vyplývajú z absencie ich odborných skúseností, pracovných zručností a tak isto aj návykov.

Kľúčové slová : nezamestnanosť, mladí ľudia, odchod za prácou, strata zamestnania.

K nezamestnanosti prispieva aj nezosúladenie pracovnej sily z hľadiska určitých odborností na štruktúru odborov vyučovaných na školách a problémy sú aj v obsahovej príprave. Rizikovým faktorom je cyklický nárast počtu mladých ľudí po ukončení štúdia a neschopnosť trhu práce absorbovať ich v tom danom období (Fedoreková, 2009). Po celej Európe je viditeľný nárast počtu mladých ľudí, ktorí sú označovaní ako NEET (Not in education, employment or training), teda mladí, ktorí nechodia do školy, nepracujú a ani sa nezúčastňujú akejkol'vek odbornej prípravy.

Svoju úlohu zohráva aj hospodárska a finančná kríza za posledné roky, ktorá sťažila prístup mladým, ktorí nemali ambície ďalšieho vzdelávania alebo uplatniť sa na trhu práce. NEET vyčleňuje všetkých neaktívnych mladých a teda lepšie zobrazuje skupinu ľudí, ktorí neparticipujú na žiadnom vzdelávaní a nepracujú a tým pádom predstavujú väčšie riziko zamestnaneckej a sociálnej exklúzie.

V roku 2010 sa miera NEET v EÚ (27) pohybovala na úrovni 12,8 %, to znamená, že viac ako každý ôsmy mladý človek vo veku od 15 do 24 rokov neštudoval a ani nepracoval.

Najhoršie z pomedzi krajín EÚ bolo na tom Bulharsko, kde dosiahla miera až 21,8% a v Turecku až 32,3%. Najnižšiu mieru mali krajiny Holandsko 4,4%, Nórsko 4,9% a Luxembursko 5,1%. Slovensko bolo na 19. mieste s mierou NEET na úrovni 14,1%, čo bolo mierne nad priemerom. Existujú však aj skupiny mladých, ktoré aj napriek tomu, že sa zaraďujú do skupiny NEET, pracovať vôbec nechcú. Tvoria 3,6%, ako priemer EÚ.

Tento priemer zvyšujú krajiny ako Írsko a Bulharsko, kde sú hodnoty nad 7%, respektíve 9%. Na Slovensku 3,2% mladých ľudí nechce vôbec pracovať ani sa vzdelávať, avšak sa môže hovoriť o značnom poklese, nakoľko v roku 2002 túto skupinu tvorilo až 11,3%. Zvláštnosťou je Nórsko, keď v roku 2000 túto mieru nezaujmu tvorilo až 20% a do roku 2010 to pokleslo na 1,4%. Naopak druhú skupinu tvoria mladí ľudia, ktorí by chceli pracovať nezávisle od toho, či si hľadajú zamestnanie alebo nie.

V priemere EÚ (27) tvoria 9,1%. Najmenšiu skupinu tvoria mladí v Holandsku, iba 2,7% a najviac ich prejavuje záujem v Španielsku, kde je hodnota 14,6%. Slovensko obsadilo 6. priečku s 10,8%. V tejto skupine je zvláštne Bulharsko, kde v roku 2001 malo záujem pracovať 22,2%, ale v roku 2008 to bolo už iba 8,2% mladých (<http://www.iz.sk/>,20.02.2012). Poniektoré slovenské školy produkujú len klientov pre úrady práce. Univerzít a vysokých škôl je v súčasnej dobe 37, kým do roku 1989 ich bolo 13, počet vtedajších študentov 63 tisíc sa zvýšil na viac ako 250 tisíc.

Väčšina absolventov po škole končí na úradoch práce. Mnohokrát nespĺňajú ani základné odborné požiadavky, po niektorí zostávajú finančne závislí od rodičov.

Pre zamestnávateľov je dôležité akú má záujemca o prácu prax a hlavne aj aké má platové nároky. Príčinou nezamestnanosti mladých nie je len vlna hospodárskej krízy, ale aj úpadok školského systému, ktorý ignoruje potreby praxe. Beznádej, nulové sebavedomie a sklamanie, tak s takýmito pocitmi zápasia tisíce mladých ľudí, ktorí si bezvýsledne hľadajú prácu. Väčšina z nich zostáva závislých od rodičov a od ich pomoci.

Mladým nezamestnaným sťažuje situáciu aj to, že nemajú nárok na podporu v nezamestnanosti, pretože nemajú dostatok potrebných odpracovaných rokov. Taktiež mladí do 25 rokov, ktorí žijú u rodičov nemajú nárok ani na dávku v hmotnej núdzi, čiže sú úplne závislí od rodičov.

V súčasnej dobe si mladí ľudia hľadajú v priemere prácu asi 14 mesiacov, kým sa im nejaká podarí nájsť. Hlavným dôsledkom nezamestnanosti podľa ÚPSVaR je nízka kvalifikácia, strata zamestnania, chýbajúca prax a zdravotné postihnutie. Strata zamestnania ovplyvňuje negatívnym spôsobom sebahodnotenie, znižuje sebavedomie a sebaúctu a vedie aj k pocitu menejcennosti.

Nezamestnaný stráca po určitej dobe schopnosti a zručnosti, ktoré nevyužíva, stráca pracovné návyky a dochádza k stagnácii osobnosti. Nezamestnaného človeka sa zmocňujú pochybnosti o vlastných schopnostiach, nastáva neistota a strach z budúcnosti. Nájsť si novú prácu po strate zamestnania majú problém aj ľudia s pracovnými návykmi a kvalifikáciou.

Podľa štatistík úradov práce si nové zamestnanie vo februári 2012 našiel každý druhý prepustený. Horšie sú na tom ľudia, ktorí prišli o svoje zamestnanie pri hromadnom prepúšťaní, z nich si dokáže nájsť nové zamestnanie len každý tretí.

Nádejou na nájdenie si nového zamestnania sú rekvalifikačné kurzy. Európska únia a nezamestnanosť Slovensko má problém so zamestnanosťou mladých ľudí do 25 rokov. V Európskej únii (ďalej len EÚ) v januári 2014 malo len 6 krajín vyššiu nezamestnanosť ako SR. Pred nás sa dostalo Španielsko, Grécko, Portugalsko a Írsko.

V januári bola miera nezamestnanosti 10,1%, z údajov Eurostatu vyplýva, že celkovo je v únii bez práce okolo 24 miliónov ľudí. Najväčším problémom so zamestnanosťou majú mladí ľudia, firmy ich nechcú zamestnať pre nedostatok skúseností a kvôli pracovným návykom. Podľa analytikov za rastom nezamestnanosti môžeme hľadať aj tlak na optimalizáciu nákladov. Len šesť krajín malo v januári 2014 vyššiu nezamestnanosť ako Slovensko, avšak stále patríme medzi krajiny, ktoré bojujú s krízou.

Najnižšiu nezamestnanosť spomedzi členských krajín únie malo Rakúsko (4%), nasledované Holandskom (5 %) a Luxemburskom (5,1%). Najvyššiu mieru nezamestnanosti zaznamenalo Španielsko (23,3%), nasledované Gréckom (19,9% v novembri 2011), Írskom a Portugalskom (v oboch krajinách po 14,8 %). Najnižšiu nezamestnanosť mladých malo Nemecko (7,8%), potom Rakúsko (8,9%) a Holandsko (9 %). Naopak, najvyššiu zaznamenalo v januári Španielsko (49,9 %), ďalej Grécko (48,1%) a Slovensko (36%) .

Nezamestnanosť je vlastne nerovnováha na trhu práce, ako taká je negatívnym javom, či už pre spoločnosť, alebo ako dopad na jej ekonomiku a tým aj celkový rozvoj, ale aj pre človeka ako jednotlivca, ktorého sa bezprostredne dotýka a ktorý sa s ňou musí vyrovnávať.

V súčasnosti už nikto nemôže povedať, že jeho sa tento problém netýka. Dnes možno ešte nie, ale zajtra alebo o pár týždňov sa v pozícii nezamestnaného môže ocitnúť hoci kto z nás. Existencia jedného pracovného miesta je ovplyvňovaná existenciou iných pracovných miest.

S cieľom boja s nezamestnanosťou sa neustále prijíma veľké množstvo opatrení, ktoré niekedy okrem toho, že neprinesú pozitívne výsledky, pôsobia dokonca v opačnom smere. Avšak treba vedieť, že aj keď miera nezamestnanosti môže klesať, to ešte neznamená, že stúpa miera zamestnanosti.

Preto nielen počty zanikajúcich a novovytvorených pracovných miest, ale aj demografický vývoj a zmeny v podmienkach odchodu do dôchodku, veľmi výrazne určujú vývoj nezamestnanosti. Ekonómovia sa zhodujú, že nezamestnanosť na Slovensku nemá cyklický, ale štruktúrny charakter.

Ide teda v prvom rade o rozmiestnenie pracovných príležitostí v regiónoch. Regionálny rozvoj je silne diferencovaný, čo sa samozrejme nevyhnutne prejavuje na počte vytvorených pracovných miest. Slovinci v minulosti neboli naučení cestovať za prácou, preto by pomohlo napr. zvýšenie príspevku na sťahovanie.

Vzdelávanie zacielené na potreby trhu práce umožňuje ľuďom zamestnať sa na voľných pozíciách. Krajiny únie využívajú vzdelávanie v rámci aktívnych opatrení v boji s nezamestnanosťou najčastejšie. Pružný a aktívny trh práce zvýši zamestnanosť. Vina sa často hádže na ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré si vraj neplní svoje úlohy na trhu práce. Nie je to celkom tak.

Za vytváranie pracovných miest sú totiž zodpovedné aj všetky ostatné rezorty, na prvom mieste ministerstvo hospodárstva. Práve ono má totiž navrhovanými zákonmi stimulovať priemysel a ostatné časti hospodárstva tak, aby sa do záchytnéj siete MPSVaR SR vošlo čo najmenej takých, ktorí prácu nemajú. Medzi najčastejšie príčiny nezamestnanosti patrí nízka úroveň inštitucionálneho, informačného a vzdelávacieho rámca, nízka mobilita pracovných síl a z neho vyplývajúca nízka flexibilita trhu pracovných miest.

Trh práce nie je schopný v súčasnosti vytvárať a ponúkať dostatok pracovných príležitostí, a tak čoraz naliehavejšie vystupuje do popredia otázka riešenia nezamestnanosti. Priblíženie programu Európskej únie, ktorý by mal viesť k zastaveniu rastu a postupnému znižovaniu miery nezamestnanosti vytváraním nových pracovných možností. Európska únia podniká mnoho aktivít vo sfére sociálnej politiky a zamestnanosti.

Slovenská republika využíva viacero nástrojov pre riešenie nezamestnanosti. Výdavky, ktoré sa týkajú nezamestnanosti môžeme rozdeliť na dve základné skupiny podporu pasívnej politiky zamestnanosti a podporu aktívnej politiky zamestnanosti. Cieľom pasívnych opatrení je stanovenie podmienok a výšky poskytovaného hmotného zabezpečenia uchádzačom o zamestnanie a ďalších sociálnych transferov nezamestnaným.

Účelom pasívnej politiky je zabezpečenie určitej životnej úrovne nezamestnaného. Medzi pasívne opatrenia môžeme zaradiť aj skorší odchod do dôchodku nezamestnaného. Aktívne opatrenia sú zamerané predovšetkým na rizikové skupiny zamestnaných, ktorým pomáhajú udržať sa na trhu práce.

Samozrejme za efektívnejšie sú považované aktívne opatrenia. Nové pracovné miesta môžu vzniknúť na základe podpory od štátu, napr. dotáciami, využívaním daňových nástrojov, úverových podporných programov a podporných programov EÚ zamestnávateľmi, vstupom zahraničných investorov a ich pozitívnym pôsobením na trhu práce, rozvojom samozamestnania alebo podporou malého a stredného podnikania.

Existuje mnoho rekvalifikačných kurzov, ktoré pomáhajú vo vzdelávaní sa nezamestnaného, vo zvýšení jeho kvalifikácie, v získaní viacerých zručností a k lepšiemu uplatneniu sa na trhu práce. V rámci tejto problematiky sa kladie väčší dôraz aj na vytvorenie vzdelávacieho systému, ktorý bude zosúladený s potrebami trhu práce.

V práci som dospela k záveru, že k odstráneniu nezamestnanosti, prípadne k jej zníženiu, vedie cesta cez podporu aktívnej politiky zamestnanosti, cez flexibilitu zákonníka práce. Vláda navrhuje primerane zjednodušiť podnikateľské prostredie malých a stredných živnostníkov. Tieto menšie podniky by prijali podporu na daňové úľavy a podporu na vytvorenie nových pracovných miest či už v poľnohospodárstve alebo v oblasti remesiel. Ďalej je potrebná zmena učebných plánov.

Kedysi si podniky „vychovávali“ svojich budúcich zamestnancov. Počas štúdia teoretické vedomosti si priamo overovali v praxi. Po ukončení štúdia ľahko zapadli do pracovného rytmu, vedeli sa zorientovať na pracovisku. Terajší školský systém nereaguje na potreby hospodárskeho vývoja. V dnešnej dobe človek po nástupe do nového zamestnania, s praxou či bez praxe, niekedy nezvláda tlak a požiadavky kladené na neho a často krát to rieši odchodom. Jedným z problémom nenájdenia si pracovného uplatnenia u nás je i nedostatočná znalosť cudzieho jazyka.

Záver – Návrhy :

Mladí ľudia riešia svoju nevýhodnú finančnú situáciu práve odchodom za prácou do zahraničia. Naši mladí ľudia väčšinou odchádzajú za prácou do Rakúska, Nemecka, Švajčiarska, Anglicka, Holandska, Írska, ale aj do vzdialenejších krajín.

Navrhujeme :

- podporiť mladých ľudí v podnikaní rôznymi výhodami (finančnými)
- oslobodiť mladých ľudí od daňových a odvodových zaťažení po dobu adaptácie na trhu práce
- rekvalifikačné kurzy priamo podľa ich potrieb, aby sa zamestnali doma v SR
- lepšia spolupráca úradníkov na UPSV a R s mladými ľuďmi, sprostredkovávanie zamestnania s ohľadom najmä na mladých ľudí.

Kontakt: Ing. Štefan Szolnoky, Veterná 29, Rimavská Sobota
doktorand VŠ Z a SP sv. Alžbety, Bratislava
mastiff.wbl@szm.sk

**SÚVISLOSTI MEDZI NEZAMESTNANOSŤOU A TRAUMATOGÉNNOU
RODINNOU DYNAMIKOU
CONNECTION BETWEEN THE UNEMPLOYMENT AND TRAUMATOGENIC
DYNAMICS IN FAMILY**

Michaela Dávidová – Mária Hardy

ABSTRAKT

V príspevku sa zaoberáme súčasným stavom riešenej problematiky. Prepájame teóriu nezamestnanosti s teóriou traumatogénnej rodinnej dynamiky. Analyzujeme príčiny a následky nezamestnanosti v súvislosti so sociálnou patológiou v rodine.

Kľúčové slová: Blízke vzťahy. Nezamestnanosť. Sociálna patológia v rodine. Traumatogénna dynamika.

ABSTRACT

In the article we deal with the present state of problems which is resolve. We interconnect the theory of unemployment with the theory of traumatogenic dynamics of family. We analyze the causes and effects of the unemployment in connection with the social pathology in family.

Key words: Close relationships. The unemployment. Social pathology in family. Traumatogenic dynamics.

SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Nezamestnanosť je v psychologickom slovníku definovaná ako: „situácia, kedy v spoločnosti existuje skupina ľudí, ktorí by mohli pracovať a z väčšej časti by pracovať chceli, ale nemôžu, v dôsledku nedostatku pracovných príležitostí.“ (Hartl, P. - Hartlová, H. 2010, s. 349).

Tému nezamestnanosti v súvislosti so sociálnymi (blízkymi) vzťahmi vystihuje tvrdenie Buchtovej, B., Šmajsa, J. a Bolelouckého, Z. (2013, s. 49), ktorí tvrdia, že: „práca je dôležitou podmienkou dôstojnej existencie človeka, prináša mu nielen materiálny prospech, ale súčasne mu dáva pocit sebarealiácie a spoločenskej užitočnosti. Zarádzuje človeka do radu sociálnych vzťahov, uspokojuje jeho potreby ctižiadosti, sebauplatnenia a sebaúcty.“

Nezamestnanosť sa tak stáva bio-psycho-sociálno-spirituálnym problémom nielen pre jednotlivca, ale aj jeho blízkych. Na základe absencie pravidelného príjmu sú obmedzené sociálno-ekonomické potreby na minimum. Vzniká respektíve sa prehlbuje psychická vulnerabilita a sociálne vzťahy upadajú následkom pocitu menejcennosti. Dlhodobá

nezamestnanosť v rámci nedostatku ekonomického zabezpečenia pre jednotlivca ako člena rodinného systému, spôsobuje existenciálnu frustráciu (vákuum) čoho následkom môže byť existenciálna (noogénna) neuróza. Na základe týchto faktov ide tak o „psychosociálnu problematiku“.

Blízke interpersonálne vzťahy („Close Relationships“) sú vzťahy, kde medzi jednotlivými osobami je vzájomná závislosť. So vzájomnou závislosťou sa rozvíja záväzok, ktorý je taktiež považovaný za jeden z hlavných znakov blízkych vzťahov. Blízke vzťahy sú: manželské, rodinné a priateľské vzťahy. (Haubertová, D. - Slaměník, I., 2013).

Dynamiku rodiny predurčuje aj spôsob vzájomného správania partnerov. Gottmanove výskumy preukázali, že emočne negatívne správanie má väčšiu schopnosť vyvolať reakciu s rovnakou emočnou polaritou u partnera ako správanie emočne pozitívne. Na základe dlhoročných výskumov identifikoval štyri najrizikovejšie spôsoby partnerského správania:

- opovrhovanie a znechutenie;
- ofenzívnosť (odmietanie zodpovednosti, obviňovanie partnera);
- sťažovanie sa a kritizovanie (nekonštruktívne riešenie partnerských konfliktov);
- obštrukcie (neadekvátne reakcie na podnety od partnera, neposkytovanie spätnej väzby v komunikácii, negatívne prejavy bez zjavného dôvodu). (In Matoušek, O. - Pazlarová, H., 2010).

Všetky tieto rizikové spôsoby správania sa v partnerskom vzťahu môžu byť príčinou, ako aj následkom nezamestnanosti a straty zmyslu vlastnej existencie z nedostatku uplatnenia v pracovnom procese, respektíve aj straty zmyslu práce.

S témou nezamestnanosti sú spájané aj teórie ako „psychológia práce“, „sociológia práce“ a podobne. Existujú aj rôzne sociálno-psychologické výskumy (Zwickerova štúdia o sociológii nezamestnanosti, Marienthalská štúdia, Waleská štúdia, Biografická štúdia nezamestnaných z Varšavy, Greenwichská štúdia) a mnohé iné, ktoré sa zaoberajú sociálno-psychologickými témami v rámci problematiky nezamestnanosti. Tieto výskumné zistenia podrobne popisujú Buchtová, B., Šmajš, J. a Boleloucký, Z. (2013).

Vágnerová, M. (2014) uvádza, že riziko straty zamestnania je vyššie u žien. Taktiež potvrdzuje, že riziko straty zamestnania zvyšuje predispozíciu k osobnostnej, respektíve sociálnej patológii. Spôsobuje to kumulácia záťažových faktorov (nedostatok copingu), ktoré

zvyšujú riziko vzniku nezamestnanosti. Tento fakt je spájaný s jedincami, ktorí nie sú schopní zvládať bežné sociálne požiadavky (sklon k závislostiam, poruchy osobnosti a správania, patologické vzťahy v rodine a iné).

Rozpracovaná bola aj „teória deprivačnej nezamestnanosti“ (Marienthalská štúdia M. Jahodovej), ktorá je spájaná s deprivačnými a devastačnými účinkami straty práce. Existuje aj množstvo modelov, ktoré poskytujú náhľad na problematiku nezamestnanosti (vitamínový model – P. B. Warr; stresový model straty práce – C. R. Lean, D. C. Feldman). P. Kelvin a E. Jarrettová spája nezamestnanosť s teóriou „sebakonceptu“ („Self-Concept“). Ďalšou teóriou je aj „teória sebaúčinnosti / sebauplatnenia“ („Self-Efficacy“), ktorú podborne rozpracoval N. T. Feather. Ďalšie teórie spájané s problematikou nezamestnanosti sú „atribučné teórie“ a „teória naučenej bezmocnosti“. (In Schraggeová, M., 2010).

PSYCHOSOCIÁLNE PRÍČINY A NÁSLEDKY NEZAMESTNANOSTI

Následky nezamestnanosti sú spájané aj s emocionálnym prežívaním a správaním. Strata zamestnania spôsobuje zmeny v prežívaní, ako aj uvažovaní. Podstatná je aj zmena potrieb a hodnôt. Závažným následkom je aj strata motivácie, sebarealizácie, pocitu istoty a zmyslu života. Dochádza k sociálnej stagnácii až degradácii čo spôsobuje závažne zmeny v životnom štýle a v správaní. Tieto zmeny priamo vplyvajú na rodinnú dynamiku a majú traumatogénny až patogénny charakter.

Laca, S. (2011) uvádza tieto následky nezamestnanosti (finančných problémov):

- zmeny v sociálnych vzťahoch a sociálna izolácia rodiny;
- štrukturálna dezorganizácia a kríza rodinného systému následkom narušenia stereotypu rodiny;
- zmeny v postavení nezamestnaného jedinca v rodinnom systéme (strata statusu a authority);
- zmeny v rozdelení domácich prác a celkového fungovania rodiny.

Nezamestnanosť môže byť následkom rozpadu partnerského vzťahu (rodiny). Môže ovplyvniť sobášnosť aj pôrodnosť, respektíve spôsobovať rozvodovosť (vznik neúplných rodín). Taktiež ovplyvňuje sociálne kontakty rodiny a výchovnú funkciu. Rizikový faktor pre sociálny a rodinný život môže byť nadbytok času. Čas pre nezamestnaných prestáva byť

dôležitý a býva vypĺňaný nudou, pasívnymi alebo nežiaducimi aktivitami (neúčelné sledovanie televízie, kriminalita, alkoholizmus a iné). (Krebs, V. et al. 2010).

Hartl, P., Hartlová, H. (2010) spájajú „dlhodobú nezamestnanosť“ s pocitmi neužitočnosti, zmaru, straty zmyslu života, smútku, ako aj s príznakmi depresí a neuróz. Ďalej taktiež uvádzajú aj zvýšenú konzumáciu alkoholu, suicidálne tendencie, celkovú rezignáciu a intrapsychické utrpenie následkom pracovnej stagnácie.

R. Barwinski-Fähová prepojila problematiku nezamestnanosti s tromi koncepciami: nezamestnanosť ako trauma; ako stres a ako situácia reaktívacie raných konfliktov. Na základe výsledkov z kvalitatívneho výskumu vyvodila závery, že strata práce spôsobí zneistenie potvrdenia vlastnej identity. Nezamestnanosť tak nie je len obdobím zamestnaneckej krízy, ale aj obdobím, keď sú nezamestnaní nútení spochybnit' celú svoju existenciu a osobnosť, respektíve stoja pred výzvou „začať odznova“. (In Schrageová, M., 2010).

Problematika nezamestnanosti je riešená z pohľadu prevencie aj intervencie. Najefektívnejšia je preventívna príprava pre prípad straty práce. V prípade straty zamestnania sú využiteľné služby úradu práce sociálnych vecí a rodiny – odbor služieb zamestnanosti (sociálne poradenstvo), sociálne služby, ako aj (psycho)terapeutická intervencia.

TRAUMATOGÉNNA RODINNÁ DYNAMIKA

Belsky J. a Pasco Fearon R. M. (2008) uvádzajú, že existuje súvislosť medzi fungovaním partnerského (manželského) vzťahu a vzťahovou väzbou v rámci interakcie dieťa – rodič. Averzívne interakcie posilňujú neistotu v prežívaní vzťahu. Je vedecky dokázané, že deti vyrastajúce vo fungujúcom vzťahu rodičov si s veľkou pravdepodobnosťou vyvinú bezpečnú vzťahovú väzbu.

Tému nezamestnanosti s rodinným zázemím výskumne prepájala Buchtová, B. (2004). U dlhodobo nezamestnaných boli oporou predovšetkým príbuzní (partner a deti). Sociálna opora zo strany rodiny je základom prekonávania záťažových situácií.

Kučera D. (2013) popisuje „teóriu udržovania a rozpadu osobných vzťahov“ (Eysenck; Rusbult, Buunk), ktorá má za cieľ objasniť nelinearitu vzťahov (prečo sa „šťastné“ páry rozchádzajú a „nešťastné“ spolu zostávajú). Závislosť od partnera je prežívaná ako „záväzok“ („Commitment“). Úroveň spokojnosti potrieb je určovaná

„saturáciou“ individuálnych potrieb prostredníctvom vzťahovej partnerskej väzby, čoho výsledkom je pokračovanie a udržovanie vzťahu. Tento vzťah udržujeme aj v prípade, že nie sú dostupné žiadne iné vzťahové alternatívy. Rozchod medzi partnermi je ponímaný ako „strata investícií“ (strata spoločných hodnôt).

Novák a Plaňava uvádzajú nasledovné dôvody vzniku krízy a rozvratu manželstva:

- rozdielne názory na využitie voľného času;
- nedostatok spoločných záujmov;
- rozdielne názory na práva a povinnosti v domácnosti;
- mimomanželský vzťah (nevera);
- rozpory vo finančnom hospodárení;
- nespokojnosť v intímnom spolužití;
- nedostatok tolerancie;
- hrubé zaobchádzanie;
- rozdielne názory na výchovu detí;
- charakterové nedostatky;
- žiarlivosť;
- výskyt závislostí;
- neplodnosť a iné. (In Prevendárová, J., 2014).

Väčšina autorov (Clark, Fitness, Brissette; Gable, Reis; Hyde, Delamater; Laurenceau et al.; McAdams; Morry; Prager; Roberts; Simpons, Fletcher, Campbell; Sprecher, Hendrick; Výrost) spája partnerské, blízke vzťahy so sebaodhaľovaním („Self-Disclosure“). (In Haubertová, D. - Slaměník, I., 2013).

Nesúlady v partnerskom fungovaní narúša rodinnú dynamiku cez neprijateľné správanie jedného partnera. Psychologické charakteristiky partnera rozhodujú o tom, či sa partner začne javiť ako prijateľný, respektíve neprijateľný. Neprijateľné správanie partnera môže viesť u druhého partnera k nasledujúcim reakciám:

- zvýšená starostlivosť;
- zaujatie komplementárnej role (typické pre týrané ženy – vyššia tolerancia agresívneho správania sa zo strany partnera);

- nekritická identifikácia (psychický zdravý partner sa „nakazí“ od partnera, ktorý má psychickú poruchu);
- enkapsulácia/obaľovanie (výber stratégií pre spolužitie s človekom pre situácie, v ktorých je jeho správanie prijateľné) a obmedzenie interakcie.

Uvedené reakcie môžu napomáhať k „umelému udržovaniu vzťahu“, avšak môžu postupne viesť aj k ukončeniu kontaktu. Neprijateľné správanie jedného z partnerov je spojené s existenciou „partnerskej dyády“. (Matoušek, O. - Pazlarová, H., 2010).

„Znalosť partnera umožňuje jedincovi regulovať vlastné správanie tak, aby sa vyhol možným negatívnym reakciám zo strany druhej osoby a naopak sa snažil prispieť k pozitívnym emočným stavom partnera.“ (Haubertová, D. - Slaměník, I., 2013, s. 11).

Novák podotýka fakt, že v období rozchodu/rozvodu sústreďujú partneri pozornosť na samých seba, prípadne negatívne na druhého partnera. Deti sú pasívnymi pozorovateľmi, avšak v mnohých prípadoch sú nepriamo zatiahnuté do „boja“ jedného rodiča s druhým. Dieťa vo väčšine prípadov jednému z rodičov podľahne a druhého rodiča zavrhnú (syndróm zavrhnutia rodiča). Rodičia využívajú rôzne stratégie na získanie a ovplyvnenie dieťaťa, ako je napríklad:

- primitívne vyhrážanie sa a navodzovanie strachu;
- vnucovanie nepravdivých historiek;
- presvedčanie až vydieranie dieťaťa;
- neúmyselné a nenápadné neverbálne pôsobenie (plač, irónia) a podobne. (In Prevendárová, J., 2014).

Hellinger a ďalší uvádzajú nasledovné potreby v medziľudských (rodinných) vzťahoch:

- potrebu spolupatričnosti (potreba vzťahu k určitej skupine);
- potrebu udržiavať rovnováhu medzi dávaním a prijímaním;
- potrebu bezpečia a poriadku v chaose. (In Heretik, A. et al., 2007).

Rodinnú dynamiku taktiež narúšajú „intrapsychické konflikty“. Ide o chronické a cyklicky sa opakujúce partnerské konflikty, ktoré sa týkajú existenciálne významnej oblasti

jedinca (sebaúcta, nezávislosť) a objavujú sa spolu s osobnými a vývinovými krízami. (In Heretik, A. et al., 2007).

„Deštruktívna symbióza“ vzniká pri pokuse o vzťah medzi traumatizovanými jedincami. Svojimi „stratégiami prežitia“ si navzájom spôsobujú závislosť (závislé vzťahy).

Stratégie prežitia po traumatizujúcej udalosti v deštruktívne symbiotických vzťahoch:

- vytvárajú tabu v myslení a jazykovom prejave (bránia komunikovať o vlastných traumách);
- podrobujú ostatných ľudí vlastným kontrolným stratégiám;
- majú nesplniteľné požiadavky na druhých;
- vytvárajú ilúzie o kvalite vzťahu;
- vytrvalo plodia neriešiteľné konflikty;
- majú sebadeštruktívne tendencie, ktoré bývajú zamerané aj na ostatných ľudí. (Brisch, K. H., 2011).

Plzák identifikoval rizikové typy pre partnerstvo, manželstvo i rodinný život, ktoré môžu byť zdrojom traumatizácie v rodinnom systéme. Rizikové typy sú kontraindikované pre spoločný partnerský život a vytvárajú priestor pre riziko vo vzťahoch. Ide o nasledovné typy:

- partner závislý od rodičov;
- partner závislý od alkoholu, drog, hazardných hier;
- žiarlivý, anetický, hysterický, prehnane pedantný a promiskuitný partner. Dôsledkom je destabilizácia manželstva (narušenie, rozvrátenie vzťahu). (In Gabura, J., 2012).

Dlhodobé a opakujúce sa traumatické udalosti majú patologické dôsledky na celkovú osobnosť jedinca. Spôsobujú:

- „zmenu v regulácii afektov a impulzov“ (chronická dysregulácia afektov, ťažkosti modulovať hnev, sebadeštruktívne a suicidálne správanie, impulzívne a riskantné správanie);
- „zmeny pozornosti a vedomia“ (amnézia, disociatívne epizódy, depersonalizácia);
- „zmeny vo vnímaní seba samého“ (chronické pocity viny a hanby, sebaobviňovanie, pocity celoživotného poškodenia, pocity neschopnosti);
- „zmeny vo vnímaní páchatel'a“ (idealizácia páchatel'a),

- „zmeny vo vzťahoch k druhým ľuďom“ (neschopnosť dôverovať, reviktimizácia, viktimizácia druhých ľudí);
- „zmeny v systéme názorov“ (zúfalstvo, beznádej);
- „somatizáciu“ (tráviaci systém, chronická bolesť, konverzné symptómy a iné). (Schauer, M. et al., 2014).

Traumatizujúci (degradujúci) zážitok môže postihnutého jedinca sociálne stigmatizovať (je iný ako ostatní). Ľudia sa k nemu správajú odlišným spôsobom – ambivalentne (kombinácia súcitu, odmietania či odporu). Traumatizácia spôsobuje narušenie medziľudských vzťahov v podobe tendencie k vytváraniu extrémnych vzťahov s ľuďmi (sklon k podriaďovaniu sa spojeného s hypersenzitivitou, generalizovaným očakávaním nepriateľských prejavov a s nesprávnou interpretáciou bežných reakcií, ktoré sú chápané ako ohrozujúce). (Vágnerová, M., 2008).

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

- BELSKY, J. – PASCO FEARON, R. M. 2008. Precursors of Attachment Security. In CASSIDY, J. et al. (Eds.). Handbook of Attachment. Theory, Research, and Clinical Applications. New York : The Guilford Press, 2008. 1020 s. ISBN: 978-1-59385-874-2, p. 295-316.
- BRISCH, K. H. 2011. Poruchy vzťahové vazby. Od teórie k terapii. Praha : Portál, 2011. 312 s. ISBN 978-80-7367-870-8.
- BUCHTOVÁ, B. 2004. Kvalita života u dlhodobě nezaměstnaných. In Československá psychologie, 48, 2004, 2, s. 121 – 135.
- BUCHTOVÁ, B. – ŠMAJS, J. - BOLELOUCKÝ, Z. 2013. Nezaměstnanost. 2., prepracované a aktualizované vydanie. Praha : Grada, 2013. 187 s. ISBN 978-80-247-4282-3.
- GABURA, J. 2012. Teória rodiny a proces práce s rodinou. Bratislava : Iris, 2012. 318 s. ISBN 978-80-89256-95-2.
- HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. 2010. Veľký psychologický slovník. Praha : Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HAUBERTO VÁ, D. – SLAMĚNÍK, I. 2013. Intimita jako jeden ze základních znaků těsných vztahů. In Psychologie pro praxi. ISSN 1803-8670, 2013, roč. III, č. 4, s. 9-22.

- HERETIK, A. et al. 2007. Klinická psychológia. 1. vyd. Nové Zámky : Psychoprof, 2007. 815 s. ISBN 978-80-89322-00-8.
- KREBS, V. et al. 2010. Sociálni politika. 5., prepracované a aktualizované vydanie. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- KUČERA, D. 2013. Moderní psychologie. Hlavní obory a témata současné psychologické vědy. Praha : Grada Publishing, 2013. 213 s. ISBN 978-80-247-4621-0.
- LACA, S. 2011. Nezamestnanosť ako sociálno-ekonomický problém rodiny v súčasnej spoločnosti. In HARDY, M. – MÜHLPACHR, P. – DUDÁŠOVÁ, T. 2011. Sociálni patológie rodiny. Brno : Institut mezioborových studií, 2011. 240 s. ISBN 978-80-87182-17-8, s. 168 – 176.
- MATOUŠEK, O. – PAZLAROVÁ, H. 2010. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. Praha : Portál, 2010. 184 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
- PREVENDÁROVÁ, J. 2014. Rodinná terapia v praxi. Bratislava : Radosť, 2014. 278 s. ISBN 978-80-971319-1.
- SCHAUER, M. et al. 2014. Naratívna expozičná terapia (NET). Krátkodobá terapia pre traumatické stresové poruchy. Trenčín : Vydavateľstvo F, 2014. 214 s. ISBN 978-80-88952-80-0.
- SCHRAGGEOVÁ, M. 2010. Nezamestnanosť v psychologických súvislostiach. Nové Zámky : Psychoprof, spol. s. r. o., 2010. 115 s. ISBN 978-80-89322-08-4.
- VÁGNEROVÁ, M. 2014. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Praha : Portál, 2014. 816 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
- VÁGNEROVÁ, M. 2008. Psychopatologie pro pomáhající profese. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

PhDr. Michaela Dávidová

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava
email: davidovamichala@gmail.com

doc. PhDr. Mária Hardy, PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava
email: hardy@vssvalzbety.sk

NEZAMESTNANOSŤ AKO DLHODOBÝ PROBLÉM ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM

Lucia Ludvigh Cintulová, Daniela Baková, František Radi, Katarína Bundzelová

Abstrakt

Cieľ výskumu: Hlavným zámerom výskumu je analyzovať využívanie aktívnych opatrení trhu práce občanmi so zdravotným postihnutím a poukázať na problematiku dlhodobej nezamestnanosti a nízkej miery uplatnenia na trhu práce.

Metódy: Ako výskumný nástroj sme zvolili kvalitatívnu metódu zberu dát formou rozhovoru a aktívnym zapojením respondentov s postihnutím do výpovedí na zistenie stavu nezamestnanosti z pohľadu samotných občanov so zdravotným postihnutím, ktorí čelia diskriminácii na trhu práce, sociálnemu vylúčeniu a nízkej životnej úrovne. Do výskumu boli zaradení ľudia s telesným postihnutím, ktorí boli dlhodobo nezamestnaní a čelia sociálnemu vylúčeniu z trhu práce v dôsledku čoho sa stávajú rizikovou skupinou.

Výsledky: Realizovaný výskum s názvom Aspekty dlhodobej nezamestnanosti zdravotne znevýhodnených prináša výstupy, ktoré deklarujú nedostatočné opatrenia v oblasti podpory zamestnávania ľudí so zdravotným postihnutím. Výskum vychádza z kódovania bariér k zamestnanosti ľudí so zdravotným postihnutím, pričom najčastejšou bola identifikovaná prekážka v nedostatku vhodných pracovných pozícií, existencia diskriminácie a nízka kvalifikácia samotných uchádzačov o zamestnanie. Princíp rovnosti príležitostí na trhu práce nie je pre zdravotne postihnutých dodržiavaný a často čelia rôznym architektonickým i personálnym bariéram, ktoré im bránia nájsť si vhodné zamestnanie mimo chránených dielní. Na druhej strane sme vo výskume sledovali opatrenia na podporu zamestnávania hendikepovaných, pričom samotní participanti s postihnutím priznali, že neexistuje sieťovanie ani koordinácia na zlepšenie podmienok pracovnej integrácie ľudí s postihnutím, agentúry podporovaného zamestnávania sú prvou kontaktnou inštitúciou, ktorá zabezpečuje kariérne poradenstvo a sprevádzanie pre svojich klientov. Kód rodiny a sociálneho zázemia ukázal pozitívny vplyv na integrácie hendikepovaných na trh práce. Niektorí zdravotne postihnutí priznávajú, že si našli brigádu alebo začali pracovať či získali prvé pracovné skúsenosti len vďaka pomoci rodiny.

Hlavným záverom realizovaného výskumu je zistenie, že neexistuje dostatočne podporná štruktúra na trhu práce, ktorá by podporovala zamestnávanie ľudí so zdravotným postihnutím, počet vhodných pracovných miest je veľmi nízky a hoci samotní zdravotne postihnutí chcú pracovať a majú záujem o zaradenie na pracovných trh, nedokážu tak urobiť pre nízku kvalifikáciu, existenciu rôznych foriem bariér či už na samotnom pracovisku, vo verejnej doprave alebo u zmýšľaní zamestnávateľov, ktorí sa obávajú nízkej produktivity práce zo strany zamestnanca s postihnutím. Výrazný problém spôsobuje nedostatok informácií o jednotlivých možnostiach pomoci pri zamestnávaní občanov so zdravotným postihnutím.

Záver: Výskumné zistenia dospeli k záveru, že je nevyhnutné zvyšovať povedomie zamestnávateľov o možnostiach, výhodách a nevýhodách zamestnávania ľudí s postihnutím, nakoľko stále existujú predsudky, diskriminačné tendencie a nerovnosť príležitostí v oblasti podpory zamestnávania znevýhodnených uchádzačov.

Kľúčové slová: dlhodobá nezamestnanosť, nezamestnanosť, zdravotné postihnutie,

Úvod

Príspevok zameriava pozornosť na nezamestnanosť ľudí so zdravotným postihnutím, ktorí sa stávajú obeťou diskriminácie na trhu práce, sú vylučovaní z pracovných príležitostí a podliehajú negatívnym dopadom nízkej odbornej prípravy potrebnej na uplatnenie sa v spoločnosti v rámci procesu celoživotného vzdelávania. Najčastejšou formou zamestnávania zdravotne postihnutých je vytváranie chránených dielní a pracovísk, kde sú často stagnovaní bez ďalšej možnosti kariérneho rastu. Z tohto dôvodu je nutné vytvárať rovnocenné podmienky na pracovné uplatnenia aj pre ľudí s telesným postihnutím, ktorí majú dostatočný potenciál k integrácii na pracovnú pozíciu u bežného zamestnávateľa. Otvorený trh mu poskytne otvorenejšie možnosti na sebarozvoj a sebarealizáciu v porovnaní s chránenými pracovnými dielňami.

Metodika a výskumný súbor

Výskum je zameraný zistenie bariér očami ľudí so zdravotným postihnutím, ktoré im bránia uplatniť sa na pracovnom trhu, ako aj formy pomoci, ktoré využívajú na podporu zamestnávania či analýzu aktívnych nástrojov trhu práce, ktoré využívajú osoby s postihnutím. Zber dát sa realizoval formou rozhovoru, ktorý sme neskôr analyzovali

a otvorením kódovaním vyhodnocovali výpovede participantov s postihnutím, ktorí sú klientmi odboru sociálnych vecí v čase realizácie výskumu 04-06/2015.

Výskumný súbor tvorili 10 ľudí s telesným postihnutím, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní viac ako dva roky a ich pracovné skúsenosti sú minimálne. Ide o ľudí, ktorí sú poberatelia invalidného dôchodku dovŕšením dospelosti a majú ukončené stredoškolské vzdelanie na špeciálnej škole, kde absolvovali 4-ročné odborné štúdium.

Výsledky a diskusia

Hlavným zámerom výskumu je analyzovať využívanie aktívnych opatrení trhu práce občanmi so zdravotným postihnutím a poukázať na problematiku dlhodobej nezamestnanosti a nízkej miery uplatnenia na trhu práce. Na výskumný zámer odpovedajú výskumné otázky nižšie.

VO1: Aké sú najčastejšie bariéry pri zamestnávaní zdravotne postihnutých z pohľadu týchto osôb?

Kategória: **bariéry zamestnanosti**

Kód: **nízka kvalifikácia**

Jarmila: „Po skončení strednej školy som sa nevedela zamestnať, na vysokú školu som nechcela ísť, je to ťažké, pretože nemám žiadne pracovné skúsenosti, chodila som len do školy“.

Peter: „V škole sme sa učili veľa teórie, do praxe nás nepripravovali, človek si to uvedomí, až keď si začne hľadať zamestnanie, že nemá dosť skúseností a praxe“.

Andrea: „Ocitla som sa bez práce, som bez nej dosť dlho a keďže neviem cudzí jazyk, tak mám problém sa zamestnať, všade chcú angličtinu“.

Tibor: „Zamestnávateľia majú vysoké požiadavky a konkurencia je veľká, môj životopis nie je bohatý, nemám dosť skúseností“.

Timea: „Mám síce vysokú školu, ale aj tak sa nedokážem zamestnať, lebo zamestnávateľia sa obávajú môjho postihnutia, že to nebudem zvládať“

Irena: „Ak neovládte cudzí jazyk, najlepšie dva a nemáte pracovné skúsenosti, v podstate nemáte šancu nájsť si zamestnanie, obzvlášť kvôli môjmu zdravotnému postihnutiu si neviem nájsť vhodnú prácu, ktorú by som mohla robiť“

Väčšina zdravotne postihnutých sa po ukončení odborného vzdelávania na strednej škole ďalej nevzdeláva a nerozvíja svoje vedomosti a intelektuálnu stránku osobnosti, ich rozvoj stagnuje a absencia životných a sociálnych zručností potrebných pre uplatnenie sa prehlbuje. Nízke kvalifikačné predpoklady sú veľkou prekážkou pre integráciu na pracovný trh, preto by v prvom rade malo dochádzať k zmene prípravy zdravotne postihnutých na povolanie z hľadiska požiadaviek zamestnávateľov a aktuálnej situácie na trhu.

Znevýhodnení uchádzači potrebujú k úspešnému uplatneniu na trhu práce špecifickejšiu podporu, ktorá zohľadňuje a akceptuje práve toto ich znevýhodnenie. Ľudia so zdravotným postihnutím ďaleko ťažšie sa dokážu uplatniť na trhu práce, pretože predpokladom ich úspešnosti je správna lokalizácia, podchytenie a programové rozvinutie tých schopností človeka, ktoré nie sú obmedzené alebo deformované poruchou, hendikepom či chorobou.

Kód: architektonické bariéry

Tibor: „Na vstup do budovy potrebujem zábradlie alebo bezbariérový vchod, ten často chýba a som nútený chodiť s asistentom“.

Marián: „Človek na invalidnom vozíku má problém sa niekam dostať, veľa budov stále nemá bezbariérové vchody, hlavne štátne verejné budovy, rampy na úradoch sú veľmi strmé a na vozíku sám po nej človek nevyjde“.

Lenka: „Keď cestujem MHD, mám problém, nie všetky autobusy sú bezbariérové“.

Jarmila: „Cestujem vlakom a často sa stáva, že plošina nefunguje, mám problém sa prepraviť“.

Irena: „Kvôli môjmu postihnutiu som nútená, ak chcem niekam ísť, aby so mnou chodil osobný asistent, pretože na Slovensku je veľa architektonických bariér, je jedno, či idete na úrad alebo si sadnúť do reštaurácie“.

Človek s postihnutím nemôže naplňať očakávania, ktoré sú od neho očakávané alebo ktoré sú v danej kultúre žiadané, nakoľko jeho obmedzenie si vyžaduje špecifický prístup k tomu, aby dokázal v rámci svojich možností nezávislého života. Znevýhodnenie sa prejavuje tak v denných aktivitách, ako aj v prístupoch k právam, životným šanciam, príležitostiam i spoločenskému uplatneniu. Pokiaľ je človek na invalidnom vozíku vystavovaný architektonickým bariéram a pri každom pokuse dostať sa niekam, navštíviť nejaké miesto alebo komunikovať s verejnou inštitúciou, do ktorej je možné sa dostať len po schodoch,

takáto bariéra pre neho predstavuje neprekonateľnú prekážku, ktorá mu znemožňuje styk s verejnosťou, komunitou ako aj využívanie bežne dostupných služieb. V takomto prípade nie telesne postihnuté nepredstavuje bariéru v komunikácii, ale sú to práve schody či vysoké obrubníky, ktoré ho izolujú od okolitého sveta.

Kód: predsudky a diskriminácia

Andrea: „Veľa ľudí má predsudky, že telesne postihnutí sú neschopní pracovať“

Lenka: „Na pracovnom pohovore je cítiť neistotu zo strany zamestnávateľa potenciálneho, že sa obáva, ako budem zvládať pracovné úlohy“

Peter: „Zdravotne postihnutí sú vylučovaní z trhu práce, aj keď je diskriminácia zakázaná, nepriamo stále funguje v spoločnosti a sú uprednostňovaní zdraví uchádzači na trhu práce“.

Ivan: „Tým, že mám zdravotne postihnutí a som iní, často sa nedostanem do druhého kola ana pracovnom pohovore a neviem si nájsť zamestnanie, predsudky stále sú medzi ľuďmi a zamestnávateľia nie sú informovaní dostatočne o možnostiach zamestnávania zdravotne postihnutých“

Jarmila: „Zamestnávateľia nie sú ochotní riskovať a komplikovať si úpravu pracovných podmienok, preto radšej uprednostňujú zdravých uchádzačov o zamestnanie s praxou, ktorí majú lepší pracovný výkon“

Timea: „Veľa ľudí si myslí, že nechceme pracovať, opak je pravdou, čakáme na príležitosť ako sa zamestnať“

Zdravotne postihnutí dlho museli bojovať s chápaním ako pasívnych poberateľov kompenzačných príspevkov, nakoľko využitie ich pracovnej sily sa nepovažovalo za produktívne a boli považovaní za ľudí, ktorí sú chorí a vyžadujú zvýšenú lekársku starostlivosť, čo im znemožňuje plnohodnotne pracovať. Neziskové organizácie pracujúce s touto skupinou klientov ako aj prevádzkovatelia chránených dielní začali volať po zmene. Táto zmena bola vyvolaná aj potrebou maximalizácie zhodnocovania dispozičného pracovného potenciálu ohľadom na starnutie populácie a neustále znižovanie počtu ľudí v pracovnom veku. Vývoje v technológii zredukujú potrebu fyzickej práce, čo vytvára prístupnejšie pracovné prostredie pre osoby so zdravotným postihnutím, na druhej strane však vytvára nové požiadavky na neustály odborný rast a vzdelávanie. V záujme ich individuálneho ako aj celospoločenského prospechu je dôležité, aby ich pracovný potenciál

bol podporovaný pomocou rozličných služieb zamestnanosti či systémom duálneho vzdelávania podporujúcich ich zamestnanosť.

Kód: nerovnosť pracovných príležitostí

Tibor: „Európska únia vydala nariadenia a smernice týkajúce sa odstránenia diskriminácie a nerovnosti príležitosti v oblasti zamestnávania zdravotne postihnutých, ale v praxi nie je viditeľná zmena, stále máme veľký problém uplatniť sa na trhu práce“

Marián: „Nemám pocit, že by politici robili niečo na podporu zamestnávania zdravotne postihnutých, hoci sme sa ako krajina zaviazali k napĺňaniu európskych dohovorov a smerníc“

Peter: „Napĺňanie stratégií európskej únie o znižovaní miery nezamestnanosti je na bode mrazu, stále je nízky počet pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov, ktorí sa len ťažko dokážu uplatniť na trhu“

Jarmila : „V praxi cítim nerovnosť príležitostí pri hľadaní si zamestnania, nemáme rovnaké šance si nájsť prácu a veľa bariér nám bráni integrovať sa medzi zdravých“

Lenka: „Bez pomoci iných ľudí by sa mi nepodarilo zamestnať, pretože neexistujú rovnaké podmienky pre všetkých...“

Vyhlásením Medzinárodného dňa osôb so zdravotným postihnutím sa hlasnejšie upozornilo na osobnú a sociálnu situáciu týchto osôb. Ku kľúčovým dokumentom patria napr. Deklarácia práv zdravotne postihnutých osôb (OSN, 1975), Charta na osemdesiate roky (1980), Štandardné pravidlá na vytváranie rovnakých príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím (OSN, 1993); Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006), ktorý je prvým právne záväzným medzinárodným nástrojom v oblasti ľudských práv, ktorého zmluvnou stranou je aj Slovenská republika.

Základný zákon Slovenskej republiky č. 46/1992 Zb. Ústava v čl. 38 vymedzuje osoby zdravotne postihnuté, ktorým zabezpečuje právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci, osobitné pracovné podmienky a právo na osobitnú ochranu v pracovných vzťahoch a na pomoc pri príprave na povolanie; avšak ďalšie vymedzenie prenecháva úprave špecifických zákonov. Napĺňanie týchto práv v praxi často zlyháva a nerovnosť príležitostí je veľmi silná, zdravotne postihnutí nemajú rovnaké šance na dosiahnutie takej životnej úrovne v porovnaní so zdravou populáciou. Participanti výskumu sa vyjadrili, že napĺňanie priorít európskej únie často zostáva len formálne na papieri a v praxi necítia zmenu, ani zlepšenie podmienok na

podporu zamestnávania zdravotne postihnutých. Samotní zdravotne postihnutí v praxi nepociťujú zvýšenú ochranu ani zrovnoprávnenie podmienok na uplatnenie v spoločnosti.

Kód: závislosť a odkázanosť

Andrea: „Nikto sa ma neopýtal, čo by som chcela robiť, pretože málo ľudí to odo mňa očakáva, ale chcem byť rovnako užitočná ako iný“

Peter: „Vymýšľam si rôzne aktivity, len aby som bol niečím zamestnaný, pretože nechcem byť len doma ... z reakcií iných ľudí na moje postihnutie si veľkú hlavu nerobím“

Lenka: „Veľa ľudí si myslí, že len poberáme invalidné dôchodky a nechceme pracovať“

Timea: „Mám asistenta, ktorý mi pomáha, síce ho potrebujem, ale práve jeho pomoc ma robí nezávislou, pretože môžem ísť, kam potrebujem a pomáha mi riešiť osobné veci“

Jarmila: „Vždy som chcela pracovať, aj keď som postihnutá, ale veľa ľudí ma ľutuje a myslí si, že toho veľa nedokážem“

Marián: „Je pravda, že vo veľa veciach potrebujem pomoc, lebo som na vozíku, ale to neznamená, že neviem rozmýšľať“

V súvislosti so zdravotným postihnutím často krát je spomínaný pojem závislosť, pričom zdravotné postihnutie nie je stavom vytvárajúcim závislosť. Tú vytvárajú až reakcie jednotlivcov i spoločnosti na zdravotné postihnutie. Murphy (In Umlčené telo, 2001) vyjadril, že závislosť predstavuje oveľa viac než fyzickú odkázanosť na iných, pretože plodí pokrivený sociálny vzťah, ktorý zasahuje všetko, je existenciálny a istým spôsobom mrzačí viac než fyzický defekt sám. Nie je to ani tak stav tela ako stav mysli; deformuje všetky ostatné sociálne putá, ďalej narušuje identitu závislého. Preto je dôležité klásť dôraz na to, aby sa osoby so zdravotným postihnutím dokázali integrovať do spoločnosti a tým vedeli vytvoriť pre seba životné podmienky umožňujúce viesť nezávislý život. Mnoho zdravotne postihnutých túži žiť plnohodnotne, mať zamestnanie, kde sa budú môcť realizovať a okruh ľudí, medzi ktorými sa budú cítiť slobodne a najmä rovnocenne. Nechcú žiť na okraji spoločnosti a poberať len invalidné dôchodky, ale viesť život na primeranej životnej úrovni, ku ktorému patrí aj zamestnanie, vzdelanie, kultúrny a spoločenský život.

Práca zohráva v našich životoch elementárnu úlohu, preto pôsobí jej strata ďalekosiahle následky vo vzťahu k jednotlivcovi aj celej spoločnosti. Strata práce predovšetkým prináša náhlu zmenu v niekoľkých oblastiach života. Zredukujú sa finančné možnosti, vniká závislosť

na finančnej pomoci od štátu, od druhých ľudí, mení sa životný štandard. Nesmieme však zabudnúť na jej veľký hospodársky a politický význam, ktorý sa týka všetkých občanov, ako aj demokratickej verejnosti. (Hangoni, Gerka, 2009).

VO2: Aké sú najčastejšie využívané opatrenia na podporu zamestnávania zdravotne postihnutých?

Kategória: **opatrenia na podporu zamestnávania**

Kód : **zamestnávateľia a otvorený trh**

Existuje povinnosť zamestnávateľov zamestnávať zamestnanca so zdravotným postihnutím na vhodných pracovných miestach a umožňovať mu výcvikom alebo štúdiom získať potrebnú kvalifikáciu, ako aj starať sa o jej zvyšovanie, rekvalifikáciu.

Zdravotne postihnutí však túto povinnosť hodnotia veľmi skepticky, pretože mnohí zamestnávateľia radšej zaplatia pokutu, resp. dajú zákazku chránenej dielni (napr. na výrobu firemných predmetov), ako sami hovoria, ktoré sú často nevyužívané, len aby sa vyhli sankciám, ako by išli do rizika a zamestnali zdravotne postihnutého. Samotní ľudia s postihnutím tvrdia, že neexistuje osвета medzi zamestnávateľmi a tí majú často skreslené predstavy o tom, čo môže, dokáže či nedokáže zdravotne postihnutí na pracovnom trhu.

Kód : **chránené dielne**

Chránené zamestnávanie v SR predstavujú tzv. chránené dielne, ktoré sa vyznačujú segregáciou a slúžia na získanie zručností potrebných v iných formách zamestnania.

Zdravotne postihnutí sami uprednostňujú integráciu u bežného zamestnávateľa, ako prácu v chránených dielňach, kde sa cítia byť segregovaní. Prevažná časť nezamestnaných občanov so zdravotným postihnutím sa chce uplatniť na trhu ako zamestnanec. Ak si nenájdu prácu na otvorenom trhu práce, potom sa ich možnosti stávajú obmedzené, zostávajú v domácom prostredí alebo sa realizujú v chránených dielňach, kde však ľudia s telesným postihnutím nenachádzajú takú zmysluplnosť v porovnaní napríklad s mentálne postihnutými, ktorých intelekt je obmedzený.

Čím dlhšie trvá proces pracovnej integrácie, tým sú následky horšie, komplikujú sa psychickými problémami z pocitu neužitočnosti, neschopnosti, negatívnym sebaoponímaním a možno aj nevážením si seba samého.

kód: **kompensačné príspevky**

Zdravotne postihnutí zaradení do výskumu najčastejšie využívajú kompenzačné príspevky ako napr. príspevok na osobnú asistenciu, príspevok na prepravu či na osobnú hygienu. Podľa L. Leškovej (2011) v problematike podpory zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím môžeme hovoriť o dvoch politických prístupoch: politike kompenzácií a politike integrácie. Prvá sa sústreďuje na vyplácanie dávok, kým v druhej je zamestnanosť podporovaná prostredníctvom rôznych nariadení a programov, ktoré majú vyrovnáť dodatočné náklady pri zamestnávaní občanov so zdravotným postihnutím.

Aktívna politika trhu práce ponúka rôzne nástroje a podporné mechanizmy, ktoré majú univerzálny charakter a uplatňujú sa vo vzťahu k širšiemu okruhu znevýhodnených občanov (napr. odborné poradenské služby, vzdelávanie a príprava pre trh práce, vykonávanie absolventskej praxe, aktivačná činnosť či podpora sťahovania za prácou).

kód: pracovná rehabilitácia

Pracovná rehabilitácia sa orientuje na pracovné uplatnenie občana so zdravotným postihnutím; zahrňuje profesijnú prípravu a vzdelávanie pre trh práce, prieskum trhu pracovných príležitostí, poradenstvo, vytváranie a ochranu pracovných príležitostí, mnohí zdravotne postihnutí práve prechádzajú procesom pracovnej rehabilitácie po skončení strednej školy, kde majú možnosť zvýšiť si pracovné zručnosti, nadobudnúť pracovné návyky a podporiť rozvoj vlastného potenciálu.

Lenka: „Vďaka programu pracovnej rehabilitácie som mala možnosť rozvinúť zručnosti, ktoré mi pomohli uplatniť sa“.

Marián: „Cez pracovnú rehabilitáciu som sa naučil pracovným návykom, ktoré som stratil, keď som bol dlhodobo doma“.

Peter: „Čím dlhšie je človek doma, tým je horšie sa zamestnať, človek stratí zručnosti a veľa toho pozabúda“.

Andrea: „Dostala som možnosť rekvalifikovať sa, naučiť sa niečo nové, bez zručností a praxe sa človek ťažko zamestná“.

kód: Agentúra podporovaného zamestnávania

Agentúra podporovaného zamestnávania je nástrojom aktívnej politiky trhu práce, ktorý poskytuje služby občanom so zdravotným postihnutím, dlhodobo nezamestnaným občanom a zamestnávateľom zamerané na uľahčenie získania zamestnania alebo na udržanie zamestnania

alebo na uľahčenie získania zamestnanca z radov občanov so zdravotným postihnutím a dlhodobo nezamestnaných občanov.

Lenka: „Na Slovensku je málo takýchto agentúr, ktoré by pomáhali hendikepovaným nájsť si zamestnanie“.

Ivan: „Nevedel som, že nejaká taká agentúra existuje, ale pomohli mi s výberom zamestnania“.

Tibor: „Agentúry to majú ťažké, lebo nie je veľa takých pracovných ponúk, ktoré by mali vhodné pre človeka s postihnutím, sám som si dlho hľadal nejaké zamestnanie“

Jarmila: „Žiaľ, človek s postihnutím nemá na výber, často robí to, čo ho nebaví, aby aspoň nejakú prácu mal a nebol doma zavretý“.

Peter: „Neviem si predstaviť, že by som bol len doma a nič nerobil, ihneď som kontaktoval agentúru, aby mi pomohli nájsť zamestnanie alebo aspoň nejakú brigádu“.

Andrea: „Po skončení školy som kontaktovala agentúru a aktívne si hľadala zamestnanie“.

Martin: „Mne sa našťastie podarilo nájsť si zamestnanie, ale nebolo to jednoduché, ovláda cudzí jazyk a to mi pomohlo. Veľa postihnutých také šťastie nemá“.

Kód : sebarealizácia – vlastný životný plán

Andrea: „Mám okolo seba dobrých ľudí, ktorí ma chápu a podporujú ma v plnení mojich snov, aj napriek postihnutiu chcem žiť normálny život“.

Marián: „V živote mám svoje plány a vízie do budúcnosti. Chcem sa oženiť a založiť si vlastnú rodinu“.

Irena: „Postihnutí ľudia sú normálni ako každý iný, ja mám tiež plány do budúcnosti a chcem v živote niečo dosiahnuť“.

Peter: „Aj keď som postihnutý, chcem pracovať a plnohodnotne viesť život ako normálni ľudia“

Jarmila: „Viem, že nebudem mať super kariéru, ale chcem pracovať a cítiť sa užitočne, nechcem byť len doma a nudieť sa“.

Ivan: „Mám síce zrkové postihnutie, ale necítim sa byť menejcenný, chcem sa v živote uplatniť.“

Lenka : „Mám život pred sebou a chcem ho žiť naplno, aj keď to v živote nemám jednoduché, chcem byť aktívna“.

Tibor: „Keď som na vozíku, neznamená to, že som prestal žiť, mám veľa plánov pred sebou“. Z výskumu vyplnilo, že zdravotne postihnutých chce byť činný, aktívny, cieľavedome si ísť za svojimi snami a životnými plánmi. Je to prirodzený prejav existencie ľudskej bytosti, aby sme svoj život naplnili zmysluplnými aktivitami a prácou. Cez prácu sa môže človek s postihnutím realizovať, byť súčasťou pracovného tímu a rozvíjať sa, bez zmysluplnej činnosti sa človek cíti sám a stratený a to je prípad mnohých postihnutých ľudí, pokiaľ v živote nenájdu životný smer a činnosť, ktorá ich naplní.

To znamená rozvíjanie a sústavné využívanie nadania a schopnosti individua; uplatnenie prirodzených i utváraných dispozícií jednotlivca k určitej činnosti, k určitej práci či profesnej - sociálnej aktivite pomáha rozvíjať jeho osobnosť. Práca ako proces má dve základné významy: jednak zaisťuje človeku prežitie a uspokojenie svojich potrieb, na strane druhej pomocou pracovnej činnosti a jej produktmi sa ľudská bytosť objektivizuje (Novosad, 2011).

VO: V akých sektoroch najčastejšie zdravotne postihnutí nachádzajú pomoc?

Kategória: **Vyhľadanie pomoci**

Kód : **neziskový sektor**

Zdravotne postihnutí sa vyjadrili, že každý z nich je členom nejakej neziskovej organizácie alebo občianskeho združenia, ktoré sa zameriava na skvalitňovanie životných podmienok hendikepovaných a realizuje rôzne aktivity na podporu ich integrácie do spoločnosti. Hovoria, že existujú 2 hlavné postoje k osobám so zdravotným postihnutím – je to exklúzia a podpora závislosti, kedy je spoločnosť presvedčená, že zdravotne postihnutým treba poskytovať špeciálnu starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb a len ťažko sa môžu stať plnohodnotnými členmi spoločnosti. Najlepším spôsobom pomoci takýmto ľuďom je začleňovanie do vzdelávacieho aj pracovného procesu a do bežného života spoločnosti.

Peter: „Vďaka členstvu v organizácii (nemenovanej) mám možnosť zažiť kopec nových vecí“

Irena: „Každoročne sa zapájam do charitatívnych aktivít pre naše občianske združenie, ktoré pomáha zdravotne postihnutým“.

Andrea: „V organizácii, kde som členkou, som spoznala kopy nových ľudí, pomohli mi a som vo svete „svojich“, ktorí majú podobné problémy ako ja“.

Tibor: „Občianske združenia, ktoré pracujú so zdravotne postihnutými, sú výborným priestorom, kde sa môžu stretávať, vzájomne si pomáhať a zdieľať skúsenosti, jedného takého som členom“

Ivan: „Určite je super, že existujú takéto združenia, ktoré sa venujú problémom zdravotne postihnutých“

Kód : štátne inštitúcie

Väčšina zdravotne postihnutých sa vo výskume vyjadrila, že kontakt so štátnymi inštitúciami majú iba z hľadiska byrokracie a „papierov“ pri podávaní žiadosti o rôzne kompenzačné príspevky, pri posudzovaní invalidity a zdravotného stavu či vybavovaní „výhod“ spojených so zdravotným postihnutím, napr. parkovacích preukazov a pod. Zdravotne postihnutí nemajú povinnosť sa zaregistrovať ako uchádzači o zamestnanie, preto sa im informácie o voľných pracovných miestach nedostávajú. Tí, ktorí boli evidovaní na oddelení služieb zamestnanosti na úrade práce hodnotia efektivitu a prínos spolupráce so sociálnymi pracovníkmi ako nulový, pretože cez úrad práce sa im nikdy nepodarilo zamestnať alebo nájsť vhodné pracovné miesto.

Kód : agentúry podporovaného zamestnávania

Existenciu agentúr podporovaného zamestnávania hodnotia zdravotne postihnutí začlenením do výskumu ako pozitívnu zmenu, považujú za dôležité, aby takéto agentúry fungovali celoslovensky a zlepšila sa spolupráca v rámci trojuholníka agentúry – úrady práce – zamestnávateľa a tým sa neustále zlepšovali podmienky na podporu zamestnávania zdravotne postihnutých na otvorenom trhu práce.

Kód : rodina a sociálne prostredie

Niektorí zdravotne postihnutí priznávajú, že si našli brigádu alebo začali pracovať či získali prvé pracovné skúsenosti len vďaka pomoci rodiny alebo blízkeho okolia, ktoré im takúto pracovnú príležitosť sprostredkovalo.

Keď blízki, partner, rodina, priatelia alebo spoločnosť sama berie zdravotne postihnutých ako menejcenných a nerovnakých, na prácu spôsobilých ľudí, tak aj ich pohľad, vnútorné pocity a motivácia niečo v živote dosiahnuť klesá a stagnuje, naopak povzbudzujúce a podporujúce prostredie zvyšuje ich vnútornú silu a chuť pracovať a dosahovať výsledky. Samotní zdravotne postihnutí priznávajú, že sa často stretávajú so súcitom, ktorý im skôr uškodil ako

pomohol. Vďaka súcitu nezískali pracovné skúsenosti, nestali a lepšími ani nedokázali sa úspešnejšie integrovať do spoločnosti.

Človek s postihnutím prijíma životnú situáciu ako výzvu k prekonaniu neprijateľnej situácie a ako podnet k preukázaniu toho, že má rovnaké predpoklady k osobnému i spoločenskému uplatneniu ako jeho rovesníci. Zásadné je pritom sama snaha, úsilie, cielená, zmysluplná a rešpektu hodná aktivita, to nie je tak podstatné, či sa mu podarí dosiahnuť všetkých vytýčených cieľov (Novosad, 2011).

Záver

Výsledky výskumu ukázali nedostatočné podmienky, ktoré by na jednej strane dostatočne kvalitne pripravili ľudí so zdravotným postihnutím na vstup na trh práce a na strane druhej nízke povedomie, slabá motivácia zamestnávateľov vytvárať pracovné prostredie pre zdravotne postihnutých ako aj nedostatočná spolupráca jednotlivých sektorov v oblasti podpory pracovnej integrácie hendikepovaných na otvorený trh práce. Vysoký počet ľudí so zdravotným postihnutím, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní, ukazuje na vážnosť neriešeného problému, ktorý na jednej strane oslabuje vnútornú motiváciu samotného postihnutého pracovať na vlastnom kariérnom raste a z pohľadu ekonomických nákladov zvyšuje počet pasívnych prijímateľov v spoločnosti a posilňuje ich odkázanosť na sociálne služby a verejné zdroje.

Uplatniť sa na úspešne na trhu práce nie je jednoduché pre mladého človeka bez pracovných skúseností, obzvlášť, ak trpí zdravotným postihnutím, pretože nedostatok pracovných príležitostí pre špecifické skupiny občanov je dlhodobý a narastajúci problém, konkurenčný boj medzi uchádzačmi o zamestnanie je veľkou výzvou. Obmedzenia vyplývajúce z telesného, mentálneho, intelektuálneho alebo zmyslového postihnutia bránia občanom so zdravotným postihnutím účinne sa zapojiť do spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými. Spoločnosť preto by nemala konštituovať ďalšie bariéry, ale vytvárať priaznivé pracovné prostredie, kde občan so zdravotným postihnutím by mal rovnaké šance na vykonávanie každodenných úloh ako ostatní zdraví občania.

Zoznam bibliografických odkazov

HANGONI, T. - GERKA M. 2009. Človek- práca- nezamestnanosť. 1.vyd., Prešov:Prešovská univerzita v Prešove, 2009, ISBN 978-80-555-0163-5.

LEŠKOVÁ, L. a kol. 2011. Svet, život a problémy ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím. Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie. Vyd. VIENALA. Košice 2011. ISBN 978-80-8126-034-6.

MURPHY, R.F. 2001. Umlčené tělo. Praha. SLON, 2001. 190 s. ISBN 80-85850-982.

NOVOSAD, L. 2011. Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení, 1. vyd. Praha. Portál, 2011, 168 s. ISBN 978-80-7367-873-9.

ONDRUŠOVÁ, D. 2013. Podpora zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím. Nástroje, financovanie, udržateľnosť. 1/2013. Vyd. Inštitút pre výskum práce a rodiny. ISSN 1339-3847.

Kontaktná adresa

Lucia Ludvigh Cintulová, PhD.

Vysoká škola ZaSP sv. Alžbety

luciacin83@gmail.com

Regionálne podniky a ich význam pri riešení regionálnych disparít

Jozef BERKI

Abstrakt: Na rodinu ako základný prvok spoločnosti vplýva množstvo faktorov, v dôsledku ktorých podlieha zmenám, či už v rámci svojej štruktúry, formy, funkcie, alebo svojho fungovania. Jedným z najvýraznejších vplyvov, ktoré v súčasnosti pôsobia na rodinu je nezamestnanosť, ktorá ma na rodinu množstvo negatívnych dôsledkov.

Úlohou je poskytnúť stručnú charakteristiku nezamestnanosti, jej vývoja a trendov v podmienkach Slovenskej republiky. Zameril som sa na konkrétne prejavy a dôsledky nezamestnanosti, a to predovšetkým chudobu spojenú so sociálnou exklúziou, následky na kvalitu života nezamestnaných a ich rodín a nakoniec i na určité psychologické dôsledky nezamestnanosti.

Abstract: On the family as a basic element of society affects a number of factors which result in the subject to change, whether within its structure, form, function, or its operation. One of the effects of which are currently operating in the family is unemployment, which is on the The role is to provide a brief description of unemployment, its development and trends in the conditions of Slovak Republic. I focused on specific symptoms and consequences of unemployment, particularly associated with poverty, social exclusion, the consequences for the quality of life of the unemployed and their families, and finally i for certain psychological consequences of unemployment.

Rast konkurencie v globálnom meradle bude mať v najbližších rokoch ešte väčší vplyv na slovenskú ekonomiku a slovenský trh práce. O to zložitejšie bude plniť ciele stratégie Európa 2020 v slovenských podmienkach, napríklad v raste miery zamestnanosti a osobitne v znižovaní dlhodobej nezamestnanosti, ktorá je najvyššia spomedzi všetkých krajín EÚ.

Ide o proces, ktorého vývoj je poznačený jednotlivými etapami krízy – od finančnej k dlhovej. V tejto súvislosti je podstatné, že dochádza k prehlbovaniu príjmových nerovností, ktoré majú svoje konzekvencie na trhu práce. Ďalšia etapa krízy s veľkou pravdepodobnosťou bude viesť k redukcii spotreby a následne i produkčných kapacít.

Ako sa táto postupnosť a väzby prejavujú na formovaní slovenského trhu práce, je veľmi otáznou. Faktom však je, že slovenský produkčný potenciál reprezentujú predovšetkým zástupcovia transnacionálnych korporácií (vzhľadom na tvorbu HDP), ktorí budú problémy kapacít a zamestnanosti riešiť skôr inde ako vo svojich materských krajinách.

Súčasná znalostná – informačná revolúcia odštartovala gigantickú tretiu vlnu ekonomických, technických a sociálnych zmien. Tieto nútia súčasnú spoločnosť a organizácie správať sa radikálne k novým a neustále sa meniacim podmienkam a odsúva doteraz uplatňované teórie civilizácie druhej vlny. Informácie sa dnes šíria rýchlosťou miliónkrát vyššou, ako pred sto rokmi a nastupuje radikálne nová tretia vlna civilizácie.

Umožňuje to revolúcia v telekomunikáciách, ktorá vytvára podmienky pre rozvoj „sieťovej ekonomiky.“ Ekonomická veda tretej vlny v tomto turbulentnom prostredí sa doteraz iba rodí a intelektuálny rámec, ktorý by mal zjednotiť teóriu riadenia a ekonómiu zatiaľ akoby neexistoval. Táto úloha je o to viac pred nami. Dôsledok tohto stavu sú ekonomické krízy spoločnosti a bez vedecky podloženej predpovede realizované radikálne ekonomické reformy spravidla majú katastrofálne následky.

Dôkazom toho sú rozsiahle ekonomické reformy, ktoré prebehli v 20. storočí:

- aplikácia Marxovej teórie v komunistických štátoch
- aplikácia Keynesovej všeobecnej teórie zamestnanosti; úroku a peňazí v Anglicku a
- aplikácia chybného konceptu prestavby ekonomík v postkomunistických štátoch na trhovú sústavu.

Tieto reformy zákonite viedli k úpadku občanov príslušných krajín, pretože sa realizovali bez poznania prírodných zákonov platných v živom svete v spätosti s ekonómiou.

Tieto determinujú konanie ľudí ako živých bytostí. V doterajších modeloch chýbajú aktivity mysle človeka, ktoré určujú všetko, čo sa v ekonomických javoch odohráva. Bez života ľudí by však neboli ekonomické javy a procesy. Všetky ekonomické procesy začínajú v myšli človeka, či už je to u podnikateľa alebo jeho zamestnanca, ktoré sa realizujú na trhu práce.

Úžitková hodnota vzniká prenosom informácie z mysle človeka na pracovný predmet do rozhodovacej situácie. Táto informácia, časť ekonomických procesov, sa ukazuje ako chýbajúca v modelovom zobrazení, čo sa prejavuje určitým anachronizmom v dobe

informačnej revolúcie. Dôsledky tejto skutočnosti sa už začínajú analyzovať na finančných trhoch, kde je snaha predpovedať budúcnosť, ktorá závisí od rozhodnutí ľudí v súčasnosti.

Ide tu o mechanizmus obojstrannej spätnej väzby medzi myslením a realitou.

Namiesto toho, aby finančné trhy odrážali nežiaducu realitu, aktívne ju vytvárajú.

Existuje tu dvojité spojenie medzi súčasným rozhodnutím a budúcou udalosťou, dochádza k reflexivite. Je to mechanizmus obojstrannej spätnej väzby medzi myslením a realitou.

Podobný mechanizmus spätnej väzby zasahuje i tu do aktivít, ktoré počítajú s vedomou účasťou ľudí. Dochádza k dvojsmernej reflexívnej interakcii medzi tým, čo účastníci očakávajú a tým, čo sa naozaj stane. Tu vystupuje jadro pochopenia ekonomických, politických a spoločenských javov. Ekonomické a spoločenské udalosti bývajú rozdielne a skúmajú možnosti a podmienky rovnovážneho stavu systému.

O koncept rovnováhy opierajúca sa ekonomická teória musí počítať s rušivými prvkami. Kyvadlo sa vráti do pokojnej polohy bez ohľadu na veľkosť pôvodnej výchylky, ale kedy?

A tu účastníci trhu aj regulátory často menia ekonomické pravidlá podľa vlastných predstáv a rovnováha sa stáva ilúziou. Tým dochádza i k novým dimenziám trhu práce, ktoré je nutné kvalifikovane analyzovať. Rozhodujúcu úlohu majú tri dimenzie: • ekonomická • sociálna • filozoficko-vzdelávacia

Pre ekonomickú dimenziu výrazne vystupuje produktivita kvalifikovanej práce, v ktorej prioritu má vzdelaný a permanentne sa učiaci pracovník.

Podniky zmenia svoj charakter a stanú sa organizáciou založenou na znalostiach, kde hodnoty sú vytvárané kvalifikovanou prácou a individuálnymi vedomosťami ako výsledok interpretácie informácií na základe individuálnych schopností.

To je sofistikovaná práca. Sociálna dimenzia vystupuje ako výzva spoločnosti na riešenie novovystupujúcich realít dotýkajúcich sa osobitne sociálnych otázok spojených so zvýšenou výkonnosťou, produktivitou práce, zamestnanosťou a demografickými otázkami.

Ďalej so zmenou charakteru invenčných a inovačných procesov, s komplexnými revitalizačnými zmenami, globálnou konkurenčnou schopnosťou a ďalšími.

Filozoficko-vzdelávacia dimenzia, ktorá vyplýva z nového členenia spoločnosti a jej hodnôt na estetické a intelektuálne vnímanie, teda na vnímanie intelektuálov a manažérov. Intelektuálne je orientované na hodnotové, ideové a názorové, manažéri sa zaoberajú ľuďmi a

prácou. Tento obsah nachádza svoje vyjadrenie prostredníctvom novej syntézy filozofickej a vzdelávacej. Každý manažér najmä vo výrobe si musí osvojiť a v praxi uplatniť „novú disciplínu“, ktorá integruje znalosti inžiniering, vedenia ľudí a ekonomiky cez učiacu sa spoločnosť. Nastupujúce rýchle tempo inovácií v technológiách, najmä informačných, podstatne zvyšujú produktivitu a kvalitu výroby. Súčasne redukujú požiadavky na nízkokvalifikované pracovné sily, ktoré sťažujú prognózovanie vývoja požiadaviek na vedomosti a zručnosti v jednotlivých povolaniach. Ďalej spôsobujú, že príprava na povolanie zameraná na nízke špecializácie sa stáva neefektívna.

V priebehu 10 rokov: • približne 70 % - 80 % technológií, ktoré sa dnes používajú, ale v priebehu 10 rokov pracuje ešte stále 75 % - 85 % pracovníkov, ktorí získali svoju odbornú prípravu pred 10-40 rokmi. • v Európskej únii zaniká ročne cca 10 miliónov pracovných miest (7 %) a vzniká približne rovnaké množstvo nových.

V priemere každý šiesty zamestnanec cca (17 %) mení v priebehu roka zamestnanie a každý ôsmy (12,5 %) zmení aj odvetvie svojej práce. Z uvedeného vyplýva, že celoživotné povolanie v podstate odmietajú. Preto namiesto kvalifikačných požiadaviek určitého celoživotného povolania sa aktuálnejšie stáva celoživotná zamestnateľnosť.

Teda príprava na povolanie sa má orientovať na všeobecné zručnosti a nie na zručnosti špecifické.

Zamestnávateľia vo vyspelých krajinách prijímajú do zamestnania prednostne ľudí, ktorí majú vyššie vzdelanie, dobré základy jazykovej prípravy, rozumejú technologickým procesom. Ďalej vedú tvorivo samostatne riešiť problémy, pracovať v tímoch, orientovať sa v explózii informácií, ktorí majú ochotu permanentne sa vzdelávať a ktorí sú adaptabilní.

Z toho vyplýva, že rozdelenie vzdelávania na odborné a všeobecné na stredoškolskej úrovni sa stáva anachronizmom, rozdeľujúcim spoločnosť a brzdiacim faktorom rozvoja nových technológií. Stredné všeobecné vzdelanie ale má zahŕňať techniku, technológiu a ekonomiku v organickej spätosti. Príprava na povolanie by sa mala presúvať na obdobie po skončení strednej školy a má byť súčasťou celoživotného vzdelávania.

Vzdelávanie je kľúčový sektor rozvoja spoločnosti založenej na vedomostiach a prevenciou nezamestnanosti. V súčasnosti do pozornosti vstupuje modifikácia modelu zamestnanosti pod vplyvom vystupujúcich aktuálnych indikátorov. To sú globálna hospodárska a finančná kríza,

prerastajúca do krízy civilizačnej, transnacionálna ekonomika a nastupujúce mocnosti BASIC, BRIC a IBSA, udržateľnosť európskych sociálnych modelov a trhu práce.

Tlak a výzva na reformy trhu práce a jeho väčšiu flexibilitu často nesprávne interpretovanú. Treba podporovať jednotný európsky trh práce a reformovať systémy sociálnej ochrany v smere podpory pohybu pracovnej sily v európskom priestore. Tiež podporovať slobodu individuálnou cestou vyššej miery dekomodifikácie pracovnej sily.

Ďalej vstupujú nové priority Lisabonu v prospech trojice:

- produktivita
- rast
- pracovné miesta, ktoré treba posudzovať v kontexte s rámcovým programom EÚ pre vzdelanie a inovácie s horizontom 2020, ako hybnej sily pre našu slovenskú ekonomiku a osobitne pre trh práce a našu zamestnanosť.

Nastupujú tri priority:

1. Vynikajúca veda
2. Priemyslové vedenie (industrial leadership)
3. Spoločenské výzvy (sociálna súdržnosť, sociálne istoty, solidarita).

Návrh komisie EÚ na financovanie programu na výskum a inovácie rokov 2014 - 2020 je vo výške 80 mld. Eur.

Hlavná časť Európa 2020 sa dotýka výskumného priestoru, a to:

- reakcia na hospodársku krízu, investovať do budúceho rastu a zamestnanosti, ďalej
- zameranie sa na zmiernenie znepokojenia ľudí dotýkajúce sa ich životných podmienok bezpečnosti a životného prostredia.
- upevňovanie globálnej pozície EÚ vo výskume, inováciách a technológiách.

Novosti – zvýraznenie :

- svetová veda je základom technológie zajtrajška, pracovných miest a udržiavania životnej úrovne.
- Európa potrebuje viac inovatívnych malých a stredných podnikov k vytvoreniu rastu pracovných miest.
- Strategické investície do kľúčových technológií, do moderných výrobných zariadení, mikroelektronika a podpora inovácií v rámci novo vznikajúcich odvetví – nové priemyslové vedenie.

- Európa potrebuje prilákať viac súkromných investorov do výskumu a inovácií.
- Prelom riešenia sa nachádza vo viacodborovej spolupráci zahrňujúci humanitné vedy, osobitne ekonomické.
- Sľubné riešenia musia byť otestované, preukázané a implementované do výrobného meradla.

Načrtnuté priority a zvýraznené novosti pri ich skúmaní zaznamenávajú niektoré úvahy ako šité na mieru našej ekonomike.

Iste vyžadujú konkrétne kroky a analýzu k ich implementácii s rešpektovaním našich svojrázností, čo podmieňujú faktor regionálnych disparít SR.

Slovensku patrí v rámci Európskej únie nelichotivé posledné miesto v zamestnanosti ľudí so základným vzdelaním, ktorá dosahuje iba 30%.

Pri ľuďoch so stredným vzdelaním je už situácia o niečo lepšia.

Zamestnanosť v tejto kategórii je 66%-ná, ale stále nižšia ako vo väčšine štátov EÚ.

Nie je to len problém mladých ľudí.

Naše školstvo jednoducho nie je prispôbené na potreby trhu práce, a žiadne dotácie pre mladých nezamestnaných to nezmenia.

Pomôže len reforma vzdelávacieho systému a oživenie ekonomiky na regionálnych úrovniach priamou tvorbou ekonomických hodnôt, a tak vytvárať kvalitu života občanov zaostalých regiónov, čo navrhuje ASRPO SR prostredníctvom vzniku regionálnych podnikov, ktoré budú šité na mieru daného regiónu a vychádzať z potrieb a schopností (zameranosti) regiónu .

Vzhľadom na postupné začleňovanie sa Slovenska medzi vyspelé ekonomiky je pre možnosti hodnotenia potenciálnych vplyvov rôznych ekonomických „šokov,“ resp. exogénnych faktorov na výkonnosť domáceho hospodárstva dôležité poznať štruktúru a pravdepodobnú reakčnú kapacitu lokálneho trhu práce.

Samostatne dôležitá je táto znalosť pre lepšie pochopenie procesov formovania danej štruktúry pre potreby jej ovplyvnenia prostredníctvom efektívneho fungovania rôznych politík trhu práce.

Medzi kľúčové ukazovatele stavu a vývoja na trhu práce patrí okrem miery zamestnanosti a miery nezamestnanosti aj miera ekonomickej aktivity.

Veľkosť skupiny pracujúcich a evidovaných nezamestnaných, ktoré spolu tvoria skupinu ekonomicky aktívnych, sa nie vždy vyvíja zrkadlovo. Z dlhodobého hľadiska majú krajiny s nízkou mierou nezamestnanosti vysoké miery participácie a naopak vysoké miery nezamestnanosti sú spojené s nízkou mierou participácie (Elmeskov, Pichelmann, 1993).

S rastúcou mierou nezamestnanosti rastie totiž aj jej „skrytá“ zložka.

Slovensko však nie je príkladom tohto trendu v období od roku 1994 do 2010.

Miera ekonomickej aktivity bola stabilná na pozadí väčších výkyvov miery nezamestnanosti, ktorá bola takmer zrkadlovým odrazom vývoja miery zamestnanosti.

Transformačné obdobie, počas ktorého sa prijali viaceré reformy vedúce k zvýšeniu produktivity hospodárstva, sa na trhu práce prejavili nárastom miery nezamestnanosti a poklesom miery zamestnanosti od roku 1998.

S miernym poklesom miery nezamestnanosti od roku 2001 a výraznejším od roku 2004 až do príchodu hospodárskej krízy v roku 2008 korešpondoval len mierny nárast miery zamestnanosti.

Vzhľadom na mierne podpriemernú mieru participácie oproti EU 27 môže jej stabilita za prítomnosti takýchto výkyvov znamenať, že miera nezamestnanosti by musela klesnúť výrazne nižšie, aby participácia vzrástla.

Porovnanie agregovanej, dezagregovanej a kvantitatívnej ekonometrickej metódy analýzy štruktúrovaných údajov ekonomickej aktivity na trhu práce na Slovensku ponúka prehľad základných vývojových tendencií jednotlivých skupín obyvateľstva. Hlavným zistením je protichodný trend v porovnaní so západným svetom v pohyboch medzi ekonomickou aktivitou a neaktivitou.

Výsledky jednotlivých analýz slovenských údajov sa zhodujú vo zvyšujúcej sa ekonomickej aktivite mužov a klesajúcej aktivite žien ako aj nárastu (a vyššej pravdepodobnosti) ekonomickej aktivity stredoškolsky vzdelaných.

Jediné v čom vývoj na Slovensku nebol opačný od trendu vo vyspelých ekonomikách bol pokles (pravdepodobnosť) ekonomickej aktivity ľudí so základným a nárast s vysokoškolským vzdelaním. Interpretáciu (pravdepodobnosti) ekonomickej aktivity ľudí do 24 a nad 55 rokov sťažujú rozporuplné výpovede analýzy slovenských údajov.

Ekonomická aktivita mladých do 24 rokov do roku 2009 rástla, odkedy začala (aj pravdepodobnosť) aktivita klesať.

Ľudia nad 55 rokov mali vo všetkých troch sledovaných rokoch nižšiu pravdepodobnosť byť ekonomicky aktívny ako ľudia vo veku 25- 54 rokov, aj keď v agregovaných údajoch ich aktivita rástla výraznejšie. Podľa nášho názoru, ekonomika a spoločnosť 21. storočia sú dynamicky sa vyvíjajúce organizmy. Predstavujú vzájomne prepojený celok, ktorý sa prostredníctvom neustále prebiehajúcich procesov deštrukcie a kreativity mení a obnovuje na inej úrovni. To si vyžaduje nový prístup ku skúmaniu, ktorý akcentuje dynamiku vývoja a prebiehajúcich zmien. Nie je možné nazerať na ekonomiku staticky, ako na mechanizmus, ktorého jednotlivé prvky možno riadiť, usmerňovať a upravovať v daných dimenziách.

Nová ekonomika, novovytvárajúca sa štruktúra ekonomiky ako ekonomický model je charakterizovaná nasledovne:

- prienik moderných informačných technológií do všetkých oblastí ekonomiky
- základom je produktivita práce, rast vyvolaný novými informáciami, znalosťami, inováciami
- rast konkurencieschopnosti
- trvalo udržateľný rozvoj
- hlavnou formou kapitálu je ľudský kapitál – informácie a znalosti. Na rozdiel od industriálnej etapy rozhodujúcimi faktormi sa stávajú veda a jej širokospektrálna aplikácia v symbióze s všestranným rozvojom človeka a jeho tvorivých síl. V súvislosti s prechodom k znalostnej ekonomike môžeme zaznamenať nasledujúce zmeny na trhu práce a v ponímaní pracovnej sily:
 - ponímanie práce ako ľudského kapitálu - človek prestáva byť súčasťou masy homogénnej pracovnej sily, je vítaná jeho jedinečnosť,
 - dôraz na vzdelanie a celkovú kultiváciu intelektu,
 - potreba flexibilného trhu práce, tlak na vyššiu kvalitu vzdelávania (korekcia obsahu vzdelávania, rast tlaku na kvalitu vysokých škôl).
 - schopnosť elektronického kontaktu so štátnymi orgánmi.

Uvedené zmeny sa prenášajú aj do zmien v štruktúre zamestnanosti. Stabilné pracovné miesto s vysokými príjmami si budú môcť udržať len takí zamestnanci, ktorí budú ochotní neustále sa vzdelávať a získavať nové pracovné schopnosti, znalosti, kreatívne sa prispôbovať

novým požiadavkám vo svojom odbore. Nízkokvalifikovaná pracovná sila bude naďalej najviac ohrozená rastom nezamestnanosti a poklesom príjmov. Prechod od neobmedzeného rastu k trvalou udržateľnému rozvoju vyplýva z nutnosti umožniť nielen súčasný ale aj budúci rozvoj jednotlivcov a celej spoločnosti. V industriálnej etape vývoja bol ekonomický rast umele podporovaný maximalizáciou rastu spotreby, maximalizáciou ziskov, masovou sériovej produkciou. V novej ekonomike sa predpokladá primeraná spotreba tovarov a služieb, diverzifikácia produkcie a služieb podľa individuálnych potrieb. Motivácia zamestnancov spočíva v ich identifikácii sa s cieľmi spoločnosti. Hlavným kritériom by mala byť spokojnosť jednotlivcov. Trvalo udržateľný ekonomický rast je tvorený rastom produktivity práce a konkurencieschopnosti ekonomiky, čo vytvára predpoklady pre tvorbu nových pracovných miest vyžadujúcich si vysokú kvalifikáciu, vysoké zručnosti.

Hlavným faktorom rastu je ľudský kapitál – znalosti, nápady, kreativita, ktoré sú kľúčom k vytváraniu nových pracovných miest. Zároveň možno konštatovať, že riziko, nepredvídateľnosť, neistota a sústavná zmeny budú skôr pravidlom ako výnimkou.

Marginalizovanou skupinou na trhu práce sú na Slovensku napríklad aj ženy. Ženy dosahujú na Slovensku o 15% nižšiu zamestnanosť a v priemere o 20% nižšie platy ako muži.

Slovensko sa týmito údajmi zaraďuje k štátom s najnerovnejším ekonomickým postavením mužov a žien v EÚ. Ak hovoríme o potrebe zvyšovania zamestnanosti, hovoríme o potrebe zvýšiť zamestnanosť žien. Kým napríklad zamestnanosť mužov je na Slovensku na úrovni 72,2%, čo je európsky priemer, zamestnanosť žien dosahuje len 57,8%.

S postavením nezamestnaného sa jedinci vyrovnávajú rôzne a vzniknutá nepríjemná osobná životná situácia sa im môže stať bezvýhodisková, treba ju však rýchlo, kvalitne a profesionálne riešiť.

Cesty riešenia sú najmä v dôslednej a aktívnej politike zamestnanosti v regiónoch:

- nezamestnanosť nie je v kontexte sociálnej práce novým fenoménom.
 - je súčasťou dnešného sveta a nie je možné si myslieť, že nebude súčasťou života človeka
 - (bez ohľadu na jeho vzdelanie, pracovné skúsenosti a schopnosti, postavenie, vek, pohlavie).
- Vládne programy pravidelne žiadajú a sľubujú oživenie ekonomiky, zvýšenie rastu, trvalo udržateľný ekonomický rast vnímaný ako neustály rast hrubého domáceho produktu.
- iba trvalo udržateľný rast má podľa nich vyliečiť nezamestnanosť.

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

- Úsilie o ďalší ekonomický rast ako cesty na zníženie nezamestnanosti má, podľa doterajších doktrín, zákonite viesť k rastu pracovných príležitostí.
- Ekonomický rast neodstraňuje nezamestnanosť, ale naopak ju zvyšuje, čím viac sa volá po trvalo udržateľnom raste, tým viac sa prehľbuje chudoba a rastie nezamestnanosť.
- Zabúda sa vo všeobecnosti na skutočnosť, že samotný rozsah voľných pracovných miest je oveľa nižší, ako disponibilná pracovná sila.
- Ani dokonalé zosúladenie školskej základne s potrebami hospodárstva nezabezpečí vyriešenie nezamestnanosti.
- Problémom v slovenskej spoločnosti je to že, pretrváva veľký rozpor medzi ekonomickou silou krajiny meranou pomocou HDP na obyvateľa a podhodnotenou pracovnou silou.
- Slovensko naďalej zostáva krajinou, kde hospodársky rast nekorešponduje so sociálnym rozvojom.
- Väčšina obyvateľstva nemá prospech z hospodárskeho rastu.
- Znižuje sa vzájomná solidarita ako medzi obyvateľmi, tak i medzi regiónmi.
- Spoločnosť, ktorá uzná za prácu aj aktivity, ktoré nie sú pre zisk vyrieši problém nezamestnanosti.
- Aj práca, ktorá nie je pre zisk je užitočnou prácou. Nezamestnanosť je znak nevyužitého potenciálu.
- Ako môžeme tvrdiť že nie je dostatok práce? Je toľko práce, koľko je ľudských potrieb a túžob.
- Užitočnej a spoločensky potrebnej práce je však stále hojnosť.
- Sociálna podpora a pomoc okolia umožňuje nezamestnanému pomocou informácií, rád skôr pristupovať aktívnejšie k riešeniu svojej situácii.

Aspekty problému	Problém	Riešenie
Ukazovateľ symptómu v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti	Chudoba	Práca, ktorá je pre zisk , Práca, ktorá nie je pre zisk
Symptóm v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti	Nezamestnanosť	Trvalé a dočasné zamestnanie, ktoré má lokálny a celospoločenský význam – Štúdium o lokálne založených

VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU

		programoch ekonomického rozvoja a o lokálnych partnerstvách
Príčina symptómu v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti	Nedostatok pracovných príležitostí, schopností	Aktívna politika zamestnanosti v regiónoch, praktické vyučovanie – zručnosti a návyky
Systémový, základný problém v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti	Meniaca sa ekonomika, zmena potrieb podnikov, zmena výrobného programu	Ekonomické plánovanie v regiónoch na úrovni vlády, prispôbenie lokálnej výroby, služby potrebe trhu, zvýšenie kvality a rozvoj miestnej ekonomiky, integrované centrá sociálnej pomoci

Hlavný cieľ

a) Spustiť národný projekt na podporu **ROZVOJA VIDIEKA A REGIÓNOV – pre rozvoj miestnej ekonomiky** a na podporu vytvárania pracovných miest pre mladých a znevýhodnené skupiny zamestnancov vo veku od 18 do 60 rokov v samospráve v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti (s cieľom vytvorenia 7 000 nových pracovných miest).

Špecifická ciele

Sú to výsledky, ktoré sú možné dosiahnuť za presne určený čas a je zároveň stratégiou našej organizácie, ktorá verí, že realizáciu projektu, ktorý je „ušitý“ na presný čiastkový problém v presne určenej lokalite, prispeje k riešeniu všeobecného problému a cieľa:

a) vypracovať Štúdiu o lokálne založených programoch ekonomického rozvoja a lokálnych partnerstvách s priamou koordináciou štátu v spolupráci ASRPO SR, KOZ a ZMOS.

b) Zvýšiť životnú úroveň obyvateľov vidieka v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti pomocou rozvoja svojich zručností a vedomostí v oblasti vidieckeho turizmu, ekologického hospodárenia, podnikania, manažovania malých podnikov a výmenou skúseností z podobných vidieckych oblastí

c) programy súvisiace s výrobou existujúcich tradícií a miestnych hodnôt, založenej na vedomostiach, v prospech vytvárania pracovných miest v rozvojových ekonomikách v regióne. Chceme dosiahnuť čiastočné vyrovnávanie regionálnych rozdielov v životnej úrovni a podporu vytvárania pracovných miest v zaostalých regiónoch, ktoré je jedným z hlavných predpokladov pre ďalší rozvoj slovenskej ekonomiky a sme presvedčení, že **Slovensko nebude prosperovať, ak nebudú prosperovať jeho regióny.**

Vláda týmto krokom , by zabezpečila každému občanovi možnosť rozvoja bez ohľadu na to, z akej časti krajiny pochádza a najmä tým , kto sa odváži snívať o úniku z pasce chudoby.

Príliš vysoká nezamestnanosť v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti má značný vplyv na spoločenský život nezamestnaných, nejde len o pokles ich životnej úrovne spojený s poklesom príjmu, ale i o hlboké dôsledky nezamestnanosti pre ich každodenný život, spoločenské vzťahy, hodnoty ako aj pre sociálne inštitúcie. Význam práce je pre človeka v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti nesporný, pretože tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť. Práca svojim charakterom stimuluje vývin jednotlivca i celej spoločnosti. Práca má v našej kultúre hlboké zakotvenie, ako v usporiadaní spoločnosti, tak i v psychike človeka. Je to základný sociálny fakt, ktorý vytvára modernú spoločnosť a je zdrojom jej dynamiky.

Nezamestnanosť prináša chudobu a nedostatok prostriedkov pre dôstojný život v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti a nezamestnanosť vzniká, tak ako to dnes chápeme, pre **nedostatok práce pre zisk**. Pokiaľ boli predtým ľudia zamestnaní, tak ich zamestnanie bolo výlučne orientované na tvorbu zisku pre ich zamestnávateľov a nie na zabezpečenie životných potrieb pre zamestnancov samotných. Ich terajšia chudoba a nezabezpečenie životných potrieb nie sú a neboli primárnym problémom ekonomiky tak ako ekonomiku v súčasnosti chápeme. **Asociácia pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR (ASRPO SR) tvrdí , že spoločnosť, ktorá uzná za prácu aj aktivity, ktoré nie sú pre zisk vyrieši problém nezamestnanosti. Aj práca, ktorá nie je pre zisk je užitočnou prácou.**

Hľadanie si zamestnania v inom členskom štáte však aj naďalej zostáva každého osobným rozhodnutím, ale ASRPO SR tvrdíme , že v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti je obrovský potenciál , ktoré doslovne treba vydolovať na aktívnu prácu cez Integračné centrá sociálnej pomoci (ICSP).

S postavením nezamestnaného sa jedinci vyrovnávajú rôzne a vzniknutá nepríjemná osobná životná situácia sa im môže stať bezvýhodisková, treba ju však **rýchlo, kvalitne a profesionálne riešiť**. Cesty riešenia sú najmä v **dôslednej a aktívnej politike zamestnanosti v regiónoch**. Národný projekt na podporu **ROZVOJA VIDIEKA A REGIÓNOV - rozvoj miestnej ekonomiky** a na podporu vytvárania pracovných miest pre mladých a znevýhodnené skupiny zamestnancov, by riešil jeden z najväznejších problémov

súčasnosti SR tzv. dlhodobú nezamestnanosť marginalizovaných skupín, z ktorých väčšina ľudí tu nepracuje už po dlhú dobu.

Národný projekt, by priamo :

- aktivizoval a motivoval samospráv v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti a podnikateľského sektora, subjektov, organizácie v jednotlivých regiónoch, ktoré by boli zapojené na rozvoji miestnej ekonomiky a na domácej tvorbe kapitálu, kde prioritnou osou by boli dlhodobo nezamestnaní a mladí ľudia
- zabezpečil nadväznosť a snahu zamestnať a vytvárať pracovné miesta podľa lokálnych podmienok miest a obcí aj spružnením ďalšieho získavania finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ na podporu vidieckej zamestnanosti

Realizáciu nosného cieľa národného projektu predstavuje ASRPO v aktívnej spolupráci s KOZ a ZMOS aktivizáciou a motiváciou samosprávy najmä zaostávajúce regióny z Rimavskej Soboty , Revúcej , Kežmarok, Lučenec, Veľký Krtíš, a ďalšie . Spolupráca regiónov a lokalít spoločne s ICSP a inými spolupracujúcimi subjektmi by boli garantmi pre sociálny rozvoj a podporu občanov vo vybraných lokalitách a regiónoch.

Štúdia - o lokálne založených programoch a ekonomického rozvoja na úrovni obcí, ktoré by boli **založené na rozvoji miestnej ekonomiky a na domácej tvorby kapitálu** – vznikali, by tzv. obecné podniky, družstvá. Úspešnosť projektu sa odvíja aj od schopnosti , tvorivosti starostov a primátorov a od špecifických podmienok danej lokality .

Po podrobnej analýze , monitorovaní a vypracovaní **Štúdia o lokálne založených programoch a ekonomického rozvoja** , by sa zistilo , ktoré obce môže vyrábať produkty, výrobky, poskytovať sociálne služby a aké , venovať sa poľnohospodárstvu , stavebnej činnosti a cestovnému ruchu a iné aktivity..

Samosprávne podniky tzv. obecné podniky, družstvá budú môcť predávať svojich členov, zároveň zabezpečia zníženie zraniteľnosti svojich občanov , zvýšia svoje príjmy a zamestnávajú sa aj **znevýhodnené skupiny zamestnancov**.

Zamestnaná osoba v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti a v našej globálnej trhovej ekonomike – u marginalizovaných skupín, akými sú napríklad mladí ľudia po ukončení štúdia, ľudia s nižším vzdelaním, ľudia vo vyššom veku, alebo ľudia žijúci v chudobných regiónoch, ľudia s nižším vzdelaním sa stávajú plnohodnotným občanom SR,

lebo sa od nich vyžaduje samostatné rozhodovanie, produktivnosť a výmena nápadov, tovarov a služieb.

Pomáhať ľuďom osvojiť si pracovné návyky a prekonať právne a emocionálne problémy vedie k tomu, že každý človek má vlohy a je schopný organizovať a riadiť svoj život, byť produktívny a byť dôležitou súčasťou spoločnosti.

Literatúra

HETTEŠ, M., 2013: Sociálna súdržnosť a istota v sociálnej práci, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Nitra, 198 s., ISBN 978-80-558-0256-5

HETTEŠ, M. 2013: Zamestnanosť a sociálna práca, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, 130 s., 2011, ISBN 978-80-8132-089-7

HETTEŠ, M.: Sociálne investovanie (na Slovensku?). In: *Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie Sociálne investovanie*. Bratislava, SKTS, 2014, s. 29-47. ISBN 978-80-971606-0-9

Kontaktná adresa:

Ing. Jozef Berki

ZŠ Hostice, Hlavná 144, okres Rimavská Sobota

e-mail : bega0@centrum.sk

Konkrétne aktivity Nezávislých kresťanských odborov Slovenska k riešeniu problémov mladých ľudí na trhu práce

Eubica Černá

Abstrakt: Sociálny dialóg je obsahovo širším pojmom ako kolektívne vyjednávanie. Sociálni partneri sa začlenili do procesov spolurozhodovania o podobe sociálnej politiky a politiky trhu práce. Nezávislé kresťanské odbory Slovenska prostredníctvom angažovaných mladých ľudí v Platforme mladých, aktívne napomáhajú k riešeniu problémov budúcich zamestnancov. Príspevok poukazuje na konkrétne projektové a politické aktivity realizované mladými ľuďmi pre mladých

Kľúčové slová: Odborová organizácia, Platforma mladých. Seminár. Projekt. Trh práce. Mladí ľudia.

Úvod

Sociálny dialóg predstavuje spolurozhodovanie, konzultovanie, presadzovanie svojich záujmov, riešenie záujmových konfliktov, vzájomné vyjednávanie, kompromis, konsenzus a dohodu jednotlivých subjektov hospodárskej a sociálnej politiky s cieľom dosiahnuť hospodársky a sociálny rozvoj nielen na úrovni podnikovej, ale aj celospoločenskej a medzinárodnej, ba dokonca celosvetovej. Sociálni partneri, sledujúc svoje špecifické skupinové záujmy, môžu prostredníctvom inštitúcie i stratégie sociálneho partnerstva a dialógu participovať na rozhodovacích procesoch a spolupodieľať sa na procesoch kontroly a výkonu moci od podnikovej až po celospoločenskú úroveň. (Čambáliková, 2011, s.63).

Sociálne partnerstvo možno vo všeobecnosti charakterizovať ako metódu riadenia a organizácie práce, sociálnych a ekonomických otázok, konzultácií a vyjednávania medzi zástupcami (reprezentantmi) sociálnych partnerov – zamestnancov (odborovými organizáciami) a zamestnávateľov, a to najmä na úrovni podniku. (Quintin, 2000). Všeobecne hlavnými **sociálnymi partnermi** sú zástupcovia zamestnancov a zamestnávateľov, ku ktorým sa na národnej úrovni (v niektorých prípadoch aj na odvetvovej úrovni) pripája vláda.

Cieľom sociálneho dialógu je sociálny zmier. Vyším cieľom sociálneho dialógu je **spoločné dobro**, čiže dosiahnutie takých podmienok spoločenského života, ktoré umožňujú kolektívom, ako aj jednotlivcom dosiahnuť vlastnú dokonalosť v plnej miere a v čo najkratšom čase. Práve to je širší rozmer sociálneho dialógu a pôsobenia sociálnych partnerov, ktorý už dávno nie je v úzkom rámci kolektívneho vyjednávania.

Platforma mladých NKOS získava zahraničné skúsenosti pri riešení problémov mladých ľudí na trhu práce

Nezávislé kresťanské odbory Slovenska (ďalej NKOS) sú otvorenou odborovou centrárou založenou na kresťanských princípoch, demokracii a humanizme. Vo svojom akčnom pláne deklarujú potrebu neustálej komunikácie a spolupráce sociálnych partnerov pri tvorbe aktívnej politiky zamestnanosti a s tým spojenými legislatívnymi normami.

NKOS po svojom znovuoobnovení v roku 1994 sa stalo pozorovateľom v Medzinárodnej konfederácii práce (WCL), ktorá zjednocovala kresťanské odborové organizácie. Paralelne existovala silnejšia Medzinárodná konfederácia slobodných odborových zväzov (ICFTU). V roku 2006 vo Viedni sa konal vo veľmi emotívnej atmosfére zjednocujúci kongres oboch organizácií do Medzinárodnej odborovej konfederácie (ITUC). História pôsobenia a zjednotenia podrobne opísal Piet Nelissen vo svojom blogu. NKOS zostalo v pozícii pozorovateľa. V spolupráci s európskymi kresťanskými odborovými organizáciami pokračuje ako riadny člen Európskej organizácie pre otázky zamestnancov (EZA). Plodom spolupráce je viacero realizovaných spoločných projektov.

Organizačná štruktúra NKOS sa skladá z odborových zväzov podľa odvetví a prierezových platforiem: Platforma seniorov a Platforma mladých.

Platforma mladých NKOS je dobrovoľné a neformálne združenie mladých ľudí, študentov a zamestnancov, ktorý majú záujem o prezentáciu svojich názorov na svet práce. Ich cieľom je posilnenie hlasu mladých ľudí pri riešení problémov práce mladých ľudí, zachovania dôstojnosti a bezpečnosti práce. Platforma ponúka mladým ľuďom priestor na výmenu skúseností, najlepších postupov, znalostí a nápadov na realizáciu úspešného profesionálneho života. Prvou aktivitou bol projekt *Stratil som prácu, hľadám si prácu*, ktorý podporilo Mesto Trnava. Cieľom projektu bolo pomôcť mladým ľuďom v situácii ak prvý

krát vstupujú na trh práce, prípadne o prácu prišli v krátkom období po opustení školy. V rámci projektu bola vydaná príručka s praktickými radami pre študentov. Následne nato na podnet mladých študentov stredných a vysokých škôl bola oficiálne zriadená Platforma mladých pri centre Nezávislých kresťanských odborov Slovenska, ktorej cieľom je vzdelávanie mladých v oblasti uplatňovania zamestnaneckých práv.

Okrem počiatočného pôsobenia na národnej úrovni sa jej členovia zúčastnili na medzinárodnej konferencii v Porte v Portugalsku, kde sa stali zakladajúcimi členmi medzinárodnej platformy mladých pri **Európskom centre pre otázky zamestnancov (EZA)**. Táto platforma dáva mladým ľuďom príležitosť na výmenu nápadov, osvedčených postupov, vedomostí, projekty a nechať sa inšpirovať v ich profesionálnom živote. Do dnešného času je platforma mladých NKOS aktívnym členom Platformy mladých pri EZA.

V rámci **medzinárodnej spolupráce** mladí ľudia majú možnosť získavať skúsenosti na seminároch a konferenciách. ako príklad uvádzame: *Implementácia Európskych štandardov cez neformálny vzdelávací systém*, Bukurešť 2008, *Právo zamestnancov na informovanie a konzultovanie na národnej a európskej úrovni*, Budapešť, 2009, *Nové formy práce*, Tallin 2010, *Šance mladých ľudí na trhu práce*, Bad Honnef, 2011, *Reforma trhu práce: ako spojiť flexibilitu a istotu v globálnej spoločnosti*. Miláno, 2011, *Analýzy a nové výzvy sociálnej ochrany v Európskej únii*. Madrid, 2012, *Nezamestnanosť mládeže - ako zaplniť medzeru medzi vzdelávacím systémom a trhom práce v Európe?* Tallin, 2013. *Ochrana zdravia a bezpečnosť pri práci v oblasti vzdelávania a školstva*, Eforie Nord, 2013, *Učiteľské odbory v solidarite zo zdravím a bezpečnosťou pri práci v ekonomickej kríze*. Madrid 2013, *Situácia mladých zamestnancov na trhu práce*, Krakov, 2014, účasť na verejnom vypočutí na Európskom hospodárskom a sociálnom výbore v 2014 v Bruseli k realizácii politík EÚ v oblasti zamestnanosti mladých ľudí, v nadväznosti na štúdiu vplyvu, ktoré EHSV monitoroval v súčasnej dobe, *Štrukturálne zmeny v trhu práce: výzva pre systémy vzdelávania a mladých ľudí - prepojenie teórie a praxe vo vzdelávacom systéme*, Slovinsko, 2014, *Mobilita mladých ľudí* Leuven, 2014, *Garancia pre mladých ľudí na trhu práce*, Gdansk, Krakov, 2015, *Zvýšením kvality práce pre mladých ľudí, ktorí dnes čelia mnohým problémom pri hľadaní si zamestnania*, Cluj, 2015. V roku 2011 NKOS navštívila delegácia 13 mladých kresťanských odborárov ACV- CSC z Belgicka.

Vytváranie strategických partnerstiev na riešenie problémov mladých ľudí vstupujúcich na trh práce

Pozornosť tvorcov politik na všetkých úrovniach je v súčasnom období zameraná na skutočnosť, že celkový počet mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, nevzdelávajú sa alebo sa nezúčastňujú odbornej prípravy, je v celej Európskej únii súčasnej dobe asi 14 miliónov. Na európskej úrovni politická odpoveď na tento problém má podobu realizovania programov napr. Erasmus +, čerpania hlavných finančných zdrojov EÚ na podporu realizácie Záruky pre mladých, ktorým je Iniciatíva zamestnanosti mládeže (2013) a i..

Odborníci z oblasti sociológie, pedagogiky, filozofie, psychológie a ekonómie sa pokúšali definovať pojem kompetencie. Ich úsilie bolo ovplyvňované vzdelávacím a kultúrnym prostredím, ako aj ich jazykovým pôvodom. Slovenčina vníma kompetenciu ako „oprávnenosť k niečomu“, pričom v oblasti vzdelávania sa tento pojem vníma v širšom kontexte.

Po analýze viacerých definícií pojmu kompetencie, F.E. Weinert (OECD, 2001, str. 45) dospel k záveru, že „kompetencie sú interpretované ako nie celkom špecializovaný systém schopností, zručností, ktoré sú potrebné alebo postačujúce na dosiahnutie konkrétneho cieľa“. Na sympóziu Rady Európy (1996) o kľúčových kompetenciách navrhol írsky pedagóg James E. Coolahan, aby sa na kompetencie hľadalo ako na „všeobecnú schopnosť založenú na vedomostiach, skúsenostiach, hodnotách a dispozíciách, ktoré si jednotlivec rozvinul v priebehu svojej aktívnej účasti vo vzdelávaní“ (Eurydice, 2002)

Českí autori charakterizujú kompetencie ako súbor znalostí, zručností, skúseností a metód k úspešnému riešeniu najrôznejších úloh a životných situácií, ktoré umožňujú osobný rozvoj a naplnenie životných aspirácií. (Veteška, Tureckiová, 2008. s. 25) Kompetencie teda znamenajú preukázanú schopnosť aplikovať vedomosti, zručnosti, osobné, sociálne a metodické schopnosti pri práci a štúdiu a v profesijnom a / alebo osobnom rozvoji. V kontexte Európskeho kvalifikačného rámca sú kompetencie popísané vo vzťahu k zodpovednosti a samostatnosti. Kľúčové kompetencie musia umožňovať jednotlivcovi aktualizovať nepretržite jeho vedomosti a zručnosti uplatniteľné v životnej praxi. Skupina kompetencií, ktorým sa venuje veľká pozornosť v posledných rokoch sú všeobecné zručnosti, známe ako kompetencie

nezávislé na určitom predmete alebo prierezové kompetencie. Nie sú viazané na konkrétne disciplínu, ale je možné ich aplikovať všeobecne.

Na základe dobrých skúseností a spolupráce s organizáciou *Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw*, ktorá je tiež členom Platformy mladých EZA, sa začal riešiť projekt **Mladí ľudia na trhu práce**, ktorý je financovaný Európskou úniou v programe Erasmus Plus. Akcia 2: Spolupráca pre inovácie a výmena osvedčených postupov, strategické partnerstvá pre mládež. Partnermi sú *odborová konfederácia UHM* z Malty (člen EZA), *Centrum interkulturálneho dialógu – CID*. Jeho poslaním je podpora a šírenie povedomia o rôznych aspektoch spolužitia národov a kultúr v Slovenskej republike, Európskej únii a ďalších častiach sveta, podpora rozmanitosti a vzájomného poznávania sa a porozumenia. Taliansky partner *Giosef Enna - Mládež bez hraníc* podporuje aktívne európske občianstvo, medzinárodnej spolupráce a mobility mládeže. Za NKOS je realizácia pridelená Platforme mladých NKOS.

Cieľom projektu je prostredníctvom výskumu a rozvoja sociálnych a interpersonálnych kompetencií mladých ľudí a vytvoreného tréningového programu pre študentov a absolventov, poskytnúť možnosť získať potrebné a žiadané kompetencie pri vstupe na trh práce a občianska aktivizácia mladých ľudí.

Realizované projektové aktivity: **Aktivity (O1) za ktoré bolo zodpovedné NKOS v termíne 1.02.2015 – 30.04.2015)**

Diagnostika zručností a kompetencií:

- vytvorenie výskumných nástrojov: test zručností pre mládež a študentov, scenár rozhovoru so zamestnávateľmi, preklad finálnej verzie výskumných nástrojov do anglického jazyka,
- vykonanie výskumu formou testov kompetencií na stredných školách (60 respondentov); na vysokých školách (60 respondentov), 15 hĺbkových rozhovorov so zamestnávateľmi, vyhodnotenie testov schopností a rozhovorov,

- analyzovať výsledky výskumu a zostaviť záverečnú správu o zručnosti a kompetenciách mládeže vstupujúcich na trh práce, preložiť záverečnú správu do anglického jazyka.

Aktivity (O2) za ktoré je zodpovedné NKOS v termíne 1.04.2015 – 30.11.2015

Vzdelávací program pre formovanie kompetencií mladých ľudí

- návrh štruktúry vzdelávacieho programu (ciele, vzdelávacie ciele, metodika, obsah, štruktúra),
- zostavenie obsahu 10 tréningových lekcí pre študentov stredných škôl a vysokých škôl, vytvorenie pracovných zošitov pre študentov a tréningových manuálov pre učiteľov, pilotné testovanie v školách,
- vytvorenie ďalších materiálov: grafika, interaktívne prvky, videá, animácie.

Ďalšie plánované projektové aktivity:

- vytvorenie publikácie na podporu a rozvoj aktívneho občianstva mladých ľudí,
- 9 dňový tréning trénerov v Lubline (jún 2016),
- záverečná konferencia projektu za účasti partnerov a ostatných záujmových osôb a verejnosti vo Varšave (júl 2016).

Nové spoločenské výzvy prinášajú aj nové riešenia a partnerstvá. Magistrát mesta Lublin požiadal Európsku komisiu o financovanie projektu „*Migrant skills for business needs*”. V prípade finančnej podpory sa projekt začne realizovať v novembri 2016. Partnermi projektu sú *NKOS*, *Evropská rozvojová agentura, s. r. o.* (Česká republika) a *Fundación Humanismo y Democracia* (Španielsko).

Ciele projektu sú:

- a) Zvýšiť úroveň integrácie príslušníkov tretích krajín na miestne trhy práce.
- b) Podporiť podnikateľov pri získavaní pracovníkov, ktorí majú potrebné schopnosti a zručnosti, využiteľné v ich podnikaní.
- c) Podporovať zamestnávateľov, vziať do pracovného pomeru emigrantov z tretích krajín a zapojiť ich do integračných aktivít.

- d) Výmena skúseností medzi zúčastnenými partnermi z rôznych krajín.
- e) Vypracovať úspešný model na integráciu štátnych príslušníkov tretích krajín na pracovnom trhu.

V súčasnosti sa očakáva rozhodnutie Európskej komisie o financovaní projektu.

V spolupráci s organizáciou *Europejski Dom Spotkań – Fundacja Nowy Staw* je naplánovaný projekt rozvoja sociálnej ekonomiky. Jeho cieľom je podpora mladých ľudí, ochotných pracovať v organizáciách pôsobiacich v sociálnej ekonomike, vytvoriť model diagnostikovania kompetencií a predispozície mladých ľudí k napĺňaniu úloh v sociálnej ekonomike, vytvoriť výcvikový program a pilotné testovanie činnosti zariadenia, pôsobiace v oblasti sociálnej ekonomiky.

Na napĺňanie cieľov Platformy mladých je prioritná práca s dobrovoľníkmi. NKOS sa zapojilo do projektu *Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok*. Tie sú známkou kvality manažmentu dobrovoľníkov, ktorú organizácia môže získať, ak prejde určeným procesom sebahodnotenia a externého hodnotenia manažmentu dobrovoľníkov vyškolenými hodnotiteľmi. Značka kvality sa udeľuje na tri roky. NKOS získalo základný štandard kvality práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami.

Diskusia a odporúčania

Vývoj nezamestnanosti mladých ľudí je ovplyvnený nesúladow medzi vzdelávacím systémom a trhom práce. Existencia vhodných zručností je preto najdôležitejšou požiadavkou pre rast zamestnanosti. Ako odporúčania získané z realizácie projektov podpory mladých ľudí predkladáme:

1. Súvislosť medzi trhom práce a vzdelávaním by mala byť zlepšená na základe pravidelných analýz trhových štatistických údajov.
2. Priebežne monitorovať a vyhodnocovať efektívnosť a účinnosť aktívnych opatrení trhu práce vo vzťahu k mladým ľuďom a využívaniu zdrojov EÚ.
3. Vhodnými nástrojmi podporovať trhom žiadané študijné odbory, na druhej strane nepodceňovať humanitné odbory.
4. Študijné programy obohatiť o prvky, ktoré pomáhajú mladým ľuďom utvárať svoje osobné a sociálne kompetencie;

5. Prepojiť formálne a neformálne vzdelávania, aby sa vzdelávací systém obohatil o praktické znalosti s podporou prakticky orientovaných predmetov a zručností. Je potrebné zvýšiť povedomie rodičov, aby zodpovedne pristupovali k výberu štúdia pre svoje deti, zvýšiť dostupnosť kariérového poradenstva, ktoré by zahŕňalo oboch rodičov a ich deti.

6. Podporovať rôzne formy vedeckej a záujmovej činnosti študentov. Mladí ľudia by mali byť informovaní o výhodách z týchto foriem aktivít.

7. Tvorcovia politiky by mali použiť impulz poskytnutý prebiehajúcimi diskusiami na záruky pre mladých tlačíť členské štáty so slabým výkonom do radu ďalších reforiem trhu práce.

8. Nakoniec, sociálny dialóg je kľúčovým nástrojom na mobilizáciu sociálnych partnerov, aby investovali do správnych zručností prostredníctvom vzdelávania a celoživotného vzdelávania.

Otázkou je aká je budúcnosť vývoja potrebných kompetencií na trhu práce. Vývoj technológií prináša nové výzvy. Zvýšenie konkurencie a automatizácie núti zamestnancov priebežne aktualizovať požadované zručnosti. Zvyšovanie automatizácie, zníženie počtu nízko a vysoko kvalifikovaných pracovných miest vedie k hlbokšej sociálnej a ekonomickej priepasti. (Gorbis, Goldman, Thigpen, 2014) Ako nové kompetencie, ktoré budú potrebné na trhu práce autori uvádzajú: utváranie zmyslu, resp. pochopenie zmyslu ovládacieho systému (sense making), sociálna inteligencia, kreatívne myslenie, medzikulturálne kompetencie, mediálna gramotnosť, počítačové zručnosti, transdisciplinarita, schopnosť filtrovať informácie, virtuálna spolupráca. (Davies, Fidler, Gorbis, 2011)

Záver

Mladí ľudia predstavujú pre spoločnosť jedinečný kapitál. Približne tretina všetkých mladých ľudí na Slovensku však nemá zamestnanie a čelí riziku chudoby a sociálneho vylúčenia. Zvýšenie počtu pracovných miest je závislé od výkonnosti ekonomiky a kvality podnikateľského prostredia, preto je potrebné venovať pozornosť aj podnikateľským subjektom, ktoré vytvárajú pracovné príležitosti. NKOS realizáciou projektov a podporou činnosti Platformy mladých sa snaží reálne prispieť k riešeniu problémov mladých ľudí na trhu práce.

Pod'akovanie

Tento príspevok bol vypracovaný v rámci projektu 2014-1-PL01-KA205-003656 “Young people on the labour market”, ktorý je financovaný EU v programe Erasmus+. Autorka je prezidentkou NKOS.

Zoznam bibliografických zdrojov

ČAMBÁLIKOVÁ M. 2011. *Sociálny dialóg a sociálne partnerstvo na Slovensku: stav a perspektívy*, In: Pracovní právo, sociální dialóg. Masarykova univerzita ISBN 978-80-210-5438-7

DAVIES, A., FIDLER, D., GORBIS, M. 2011. *Future Work Skills 2020*. Institute for the Future for the University of Phoenix Research Institute. [cit.2016-01-22] Available: http://www.iftf.org/uploads/media/SR-1382A_UPRI_future_work_skills_sm.pdf

GORBIS, M., GOLDMAN, A., THIGPEN, D. 2014. *The Future of Youth Employment Four Scenarios Exploring the Future of Youth Employment*. (online) Institute for the Future. Palo Alto USA. [cit.2016-03-22] Dostupné na internete: http://www.iftf.org/uploads/media/IFTF_FutureYouthEmployment_December2014.pdf

Informačný bulletin Európskej komisie – *Zamestnanosť a sociálne veci* DG/D, september 2000 (Odile Quintin). [cit.2016-04-20] Dostupné na internete: <http://europa.eu.int/abc/off/index-en.htm>

VETEŠKA, J.; TURECKIOVÁ, M.: *Vzdělávání a rozvoj podle kompetencí*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-54-9.

WEINERT, F.E. 2001. “*Concept of Competence: a Conceptual Clarification.*” In Rychen, D.S. and Salganik, L. H. (eds.) *Defining and Selecting Key Competencies*. Seattle: Hogrefe & Huber Publishers, .pp. 45-65.

Informácie o autorke:

Doc. Ing. Ľubica Černá, PhD.
Katólicka univerzita v Ružomberku
Pedagogická fakulta
Ústav transdisciplinárnych štúdií
v životnom prostredí
Hrabovská cesta 1, Ružomberok
lubica.cerna@ku.sk

VZDELANIE AKO DETERMINANT NEZAMESTNANOSTI

Eva Dirgová

Abstrakt: Cieľom príspevku je poukázať na koreláciu vzdelania a nezamestnanosti, na sociálne a ekonomické dopady nezamestnanosti. Z výsledkov získaných zo zrealizovaného prieskumu sme vypracovali návrhy na zvýšenie zamestnanosti. Použité metódy: analyticko-syntetická, ktorá je použitá pri rozbere teoretických východísk problematiky nezamestnanosti, komparácia, dedukcia, indukcia.

Kľúčové slová: nezamestnanosť, práca, vek, vzdelanie.

Úvod

Nezamestnanosť je jedným z najzávažnejších problémov súčasnej trhovej ekonomiky. Snaha vytvoriť nové pracovné príležitosti a zmenšiť ťarchu nezamestnanosti je vážnym ekonomickým, sociálnym a politickým problémom. Nezamestnanosť je prirodzený fenomén a atribút slobodnej spoločnosti založenej na trhovom hospodárstve a demokracii. na novovzniknutú situáciu. Atribútom nezamestnanosti sú negatíva v podobe zníženia životnej úrovne, vylúčenia zo sociálnych vzťahov a narušených životných istôt.¹

Príčiny a dôsledky nezamestnanosti

Vysoká nezamestnanosť predstavuje veľký sociálny a ekonomický problém. Sociálny preto, lebo zapríčiňuje útrapy, keď nezamestnaní bojujú s poklesom dôchodkov. Ekonomickým sa stala pre stratu Nezamestnanosť ako závažná zmena spôsobu života je udalosťou, ktorá si vyžaduje veľké adaptačné úsilie zamerané cenných zdrojov.²

Ekonomické dôsledky nezamestnanosti sa vyjadrujú stratou nevytvoreného produktu v podobe rozdielu medzi skutočným a potenciálnym produktom.³

Počas zvýšenej nezamestnanosti prichádza ekonomika o finančné dávky v nezamestnanosti. Tie sú vytvorené pre človeka, ktorý prišiel o prácu, aby mohol naďalej žiť dôstojným životom, no tieto dávky značne zaťažujú štátnu pokladňu, čím mnohokrát dochádza k prehlbovaniu deficitu štátneho rozpočtu. Tieto ekonomické straty sú príkladom plytvania zdrojmi v modernej ekonomike.

¹ DIRGOVÁ, E. 2009. *Nezamestnanosť ako fenomén modernej society*. s. 98.

² URAMOVÁ, M. 2005. *Sociálno-ekonomické súvislosti nezamestnanosti*. s. 52

³ VLČEK, J. 2009. *Ekonomie a ekonomika*. s. 403

Nezamestnanosť vzniká z rôznych príčin, akými sú strata zamestnania, nízka vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, chýbajúca prax či zdravotné postihnutie. Vzdelanie má pri budovaní ekonomiky založenej na poznatkoch nezastupiteľné miesto. Za hlavný spôsob riešenia nezamestnanosti sa tak považuje vzdelanie. Strata zamestnania ovplyvňuje sebahodnotenie, čo negatívne vplyva na človeka, znižuje sebavedomie a vedie tak k pocitu menejcennosti. U nezamestnanej osoby miznú pracovné návyky, schopnosti a zručnosti, ktoré nemôže dostatočne využívať. Strácajú možnosť presadiť sa a realizovať sa na vytváraní hodnôt. Strata zamestnania znamená aj stratu príjmu a tak nastáva neistota a strach z budúcnosti. Aby boli jednotlivci motivovaní vzdelávať sa, musí existovať úzky pozitívny vzťah medzi dosiahnutým vzdelaním a výškou odmeny. O tom vypovedá skutočnosť, že nezamestnanosť je spôsobená tiež mzdami - aj napriek tomu, že existuje prebytok práce.⁴

Sociálne dôsledky nezamestnanosti predstavujú širokú škálu negatívnych dopadov na nezamestnaných. Ak ľudia strácajú príjem, narušia svoj spoločenský život, zvýšia si tým psychickú záťaž. Často následkom straty zamestnania môže byť rozpad rodín, kriminalita, alkoholizmus, prípadne rozpad etických hodnôt.⁵

Rozvrstvením spoločnosti do troch skupín môžeme ukázať, ako pôsobí strata zamestnania na *rôzne vekové skupiny* obyvateľstva. Pre mladých ľudí je zamestnanie a práca určitou formou vstupu do dospelosti, do sveta zodpovednosti. U tých, ktorí si nájdu primerané zamestnanie hneď po ukončení školy, je možné sledovať mierne zlepšenie kvality života, pretože mladí ľudia sa stávajú sebestačnými, nezávislými. U mladých, ktorí si uplatnenie v zamestnaní nenájdu a naďalej ostávajú závislí na finančnej pomoci zo strany rodiny, klesá aj interakcia s rovesníkmi, ktorí si zamestnanie našli. Preto je vhodné mať aj počas trvania nezamestnanosti nejaké hobby, aktivity alebo záujmovú činnosť, ktoré v sebe zahŕňajú viac kontaktu s ľuďmi podobného veku, názorovej a hodnotovej orientácie.⁶

Mladá populácia vrátane absolventov patrí z hľadiska ohrozenia nezamestnanosťou medzi rizikové skupiny na trhu práce. Obdobie od ukončenia školy je najťažšie a kritické, pretože sa ňom vo vysokej miere prejavuje neskúsenosť absolventa a prípadne obava, zároveň nedôvera zo strany potenciálneho zamestnávateľa. Za hlavnú príčinu nezamestnanosti vo vzťahu k

⁴ MARTINCOVÁ, M. 2005. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. s. 11

⁵ JUREČKA, V. a kol. 2010. *Makroekonomie*. s. 148

⁶ DIRGOVÁ E. 2014. *Nezamestnanosť ako sprievodný jav transformujúcich sa ekonomik*. s. 58.

tomuto segmentu pracovnej sily bol považovaný nástup krízových javov. Vo všeobecnosti sa neočakáva rýchly návrat absolventskej nezamestnanosti na predkrízovú úroveň.⁷

Ľudí stredného veku strata zamestnania v tomto období života ďaleko viac zasiahne ako mladých ľudí. To je dané hlavne nutnosťou prispôbiť sa novým podmienkam, čo súvisí so zmenou životného štýlu, príjmu, ako aj zdravotného stavu. Byť nezamestnaným v strednom veku prináša omnoho viac negatív. Často si nevedia nájsť vhodné uplatnenie aj dlhšiu dobu, trh práce ich nepotrebuje, a preto sa cítia nepotrební, frustrovaní.

Veľmi negatívne psychologické dopady odchodu zo zamestnania majú ľudia v preddôchodkovom veku. Vzniknutá strata zamestnania môže v značnej miere ovplyvniť alebo dokonca zničiť vzťahy v rodine, hlavne v prípade, keď prácu stratí muž. V porovnaní s mužmi sú ženy odolnejšie voči vysoko stresujúcemu faktoru, ktorým je odchod do dôchodku. Ženy si dokážu nájsť prácu v zmysle starostlivosti o domácnosť, rodinu, venujú sa záľubám.

Pre angažovaných jedincov môže nečakaná strata zamestnania znamenať takzvanú sociálnu smrť, zánik. Strata zamestnania sa vo všeobecnosti chápe ako krízová životná situácia spojená s nízkou životnou úrovňou, rezignáciou a pesimizmom. Čím je človek dlhšiu dobu nezamestnaný, tým je jeho finančná a existenčná situácia jeho rodiny horšia.⁸

Nezamestnanosť vplýva tiež na psychiku, nezamestnaní majú problémy s komunikáciou, čo často vedie k pocitu bezmocnosti a silným zábránam, ktoré negatívne ovplyvňujú ich uchádzanie sa o miesto a to hlavne pri prvom kontakte (prijímacom pohovore). Mnoho nezamestnaných považuje svoje negatívne postoje, neadekvátny spôsob jednania a nepriaznivé životné okolnosti za niečo nezmeniteľné. V súčasnej dobe je pracovný trh značne obmedzený a nezamestnaní majú problémy najmä v osobnej sfére. Mnohí z nich nie sú schopní si bez pomoci nájsť zamestnanie. Väčšina nezamestnaných získa trvalú prácu jedine vtedy, keď zmení svoje osobné postoje a svoje správanie. Nezamestnaní sa nevedia dobre „predať“ ako pracovná sila.

Harrisonov model ukazuje vplyv na duševnú stabilitu nezamestnaného v závislosti na čase a má nasledujúce fázy. *Prvou fázou je šok, jedná sa o začiatočnú reakciu človeka, spravidla*

⁷ MEDRICH, J. 2010. *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi*. s. 12

⁸ DIRGOVÁ, E. 2014. *Nezamestnanosť ako sprievodný jav transformujúcich sa ekonomík*. s.59.

odmietajúceho skutočnosť, že sa stáva nezamestnaným. *Druhá fáza zahŕňa optimizmus*, môžeme ju charakterizovať ako obdobie usilovného hľadania nového zamestnania, viery v budúcnosť. Spravidla je to obdobie do troch mesiacov. *Tretou fázou je pesimizmus*, kedy dochádza k poklesu aktivity v hľadaní zamestnania, nastavujú pocity menejcennosti a strata sebaúcty. Je to obdobie do šesť mesiacov. Poslednú *štvrtú fázu tvorí fatalizmus*, človek stratí akýkoľvek záujem o zamestnanie, prejavuje sa nárastom apatie voči spoločnosti, odmietaniu základných ľudských a občianskych hodnôt. Tu treba spomenúť, že nezamestnanosť ako taká nevlýva na každého rovnako.

Cieľ, metodika

V nasledujúcej časti príspevku budú prezentované vybrané výsledky zo zrealizovaného dotazníkového prieskumu, ktorého zámerom bolo zisťovanie korelácií medzi možnosťou zamestnať sa a medzi vekom a vzdelaním respondentov, tiež sme skúmali vplyv pracovných skúseností na uplatniteľnosť uchádzača na pracovnom trhu a ďalšie faktory, ktoré determinujú nezamestnaných.

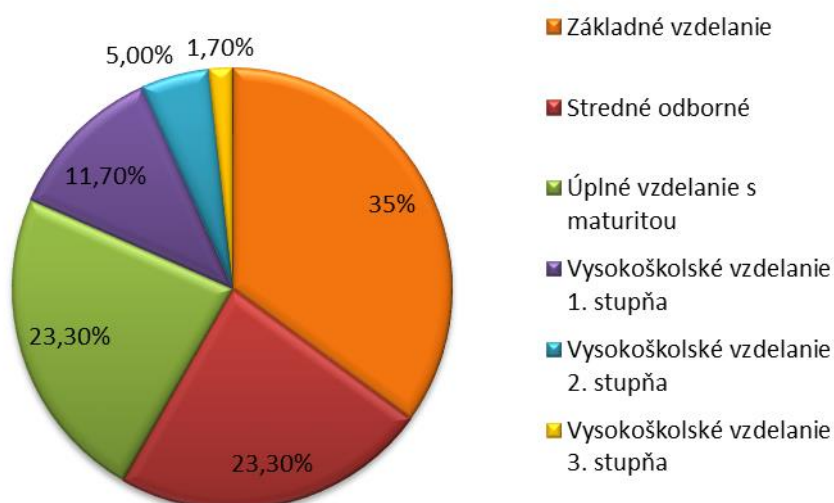
Prieskum bol realizovaný cez dotazník, ktorý bol distribuovaný náhodne vybraným respondentom evidovaným na Úrade práce sociálnych vecí a rodiny v Poprade v období mesiacov február - marec 2016. Prostredníctvom dotazníka sme oslovili 100 respondentov, z čoho návratnosť bola 90 dotazníkov (90 %). Dotazník obsahoval otázky zamerané na vek, vzdelanie respondentov, zisťovali sme tiež pracovné pozície u respondentov, ktoré už mali pracovné skúsenosti, a pod.

Prezentácia výsledkov prieskumu nezamestnaných

V príspevku uvádzame len niektoré vybrané zistenia z nášho prieskumu, kde sme pozornosť upriamili na výšku vzdelania respondentov. V prieskume sa ukázala vzájomná podmienenosť medzi vzdelaním a možnosťami uplatnenia sa na pracovnom trhu či nájdenia si vhodnej pracovnej pozície z ponuky zamestnávateľov.

Miera nezamestnanosti *podľa vzdelania* dosahovala najnižšie hodnoty v roku 2015. To je spôsobené neevidovaním mnohých obyvateľov, ktorí nie sú vedení ani ako zamestnaní, ani ako nezamestnaní. Najvyššiu mieru nezamestnanosti podľa vzdelania tvoria uchádzači o zamestnanie so základným vzdelaním. Aj keď táto skupina má najnižšie vzdelanie, problém so zamestnaním majú hlavne kvôli neprispôsobivosti sa nových technológiám. Sú to skupiny

ktoré často pomoc s prácou odmietajú a nechcú sa učiť novým vymoženostiam. Kategóriu so stredným odborným a úplným stredným odborným vzdelaním tvoria mladí absolventi. Najmenší problém so zamestnaním majú ľudia s vysokoškolským vzdelaním druhého a tretieho stupňa. Vzdelanie, ktoré školstvo ponúka, však nezodpovedá súčasným moderným potrebám trhu práce. Pripravovať na budúcnosť sa má tak nielen vysoká škola, ale i stredné a základné školy. Vízia uplatniť sa v budúcnosti v praxi by mala byť prítomná na všetkých stupňoch vzdelania.

Graf 1 Najvyššie dosiahnuté vzdelanie nezamestnaných v %

Zdroj: Vlastné spracovanie

V prieskume sme sa pýtali na najvyššie *dosiahnuté vzdelanie*, výsledky sú zaznamenaná v grafe 1. Stále väčší počet mladých ľudí je vytláčaný na okraj práve pri ich vstupe do aktívneho života. Vzdelávacie možnosti sú neflexibilné, na veku závislé a vo všeobecnosti časovo limitované. Okrem toho, vzdelávanie a školenia sú obmedzené sociálnymi možnosťami a niekedy aj geografickými možnosťami. Kvalifikačné požiadavky postupne

narastajú s vysokým stupňom konkurencie na pracovnom trhu. Z toho vyplýva dôležitosť vzdelávania, pretože výška vzdelania je priamoúmerná uplatneniu sa na trhu.

Čím je vzdelanie vyššie, tým je nezamestnaných menej. Najviac nezamestnaných je z radov tých, ktorí majú nízke vzdelanie alebo vzdelanie nemajú vôbec.

Návrhy a odporúčania na zníženie stavu nezamestnanosti

- Spolupráca medzi ÚPSVaR a rezortom školstva pri zriaďovaní škôl, študijných odborov s prihliadnutím na geografickú polohu regiónu, špecifiká danej oblasti, napr. cestovný ruch, vyhľadávané služby v oblasti kúpeľníctva, existujúca priemyselná zóna, či priaznivé podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva, agroturistiky a pod.
- Podpora duálneho vzdelávania – teoretické poznatky získané v školách aplikovať a dopĺňať v reálnej praxi. Spolupráca konkrétnej odbornej školy s konkrétnym podnikom, firmou a spolupodieľanie sa na výchove budúcich zamestnancov, ich kontinuálnej príprave pre prax. Prispôsobenie vzdelávacieho systému reálnym požiadavkám trhu práce a školám umožniť efektívne spolupracovať so zamestnávateľmi, aj s ÚPSVaR. Zároveň zamestnávateľom umožniť zasiahnuť do študijných osnov, plánov a zakomponovať do nich požiadavky praxe.
- Školy, najmä stredné by mali byť oboznámené s Katalógom pracovných činností, ktorý predstavuje verejný informačný opis požadovaných zručností a vedomostí na konkrétne pracovné miesta. Zároveň by školy mohli pre svojich žiakov a študentov zverejniť zoznam pracovných pozícií, ktoré je potrebné obsadiť kvalifikovanou pracovnou silou. Žiakom základných a stredných škôl by to napomohlo pri výbere ich budúceho povolania.
- Podpora cielenej rekvalifikácie zo strany zamestnávateľov v kooperácii s ÚPSVaR pre nezamestnaných pri získavaní nových zručností potrebných na trhu práce, ktoré sú požadované zamestnávateľmi.
- Poskytovanie odborných vzdelávacích kurzov pre nezamestnaných za symbolické poplatky, ktoré si bude môcť dovoliť každý záujemca a zároveň sa spoluúčast'ou na financovaní vzdelávania zvýši zodpovednosť jeho účastníkov a tiež sa tým bude limitovať výber adekvátneho vzdelávania nezamestnaných.

Záver

Nezamestnanosť je stav, ktorý je závislý od aktuálneho vývoja ekonomiky a politiky a od ďalších faktorov, ktoré nezamestnanosť ovplyvňujú. Téma nezamestnanosť je stále aktuálnou témou pre našich politikov a má negatívny dopad ako na jednotlivca, tak aj na celú spoločnosť. V súčasnosti už nikto nemôže povedať, že jeho sa tento problém netýka. Dnes možno ešte nie, ale zajtra alebo o pár dní sa v pozícii nezamestnaného môže ocitnúť hocikto zo zamestnaných. Na riešenie nezamestnanosti neexistuje jednoznačný návod. Ekonómovia sa zhodujú, že nezamestnanosť na Slovensku nemá cyklický, ale štruktúrny charakter. Ide teda o rozmiestnenie pracovných príležitostí v regiónoch. Regionálny rozvoj je silne diferencovaný, čo sa samozrejme nevyhnutne prejavuje na počte vytvorených pracovných miest.

Analýzou a skúmaním danej problematiky sme dospeli k záveru, že k zníženiu či dokonca odstráneniu nezamestnanosti vedie cesta najmä cez podporu aktívnej politiky zamestnanosti. Aj keď sa vláda snaží zjednodušiť primerane podnikateľské prostredie malých a stredných podnikov, pre podnikateľov je to stále nedostačujúce a nemotivujúce. Menšie podniky by prijali podporu na daňové úľavy a podporu na vytvorenie nových pracovných miest či už v poľnohospodárstve alebo v oblasti remesiel.

Zoznam bibliografických odkazov:

DIRGOVÁ, E. 2009. *Nezamestnanosť ako fenomén modernej society*. In Migrácia – chudoba – nezamestnanosť. Košice: 2009. ISBN 978-80-970306-0-5.S.95-101.

DIRGOVÁ, E. 2014. *Nezamestnanosť ako sprievodný jav transformujúcich sa ekonomík*. In Studia scientifica facultatis paedagogicae. Ružomberok: 2014. ISBN 1336-2232. S. 55-65.

JUREČKA, V. a kol. 2010. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3258-9

MARTINCOVÁ, M. 2005. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Bratislava: Iura Edition, 2005. 127 s. ISBN 808078-038-2

MEDRICH, J. 2010. *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi*. Bratislava: 2010. Ústav informácií a prognóz školstva.

URAMOVÁ, M. 2005. *Sociálno-ekonomické súvislosti nezamestnanosti*, Banská Bystrica EF UMB: 2005. 91 s. ISBN 80-8083-057-6

VLČEK, J. 2009. *Ekonomie a ekonomika*. 4. prepracované a doplnené vydanie. Praha: 2009. 516 s. ISBN 978-80-7357-478-9

PhDr. Mgr. Eva Dirgová, PhD.

Katedra manažmentu

Pedagogická fakulta

Katolícka univerzita

Detašované pracovisko Inštitút Š. Nahalku

Nábrežie Jána Pavla II. č. 15

058 01 Poprad

Priestor pre poskytovanie sociálnej pomoci v kontexte komunitných centier

Mária Kollárová

Abstrakt

Poskytovanie sociálnej pomoci sociálne vylúčenými skupinám obyvateľstva je často geograficky nedostupné a finančne zaťažujúce nákladmi na cestovanie. Priestorom pre poskytovanie sociálnej pomoci na odbornej úrovni sa etablojú komunitné centrá ako sociálna služba krízovej intervencie poskytovaná v zariadení. Z odborných činností sa bližšie venujeme novej podpore finančnej gramotnosti na lokálnej úrovni.

Kľúčové slová

Finančná gramotnosť, Komunitné centrum, Komunitná práca, Sociálna pomoc

Úvod

Z praxe sociálnych pracovníkov môžeme zaznamenať, že v prevažnej miere je poskytovaná sociálna pomoc osobám sociálne vylúčeným, ktoré sa nachádzajú v nepriaznivej sociálnej situácii ako prevencia. Dôsledkom tohto stavu sú rôzne faktory ako dlhodobá nezamestnanosť, nedostatočná sociálna prispôbivosť, finančné vylúčenie, príslušnosť k etnickej skupine, nízke vzdelanie, dlhodobo nízke príjmy, odkázanosť na sociálnu podporu a sociálnu pomoc. Odbúranie dôsledkov sociálneho vylúčenia je náročný proces pre zúčastnené strany, v ktorom absentuje prevencia. Častou prekážkou v tomto procese je nedostupnosť sociálnej pomoci. Aktuálny priestor pre dostupnú a odbornú sociálnu pomoc vytvárajú komunitné centrá, ktoré majú okrem iného aj kompetenciu sprevádzať klientov v ich nepriaznivých sociálnych situáciách.

Východiská pre dostupnosť sociálnej pomoci

Aktuálne výzvy sociálnej pomoci občanom reflektujú rozvoj rôznych služieb starostlivosti a akceptujú hlavné poslanie sociálnych služieb, ktorým je podpora začleňovania ľudí do spoločnosti, sociálna súdržnosť, smerovanie k službám poskytovaným na komunitnej úrovni a rozvinutie ich potenciálu v oblasti zamestnanosti a zamestnateľnosti, čo je premietnuté do Národných priorít rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020

v Slovenskej republike (2014).

Špecifickými cieľmi Národných priorít je:

- a) zabezpečiť realizáciu práva občana na poskytovanie sociálnej služby so zohľadnením ľudsko-právneho a nediskriminačného prístupu a dôrazom na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti,
- b) zabezpečiť dostupnosť sociálnych služieb v súlade s potrebami cieľových skupín a komunity,
- c) zabezpečiť rozvoj sociálnych služieb dostupných pre osoby v segregovaných lokalitách s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- d) zvýšiť dostupnosť komunitných sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj sociálnych služieb pre rodinu, ktorá sa stará o svojho člena, odkázaného na pomoc inej osoby pri sebaobsluže,
- e) deinštitucionalizovať sociálne služby,
- f) presadiť princíp integrovanej dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti,
- g) zaviesť systém zabezpečenia a hodnotenia podmienok kvality poskytovaných sociálnych služieb.

Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020 rešpektujú medzinárodné, európske a národné dokumenty presadzujúce právo osôb na slobodný a nezávislý život s podporou spoločnosti na nediskriminačnom princípe.

Plnenie špecifických cieľov v oblastiach dostupnosti sociálnych služieb má legislatívne ukotvenie v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. V skupine sociálnych služieb krízovej intervencie okrem iného vymedzuje poskytovanie odborných činností fyzickým osobám ambulatnou sociálnou službou prostredníctvom komunitného centra ako služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby.

Fond sociálneho rozvoja a následne nástupnícka Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky implementovala v rokoch 2013 – 2015 národný projekt Komunitné centrá ako pilotný projekt, ktorý umožnil podporu komunitných centier a súčasne rozvoj komunitnej sociálnej práce Zistenia, ktoré uvádza Rosický a kol. (2015) v

evaulačnej správe ku predmetnému projektu potvrdzujú okrem iného aj podporu komunitného života, poskytovanie konkrétnych odborných činnosti, iných činnosti a aktivít pre rôzne cieľové skupiny, zvýšenie zamestnanosti a zamestnateľnosti obyvateľov a význam komunitného centra pre životy obyvateľov na individuálnej a lokálnej úrovni.

Snahy a aktivity sociálneho začleňovania môžu byť úspešné a trvácne len vtedy, ak sú intervencie kontinuálne. Účinným nástrojom, ktorý dokáže na lokálnej úrovni poskytovať komplexné sociálne a komunitné služby podľa špecifických potrieb cieľových skupín, sú práve komunitné centrá. Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (2015) začala dňa 01.10.2015 s prípravnou fázou realizácie národného projektu Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni, ktorá v tomto období je už vo fáze implementácie. Jedným z hlavných cieľov je poskytovanie dostupných, štandardizovaných odborných činnosti, ďalších činnosti a aktivít realizovaných v oblasti podpory sociálnej inklúzie osôb v nepriaznivej sociálnej situácií, ohrozených sociálnym vylúčením alebo s obmedzenou schopnosťou sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy.

Komunitná práca a podpora finančnej gramotnosti

Komunitnú prácu pre účel implementácie národného projektu Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni popisujú Metodiky komunitných centier, nízkoprahových denných centier a nízkoprahových sociálnych služieb pre deti a rodinu (2015) ako poskytovanie odbornej pomoci všetkým obyvateľom v komunite. Zameraná je na sociálne vylúčené osoby, ale aj na sociálne zabezpečené osoby s akcentom na rozvoj vzájomnej reciprocity postojov a vzťahov, ktoré vychádzajú z rovnakých ľudských práv, povinností aj dôstojnosti. Komunitná práca v tomto priestore si okrem iného kladie za cieľ preventívne pôsobiť na rizikové faktory a ohrozené skupiny obyvateľov so snahou predchádzať vzniku akútnych krízových situácií.

Jedným z dôvodov ohrozenia sociálnym vylúčením osôb je ekonomická nestabilita rodín, čo považuje Schavel (2016) za jeden z dôležitých faktorov sekundárne sa prezentovaných kríz v rodine. Ďalej odôvodňuje, že ekonomickú nestabilitu rodín často podmieňuje nezamestnanosť člena rodiny, zadlžovanie sa na úkor materiálnych produktov i neschopnosť zaobchádzať s peniazmi, čo v poslednom prípade je často ovplyvňované nižšou intelektovou úrovňou

rodičov.

Oporu v aplikovanej komunitnej praxi môžeme nájsť aj vo výstupoch z implementácie národného pilotného projektu „Od dávok k platenej práci“ (Mestom Banská Bystrica), ktorý bol zameraný na prepájanie služieb zamestnanosti s poskytovaním sociálnych služieb pre dlhodobo nezamestnaných s cieľom návratu na otvorený pracovný trh a osobnú ekonomickú stabilitu. Jedným z významných výstupov projektu, ktoré prezentuje Filipová (2013), je vysoká miera zadlženosti osôb zapojených do projektu spojená s výkonom exekučných príkazov zrážkami zo mzdy. Identifikovanú finančnú negramotnosť navrhuje riešiť individuálnym poradenstvom.

Komunitné centrá vytvárajú nový, jasne identifikovaný priestor pre poskytovanie odbornej sociálnej pomoci prostredníctvom základného a špecializovaného sociálneho poradenstva, ako to uvádzajú Metodiky komunitných centier, nízkoprahových denných centier a nízkoprahových sociálnych služieb pre deti a rodinu (2015) v oblasti financií a hospodárenie. Komunikácia a sprostredkovanie kontaktu medzi klientom a príslušnými inštitúciami, tvorba plánu a stratégie riešenia konkrétnej krízovej situácie, preventívne opatrenia na zamedzenie opätovného vzniku krízových situácií formou prednášok a školení so zameraním na protidlhové poradenstvo a základnú finančnú gramotnosť sú bezplatnou ponukou sociálnej pomoci cieľovým skupinám v komunite, ale aj ich jednotlivým členom.

Pomôcky z iných oblastí pre podporu finančnej gramotnosti

Problematikou finančnej gramotnosti obyvateľstva sa nezaobrá len rezort práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý sa snaží hľadať mechanizmy pre uspokojovanie potrieb riešenia nedostatočností v tejto oblasti. Preventívny prístup k tejto problematike zvolil rezort školstva, vedy, výskumu a športu a rezort financií. Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1. (2014) ako východiskový dokument pre zapracovanie finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov a do vyučovania nám môže byť pomôckou pre obsahový rámec. Jednou z hlavných tém finančnej gramotnosti je hospodárenie domácnosti, čo je úzko previazané s rodinným prostredím. Túto tému a prácu s ňou považujeme za jeden z nových priestorov pôsobenia komunitných centier na lokálnej úrovni pre participáciu lokálnych subjektov na rovnakej problematike. Zapojením rodičov do preventívnych aktivít môžeme zvýšiť ochotu spolupracovať a podporiť svoje deti na ceste za finančnou gramotnosťou.

Významné je aj preventívne pôsobenie na rodičovskú verejnosť.

Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1 (2014) popisuje minimálne požiadavky na funkčnú finančnú gramotnosť prostredníctvom osvojených kompetencií. Tieto sú usporiadané nasledovne:

Obrázok 1 Postup osvojovania kompetencií

Zdroj: Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1 (spracovanie Kollárová 2016)

Témy sú zoradené do siedmych vybraných kategórií finančnej gramotnosti:

- a) človek vo sfére peňazí,
- b) finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí,
- c) zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb – príjem a práca,
- d) plánovanie a hospodárenie s peniazmi,
- e) úver a dlh,
- f) sporenie a investovanie,
- g) riadenie rizika a poistenie.

Témy, čiastkové a celkové kompetencie opisujú vybrané poznatky, zručnosti a skúsenosti z oblasti finančnej gramotnosti. Tento dokument dávame do pozornosti za účelom možného prepojenia spoločných tém v oblasti podpory finančnej gramotnosti na komunitnej úrovni.

Záver

Obrovskou bariérou pre umiestnenie klientov na trhu práce je znížená schopnosť narábať s financiami, nevytvárať si záväzky a plánovať budúcnosť. Dlhy z minulosti sú jednou zo skrytých prekážok pre prijatie ponuky vhodného zamestnania. Vyhýbanie sa plneniu záväzkov z minulosti je príčinou exekučných konaní, často pre nízke sumy, ktoré sa začnú realizovať po

prvých mesiacoch vzniku pracovného pomeru prihlásením na zákonné poistenie. Absencia pozitívnych vnútorných komunitných vzorov, nepodnetné prostredie, nízka vzdelanostná úroveň a veľmi často príjmy na úrovni hmotnej núdze sú priestorom pre ďalšie zhoršovanie sociálneho statusu. Predpokladáme, že nový priestor a nové možnosti na komunitnej úrovni môžu aspoň čiastočne zvýšiť finančnú gramotnosť cieľových skupín, napomôcť k hľadaniu vhodných riešení a pôsobiť preventívne.

Zoznam bibliografických údajov

FILIPOVÁ, M. 2013. Od poberania dávok k platenej práci. XI. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie a kolokvia *Determinanty sociálneho rozvoja: Sociálna ekonomika ako priestor podpory európskeho občianstva*. [online]. [cit. 2016-04-18]. Dostupné na WWW: [file:///C:/Users/ntb/Downloads/konferencia_-_od_davok_k_platenej_praci%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ntb/Downloads/konferencia_-_od_davok_k_platenej_praci%20(1).pdf)

METODIKY KOMUNITNÝCH CENTIER, NÍZKOPRAHOVÝCH DENNÝH CENTIER A NÍZKOPRAHOVÝCH SOCIÁLNYCH SLUŽIEB PRE DETI A RODINU. 2015. [online]. Bratislava: Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v rámci implementácie Národného projektu PVSSKIKÚ (kód ITMS: 312041A136). [cit.2016-04-20].

Dostupné WWW:https://www.ia.gov.sk/data/files/np_kiku/Methodiky_KC_NDC_NSSDR.pdf
NÁRODNÉ PRIORITY ROZVOJA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB NA ROKY 2015 – 2020 V SLOVENSKEJ REPUBLIKE NA ROKY 2015–2020. 2014. [online]. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit.2016-04-20]. Dostupné na WWW: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialnesluzby/nprss_2015-2020.pdf

NÁRODNÝ ŠTANDARD FINANČNEJ GRAMOTNOSTI VERZIA 1.1. 2014. [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. [cit.2016-04-20]. Dostupné na WWW: <https://www.minedu.sk/data/att/6152.pdf>

ROSICKÝ, R. a kol. 2015. *Evaulačná správa Národný projekt Komunitné centrá (kód ITMS:27120130553)*. [online]. Bratislava: Implementačná agentúra Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. [cit. 2016-04-22]. Dostupné na WWW:

<https://www.ia.gov.sk/sk/narodne-projekty/programove-obdobie-2007-2013/narodny-projekt-komunitne-centra/evaluacna-sprava-narodneho-projektu-komunitne-centra>

SCHAVEL, M. 2016. Význam sociálneho poradenstva pre rodiny s ekonomickou nestabilitou. In HUSÁR, J. a kol. *Nová sociálna edukácia človeka IV. Terapie v pomáhajúcich profesiách*. Zborník príspevkov z Medzinárodnej interdisciplinárnej vedeckej konferencie. 1.vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2016. ISBN 978-80-555-1561-8.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Kontakt :

RNDr. Mgr. Mária Kollárová

Externá doktorandka

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. Bratislava

Detašované pracovisko Rožňava

E-mail: m.kollarova@azet.sk

MIESTO SOCIÁLNEHO PORADENSTVA V RODINE SO SOCIÁLNO - EKONOMICKÝMI PROBLÉMAMI

Denisa Morongová

Abstrakt

Súčasťou sociálnej práce v kontexte sociálneho poradenstva patrí aj pomoc pri zadlženosti rodín, ktorá ich privádza nie len do situácií sociálno - ekonomicky neúnosných ale ktoré narušajú aj vzťahy v rodine a jej štruktúru. Čím viac klient potrebuje pomoc, tým je sociálna práca pružnejšia a otvorenejšia, pričom vytvára priestor pomoci a možnostiam riešenia pre neho v rôznych problémových oblastiach.

Kľúčové slová

Rodina, Zadlženosť, Sociálne poradenstvo, Komunikácia, Kooperácia

Úvod

Rodina ako základná a podstatná bunka spoločnosti vo svojej podstate má plniť niekoľko funkcií vďaka ktorým jej fungovanie by malo byť prosperujúce nie len pre spoločnosť ale hlavne a v prvom rade pre každého člena rodiny. Súbor plnenia takýchto funkcií by mal v konečnom dôsledku tvoriť šťastných členov rodiny, šťastnú rodinu ako takú a neposlednom rade vyrovnanú krajinu, ktorá zároveň takéto plnenie pre rodinu má vedieť zabezpečiť. Základné funkcie, ktoré člen, rodina a aj štát majú naplňovať pre optimálne fungovanie v spoločnosti uvádzajú rôzni autori ako ochrannú, ekonomickú, emocionálnu, reprodukčnú,.... . Rodina predstavujúca aj ekonomickú jednotku, ktorá má nie len svoje príjmy ale aj výdavky a v prípade dobre fungujúcej rodiny dokáže v rámci nich naplniť svojimi možnosťami potreby s prihliadnutím na priority. V opačnom prípade sa dostáva do krízy a musí siahnuť pokiaľ je to možné na finančné rezervy, pomoc rodiny alebo na podpory či príspevky, ktoré vedú pomôcť pri šetrných skromných pomeroch celej rodiny. „Každá rodina sa môže z rôznych príčin dostať do hlbokej materiálnej krízy, na dno sociálnej siete. V tejto situácii je rodina často odkázaná na pomoc spoločnosti, najčastejšie štátu.“ (Gabura, 2012, s.258). Aj napriek funkciám dochádza k ekonomicky nestabilným situáciám v rodinách. Zadlženosť rodín na Slovensku je konvenčná záležitosť, ktorá vyvoláva búrenie voči nej a súčasne ju vnímame aj ako samozrejmosť.

Úmyselne uvádzame zadlženosť rodín pretože pohľad nepriaznivej finančnej situácie v rodine nespadá len na jedného ale dotýka sa všetkých členov. Takáto situácia môže byť dôsledkom vzniknutých iných sociálnych problémov, ktoré si vyžaduje rodina riešiť komplexne.

Neplnenie finančných záväzkov a ich dôvody

Argumenty, ktoré vedú rodiny k postupnej alebo náhlej finančnej nestabilite sú rôzne a napriek rovnakému potenciálu, skutočný dôvod je pre každú špecifický. Celkovo upriamená rovnaká pomoc na každú rodinu ako napr. v prípade prítomnosti alkoholika v rodine je teda vylúčená. Každá príčina vzniku nepriaznivej finančnej situácie v rodine je špecifická a prípadné neplatenie finančných pohľadávok môže prameniť aj z :

- z neprimeraných vzťahov a neschopnosti komunikovať v rodine
- z nemožnosti dohodnúť sa na spoločných výdavkoch v domácnosti v prípade, že ich neutiahne len jeden člen rodiny
- zo straty zamestnania
- nepravidelnosť príjmu
- z zhoršeného zdravotného stavu člena rodiny
- z rozvedenosti partnerov s deťmi
- z meškania v splátkach
- zo závislosti člena rodiny
- z mladej rodiny
- z neskúsenosti mladých ľudí pochádzajúcich z detských domovov
- z osamelosti rodičov
- seniori
- z neuhradenia záväzkov či už ako súkromná osoba voči inej inštitúcii alebo ako živnostník
- z nízkeho vzdelania a tým horšieho uplatnenia sa na trhu práce
- z prejavenej dôverčivosti voči iným

V praxi sa stretávame ako v náročných životných zaťažujúcich situáciách vyhľadávajú v stave beznádeje a zúfalstva ako krajnú a poslednú možnosť poskytnutej fiktívnej pomoci prostredníctvom inzerátov typu „pomôžeme Vám s vašimi dlhmi“ prípadne nebankové

inštitúcie, kedy s pocitom dôvery klienti podpisujú dokumenty a tým v konečnom dôsledku prichádzajú nie len k ďalším – väčším dlhom ale aj o majetky a domovy.

Dôvody prečo zaťažujúca finančná situácia rodiny nastala, neriešia ju alebo nevedia vyriešiť sme uviedli ku príkladu v nasledujúcich bodoch ako:

- v pocite hanby, pretože danú situáciu nezvládli sami
- členovia rodiny o problémoch nehovoria/ neinformujú sa navzájom
- v nekomunikovaní s kompetentnými orgánmi
- v nesprávnom odhade vlastnej finančnej situácie
- vo finančnej negramotnosti
- v nedbanlivosti
- v neinformovanosti
- v nezájme riešiť danú situáciu
- v úmysle
- v klamnom vedomí, že sa situácia časom vyrieši (sama)
- v nezávažnosti budúcich možných predvídateľných situácií
- v zásahu nepredvídateľných situácií do stavu rodiny akými môže byť napr. strata živiteľa rodiny
- egoizmu člena rodiny

Neposlednom rade záujem rodín o riešenie problému môže byť, ale nevedia na koho sa s pomocou obrátiť.

Nasledujú alebo predchádzajú sociálno – patologické javy

Zadlženosť rodín môže viesť k sociálnej patológii, ktorá nezasahuje len jedného člena rodiny ale smeruje ku pádu rodiny ako takej. Ako zabezpečiť pomoc pre rodiny kde nie je len finančné existenčné ohrozenie ale aj ohrozenie vzťahov jednotlivých členov, kde môže dôjsť k rozvratu rodiny? Plnenie ochrannej funkcie rodiny je možné zaistením prevencie sociálnou intervenciou pred prípadnými sociálnymi patológiami, ktoré môžu pri neriešení situácie nasledovať alebo aj jej predchádzať. K takýmto sociálnym patológiám, ktoré sú sprievodcom popri zadlžovaní rodiny môžu byť napr. kriminalita, drogová závislosť, alkoholová závislosť, domáce násilie, prostitúcia, sebevražedné jednanie, rozvod a v sociálno – ekonomických problémoch chudoba, bezdomovectvo, nezamestnanosť. Podľa Schavela a kol. (2010, s. 113)

„efektívnosť prevencie sociálno – patologických javov sa zvyšuje vhodnou kombináciou opatrení situačnej prevencie, prevencie viktimácie a sociálnej prevencie, t.j. prevencie všetkých sociálno-patologických javov. (Opatrenia v oblasti sociálnej prevencie sú zamerané prakticky na všetky sféry spoločenského života, adresátom aktivít a zároveň ich realizátorom je jedinec, menšie, či väčšie skupiny (najmä rodina) a v konečnom dôsledku celá populácia).“

Zmena zákonov k r. 2016

Rok 2015 pripravil zmeny v zákonoch, ktoré platnosťou v priebehu roka 2016 majú uľahčiť a chrániť viac aj rodiny.

„Z plánu legislatívnych úloh vlády SR na tento rok vyplýva zámer ministerstva spravodlivosti SR novelizovať zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok a ďalšie predpisy. Vláda SR si dala za cieľ predložiť právny predpis do augusta tohto roka. Cieľom novelizácie je meniť právnu úpravu skrátených foriem konania, exekučné konanie, oddĺženie fyzických osôb a reštrukturalizáciu.

Pričom ako ďalej uvádzajú základnými cieľmi právnej úpravy sú

- efektívne exekučné konanie vedené v maximálnej možnej miere v elektronickej podobe vrátane doručovania
- vytvorenie reálnej možnosti oddĺženia fyzických osôb a
- vytvorenie efektívneho nástroja na riešenie vymáhania nesporných nárokov, správne nastavenie motivácií strán, odradenie od uplatňovania nárokov bez právneho základu a odradenie od odporovania dôvodne uplatneným nárokom.“ (Napravo, 2016).

Upravenými zákonmi sa napríklad zníži počet nebankových inštitúcií, ktoré poskytovali v neprimeraných podmienkach finančné zdroje a tým sa rodiny dostávali do horšej situácie ktorú chceli riešiť na začiatku. Zmena zákona ale nerieši finančnú situáciu rodín na Slovensku a v prípade neplatenia svojich záväzkov sa vynára otázka, na koho sa potom obrátia o pomoc. Ponúka sa totiž riešenie a dopyt po „čiernych podnikavcoch“ v oblasti finančných pôžičiek. Ďalší zákon, ktorý sa upravil, aby rodiny neprichádzali v exekúciách ľahko o svoje domovy bude zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok), ktorého účinnosť nadobudne v júli 2016. Samozrejme zmeny nastali aj v iných zákonoch.

„Národná rada SR dňa 21.05.2015 schválila vládne návrhy zákonov Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku, ktoré majú nahradiť mnohokrát novelizovaný, starý a vnútorne nekonzistentný zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov. Všetky tri nové občianske procesné poriadky majú nadobudnúť účinnosť dňa 01. júla 2016.“ (Kollár, 2015)

Pričom ako Kollár (2015) ďalej uvádza „Civilný mimosporový poriadok má poskytnúť úpravu konaniam, ktoré sú v súčasnosti upravené v piatej hlave tretej časti Občianskeho súdneho poriadku najmä s poukazom na ochranu rodiny, maloletého a zachovania právnej istoty. Nová právna úprava zavádza aj taxatívny výpočet mimosporových konaní.“

„Ďalšia novinka sa týka situácie, keď už bude musieť dôjsť k výkonu rozhodnutia. Na zjemnenie dopadov výkonu na dieťa, alebo na dosiahnutie dobrovoľného rešpektovania súdneho rozhodnutia, bude môcť súd po novom nariadiť rodičom a dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na sociálnom poradenstve, psychologickom poradenstve alebo na inom odbornom poradenstve. V praxi sa ukázalo poradenstvo alebo mediácia ako veľmi dobrý prostriedok ako sa vyhnúť „násilnému“ odoberaniu dieťaťa. Poradenstvo v praxi môže byť poskytované referátom poradensko-psychologických služieb oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, školským zariadením výchovného poradenstva alebo neštátnym akreditovaným zariadením.“ (Najpravo, 2016).

Sociálne poradenstvo

Napriek nepriaznivej situácii kedy sa môže zdať, že dlhy presiahli hranice únosnosti nie len psychické ale v riešiteľnosti aj tie hmotné, možnosti riešenia sú. Podstata stojí na spoločnej participácii členov rodiny ako je aj neopomenuteľnou kooperáciou s inštitúciami, ktorých sa dlh dotýka. Pričom pomocnú ruku môže podať sociálne poradenstvo prostredníctvom sociálneho pracovníka alebo mediátor.

Sociálne poradenstvo zohráva nezastupiteľnú úlohu v pomoci klientom so sociálnym ale aj so sociálno – ekonomickým problémom. Výnimkou nie je ani okamih, kedy sa rodiny z rôznych príčin dostávajú do nepriaznivej finančnej situácie. Pričom ako Zákon o sociálnych službách sám uvádza, je to odborná činnosť zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii, podávaná prostredníctvom základného a špecializovaného poradenstva.

Do momentu kedy klient po boku so sociálnym pracovníkom spolupracujú podľa klientových priorit, podľa rozsahu a charakteru, aké sú jeho možnosti a vedia na akých silných klientových stránkach sa dá pokračovať k dosiahnutiu cieľa, predchádza určitá cesta a vzájomná dôvera. Takú istú cestu má aj mediátor, pričom obe profesie pracujú na pomoci klientovi, zabráneniu zhoršujúcemu sa stavu, prípade prevencii k možnému vzniku ďalších nepriaznivých situácií v rodine, pričom riešia už aj tie, ktoré sa vytvorili. Poskytovanie špecializovaného sociálneho poradenstva je na Slovensku vo veľmi malej miere aj napriek tomu, že je veľmi potrebné predpokladáme, že klienti nemajú vedomosť o jej pôsobnosti. Oproti tomu mediátor ako profesia je tiež ešte pre mnohých neznáma avšak cesta prístupnejšia.

„V mediačnom procese sú snahy o vyvolanie pocitu, že zainteresovaní daný problém zvládnu, prejavuje sa snaha o prebudenie nádeje a povzbudenie pre klienta je zamerané na schopnosti klientov riešiť konflikt. Takúto pomoc môžeme považovať za formu sociálnej opory a pomoci. Tiež ju môžeme považovať za druh pomoci, keď nepomáhame priamo, ale len pomáhame k svojpomoci. Ide o činnosť, ktorá má viesť človeka k tomu, aby sám zvládol takéto problémové situácie. Mediáciu teda chápeme ako činnosť, ktorá je prvotne považovaná za formu pomoci, nástroj sociálnej prevencie a sociálnej kontroly, pretože reguluje vznik, vývoj negatívne dôsledky konfliktných situácií.“ (Holá, 2003 in Mátel a kol. 2011, s. 145).

Poskytovanie špecializovaného sociálneho poradenstva pre klienta nevytvára len priestor na odhalenie skutočného jeho problému prípadne problémov. Stojí na kooperácii ako sa už vyššie spomenulo. Kooperácii s inštitúciami v prípade finančných záväzkov, ktorým je klient dlžný, alebo ktorí by mu mohli pomôcť. Nie je ojedinelé pri neplnení si takýchto záväzkov, že sa klienti dostávajú do exekúcií. Je prijateľné pokiaľ k nej došlo, aby klient kontaktoval priamo spoločnosť, u ktorej má dlh, aj keď sa jej pred tým mohol úmyselne zatajovať pri plnení svojich povinností voči nej aj napriek udelenej exekúcii a pokúsil sa svoj problém riešiť priamo s ňou, prípadne s exekútorom, ktorý mu môže odporučiť to isté a neposlednom rade aj špecializovaný sociálny poradca, ktorý s ním jednotlivé možnosti riešenia špecifikuje. Konečný efekt stojí ale aj na klientovom úsilí.

Z nášho pohľadu sám sociálny pracovník, ktorý pracuje s klientmi v nepriaznivej finančnej situácii, potrebuje hlbšiu vedomosť a rozsiahlejšiu znalosť finančnej gramotnosti a pomoci

rodinám, čím sám lepšie porozumie nie len ako správne zaobchádzať s finančnými prostriedkami a tým vie pomôcť v situácii v ktorej sa nachádza klient a netransformuje vlastné privátne finančné riešenia, ale zároveň by nadobudol vedomosti, ktoré by mu umožnili v efektívnejšom jednaní s inštitúciami s ktorými má klient konflikt. Z tohto pohľadu absentuje bližšia znalosť a vedomosť pohybu sa napr. v exekučnej činnosti. Takáto znalosť mu nie lenže vie pomôcť v jeho nadchádzajúcej praxi, ale aj v prípadných odboroch, ktoré si zvolí ako budúce povolenie napr. v prípade mediátora. Sociálny pracovník v intervencii s rodinou na úrovni základného sociálneho poradenstva využíva kooperáciu s rôznymi odborníkmi, ktorí vedia v rámci jednotlivých odborov poskytnúť dôveryhodné informácie k ďalšej pomoci.

Pokiaľ ale sociálny pracovník figuruje v úlohe špecializovaného sociálneho poradcu zameraného na finančné záležitosti klienta ako sa uvádza aj v zákone 448/2008 o Sociálnych službách „je o zistení príčin vzniku, charakteru a rozsahu problémov fyzickej osoby, rodiny alebo komunity a poskytnutie im konkrétnej odbornej pomoci“, tak v tejto rovine ide do hĺbky. Vzhľadom na skutočnosť, že rodina sa môže dostať nie len do zlej finančnej situácie, môže byť v postavení, že sa dostane do samotnej exekúcie. Rodina majúca na sebe takúto ťarchu, preto nepotrebuje, aby ju sociálny pracovník posielal po ďalších inštitúciách, k ďalším odborníkom nanovo preberať svoj problém viac ako je naozaj nevyhnutné, hlavne keď budovanie vzájomnej dôvery medzi sociálnym poradcom a klientom, či už v podobe jednotlivca alebo rodiny stojí na začiatku na tenkých základoch.

Ako uvádza Gabura (2012, s.265) „hlavnými témami práce odborníka v oblasti spotrebných dlhov rodiny sú:

- robiť pravidelný plán financií pre domácnosť
- dodržiavať a kontrolovať tento plán
- nevydávať mesačne viac peňazí, ako má rodina na účte
- nechodiť do mínusu na účte
- platiť len v hotovosti, aby rodina mala prehľad
- identifikovať a kontrolovať pravidelne výpisy z účtov
- nekupovať neplánované veci
- nedat' sa zlákať reklamou a akciami
- zvažovať ceny výrobkov, vyberať si lacnejšie

- výrazne obmedziť nákup na splátky
- nebrať si na konzumné náklady dlhodobé úvery
- kupovať veci, ktoré si môžeme dovoliť
- vedieť si odriekať veci, na ktoré aktuálne nemáme.“

Vytvoril sa priestor poskytovania špecializovaného sociálneho poradenstva ale nie každý musí byť odborník na všetko a všetky možné varianty problémov klientov, nie každý musí byť na všetko sám. Preto je vhodné v prípade vytvorenia napríklad v charaktere Občianskeho združenia poskytujúceho špecializované sociálne poradenstvo, aby ho tvoril tím z viacerých členov - odborníkov: v prvom rade sociálnych pracovníkov, cez právnik, psychológa, pedagóga, mediátora... .

Práve na tejto úrovni má klient - rodina možnosť pochopiť:

- aký je ich privátny problém a ktorý bude riešiť ako prvý, s následnou postupnosťou nadchádzajúcich (v prípade ich existencie)
- ako efektívne hospodáriť, aby podobnej situácii zabránil vlastnými silami a možnosťami
- že sila je v celej rodine a každý sa v rámci svojich možností a schopností musí podieľať na riešení
- ako budú riešiť vzniknutú situáciu teraz, tak sa to môže odzrkadliť na budúcnosti detí v rodine
- ako efektívne hospodáriť
- aké možnosti má každý člen rodiny
- konečné riešenie, možnosti vytvára práve rodina a nie čo urobí niekto za nich
- vzájomná komunikácia rieši viac
- ako komunikovať s inštitúciami

Ako uvádzajú Schavel a Oláh (2010, s. 69) „pre skvalitnenie špecifickej poradenskej činnosti orientovanej na sociálno - ekonomické problémy rodiny považujú za potrebné preferovať a zabezpečiť:

- systematickú a dlhodobú prácu s rodinou ako celkom,
- terénnu sociálnu prácu (návštevy v rodinách a ich sprevádzanie),
- komunikáciu s ekonomickými a finančnými subjektmi,

- zainteresovanie ďalších odborníkov ako napr. právnik, lekár, psychológ, kňaz, finančný poradca a samozrejme sociálny pracovník na rôznych úrovniach.“

Záver

V sociálnej práci je podstatné brať rodinu ako celok a tak aj vnímať ich problém a následné prácu s nimi. Sociálna práca a jej činnosť je silná a prostredníctvom špecializovaného sociálneho poradenstva dokáže zmobilizovať nie len komunikáciu a vzájomné vzťahy u klientov ako jednotlivcov ale aj celej rodiny a dokáže pomôcť a sprevádzať aj počas riešenia problémov vo finančných otázkach, do ktorých sa rodiny mohli dostať. Neposlednom rade zmobilizovať vlastné sily klienta. Neselektuje a neodmieta kooperáciu s ďalšími odborníkmi. Vytvára čoraz väčší priestor pomoci a jej možnostiam.

Literatúra

Gabura, J. 2012. Teória rodiny a proces práce s rodinou. Bratislava: IRIS. 2012. 318 s. ISBN 978-80-89256-95-2.

Mátel, A. a kol. 2011. Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce I. Bratislava: Prohu. 2011. 214 s. ISBN 978-80-89535-05-7.

Schavel, M a kol. 2010. Sociálna prevencia. Bratislava: VŠ Z a SP sv. Alžbety. 2010. 266 s. ISBN 978-80-89271-22-1.

Schavel, M – Oláh, M. 2010. Sociálne poradenstvo a komunikácia. Bratislava: VŠ Z a SP sv. Alžbety. 2010. 218 s. ISBN 978-80-80684-87-7.

Zákon 448/2008 Z.z. o sociálnych službách

Kollár, P. 2015. Schválenie náhrady za Občiansky súdny poriadok. In Najpravo [online]. 28 mája 2015. [cit. 2016 máj 30].

Dostupné na internete:

<<http://www.najpravo.sk/clanky/schvalenie-nahrady-za-obciansky-sudny-poriadok.html>>

Najpravo. 2016. Nové pravidlá pre výkony rozhodnutí vo veciach maloletých. In Najpravo. [online]. 24 mája 2016. [cit. 2016 máj 30].

Dostupné na internete:

<<http://www.najpravo.sk/obcianske-pravo/clanky/nove-pravidla-pre-vykony-rozhodnuti-vo-veciach-maloletych.html>>.

Najpravo. 2016. Plánuje sa novelizácia Civilného sporového poriadku a ďalších procesných predpisov. In Najpravo [online]. 13 mája 2016. [cit. 2016 máj 30].

Dostupné na internete:

<<http://www.najpravo.sk/obcianske-pravo/clanky/planuje-sa-novelizacia-civilneho-sporoveho-poriadku-a-dalsich-procesnych-predpisov.html>>.

Kontakt

PhDr. Denisa Morongová, Mediátor – PhDr. Denisa Morongová, Jesenského 32, 960 01 Zvolen e-mail: mediator.zvolen@gmail.com

Odborný profil autora:

Doktorandka VŠ Zdravotníctva a Sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava s témou práce „Sociálne dôsledky postihnutia hluchoslepých osôb“ školiteľ a doc. Mgr. Jána Hučíka, PhD. Absolvovala ďalšie vzdelávanie v Špecializovanom sociálnom poradenstve. Profesionálne pôsobí ako Mediátor vo Zvolene.

**PACIENT LIEČENÝ DIALÝZOU A MOŽNOSTI JEHO PRACOVNÉHO
UPLATNENIA SA**
Martina Vnučáková

Absktrakt

Autorka prináša pohľad na problematiku pacientov liečených dialýzou, chce poukázať na nemedicínsky dopad závažného zdravotného ochorenia na jednotlivca a jeho rodinu. Pacientove zdravotné a sociálne problémy sa vzájomne prelínajú. Ochorenie nie je izolovaným fenoménom malo, má a vždy bude mať sociálne súvislosti, dôsledky a príčiny. Poukazuje na možné negatívne následky straty zamestnania na život takýchto pacientov. Osobnostným poškodeniam sú viac vystavení muži, než ženy.

Kľúčové slová

Pacient liečený dialýzou. Rodina. Sociálne poradenstvo.

Úvod

Chronické ochorenie obličiek závažným spôsobom mení život jednotlivca nakoľko je to ochorenie nevyliciteľné. Pacient je odkázaný na pomoc zdravotníkov, prístrojov. Dialýza je proces umelej filtrácie nahradzujúci činnosť obličiek, ktorý je realizovaný formou peritoneálnej dialýzy, alebo hemodialýzy, pričom dochádza k odstraňovaniu tekutín a spodín metabolizmu z ľudského organizmu. Ako liečebná metóda je indikovaná pri renálnej insuficiencii. Ide o ochorenie obličiek, kedy sú „metabolické poruchy základom väčšiny funkčných a morfológických zmien. Okrem porúch metabolizmu vody a elektrolytov sú v popredí zmeny energického metabolizmu s alteráciami v metabolizme sacharidov a lipidov.“ Keďže zlyhanie obličiek je život ohrozujúci stav, dlhodobá dialýza je pre pacienta nevyhnutné riešenie, pri ktorom sa telo zbavuje odpadových látok, ktoré obličky v dôsledku svojej nedostatočnosti nie sú schopné vylúčiť. Táto liečba je pre spoločnosť nákladná. Protiváhou je však takmer normálny život pacienta, často profesionálne aktívneho. Táto liečba môže trvať roky. Po zaradení do dialyzačnej liečby sa život klientov a ich rodín posúva kvalitatívne do úplne inej roviny. Okrem medicínskych dopadov sú v popredí aj nemedicínske faktory, pod ktorými chápeme dôsledky pre spoločenský a sociálny život.

Jednotlivec s chronickým zlyhaním obličiek a jeho rodina

Je známe, že chorý a jeho rodina sa s chorobou vyrovnávajú ťažšie keď ochorenie prichádza náhle a nečakane. Najčastejším dôvodom býva stres z novej situácie, vyvíja sa postupne

a zároveň sa umožňuje vyvíjať adaptačným pochodom. Rodina sa mobilizuje, všetci sa snažia akýmkoľvek spôsobom pomôcť, poskytnúť podporu. Niekedy dochádza k obmedzovaniu vonkajších kontaktov s okolím, na druhej strane zosilnie kontakt voči zdravotníkom, alebo iným osobám poskytujúcim starostlivosť ich rodinnému príslušníkovi. Keď choroba neprináša zlepšenie, trvá dlho môže to v rodine vyvolávať frustráciu, nakoľko sa ich to týka mnohými spôsobmi ako napr. obmedzovanie životného štýlu, perspektívy, voľného času a pod. Neprijemné pocity sú vo väčšine prípadov cenzurované, z obavy aby ich ventiláciou nespôsobili chorému komplikácie. Keď sa však tieto pocity nemôžu ventilovať inak nastáva v rodine pocit smútku, zlosti, beznádeje, viny, úzkosti. Rana osudu, ktorá dopadla na ich blízkeho im pripadá nespravodlivá a nezaslúžená. Priebeh adaptácie na chronické ochorenie obličiek je závislé hlavne na postihnutom jedincovi. Ako sa sám stavia k zmenám, nakoľko je schopný prijať zodpovednosť za seba, svoj stav a ako bude ďalej riadiť svoj život. Pasívny postoj, trvale depresívna nálada, odmietanie pomoci sú najčastejšie komplikácie, ktoré rodine komplikujú snahu angažovať sa na zlepšení a pomoci zdravotného stavu pacienta. Niekedy sa môže postihnutý vrátiť až na psychickú úroveň dieťaťa, kedy sa bude domáhať pozornosti nariekaním, smútkom, záchvatmi zlosti, odmietaním jedla, úmyselne nedodržiava diétne a liečebne postupy, môže mať samovražedné pokusy a pod. Zaradenie do dialyzačného programu znamená veľký životný zlom nielen pre samotného pacienta, ale aj pre celú jeho rodinu. Dobré domáce prostredie s dobre fungujúcimi vzťahmi, sociálnymi väzbami dokáže malé zázraky. Role a povinnosti dialyzovaného pacienta prechádzajú taktiež aj na rodinných príslušníkoch, ktorí prechádzajú fázami adaptácie, menia sa role partnera, či partnerky dialyzovaného člena rodiny. Adaptácia na chorobu je určovaná i rodinným štýlom a reagovaním na stres, ako je rodina zvyknutá riešiť konflikty, ako pracuje s emóciami, ako sa vyjadruje navonok, aké zaujíma postoje a pod. Nezanedbateľnou je otázka, kto z dospelých členov rodiny je postihnutý týmto ochorením. Ak je to matka, ktorá riadi chod domácnosti, riadi vzťahy v rodine, bola zamestnaná a pod. môže to rodinu značne ovplyvniť. Postihnutie otca sa v rodinách zvláda lepšie i keď to môže pre rodinu znamenať značné ekonomické ťažkosti. Skoro nikdy nemá rodina pri stretnutí sa s ochorením vyskúšané stratégie zvládania takejto situácie. Je nútená experimentovať, nachádzať nové riešenia s cieľom čo najprimeranejším spôsobom prijať chorobu. Veľmi dôležitým aspektom, ktorý ovplyvňuje

vysporiadanie sa so závažnou situáciou je dobrá vzájomná komunikácia medzi členmi. Rodina ako taká prežíva množstvo stresov, strachu, ako dopadne celý priebeh ochorenia, čo sa bude diať, či liečba prinesie očakávaný výsledok a podobne, je prítomná frustrácia najmä v dôsledku zmenenej finančnej situácie v dôsledku chronického ochorenia. Rodina pri stretnutí s chorobou je dezorientovaná podobne, ako aj pacient. Je veľmi dôležité, aby s rodinou, ako aj s chronicky chorým členom spolupracoval odborník, ktorý im pomôže nájsť tú správnu cestu a spôsob, ako sa so zložitou situáciou vyrovnáť a naučiť sa ju zvládnuť. Kríza, ktorá vznikla môže priniesť ešte pevnejšie zlúčenie rodiny, ale taktiež môže spôsobiť jej rozpad, nezvládnutie záťažovej situácie. Každá rodina má svoje špecifické možnosti, rezervy, preto je nutné aby sa takýmto rodinám dostávalo podpory vo forme odbornej zdravotnej, psychologickkej, ekonomickej pomoci.

Jednotlivec s chronickým zlyhaním obličiek a jeho pracovné uplatnenie

Práca je základná sociálna činnosť človeka, ktorou pretvára za pomoci nástrojov a strojov prírodné podmienky - uspokojuje materiálne, biologické a sociálne potreby človeka. Prácou človek získava moc, uznanie, prostriedky nevyhnutné k živobytíu. Z uvedeného vyplýva, že práca má významné postavenie v živote človeka. V prípade dialyzovaného pacienta, keď mu choroba značne zasiahla a zmenila život by bolo vhodné keby mohol pokračovať v zamestnaní. Z charakteru ochorenia je zrejmé, že jeho pracovná doba, prípadne i pracovná náplň musia byť upravené. Nemôže vykonávať fyzicky náročnú prácu, pretože má vplyvom liekov zníženú imunitu a je náchylnejší na infekcie. Práve kvôli spomenutým obmedzeniam majú títo pacienti veľký problém nájsť si vhodné zamestnanie. Problém zamestnávania chronicky chorých pacientov spočíva hlavne z postoja zamestnávateľov, ktorí nie sú ochotní prispôbiť pracovné podmienky zmeneným potrebám pacientov, ktorých zdravotný stav si vyžaduje realizáciu peritoneálnej dialýzy na pracovisku, alebo dochádzať na pravidelnú hemodialýzu do zdravotníckeho zariadenia. Príčinou býva slabá alebo žiadna motivácia zamestnávateľov k zamestnaniu zdravotne postihnutých. Tí pacienti, ktorí vykonávali ťažkú telesnú prácu, sú žiaľ nútení zmeniť zamestnanie, alebo odísť do invalidného dôchodku. Práca je pre nich príliš únavná a viedla by k zhoršovaniu ich zdravotného stavu.

Cieľ:

Cieľom príspevku je priniest pohľad pacientov s chronickým ochorením obličiek s následnou dialyzačnou liečbou na možnosti pracovného uplatnenia sa.

Výsledky:

Realizácia výskumu

Kvantitatívny výskum sme realizovali metódou dotazníka na dialyzačných strediskách spoločnosti B. BRAUN Avitum po celom Slovensku. Základný súbor pozostával z dialyzovaných pacientov, výber bol náhodný.

Kritéria pre výber sme zvolili nasledovne:

- medicínska dg. chronické renálne zlyhanie N 18.00 a liečba hemodialýzou, peritoneálnou dialýzou, transplantáciou
- vekové rozmedzie 20-90 rokov

Celý výskum sa uskutočnil na slovenských dialyzačných strediskách v mesiacoch marec – apríl 2011. Výskumná vzorka pozostávala z 244 respondentov. Priemerný vek respondentov bol 59,99 roka (rozptyl 22-86 rokov). Rozdaných bolo 280 dotazníkov, vrátilo sa 244, to predstavuje 87% návratnosť.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame stručný prehľad respondentov jednotlivých stredísk, priemerný vek a pohlavie.

Tabuľka č. 1 **Prehľad respondentov**

STREDISKO	MUŽ	ŽENA	PRIEMERNÝ VEK
Bratislava	25	17	62,07
Šaľa	12	13	62,80
Galanta	21	17	60,42
Topoľčany	10	8	61,35
Partizánske	21	17	53,35
Zvolen	13	13	58,45
D. Kubín	11	7	54,72
Námestovo	15	11	59,81
Trstená	11	7	66,97

Možnosti pracovného uplatnenia sa dialyzovaných pacientov uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č.2 V rámci možností svojho zdravotného stavu:

Odpoveď	Názor	Údaj %
môžem ešte pracovať	25	10,20%
som invalidný dôchodca	120	49,20%
som starobný dôchodca	99	40,60%

Väčšina klientov je dialyzovaná 2-3 krát týždenne po dobu 4-5 hodín, čo má za následok, že dialyzovaní klienti si ťažko udržia prácu, prípadne sa zamestnajú. Tab. č. 2 poukazuje 120 t.j. 49,2% respondentov odišla na invalidný dôchodok a iba 25 t.j. 10,2% respondentov má prácu. Dôvodom je častá neochota zo strany zamestnávateľov, zdravotný stav pacientov, nemožnosť vykonávať povolanie pred príchodom ochorenia.

Profesie, v ktorých sa mohli dialyzovaní pacienti uplatniť i po začatí liečby boli:

úradníci, administratívni pracovníci, manažéri, počítačové odvetvie, školstvo, súkromné podnikanie.

Následky straty zamestnania:

Ekonomické

Psychické problémy, nízka sebaúcta, nezáujem, apatia, depresívne stavy, vzťahové problémy s partnerom, poruchy spánku

Strata sociálnych kontaktov, sociálna izolácia

Záver

V príspevku sme chceli priniest pohľad pacientov s chronickým ochorením obličiek s následnou dialyzačnou liečbou na možnosti pracovného uplatnenia sa. Práca je základná sociálna činnosť človeka, ktorou pretvára za pomoci nástrojov a strojov prírodné podmienky - uspokojuje materiálne, biologické a sociálne potreby človeka. Prácou človek získava moc, uznanie, prostriedky nevyhnutné k živobytíu. Z uvedeného vyplýva, že práca má významné postavenie v živote človeka. V prípade dialyzovaného pacienta, keď mu choroba značne zasiahla a zmenila život by bolo vhodné keby mohol pokračovať v zamestnaní.

Z charakteru ochorenia je zrejmé, že jeho pracovná doba, prípadne i pracovná náplň musia byť upravené. Nemôže vykonávať fyzicky náročnú prácu, pretože má vplyvom liekov zníženú imunitu a je náchylnejší na infekcie. Práve kvôli spomenutým obmedzeniam majú títo pacienti veľký problém nájsť si vhodné zamestnanie

Pomoc vidíme v možnostiach vytvárania preventívnych programov na dialyzačných pracoviskách, v multiodborovej spolupráci a v spolupráci sociálnych pracovníkov v prospech dialyzovaných ľudí. Poradenské informačné centrá pre občanov so zdravotným postihnutím pri úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny poskytujú odbornú poradenskú podporu a pomoc občanom so zdravotným postihnutím, ktorí hľadajú zamestnanie, potrebujú sa zorientovať vo svojich možnostiach a predpokladoch pre prácu cez poznanie svojho zostatkového pracovného potenciálu pre prácu na základe podrobnej analýzy. V poradenských informačných centrách dostanú klienti odporúčenie vhodného druhu pracovnej činnosti, ktorú môžu vzhľadom na svoj potenciál vykonávať bez toho, aby došlo k zhoršeniu ich zdravotného stavu. Následne môžu doplniť resp. rozšíriť svoje zručnosti, ktoré podporia ich umiestnenie sa na trhu práce a úspešné zotrvanie na ňom.

Inú možnosť uplatnenia sa občana so zdravotným postihnutím v pracovnom procese prináša chránená dielňa alebo chránené pracovisko.

Bibliografické odkazy :

JACKULÍKOVÁ, M. 2009. Kvalita života u ľudí liečených hemodialýzou a kvalitatívna analýza životného príbehu. Diplomová práca, Bratislava: VŠZ a SP sv. Alžbety, 2009. 75 s.

JACKULÍKOVÁ, M. 2011. Výzvy sociálnej práce v Slovenskej republike vo vzťahu ku klientovis chronickým zlyhaním obličiek. Rigorózna práca, Bratislava: VŠZ a SP sv. Alžbety, 2011.151s.

MATOUŠEK, O. 1997. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.144 s. ISBN 80-85850-24-9

SULKOVÁ, S. ET AL. 2000. Hemodialýza. 1. vyd. Praha: MAXDORF, 2000.693 s. ISBN 80-85912-22-8.

<http://www.dialyza.sk/>

<http://bbraun-avitum.sk>

Kontaktná adresa:

PhDr. Martina Vnučáková

doktorand Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

BBRAUN Avitum s.r.o Trstená

jackma.jackulikova@gmail.com

ZADĽŽENOSŤ JEDNOTLIVCOV A RODÍN - FENOMÉN POSTMODERNEJ DOBY

Daniela Baková

Abstrakt

Príspevok poukazuje na problematiku zadlžovania jednotlivcov a rodín, dôvody zadlžovania, dopad na tento fenomén súčasnej doby, ale aj spôsob riešenia v súvislosti s poskytovaním dlhového sociálneho poradenstva.

Kľúčové slová

Dlh. Dlžník. Dlhové sociálne poradenstvo. Nebankový subjekt. Zadĺženie.

Abstract

Post refers to the issue of indebtedness of individuals and families, the reasons for indebtedness, the impact on the phenomenon of today, but also the choice of options in relation to the provision of social counseling debt.

Keywords

Debt. Borrower. Debt social counseling. Nonbank entity. Indebtedness.

Úvod

Súčasnú prognózu odhadujú zadĺženosť obyvateľstva na Slovensku na 66% DPH, ale napríklad vo Veľkej Británii je to 118% a v Španielsku 125%. Problémom je zníženie miezd strednej triedy a stagnácia miezd väčšiny. Žiť na dlh sa stalo v posledných rokoch akýmsi štandardom. Pikora (2012, s.65) upozorňuje, že nikdy nebolo ľudstvo tak zadĺžené ako dnes. Dlhujú jednotlivci, štáty, nadnárodné organizácie. Paradoxne dlh ako taký nie je v princípe problém. Ak vlastníme majetok, ktorý presahuje hodnotu dlhu, je to v poriadku. Problém nastane, ak všetko, čo máme, je na dlh. Rozdiel je v tom, na čo sa zadĺžime a nakoľko môžeme v prípade ťažkostí predmet zadĺženie speňažiť. Medzi zadĺženosťou a bohatstvom vydaným na úver je iluzórne znamienko rovnosti, bohatý je iba ten, kto má majetok väčší ako dlhy. Z hľadiska zadĺženosti nepredstavuje hypotéka alebo premyslená pôžička či úver veľké riziko. Ak domácnosti reálne zhodnotia príjmové toky finančných prostriedkov a starostlivo zvolia zodpovedajúci spôsob financovania, výšku pôžičky a poskytovateľa peňažných prostriedkov, hovoríme o zdravom dlhu. Aj v prípade zdravého zadĺženia však môže dôjsť k neočakávanej situácii, napr. strata zamestnania, vážna choroba či iné

nepredvídateľné okolnosti a preto by zdravé zadlžovanie nemalo byť podceňované. O nezdravom zadlžovaní vypovedá uzatváranie zmlúv bez dôkladného premyslenia následných vplyvov na súčasnú situáciu, emocionálny nátlak žiadateľov o pôžičku či úver. Dôvodom nezdravého zadlženia je tiež tieseň žiadateľov z dôvodu súdnych alebo mimosúdnych vymáhání a nátlakových postupov vymáhačských firiem, čo je pre žiadateľov značne stresujúce.

Zdravé a nezdravé dlhu podľa Syrovátkovej (2008, s.65-66) možno rozdeliť nasledovne:

1) Zdravé zadlženie

- požičanie peňažných prostriedkov alebo úveru pre riešenie krízovej životnej situácie,
- hypotéka,
- premyslená pôžička, úver alebo lízing,
- riešenie neočakávaných výdavkov rodiny, ktorých neuhradenie ohrozuje existenčnú situáciu rodiny.

2) Nezdravé zadlženie

- úver na nadštandardné (často zbytočné) vybavenie domácnosti,
- nezodpovedné sanovanie iného dlhu,
- získanie prostriedkov na predmety pre udržanie či nastolenie určitého sociálneho štatútu,
- pôžička alebo úver na uspokojenie neaktuálnej potreby (napr. získanie financií na dovolenku, aj keď dotknutá osoba nemá na splátky).

Zadlženosť slovenských domácností sa v posledných rokoch zrýchlila. Koniec 90. rokov 20. stor. zaznamenal mohutný nárast objemu bankových i nebankových úverov. Príčiny rastúcej zadlženosti sú jednak ľahšou dostupnosťou peňažných prostriedkov od bankových i nebankových spoločností, ich ústretovejší postoj ku klientovi, ďalej stabilnejšie a relatívne nízke úrokové miery, rast životnej úrovne, zmena životného štýlu a preferencií a v poslednej rade tiež názorové zmeny obyvateľstva na zadlženosť. Problémom nie je samotná zadlženosť, ale prudká dynamika rastu zadlženosti s čím súvisí celková všeobecná finančná a ekonomická "negratnosť" obyvateľstva. Zadlženosť našich domácností je oveľa vyššia, než uvádzajú oficiálne štatistiky. Dôvodom je, že oznamovacia povinnosť o vývoji zadlžovania sa podľa zákona vzťahuje len na bankové ústavy. Nebankové spoločnosti túto povinnosť zo zákona nemajú, do evidencie SNB sa teda nedostávajú pôžičky od rôznych fyzických osôb,

úžerníkov, dlhy na nájomných bytoch, dlhy na koncesionárskych poplatkoch. Keller (2005) rozpracováva myšlienku konzumu ako azylu pred nedimenzovanosťou dnešného sveta, kedy jediný pocit bezpečia bezbranným a zraniteľným ľuďom je ponúkaný cez rituály konzumného správania. Za tento zdanlivý pocit bezpečia zaplatíme zadlženosťou, hoci dôvodom nie je iba chamtivosť a malichernosť. Podľa Kellera (2005, s. 39), "Konzumný tovar všetkého druhu vytvára útulnú skutočnosť, ktorá je presne šitá na rozmery zákazníka". Každý, kto chce pôžičku či úver prijať, by si mal veľmi zväžiť výhody rýchleho obstarávania majetku či získanie nejakej služby, ktoré by mohli výrazne negatívne narúšať osobný či rodinný rozpočet práve nadmernými neuváženými splátkami. Dovolila by som si tu poukázať na úžeru, čo znamená, že niektorí veritelia požadujú po dlžníkoch úroky z pôžičiek, ktoré niekoľkonásobne prevyšujú zvyčajnú výšku úrokov požadovaných bankami i ďalšími subjektmi poskytujúcimi pôžičky. Pokiaľ takto vysoký úrok, s uvažovaním produktov s porovnateľnými parametrami a súvisiacich nákladov a rizík, požaduje veriteľ, zneužitím tiesne, neskúsenosti, rozumovej slabosti alebo rozrušenia dlžníka, dopúšťa sa trestného činu. V poradniach pre riešenie problematiky dlhov, sa zásadne odporúča, aby spotrebiteľ konal uvážlivo a výšku úrokov, popr. ďalších súvisiacich nákladov a poplatkov vyhodnotil vopred, nie až po podpise zmluvy. Orientovať sa hlbšie v problematike spotrebiteľských pôžičiek a úverov nie je jednoduché. Taktiež, by sme nemali podliehať agresívnej forme reklamy subjektov ponúkajúcich pôžičku a úver. Finančné problémy môžu mať pôvod v rodinných, zdravotných alebo emocionálnych ťažkostiach, prípadne k nim vedú. Každý má svoje túžby a prania, ale skutočnosť, že si všetko materiálne zaobstaráme hneď a bez ohľadu na svoje finančné možnosti, bohužiaľ v budúcnosti dokážu nemilo prekvapiť. Mať finančnú rezervu znamená, že sa nemusíme báť o svoju budúcnosť. Na chorobu, stratu zamestnania, poškodenie či stratu majetku budeme pripravení, bez toho, aby sme si museli požičiavať. Dôležité je dať si pozor aj na ročnú percentuálnu mier nákladov, podľa ktorého sa posudzuje výhodnosť pôžičky a ktorá môže byť značne mäťuca. Keď je napríklad pôžička inzerovaná s RPMN od 20%, možno očakávať, že skutočné RPMN uvedené v zmluve bude niekoľkonásobne vyššia. Do RPMN nie sú zahrnuté žiadne zmluvné pokuty, sankčné úroky pri nesplácaní či niektoré poplatky. Nutné je vedieť, koľko peňazí dostaneme v hotovosti a koľko budeme musieť celkom zaplatiť. To je, jediný spôsob, ako zistiť, či je pôžička výhodná. Od väčšiny veriteľov

dlžník dostane splátkový kalendár, kde je uvedené, koľko mesiacov sa bude pôžička splácať. Konečnú sumu možno vyčísliť, keď sa vynásobí počet mesiacov v tomto splátkovom kalendári s výškou splátky. V našej spoločnosti existuje vžitý predpoklad, že dlžníkmi sa stávajú ľudia, ktorí sú nezodpovední, ľudia s nízkymi príjmami, ľudia nezamestnaní či ľudia žijúci na okraji spoločnosti. Je to ale skutočne tak? Dovoľte mi poukázať na to, že existujú rôzne varianty príčin vzniku dlhových situácií. Najtypickejšie situácie tohto druhu sú, že sa jeden z manželov zadlží z akéhokoľvek dôvodu, bez vedomia druhého partnera. Hoci sa jedná o dlh vzniknutý konaním iba jedného z manželov, sú obaja manželia povinní plniť spoločné záväzky voči veriteľom.

Dlhy vzniknuté z ručenia za pôžičky sú ďalším príkladom dlhu nepriamo zavineného samotným dlžníkom. V prípade, že osoba, ktorá bola povinná splácať pôžičku, prestane túto svoju povinnosť plniť. Pokiaľ ani po písomnej výzve dlžník neuhradí dlh, dlžná suma je vymáhaná od ručiteľa, ktorý je povinný tento záväzok splatiť. Dlhy vzniknuté neplatením pokút, vznikajú nečinnosťou užívateľov. Pokuta, za jazdu mestskou hromadnou dopravou bez platného cestovného dokladu, môže pri postoji "mŕtveho chrobáka" spôsobiť veľký problém. Áno, spočiatku sa skutočne nič nedeje, po nejakej dobe však spolu s pokutou dlžník dostane rozhodnutie od súdu o exekúcii či platobný rozkaz s vyrubenú pokutou a vysokými úrokmi.

Typológia dlžníkov

Diferencovanie dlžníkov možno podľa Srvátkovej (2008, s. 61) rozdeliť do určitých špecifických skupín a kritérií podľa:

1) „Technickej delikvencie

- dlžník môže splatiť svoj záväzok, ale zabudol,
- dlžník zaplatiť chce, ale momentálne nemá peňažné prostriedky (nemá peniaze vôbec alebo má iba časť na úhradu dlhu), časová závislosť od príjmov (čaká na výplatu, zmena zamestnania, apod.),
- dlžník sa nachádza v situácii, kedy nie je možné prispôsobiť sa požiadavkám veriteľa,
- ostatné technické dôvody (napr. omyl pri platbe).

2) Vedomé neplatenie

- dlžník zaplatiť nemôže a svoju situáciu nerieši (dlhodobá finančná tieseň),
- dlžník zaplatiť nechce, nechcel ani o tom neuvažoval.

3) Ostatné

- dlžníci podľa úrovne finančnej gramotnosti,
- ľahkovážny a nezodpovedný dlžník,
- dlžník z objektívnych príčin-neschopnosť splácať z vyššej moci (ručiteľ, choroba, strata zamestnania),
- profesionálny dlžník.“

Podľa Oujezskiej (2009, s.8) sa najčastejšie stanú dlžníkmi:

- ľudia závislí na alkohole a drogách,
- patologickí hráči,
- ľudia spoločensky, ekonomicky a vzdelanostne slabší,
- ľudia žijúci konzumným spôsobom života,
- ľudia s poruchou osobnosti (psychopatologická štruktúra osobnosti),
- ľudia s duševným ochorením.
- ľudia, ktorí sa nenaučili byť samostatní a zodpovední za svoj život,
- ľudia, ktorí nedomýšľajú dôsledky svojich činov,
- ľudia, ktorí väčšinu života žili v minulom režime, a štát sa o nich vždy postaral,
- ľudia, ktorí sa rozhodujú impulzívne, skratkovito,
- ľudia, ktorí chcú za každú cenu uspokojiť potreby blízkych ľudí.

Lešková (2009, s. 76-81) v súvislosti s týmito kategóriami ľudí uvádza, že dlžníci postupne prepadajú do chudoby, z ktorej obvykle nie sú schopní sa vymaniť. Chudoba je v tomto prípade daná situáciou, v ktorej sa dlžníci pohybujú a čo je ešte závažnejšie, často je sociálne dedená a odovzdáva sa z generácie na generáciu. Je určitým stupňom nešťastia, resp. nevyhnutná daň pokroku spoločnosti.

Záver

Jednou z príčin vzniku dlhov v širokom spektre je aj pôsobnosť mnohých nebankových subjektov, ktoré ponúkajú rýchlu dostupnosť pôžičiek všetkým, bez ohľadu na solventnosť či bezdlžnosť klienta. Veľmi často sa dlžník z dôvodu nemožnosti splácať prvotné pôžičku, ďalej zadlžujú týmto spôsobom. Čiže požičia si na to, aby splatil predchádzajúcu nesplatenú pôžičku. Odtiaľ je už len krôčik k nekalým praktikám veriteľov a úzere. Dôsledky neplatenia dlhov vždy predstavujú väčšie či menšie komplikácie v živote dlžníka. V prípade neuhradenia

jednej splátky je možné ešte vzniknutý dlh uhradiť, napr. pôžičkou v rámci rodiny či od priateľov. Neuhradením viac splátok už vzniká veľká komplikácia. Riešením je komunikácia s veriteľom, vyjednaním dohody o posunutie splatnosti či dohodnutie reálneho splátkového kalendára zohľadňujúci možnosti dlžníka. Ak ale dlžník tento krok uskutočniť rokovania s veriteľom nepodnikne a nie je ochotný splácať svoje dlhy, potom veriteľ pristúpi na možnosť súdneho alebo mimosúdneho vymáhania svojich pohľadávok. Dlh sa navyše neustále zvyšuje, k nemu sa pridávajú úroky s omeškania a v prípade súdnych pojednávaní tiež súdne poplatky. Ak je nariadený výkon rozhodnutia (exekúcia), je dlh ešte navýšený o poplatky spojené s vykonaním exekúcie. V podmienkach SR možno poskytovať aj tzv. dlhové sociálne poradenstvo, v rôznych formách kde je rozhodujúce to, v akej fáze zadlženia sa klienti nachádzajú. Niektorým klientom môže byť poskytnuté poradenstvo v podobe jednej alebo viacerých konzultácií v kancelárii poradcu, iní klienti k riešeniu svojej finančnej situácie potrebujú dlhodobú spoluprácu a podporu buď dlhového poradcu alebo sociálneho pracovníka. Aj tu je možné uplatniť terénnu formu pomoci, ktorá sa uplatňuje v prirodzenom prostredí klientov, u ľudí žijúcich na okraji spoločnosti. Dlhové poradenstvo je charakteristické komplexným prístupom k užívateľovi služby a k jeho situácii. Komplexný prístup sa vyznačuje v prvom rade posudzovaním celej životnej situácie dlžníka a tým teda zvažovaním vplyvov riešení všetkých oblastí jeho života.

Zoznam bibliografických odkazov

- KELLER J. *Až na dno blahobytu*. EarthSave CZ s.r.o. 2005. 132 s. ISBN 80-903085-7-0.
- LEŠKOVÁ, L. *Polia sociálnej práce. Vybrané kapitoly II*. Košice: Vienala, 2009. 165 s. ISBN 978-80-89232-55-0.
- PIKORA, V. – ŠICHTAŘOVÁ, M. *Nahá pravda aneb Co nám neřekli o našich penězích a budoucnosti*. Praha : NF Distribuce s.r.o., 2012. 256 s. ISBN 978-80-260-2811-6.
- SYROVÁTKOVÁ, Š. – MACHALÍČEK, J. – CHRISTOVÁ, J. *Dluhová problematika*. Informační brožura. Člověk v tísní, o.p.s. 2008. 111 s. ISBN 978-80-86961-28-6.
- OUJEZSKÁ, E. *Zadlužování v Jihomoravském kraji*. In: BAJER, P. *SPES pomáhá zadluženým domácnostem a nabízí finanční poradenství* IN: Sociální práce se zadluženými 2/2009, časopis Sociální práce, s. 8. ISSN1213-6204.

Kontakt

PhDr. Daniela Baková, PhD.
Fakulta sociálních štúdií
Vysoká škola Danubius, s.r.o.
Richterova ul. 1171, 925 21 Sládkovičovo
mail:danielabakova@gmail.com

VPLYV NEZAMESTNANOSTI NA RODINU

Viera Rentková

Abstrakt

V súčasnej sociálnej politike je kladený dôraz predovšetkým na to, aby jej nástroje umožňovali adresné riešenie konkrétnych sociálnych situácií u jednotlivcov či sociálnych skupín. Nezamestnanosť ako dôsledok fungovania trhu práce je nesporne jedným z najdôležitejších problémov súčasného sveta, a preto príspevok hovorí aj o ekonomických, sociálnych, psychických dôsledkoch nezamestnanosti. K znevýhodneným skupinám na trhu práce patria tí, ktorí sú absolventmi škôl a nenašli si prvé pravidelne platené zamestnanie, občania so zdravotným postihnutím, občania starší ako 50 rokov veku, dlhodobo nezamestnaní, rodičia starajúci sa najmenej o tri deti do skončenia povinnej školskej dochádzky alebo osamelý rodič starajúci sa aspoň o jedno dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky a pod. Osobitne sa práca venuje rodine s ťažko zdravotne postihnutým človekom a sociálnej situácii rodiny, ktorá sa pravdepodobne nachádza hlboko pod hranicou chudoby a riešeniu ich situácie.

Kľúčové slová: dôsledky nezamestnanosti; nezamestnanosť; občan s ťažkým zdravotným postihnutím; príspevok na opatrovanie; trh práce

Úvod

Sociálne vylúčenie hodnotíme ako nežiaduce, pretože môže znížiť blahobyt jednotlivca či sociálnej skupiny, ale môže byť aj porušením sociálnej rovnosti (Palovičová, 2014, s. 102) Sociálna exklúzia je proces, v ktorom sú určití jednotlivci vytláčaní na okraj spoločnosti. Stáva sa tak z rôznych dôvodov, najmä z nedostatku vlastných základných kompetencií alebo v dôsledku diskriminácie. Toto ich vzdiaľuje až izoluje od zamestnania, príjmu a príležitosti vzdelávania.

Obmedzené možnosti napájania sa na vonkajšie zdroje pomoci a podpory spôsobené okrem iného neschopnosťou aktivizovať vlastné interné zdroje a zdroje vlastnej rodiny tak často spôsobujú bezmocnosť a nemožnosť riadiť a kontrolovať rozhodnutia, ktoré majú dosah na ich každodenný život.

Sociálna exklúzia nesie riziko marginalizácie a vylúčenia pre jednotlivcov i celé skupiny vo viacerých oblastiach života. Výrazným sprievodným javom sociálnej exklúzie a limitujúcim faktorom sociálnej inklúzie je chudoba a jej riziká.

Ukazovatele, ktoré sa vzťahujú k chudobe: zamestnanie, vzdelanie a miesto, kde daná rodina alebo jedinec žije, ale i vzťah k trhu práce, štruktúra rodiny a kvalita rodinného prostredia, pričom prítomnosť týchto faktorov výrazne zvyšuje riziko medzigeneračnej reprodukcie chudoby.

Zamestnanie a pracovné uplatnenie nepochybne patria k základným potrebám človeka, pretože práca je určujúca pre ekonomický a sociálny status jedincov a ich rodín. Politikou zamestnanosti štát prispieva k podpore rovnováhy na trhu práce a k obmedzeniu nezamestnanosti. Nezamestnanosť ako dôsledok fungovania trhu práce je nesporne jedným z najdôležitejších problémov súčasného sveta. K jej riešeniu je potrebné mať k dispozícii celú informačnú databázu potrebných údajov, napr. koho sa nezamestnanosť týka, ako dlho trvá, aká je jej miera, aké sú predpoklady pre jej riešenie vrátane finančných zdrojov a pod.

1.1. Ekonomické, sociálne, psychické dôsledky nezamestnanosti

Z vyššie uvedeného textu vyplýva, že nezamestnanosť môže mať okrem negatívnych dôsledkov vplyv na realizáciu zmien v štruktúre ekonomiky tým, že podporuje flexibilitu a motiváciu pracovnej sily. V reálnom hodnotení dôsledkov nezamestnanosti prevažujú negatívne dôsledky nezamestnanosti a podľa V. Krebsa sú dvojakého charakteru:

Ekonomické

Ekonomika nevyrába toľko produkcie, koľko je schopná vyrábať. Faktické HDP je svojou úrovňou pod hodnotou potenciálneho HDP. Prepád HDP ovplyvňuje nielen rozpočtové možnosti ekonomiky, ale i možnosti sociálnych transferov.

Sociálne

a) vplyv na životnú úroveň - strata príjmu, život z dávky v nezamestnanosti znamená pokles životnej úrovne a finančné ťažkosti aj pre celú rodinu.

O. Matoušek upozorňuje na skutočnosť, že strata sociálneho statusu (profesia, prestíž profesie, podiel na moci, vzdelanie, veľkosť príjmu, životný spôsob) a prijatie statusu nezamestnaného je verejnosťou vnímané ako podradné, pretože nie je schopný naďalej

udržiavať svoju doterajšiu spoločenskú pozíciu a ani ju svojmu okoliu nepotvrďuje očakávaným životným štandardom.

Sociálna rola nezamestnaného kladie naňho i požiadavky inštitucionálneho charakteru - plnenie povinností evidovaného uchádzača o zamestnanie. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 305, 306)

V. Krebs poukazuje aj na sociálne dôsledky nezamestnanosti z pohľadu vplyvu na rodinu.

b) vplyv na rodinu - nezamestnanosť vedie aj k narušeniu rodinných zvyklostí, mení pozíciu nezamestnaného v rodine, obmedzuje sociálne kontakty rodiny (sociálna izolácia - strata spoločných záujmov, v spoločenskom rebríčku nezamestnaný klesol) aj jej výchovnú funkciu.

c) vplyv na štruktúru a vnímanie času - nezamestnanosť narúša obvyklý denný režim, časovú štruktúru dňa; čas je vyplňaný nežiaducimi aktivitami (neúčelné sledovanie televízie, alkoholizmus, kriminalita). (Krebs, 2007, s. 295, 296)

Za pozornosť stojí nielen úpadok v štruktúre času, ale aj v obsahu jednotlivých aktivít. Nezamestnaní trávia čoraz viac času pasívnejším spôsobom. Medzi nezamestnanými sú v menšine ľudia, ktorí majú čo robiť, rozvíjajú svoje koníčky a pod., a jediným obmedzením im je nedostatok finančných prostriedkov. O. Matoušek upozorňuje na skutočnosť, že u väčšiny ľudí nezamestnanosť frustruje potrebu aktivity, rovnako ako aj sebarealizácie. S tým súvisí zníženie pozitívneho sebahodnotenia a sebaúcty. Nenaplnené zostávajú i potreby citovej istoty, bezpečia, otvorenej budúcnosti.

Psychické

Niektorí ľudia sa vyrovnávajú s nezamestnanosťou lepšie, iní horšie, záleží na individuálnych postojoch, ekonomickom zázemí, s nezamestnanosťou sa ľahšie vyrovnávajú tí, ktorí sú nezamestnaní kratšie a s predchádzajúcim zamestnaním neboli spokojní, tí, ktorí sú adaptabilnejší.

O. Matoušek hovorí, že nezamestnanému v porovnaní s minulosťou môžu chýbať podnety. Upozorňuje na fakt, že nuda je jeden z najhoršie prežívaných stavov sprevádzajúcich nezamestnanosť. Tvrdí, že sa jej ubránia ľudia reagujúci na stav nezamestnanosti presným dodržiavaním rovnakého denného režimu, ako mali, keď chodili do zamestnania. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s. 304)

1.2. Nezamestnanosť ako sociálna udalosť

Nezamestnaní sú vystavení najväčšiemu riziku chudoby. Podľa údajov uvedených v Operačnom programe Zamestnanosť a sociálna inklúzia až 74% domácností s deťmi závislými od vyživovacej povinnosti rodičov, pokiaľ v nich nikto nepracoval, sa nachádzalo v riziku chudoby.

Silná korelácia existuje aj medzi vzdelaním, nezamestnanosťou a chudobou – zaťaženosť obyvateľstva chudobou výrazne klesá s dosiahnutým vzdelaním.

Životy detí sú veľmi významne ovplyvnené okolnosťami života rodičov, akými sú napr. ich vzdelanie a príjem. Je významný vzťah medzi výsledkami dieťaťa v škole a socio-ekonomickým prostredím, odkiaľ pochádza. Miera rizika chudoby detí vo veku od 0 do 15 rokov bola napríklad v roku 2004 podľa výsledkov zisťovania na úrovni 18,4% (16,0 % v roku 2005), mladých ľudí od 16 do 24 rokov na úrovni 16,8% (14,1% v roku 2005). Najmenej rizikovým prostredím boli z pohľadu rizika chudoby a sociálneho vylúčenia domácnosti s oboma rodičmi. Vysokému riziku chudoby čelia jednorodičovské rodiny (matky s deťmi) a úplné rodiny s tromi a viac deťmi. Domácnosti s deťmi čelili všeobecne vyššiemu riziku chudoby ako domácnosti bez detí. (Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia, 2007, s. 54)

Ekonomické dôsledky nezamestnanosti pociťujeme vtedy, keď ekonomika nevyrába toľko produkcie, koľko je schopná vyrábať. Sociálne dôsledky sa prejavujú vplyvom na životnú úroveň, na rodinu, na štruktúru a vnímanie času. O. Matoušek hovorí, že nezamestnanému v porovnaní s minulosťou môžu chýbať podnety. Upozorňuje na fakt, že nuda je jeden z najhoršie prežívaných stavov sprevádzajúcich nezamestnanosť. Tvrdí, že sa jej ubránia ľudia reagujúci na stav nezamestnanosti presným dodržiavaním rovnakého denného režimu, ako mali, keď chodili do zamestnania.

Sociálnym vylúčením najviac ohrozené skupiny na Slovensku sú tieto cieľové skupiny opatrení sociálnej inklúzie: marginalizované rómske komunity, ľudia bez domova, migranti, zdravotne postihnuté osoby, drogový a inak závislí, prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, neúplné (jednorodičovské) rodiny.

1.3. Rizikové skupiny

Nezamestnanosť neohrozuje rovnakou mierou všetky skupiny obyvateľstva. Tie skupiny ľudí, ktorí sú evidovaní na úradoch práce ako uchádzači o zamestnanie, resp. záujemcovia o zamestnanie sa nezaraďujú k rizikovým skupinám. K znevýhodneným skupinám patria tí, ktorí sú absolventmi škôl a nenašli si prvé pravidelne platené zamestnanie, občania so zdravotným postihnutím, občania starší ako 50 rokov veku, dlhodobo nezamestnaní, rodičia starajúci sa najmenej o tri deti do skončenia povinnej školskej dochádzky alebo osamelý rodič starajúci sa aspoň o jedno dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky, občania, ktorí neskončili sústavnú prípravu na povolanie na strednej škole atď. U týchto skupín je strata zamestnania pravdepodobnejšia a tiež je ťažšie nájsť si pracovné miesto. Pozrieme sa na prípad ťažko zdravotne postihnutého jednotlivca, u ktorého, čo sa týka sociálnej situácie rodiny, tá sa pravdepodobne nachádza hlboko pod hranicou chudoby.

1.4. Prípadová štúdia

Prípadová štúdia spadá do problematiky etiky sociálnej služby. Sociálne služby patria do práva sociálneho zabezpečenia, sú sociálnym právom občana. Dodržiavanie ľudských práv v sociálnych službách je indikátorom kvality. Predstava dobrého života nie je možná bez ochrany človeka, bez toho, aby boli dodržiavané, uplatňované, chránené a kontrolované ľudské práva ľudí, ktorí sú odkázaní na sociálne služby, dôstojnosť ich života a hodnota ľudských bytostí, a to na základe komplexného a interdisciplinárneho riešenia problematiky. (Malpas, Lickiss, 2007, s 81) Ako vytvoriť systém starostlivosti, ktorý bude rešpektovať rozmanitosť ľudských potrieb a ľudskú dôstojnosť? Napríklad v USA požadujú mnohé zákony týkajúce sa ľudí s mentálnym postihnutím vytváranie individuálnych podporných plánov, ktoré sa môžu vytvárať práve pomocou Rámca kvality života. (Wang, M., Schalock, R.L., Verdugo, M.A. & Jenaro, C., 2010, s. 229- 230)

Pokúsili sme sa o identifikáciu prípadu ako morálnej dilemy, či v prípade ťažko zdravotne postihnutého syna napojeného na dýchací prístroj je potrebné prioritizovať domácu starostlivosť prepojenú na komunitnú starostlivosť a kompenzovanie uvedených sociálnych dôsledkov zdravotného postihnutia alebo pobytovú starostlivosť?

Základné údaje z prístupných zdrojov hovoria, že ide o 4 člennú úplnú fungujúcu rodinu, matka má 43 rokov, je doma so synom, podľa dostupných informácií žije z 300 eur,

pravdepodobne nemá ani príspevok na opatrovanie, otec má 46 rokov, pracuje v strážnej službe, v blízkej dobe bude nezamestnaný, majú 9-ročného syna a ťažko zdravotne postihnutého syna, ktorý má 22 rokov. Čo sa týka sociálnej situácie rodiny, tá sa pravdepodobne nachádza hlboko pod hranicou chudoby. Hranica chudoby v r. 2014 podľa štatistík pre 4-člennú rodinu s 2 deťmi do 14 rokov bola 729 euro. (Správa o sociálnej situácii obyvateľstva za r. 2014. Príloha ku kapitole 4. Tabuľka č.1. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/analyticke-centrum/sprava_o_socialnej_situacii_obyvatelstva_za_rok_2014.pdf)

Nie zanedbateľnú položku tvoria zvýšené náklady na život pre ležiaceho ťažko zdravotne postihnutého občana, napr. podložky, kedy nestačí predpísané množstvo lekárom a na prevenciu dekubitov potrebné krémy, dezinfekčné peny, a aj náklady na každodenné pranie, úpravu šatstva.

Na základe toho, že ide o ťažko zdravotne postihnutého občana, u ktorého je predpoklad, že vníma okolie, že je spôsobilý na právne úkony predpokladáme, že z jeho zdravotného postihnutia vyplývajú tieto sociálne dôsledky. V oblasti mobility a v oblasti nevyhnutných životných úkonov má zníženú pohybovú schopnosť samostatne sa premiestňovať v dôsledku narušenia telesných funkcií. Na mechanickom vozíku sa pohybuje v sprievode inej osoby. Je odkázaný na pomoc inej fyzickej osoby pri všetkých sebaobslužných úkonoch, pri stravovaní, pitnom režime, osobnej hygiene, obliekaní, vyzliekaní a pri všetkých úkonoch starostlivosti o svoju domácnosť. Vyžaduje nepretržitý dohľad. V oblasti komunikácie má ťažkosti s artikuláciou v dôsledku ťažkého telesného postihnutia. Jeho prania sú pravdepodobne zisťované metódou podporovaného rozhodovania. V oblasti základných sociálnych aktivít potrebuje pomoc inej fyzickej osoby a nepretržitý dohľad pri všetkých sociálnych aktivitách. Žije v spoločnej domácnosti s rodičmi. Akým spôsobom sú uvedené sociálne dôsledky kompenzované, nie je nám známe. On sám a jeho rodina vidia zvýšenie kvality života v rozvoji nezávislosti na základe zváženia potrieb, čo je podmienené jeho práním zostať súčasťou prirodzeného miestneho spoločenstva.

Je potrebné nájsť najvhodnejšie riešenie, v ktorom budú zohľadnené osobné preferencie a životný štýl jednotlivca.

Alternatívy riešenia

- domáca starostlivosť prepojená na komunitnú starostlivosť a podporu vrátane kompenzovania uvedených sociálnych dôsledkov zdravotného postihnutia založená na právach a zameraná na výsledky odvodených z osobných preferencií a životného štýlu jednotlivca
- pobytové zariadenia sociálnych služieb

Vyriešenie dilemy zdôvodnením voľby jednej alternatívy

Morálne najoptimálnejšia alternatíva pre vyriešenie dilemy v rodine ťažko zdravotne postihnutého muža je prvá alternatíva. Z pozície etiky cnosti rodina ťažko zdravotne postihnutého muža si zachováva tvár tým, že koná na základe určitých prijatých hodnôt, cností, čestne, spravodlivo, morálne citlivo, je schopná reagovať na jeho prania a potreby, ba chápe poskytovanie kvalitnej starostlivosti ako cnosť a prejavuje morálnu citlivosť, ktorá je súčasťou ich morálneho charakteru. Z pohľadu etiky ľudských práv rodina rešpektuje právo muža na nezávislý spôsob života a na život v komunite. On sám a jeho rodina vidia zvýšenie kvality života v rozvoji nezávislosti na základe multidisciplinárneho zváženia potrieb, čo je podmienené jeho práním zostať súčasťou prirodzeného miestneho spoločenstva. Rodina považuje ťažko zdravotne postihnutého syna a brata za prínos pre ňu i spoločnosť, za morálne obohatenie. Rodina sa opiera a recipročne funguje s integrovanou komunitnou starostlivosťou, v ktorej je koordinovaná spolupráca medzi sektorom zdravotníctva a sociálnej starostlivosti, a tiež podporou vrátane kompenzovania uvedených sociálnych dôsledkov zdravotného postihnutia založenou na právach a zameranú na výsledky odvodených z jeho osobných preferencií a životného štýlu. Z aspektu etiky diskurzu je ochotná zapojiť sa do celospoločenskej diskusie, kde by prezentovala svoj štýl fungovania tak, aby napomohla zdôvodneniu dôležitosti komunitných služieb pre samostatné bývanie a usporiadanie života tak, aby sa užívateľom umožnilo vybrať si z možností a mať väčšiu kontrolu nad životom. Z aspektu utilitarizmu charakterizujeme túto teóriu tiež ako založenú na beneficencii, to je, že teória chápe moralitu primárne v zmysle, kde je cieľ propagovať blaho. Sociálny princíp prezentuje šťastie všetkých, ktorých sa dotýka.

V tomto komunitnom prostredí je to najoptimálnejšie riešenie, kedy sa vytvorí systém starostlivosti a podpory, ktorý bude rešpektovať rozmanitosť ľudských potrieb a ľudskú dôstojnosť vychádzajúci z jeho preferencie zostať súčasťou prirodzeného miestneho spoločenstva.

Záver

Na záver možno povedať, že problémom v dennej starostlivosti je, že nie je zavedený príspevok na starostlivosť. Základným nástrojom finančného zabezpečenia potrieb osôb so zdravotným postihnutím a osôb, ktoré z dôvodu dlhodobu nepriaznivého zdravotného stavu potrebujú pomoc inej osoby pri zabezpečení sebestačnosti, sa v západných krajinách stal príspevok na starostlivosť ako štátna dávka. Cieľom jeho zavedenia ako nového nástroja zabezpečenia sociálnych služieb je posilniť kompetencie a autonómiu osôb závislých na pomoci inej osoby tak, aby si každý individuálne mohol zvoliť pre neho najefektívnejší spôsob zaistenia potrieb a zaistiť slobodnú voľbu spôsobu zabezpečenia sociálnej služby. Problémom je tiež, že na osobnú asistenciu nie je právny nárok a že asistenciu nemôžu získať ľudia zbavení svojprávnosti. Dôvodom hľadania najpriateľnejšieho riešenia príspevku na starostlivosť nie sú len ekonomické aspekty, ale ide predovšetkým o priblíženie života zdravotne postihnutých ľudí a seniorov normálnemu životu podporovaného domácou starostlivosťou prepojenou na komunitnú starostlivosť a podporu vrátane kompenzovania uvedených sociálnych dôsledkov zdravotného postihnutia sociálnymi službami. Primárne sa dáva dôraz na práva osôb so zdravotným postihnutím a seniorov a s tým spojené ich právo na autonómiu. Realizácia tohto práva znamená, že nový spôsob financovania sociálnych služieb má naplňovať všetky základné atribúty sociálnej politiky, tj. chrániť občanov v sociálne nepriaznivej situácii, pretože táto ochrana prispieva k odstráneniu alebo zmierneniu dôsledkov vyplývajúcich z určitých sociálnych, rodinných alebo životných udalostí, zabezpečiť dôstojné životné podmienky pre všetkých a ich rovnaké šance, vyrovnávať alebo zmiernovať rozdiely v životných podmienkach sociálnych aktérov a vytvárať podmienky pre integráciu ľudí odkázaných na sociálne služby do spoločnosti, zabezpečovať ich materiálnu pohodu vrátane finančného stavu, zamestnanosti, bývania. Súčasne užívateľ má mať vytvorené podmienky na to, aby mal možnosť učiť sa a rozvíjať schopnosť rozhodovania. Právo voľby a

rozhodovania pre osoby so zdravotným postihnutím presadzuje aj Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. V článku 12 týkajúcom sa rovnosti pred zákonom sa odráža posun v prístupe k osobám s mentálnym či psychosociálnym postihnutím. Nastoľuje sa tu požiadavka opustiť v legislatíve myšlienku náhradného rozhodovania a nahradiť ju podporovaným rozhodovaním, ktoré vychádza z predpokladu, že každá osoba je schopná sa rozhodnúť, môže k tomu však potrebovať väčšiu alebo menšiu mieru podpory. Prijímateľ sociálnej služby tak získava právo prijímať vlastné rozhodnutia. Poskytovateľ sociálnej služby má vytvárať podmienky, aby prijímateľ mal možnosť učiť sa a rozvíjať schopnosť rozhodovania. (Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, 2010, s. 1170)

Zoznam bibliografických odkazov:

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Zbierka zákonov SR č. 317/ 2010, Príloha k čiasťke 122. [online, cit. 30.1.2016]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/legislativa/socialna-pomoc-podpora/dohovor-osn-pravach-osob-so-zdravotnym-postihnutim-opcny-protokol-sk-aj.pdf>

KREBS, V.2007. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 505 s., ISBN 978-80-7357-276-1

MALPAS, J., LICKISS, N. 2007. *Perspectives on Human Dignity. A Conversation.* Dordrecht: Springer. 239 s., ISBN 978-1-4020-6280-3

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. KOLÁČKOVÁ, J. 2005. Sociální práce v praxi, Praha: Portál, 352 s., ISBN ISBN 978-80-7367-818-0

Sektorový operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, 2007

Správa o sociálnej situácii obyvateľstva za r. 2014. Príloha ku kapitole 4. Tabulka č. 1. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/analyticke-centrum/sprava_o_socialnej_situacii_obyvatelstva_za_rok_2014.pdf

WANG, M., SCHALOCK, R.L., VERDUGO, M.A. & JENARO, C. 2010. Examining the factor structure and hierarchical nature of the quality of life construct. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 115 (3), 218 – 233 s., ISSN: 1944–7515

Kontakt :

PhDr. Viera Rentková

Univerzita Mateja Bela, Filozofická fakulta

Katedra etiky a aplikovanej etiky

Tajovského 40, 97401 Banská Bystrica

E-mail: viera.rentkova@gmail.com

Nezamestnanosť ako negatívny jav a nepriaznivý spoločenský stav

Jarmila Bordáčová, Andrea Gálová

Abstrakt: Vznikla nezamestnanosť sama alebo ju vytvorili ekonomické podmienky priemyselnej revolúcie? Vznikla ako dôsledok trhového hospodárstva.

V krajinách Európy sa problém nezamestnanosti objavil začiatkom 19. storočia, spočiatku bol však iba prechodnou záležitosťou.

Nezamestnanosť sa považuje za vážny problém, krajiny ho musia riešiť pomocou rôznych ekonomických a sociálnych nástrojov.

Kľúčové slová: nezamestnanosť, sociálne dôsledky, chudoba, sociálna pomoc, podpora.

Abstract: Established unemployment itself or it created the economic conditions of the industrial revolution? It was created as a result of a market economy.

In European countries the unemployment problem emerged in the early 19th century, but was initially only a transient affair.

Unemployment is considered a serious problem, the country must be addressed through a variety of economic and social instruments.

Key words: unemployment, social consequences, poverty, social assistance, support.

Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá dňa 10. 12. 1948 v článku 23 vyhlasuje, že „každý má právo na prácu, na slobodnú voľbu povolania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu proti nezamestnanosti.“

Právo na prácu patrí medzi najzákladnejšie prirodzené práva človeka v spoločnosti.

Ústava SR v článku 35 garantuje občanom právo na prácu, štát v primeranom rozsahu hmotne zabezpečuje občanov, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu toto právo vykonávať, ako aj každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň.

Právo na prácu nachádzame v mnohých medzinárodných a národných právnych dokumentoch, ako je spomínaná Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach prijatý OSN r. 1966, ktoré vstúpilo do platnosti roku 1976, ďalej Encyklika Laborem Exercens (o ľudskej práci) zo dňa 14.09.1981. Na Slovensku sa začala výrazne prejavovať pri prechode štátom riadenej ekonomiky na trhové hospodárstvo po spoločensko – politických zmenách v roku 1989.

Prvá evidencia nezamestnaných občanov sa začala viesť vo februári roku 1990. Vznik samostatnej SR vyvolal potrebu uzatvoriť bilaterálne medzištátne dohody s tendenciami zahraničnej politiky SR, a tak napomôcť mobilite občanov za prácou.

V značnej miere nezamestnanosť ovplyvňuje aj demografická štruktúra obyvateľov, rozvoj nezamestnanosti je diferencovaný v závislosti od sociálno – demografického zloženia obyvateľstva daného regiónu, ako aj stupňom rozvoja a sústredenia podnikateľských aktivít, ktoré úzko súvisia s ekonomickým rozvojom, pre ktorý musia byť vytvorené priaznivé podmienky v regiónoch.

Demokratickosť vyplýva zo slobodnej voľby zamestnanosti a voľného pohybu za prácou. Hlavným atribútom znižovania miery nezamestnanosti sa javí regionálna politika trhu práce. Trh práce musí vychádzať z trendov pri formovaní trhu práce v EÚ a musí v sebe obsiahnuť atribúty rozvíjania regionálnych trhov práce.

Nové, ekonomické, hospodárske podmienky priniesli veľké rozdiely jednotlivých regiónov, ktoré súviseli s odvetvovou štruktúrou.

Jednotlivé profilácie odvetví podnikov sú rozmiestnené v SR nerovnomerne a zväčša v regiónoch dominuje niektorá odvetvová štruktúra.

Rozdiely v odvetvovej štruktúre, nedostatočná mobilita pracovnej sily a nedostatočná informovanosť o voľných pracovných miestach, pracovných príležitostiach v regiónoch, nepružnosť na trhu s bytmi ovplyvňuje nezamestnanosť.

Z pohľadu riešenia problémov nezamestnanosti hlavnú úlohu zohráva štát, ktorý prijíma účinné opatrenia prostredníctvom legislatívy. Hlavnou úlohou štátu prostredníctvom zákona je regulovanie zamestnanosti.

Politika zamestnanosti je súčasťou národno-hospodárskych politík, ktorá má riešiť nepriaznivé následky reforiem, ktoré sa dotýkajú občana.

Úlohou miest a obcí je vytváranie priaznivých podmienok pri uplatňovaní regionálnej politiky.

Túto úlohu je potrebné zabezpečiť, aby sa znížila regionálna diferenciácia jednotlivých regiónov.

Pri realizovaní a uplatňovaní politiky zamestnanosti sa stretávajú záujmy zamestnancov a zamestnávateľov.

Hlavnou úlohou odborov pri formovaní trhu práce je tripartitné rokovanie a uzatváranie generálnych dohôd, ktoré sa dotýkajú obhajoby práv a záujmov zúčastnených v pracovnej a sociálnej oblasti.

Zo psychologického hľadiska môže viesť nezamestnanosť k efektom návyku s nebezpečnými vedľajšími účinkami a dlhodobými následkami, ktoré sa potom iba ťažko dajú odstrániť.

Vo všeobecnosti sa chápe strata zamestnania ako krízová životná situácia spojená s nízkou životnou úrovňou, rezignáciou a pesimizmom.

Pojem nezamestnaný evokuje dojem, že ide o človeka, ktorý nič nerobí a žije zo sociálnych dávok na úkor ostatných.

Preto je dôležitá individuálna príprava na možnosť straty zamestnania, teda žiť a pracovať v podmienkach určitej neistoty.

Strata zamestnania je jednou z najzávažnejších situácií v živote človeka a jeho rodiny. Preto sa záchranná sociálna sieť sústreďuje predovšetkým na riešenie problémov, ktoré súvisia s nezamestnanosťou.

Dôležité je presné určenie výšky minimálnej mzdy zamestnancov, poskytovanie finančných alebo iných podpôr jedincom a rodinám s deťmi, pozornosť venovaná občanom žijúcim v chudobe alebo poberajúcim nízke dôchodky, či občanom so zdravotným postihnutím, ktorých sa nezamestnanosť dotkla, či dotýka.

Záchranná sociálna sieť by mala byť vytváraná ako aktivizačný a pružný systém sociálnych opatrení, ktorý reaguje na zmeny v reálnom živote človeka.

Riešenie extrémnej regionálnej nerovnováhy na trhu práce sa v posledných rokoch stáva jedným zo základných problémov regionálnej politiky na Slovensku.

Regionálne disparity v miere nezamestnanosti sa stále pohybujú v spoločensky neakceptovateľných, príliš vysokých, až extrémnych polohách a skrývajú v sebe potenciálne nebezpečenstvo sociálneho pnutia, respektíve zvýšené úniky evidovaných nezamestnaných do tieňovej ekonomiky.

V rokoch 2000 a 2001 bola regionálna polarizácia na trhu práce čiastočne zmiernená masívnym uplatňovaním verejnoprospešných prác.

Priestorom na vznik nerovností v individuálnej rovine je trh práce, kde sa stretáva ponuka a dopyt po pracovnej sile, a tým sa zakladá i štruktúra jej socio - ekonomického postavenia.

Trh práce predstavuje na jednej strane ponuku pracovných miest, teda trh pracovných príležitostí a na druhej strane ponuku pracovných síl.

V ideálnom prípade jedno do druhého zapadne, alebo nastane konsenzus medzi ponukou pracovných miest a ponukou pracovných síl.

Existujúcu nevyváženosť, resp. napätie vzťahov ponuky a dopytu na slovenskom trhu práce, ktoré možno historicky datovať do začiatku 90. rokov minulého storočia, nadobudlo určité stabilné črty, ktoré predurčili sociálne rozvrstvenie spoločnosti s nadväznosťou na príjmovú štruktúru a využitie existujúceho ľudského kapitálu.

Platená práca však automaticky negarantuje ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením.

Ak sa za výlučný mechanizmus prevencie vzniku, pretrvávania a reprodukcie chudoby považuje trh práce, neberie sa do úvahy skutočnosť, že trh práce je segmentovaný a existujú v ňom pracovné miesta s nízkym ohodnotením, alebo pokryté sociálnou ochranou a s nevyhovujúcimi pracovnými podmienkami.

Až reálne pocítenie dôsledkov, ktoré spôsobuje nezamestnanosť, zmenilo zmýšľanie ľudí a ich rebríček hodnôt, v ktorom zamestnanie zastáva jedno z popredných miest.

V súčasnosti je takmer každé rozhodnutie človeka konfrontované s možnosťou straty zamestnania.

Realizácia mnohých plánov je nevyhnutne spojená s predpokladom základných životných istôt, o ktoré nezamestnaný človek automaticky prichádza.

Existencia jedného pracovného miesta je ovplyvňovaná existenciou iných pracovných miest.

Nezamestnanosť prináša pre spoločnosť problémy ekonomického, sociálneho, organizačného, politického charakteru.

Počas obdobia predvstupových rokovaní Slovenska ohľadom vstupu SR do Európskej únie a následným prijatím SR do EÚ 1. 5. 2004 sa situácia na trhu práce viac – menej stabilizovala, dokonca došlo k jej znižovaniu.

Bolo to dôsledkom vytvárania nových pracovných miest, čo bolo spôsobené aj prílevom zahraničného kapitálu na Slovensko.

Transformácia slovenskej ekonomiky podstatným spôsobom zmenila situáciu na trhu práce a teda aj v spôsobe uplatňovania sa na ňom.

Transformácia bola založená hlavne na rýchlej a rozsiahlej zmene vlastníckych vzťahov nazývanej „privatizácia“, postavenej na rýchlom prestupe ekonomiky z príkazovej do trhovej.

Tieto rýchle a závrtné zmeny mali za dôsledok rýchlemu rastu nezamestnanosti.

Špecifickosťou trhu práce je, že okrem ekonomických súvislostí obsahuje dôležité sociálne súvislosti.

Vzťahuje sa na všetkých ľudí, ktorí môžu byť k dispozícii pre zamestnanie.

Nezamestnanosť ako výsledok nerovnováhy dopytovej a ponukovej stránky trhu práce sa stala novým a v minulosti nepoznaným javom v našom ekonomickom živote.

Je aktuálna aj vo vyspelých štátoch, kde predstavuje takisto vážny sociálny a ekonomický problém.

Slovensko so súčasnou evidovanou mierou nezamestnanosti sa radí medzi štáty s najvyššou nezamestnanosťou, ako v porovnaní štátov EÚ, tak aj v porovnaní štátov OECD.

Nezamestnanosť je jav, ktorý sa vyskytuje vo všetkých ekonomikách sveta, pričom často môže mať vážne sociálne a ekonomické dôsledky pre jednotlivca aj spoločnosť.

V trhovej ekonomike je prirodzené, že sa ľudia pohybujú medzi rôznymi zamestnaniami a v prechodnom období môžu byť nezamestnaní.

Zamestnanosť zvyšuje ekonomický rozvoj krajiny a zároveň aj úroveň jednotlivcov. Plná a efektívna zamestnanosť je efektívnou metódou presadenia sociálnej integrácie a boja proti chudobe.

Práve preto zvyšovanie zamestnanosti patrí k primárnym cieľom každého štátu.

Aby nedošlo k ohrozeniu základných sociálnych istôt pracujúcich, štát má za úlohu prijímať rad zákonných opatrení na riešenie nezamestnanosti.

Na zvyšovanie zamestnanosti má štát k dispozícii systém nástrojov, ktoré predstavujú aktívnu politiku zamestnanosti. Úloha aktívnej politiky trhu práce výrazne vzrástla.

Cieľom aktívnej politiky je pomôcť občanom, ktorí sú bez práce, aby sa dokázali lepšie uplatniť na trhu práce, a to prostredníctvom nástrojov aktívnych opatrení.

Aktívne opatrenia majú zároveň zabrániť rozširovaniu dlhodobej nezamestnanosti.

SR vstupom do EÚ sa zapojila do Európskych služieb zamestnanosti EURES - zavedený systém možností hľadania zamestnania nielen v štátoch EÚ, ale aj v celom európskom hospodárskom priestore.

Zdroje MOP globálne odhadujú 150 miliónov nezamestnaných, hlavnými oblasťami sú Ázia, krajiny strednej a východnej Európy, Južná Amerika a Africké krajiny.

Medzi prioritnými činnosťami, ktorým sa venuje Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) je hľadanie hospodárskych politík, ktoré vedú k prosperite zamestnanosti a sociálnym istotám, prispievať k dosiahnutiu trvalého ekonomického rastu a zamestnanosti, podporovať ekonomický a sociálny blahobyt krajín OECD.

Súvisí to zrejme aj s tým, že aj vďaka postupnému technickému rozvoju pomáha práca vytvárať viac hodnôt a uspokojovať stále viac ľudských potrieb.

Postupne dozrieva v spoločnosti aj myšlienka ľudskej dôstojnosti a s ňou aj právo na prácu a na dôstojné podmienky jej výkonu.

Žiaľ ešte nie všade na svete sme dospeli do tohto štádia poznania a akceptovania.

Nezamestnanosť znamená v štáte sociálnu nestabilitu, ktorá sa môže zmeniť v chaos a v sociálne napätie v prípade narušenia základných úloh štátu.

Byť zamestnaný neznamena automaticky únik z chudoby.

Rastie počet ľudí pracujúcich v neplnohodnotných pracovných pomeroch.

Situácia na slovenskom trhu práce sa udržuje dlhšie v negatívnom stave.

Politiku zamestnanosti chápeme ako súbor opatrení pre spoluvytváranie podmienok na dynamickú rovnováhu na trhu práce.

Slovensko má dlhodobo vysokú nezamestnanosť a všeobecne najvyššiu mieru dlhodobej nezamestnanosti.

Ľudia postihnutí nezamestnanosťou trpia stresom, determinant psychosociálnej podmienenosti osobnosti človeka sa prejavuje vo všetkých oblastiach života jednotlivca.

V súčasnosti je potrebné naučiť ľudí žiť v spoločnosti, kde strata práce je bežnou životnou udalosťou.

Nezamestnanosť neznamena osobné zlyhanie, nezamestnaní trpia stigmou zlyhania. Situácia, že nezamestnanosť sa stala štandardnou situáciou je dôkazom prekonania pretrvávajúceho systému, a nie dôkazom o nepotrebnosti ľudí.

Nezamestnanosť patrí medzi novodobé fenomény, vznikla v konkrétnom čase ako spoločenská objednávka vyvolaná potrebami spoločnosti.

V spoločnosti pretrvávajú náhľad na nezamestnaných, ako tých čo sa im nechce pracovať a žijú na úkor iných.

Veľmi rýchla, masová, negatívna, osobná skúsenosť so stratou zamestnania donútila mnohých k zmene v tomto prístupe.

Nezamestnanosť v trhovom hospodárstve môžeme charakterizovať ako nerealizovanú ponuku práce na trhu práce. Nastáva vtedy, keď ponuka pracovnej sily na trhu práce prevyšuje dopyt po nej.

Ako príčiny môžeme uviesť príklady:

a) práca je v čase globalizácie príliš drahá v porovnaní s inými krajinami, preto dochádza k preneseniu výroby do štátov s nižšími nákladmi na pracovnú silu a v pôvodnej krajine nastupuje nezamestnanosť, ak sa nevytvoria alternatívne riešenia,

b) vysoká inflácia znižuje kúpnu silu obyvateľstva, ľudia šetria, klesá dopyt po výrobkoch a službách a tým aj po pracovných silách,

c) neprimerane nízka odmena za prácu rovnako, neumožňuje spotrebu tovarov a služieb, ktoré nenachádzajú odbyt a následne môžu vytvárať nadbytok pracovnej sily,

d) slabé platy môžu pôsobiť odradzujúco od hľadania práce oproti inému riešeniu, napr. šedá ekonomika, doplnená o poberanie pomoci, v súčasnosti je vysoké percento ľudí, ktorí úradne pracujú a pritom patria medzi ohrozené skupiny z dôvodu nízkej mzdy,

e) nevhodná kvalifikačná a vzdelávacia štruktúra pracovnej sily, ktorá nenachádza vhodné uplatnenie,

f) štát svojou nevhodnou fiškálnou politikou (napr. neinvestuje, ale robí neustále úspory) nepodporuje tvorbu spoločensky potrebných zamestnaní, alebo ich priamo ruší,

g) technologický pokrok často môže znižovať potrebu pracovnej sily z dôvodu zvyšovania efektívnosti práce,

h) štrukturálne zmeny spôsobené zánikom niektorých výrobných odvetví alebo sektorov, keď nie je vhodná, alebo nejestvuje vôbec ponuka inej práce, čo bolo časté v prípadoch primár - neho sektoru.

Za zamestnanie sa na Slovensku pokladá vykonávanie zárobkovej činnosti, prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti a vykonávanie slobodného povolania.

Medzi zamestnaných patria podľa všeobecnej štatistickej definície Medzinárodnej organizácie práce (MOP) všetky osoby, staršie ako je určitý vek, ktoré v priebehu definovaného krátkeho obdobia, buď jedného týždňa alebo jedného dňa, patrili do týchto kategórií: „platená zamestnanosť (zamestnanci)“, alebo mali „zamestnanosť vo vlastnom podniku (samozamestnanosť, zamestnanie neodmeňované mzdou)“ (Hetteš, 2013).

Nezamestnanosť vyvoláva množstvo psychosociálnych problémov. Vládne programy niektorých krajín označujú nezamestnanosť ako nevyhnutný, objektívny, vedľajší dôsledok ekonomického rastu.

Vládne programy sa orientujú na oživenie ekonomiky, zvýšenie trvalo udržateľného ekonomického rastu vnímaný cez prizmu neustáleho rastu hrubého domáceho produktu.

Úsilie o ďalší ekonomický rast ako cesty na zníženie nezamestnanosti má podľa doterajších doktrín, zákonite viesť k rastu pracovných príležitostí.

Európa prijala podobný program rastu do roku 2020, v ktorom sa odvoláva na inkluzívny rast. Európska komisia vyzvala v roku 2013 členské štáty, aby zaradili sociálne investície medzi svoje priority, a aby modernizovali sociálny štát.

To zahŕňa výkonnejšie stratégie aktívneho začleňovania ľudí, ako aj efektívnejšie a účinnejšie využitie rozpočtov pre sociálnu oblasť, pre riešenie nezamestnanosti v rámci krajín EÚ. (M. Hetteš, 2013).

Zamestnanosť predstavuje dôstojné životné podmienky, sociálny a ekonomický rozvoj, osobné uplatnenie.

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a sociálny rozvoj (OECD) : hľadanie hospodárskych politík, ktoré vedú k prosperite zamestnanosti a sociálnym istotám, prispievať k dosiahnutiu trvalého ekonomického rastu a zamestnanosti, podporovať ekonomický a sociálny blahobyt krajín OECD, zachovanie finančnej rovnováhy, prispievať k rozvoju hospodárstva.

Aj Rada Európy s rôznymi aktivitami s celoeurópskou pôsobnosťou podporuje sociálnu kohéziu.

Štát podporuje rodinu v prvom rade vytváraním rámcových, legislatívnych, ekonomických a kultúrnych životných podmienok, umožňujúcich relatívnu, ekonomickú nezávislosť.

Vypelost' štátu sa meria tým, ako sa dokáže postarať o tých najslabších.

Dávky v nezamestnanosti sú určené na dočasnú pomoc počas obdobia, keď si človek aktívne hľadá nové pracovné uplatnenie na trhu práce.

Sociálny rozvoj je procesom organizovania ľudských možností a činností vo vzájomnej interakcii na dosiahnutie lepších výsledkov.

Sociálny rozvoj umožňuje lepšie využitie ľudského kapitálu.

Sociálne zabezpečenie je ekonomickou nevyhnutnosťou, pretože podporuje produktivitu, spotrebu, ekonomický rozvoj.

Napriek existencii systémov, legislatívy štruktúr, MOP odhaduje, že približne 80% svetovej populácie žije bez primeranej príjmovej istoty.

Sociálne zabezpečenie je základným ľudským právom a ekonomickou hodnotou, čím je potrebné poukázať na zlepšenie sociálnej bezpečnosti pre všetkých.

Medzi ciele sociálneho zabezpečenia patrí poskytovanie príjmovej istoty zabezpečujúcej zdravotnú starostlivosť, zníženie chudoby.

Je potrebné venovať sa práci a úsiliu o pomoc a podporu nezamestnanému, kde za novú alternatívu riešenia nezamestnanosti a všetkých spoločensko – ekonomických problémov a nežiaducich spoločenských javov považujeme vznik Asociácie pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR, ktorá sa prioritne bude venovať v oblasti politiky zamestnanosti riešeniu nezamestnanosti, ako aj všetkým nežiaducim spoločenským javom na odbornej báze.

Budeme sa snažiť v oblasti nezamestnanosti :

- prostredníctvom aktívnej snahy o postupné odstránenie regionálnych disparít, formou pravidelných a podrobných analýz vychádzajúcich z aktuálneho stavu životnej úrovne občanov regiónov a aktívnej participácii všetkých zložiek regiónov
- budovanie sociálnych ekonomík formou sociálneho investovania, sociálneho rozvoja, sociálno – ekonomických štandardov pre jednotlivcov a skupín, komunít, ktoré sa ocitli na okraji spoločnosti

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

- budovanie a podpora vytvárania nových, malých firiem, ktoré budú zamestnávať zamestnancov zo svojho regiónu, a tým podporovať politiku zamestnanosti
- podporovať a vytvárať podmienky na rovnaké práva pri uplatnení sa na trhu práce,
- podpora priameho prepojenia vzdelávacieho procesu, celoživotného vzdelávania, odbornej prípravy a ďalšieho vzdelávania konsenzuálne s požiadavkami trhu práce v regiónoch,
- pružne reagovať na potreby na trhu práce psychosociálnou prípravou jedincov, vzdelávaním,
- podporovať dôstojný príjem a dôstojné pracovné podmienky,
- zníženie odvodovej zaťaženia pre zamestnávateľov,
- aktívna participácia všetkých zložiek na regionálnej a celoštátnej úrovni pri riešení spoločensko – ekonomických problémov, kde prioritne patrí nezamestnanosť
- vytváraním pracovných skupín zo všetkých oblastí nachádzajúcich sa na trhu práce, aby prebiehalo a bolo zabezpečené priame prepojenie medzi ponukou a dopytom na princípe individuálneho prístupu so zreteľom na rozdielnosti, demografickú štruktúru jednotlivých regiónov.
- podporovať spoločnosti, organizácie, firmy, ktoré zamestnávajú mladých ľudí po ukončení štúdia cez daňové úľavy, zvýšiť efekt dotovania pracovných miest (pevná suma vo forme priamej finančnej podpory štátu za každého zamestnaného mladého človeka, alebo dlhodobo nezamestnaného) , ako motivačného činiteľa pre zamestnávateľov
- priama aktivizácia samospráv, podnikateľského sektora, subjektov, organizácie v jednotlivých regiónoch, ktoré by boli založené na rozvoji miestnej ekonomiky a na domácej tvorbe kapitálu, kde prioritnou osou by boli dlhodobo nezamestnaní, mladí ľudia, ich vzdelanostná úroveň (kvalifikácia), osobnostné predpoklady v priamej návaznosti a snahy zamestnať a ponúknuť pracovné miesta podľa požiadaviek daného regiónu aj získavaním finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ na podporu vidieckej zamestnanosti (štúdiá o lokálne založených programoch ekonomického rozvoja),
- podpora systémového znižovania nezamestnanosti napr. zakladaním malých samosprávnych podnikov, ktoré by ponúkali na priamy predaj svoje výrobky, produkty organizáciám v zriaďovateľskej pôsobnosti regiónov, právnickým a fyzickým osobám pôsobiacim v danom regióne, čím sa dlhodobo nezamestnaní opäť zaradia do pracovného procesu a do tvorby a podpory národnej ekonomiky.

Asociácia pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR cez svoje zriadené pracoviská s názvom Integrované centrá sociálnej pomoci navrhuje vznikom svojich pracovísk na regionálnych úrovniach, kde budú zamestnaní odborníci z oblasti ekonomiky, práva, sociálnej práce, ako priame napojenie na všetky regionálne zložky, ako aj celospoločenské štruktúry vo všetkých oblastiach spoločenského života aktívnou participáciou, tvorbou a podporou sociálneho dialógu, sociálneho partnerstva združovaním odborníkov vo všetkých oblastiach, ktoré smerujú k dosahovaniu spoločenského blaha a ku kvalite životných podmienok a kvalite života všetkých občanov SR riešiť individuálne i skupinové problémy klientov (občanov), ktoré bezprostredne pramenia z nezamestnanosti.

Použitá literatúra :

HETTEŠ, M. 2013. Sociálna súdržnosť a istota v sociálnej práci. UKF, Nitra, 198 s. ISBN 978-80-558-0256-5

HETTEŠ, M. 2013. Zamestnanosť a sociálna práca. VŠ Z a SP sv. Alžbety, Bratislava, 130 s. ISBN 978-80-8132089-7

SCHAVEL, M., OLÁH, M. Sociálne poradenstvo a komunikácia. Bratislava. VŠZ a SP sv. Alžbety. 2010. 218 s. ISBN 80-8068-487-1

SCHAVEL, M. Supervízia v sociálnej práci pre sociálnych pracovníkov. Bratislava. Mentamedia, 2010. ISBN 978-80-89392-18-6

TKÁČ, V. Sociálna sféra Slovenskej republiky a sociálna práca (Európa, právo a prax). Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Nitra. FSVaZ UKF. 2009. s. 17 – 27.

TKÁČ, V. Odbory, zamestnávateľia, zamestnanecké rady. (Európa, právo a prax). Košice. Press Print, 2004. 355 s. ISBN 80-89084-13-3

Kontakt : PhDr. Jarmila Bordáčová, PhD.
VŠ Z a SP sv. Alžbety, n.o.
Bratislava 810 00
e-mail: bordacova@vssvalzbety.sk

PhDr. Andrea Gállová, PhD.
ASRPO SR, Čerenčianska 22, Rimavská Sobota
e-mail: gallova.andrea@centrum.sk

**VIRTUÁLNA VEDECKÁ KONFERENCIA
SEKUNDÁRNE SOCIÁLNE PROBLÉMY PODMIENENÉ NEZAMESTNANOSŤOU**

Autor : Andrea Gállová

Názov publikácie : Sekundárne sociálne problémy podmienené nezamestnanosťou

Vydavateľ : Asociácia pre sociálny rozvoj a podporu občanov SR

Miesto vydania : Rimavská Sobota

Rok vydania : 2016

Poradie vydania: prvé

Počet strán: 193

Počet výtlačkov: 60

Tlač: Art AIR CENTER s. r. o., Hviezdoslavovo nám. 1681, Dolný Kubín 026 01

ISBN: 978-80-972352-0-8

EAN: 9788097235208